

T.C.

ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

ESKİ TÜRK EDEBİYATI BİLİM DALI

MEBÂLİGU'L-HİKEM

(İNCELEME-METİN)

(YÜKSEK LİSANS TEZİ)

Ayşe BELBER

BURSA-2017

T.C.

ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

ESKİ TÜRK EDEBİYATI BİLİM DALI

MEBÂLİGU'L-HİKEM

(İNCELEME-METİN)

(YÜKSEK LİSANS TEZİ)

Ayşe BELBER

Danışman:

Yrd. Doç. Dr. Sadettin EĞRİ

BURSA-2017

T.C.
ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Eski Türk Edebiyatı Bilim Dalı'nda 701441004 numaralı Ayşe BELBER'in hazırladığı "Mebâligü'l-Hikem (İnceleme-Metin)" konulu Yüksek Lisans Tezi ile ilgili tez savunma sınavı, ..26..12.2017günü ..10.00.-12.00.. saatleri arasında yapılmış, sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda adayın tezinin ..oybirliği.. ile **BAŞARILI**..... (başarılı-başarısız) olduğuna ..oybirliği..... (oybirliği/oy çokluğu) ile karar verilmiştir.

Üye
(Tez Danışmanı ve Sınav Komisyonu Başkanı)
Yrd. Doç. Dr. Sadettin EĞRİ
Uludağ Üniversitesi

Üye
Doç. Dr. Özlem ERCAN
Uludağ Üniversitesi

Üye
Yrd. Doç. Dr. Abdülkerim GÜLHAN
Balıkesir Üniversitesi

26.12/2017

ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
YÜKSEK LİSANS/DOKTORA TEZ ÇALIŞMASI ÖZGÜNLÜK RAPORU

ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI BAŞKANLIĞI'NA

Tarih: 07/12./2017..

Tez Başlığı / Konusu: Mebâligu'l-Hikem

Yukarıda başlığı gösterilen tez çalışmamın a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam ..218..... sayfalık kısmına ilişkin, 07./12./2017. tarihinde şahsım tarafından ...Turanın..... adlı intihal tespit programından aşağıda belirtilen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan özgünlük raporuna göre, tezimin benzerlik oranı % 5.. 'tır.

Uygulanan filtrelemeler:

- 1- Kaynakça hariç
- 2- Alıntılar hariç/dahil
- 3- 5 kelimededen daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç

Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Çalışması Özgünlük Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esasları'nı inceledim ve bu Uygulama Esasları'nda belirtilen azami benzerlik oranlarına göre tez çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini saygılarımla arz ederim.

Adı Soyadı : Ayşe BELBER
Öğrenci No : 701441004
Anabilim Dalı : Türk Dili ve Edebiyatı
Programı : Türk Dili ve Edebiyatı Tezli Yüksek Lisans
Statüsü : Y.Lisans

Tarih ve İmza

7.12.2017
Ayşe BELBER
Ayşe Belber.

Danışman : Yrd. Doç. Dr. Sadettin EĞRİ

Yemin Metni

Yüksek Lisans/ Doktora tezi olarak sunduğum “Mebâligü'l-Hikem (İnceleme-Metin)” Başlıklı çalışmanın bilimsel araştırma, yazma ve etik kurallarına uygun olarak tarafımdan yazıldığına ve tezde yapılan bütün alıntıların kaynaklarının usulüne uygun olarak gösterildiğine, tezimde intihal ürünü cümle veya paragraflar bulunmadığına şerefim üzerine yemin ederim.

Tarih ve İmza
07.12.2017

Ayşe Belber

Adı Soyadı : Ayşe BELBER
Öğrenci No : 701441004
Anabilim Dalı : Türk Dili ve Edebiyatı
Programı : Tezli Yüksek Lisans
Statüsü : Y.Lisans

ÖZET

Yazar Adı ve Soyadı	: Ayşe BELBER
Üniversite	: Uludağ Üniversitesi
Enstitü	: Sosyal Bilimler Enstitüsü
Anabilim Dalı	: Türk Dili ve Edebiyatı
Bilim Dalı	: Eski Türk Edebiyatı
Tezin Niteliği	: Yüksek Lisans Tezi
Sayfa Sayısı	: xiv+201
Mezuniyet Tarihi	: .... / .... / 2017
Tez Danışmanı	: Yrd. Doç. Dr. Sadettin EĞRİ

MEBÂLİGU'L-HİKEM

XVIII. yüzyıl şâir ve münşîlerinden Nevres-i Kadîm'in *Mebâligu'l-hikem*'i, ilim dünyamıza katkı sağlayan mahiyeti itibarıyla tasavvufî bir eser olup; Hâce Abdullah Herevî'nin eserlerinden derlenen *Ey Dervîş* risâlesi ve devamındaki metinlere ait kısımların genişletilmiş Türkçe tercümesinden müteşekkildir.

Nevres-i Kadîm'in *Mebâligu'l-hikem* eserini konu alan bu çalışma; giriş ve üç bölümden oluşmaktadır. Giriş bölümünde, Hâce Abdullah Herevî'nin biyografisi ve tasavvuf tarihindeki etkisine kısaca değinilerek eserleri hakkında bilgiler yer almaktadır. Ayrıca bu bölümde *Mebâligu'l-Hikem*'deki Farsça metinler üzerine bir değerlendirme yapıp *Mebâligu'l-Hikem*'deki bazı Farsça metinlerin Herevî'nin diğer eserlerindeki varlığı incelenmiştir.

Birinci bölümde, Nevres-i Kadîm'in biyografisi ve Türk Edebiyatı'ndaki yeri ve öneminden kısaca bahsedilerek eserleri hakkında bilgilere yer verilmiştir. İkinci bölümde; eserin ismi, tercüme tarihi, tercüme sebebi, konusu, nüshaları, şekil özellikleri, dil ve üslûp özellikleri ve metnin hazırlanmasında takip edilen usûle yer verilerek *Mebâligu'l-hikem* tanıtılmıştır. Nevres-i Kadîm'in *Mebâligu'l-hikem*'i tercüme metodu ayrıntılı bir şekilde yine bu bölümde incelenmiştir.

Üçüncü bölümde, transkripsiyonlu metin, çalışmada elde edilen sonuçlar, özel isimler dizini, yazma nüshadan örnek sayfalar ve sözlük yer almaktadır.

Anahtar Sözcükler: Hâce Abdullah Herevî, Nevres-i Kadîm, Ey Dervîş, Mebâligü'l-Hikem, Tercüme, Tasavvuf

ABSTRACT

Name and Surname	: Ayşe BELBER
University:	: Uludag University
Institution	: Social Science Institution
Field	: Turkish Language and Literature
Branch	: Old Turkish Literature
Degree Awarded	: Master
Page Number	: xiv+201
Degree Date	: .... / .... / 2017
Supervisor	: Asst. Prof. Dr. Sadettin EĞRİ

MEBĀLİĞU'L-ĦIKEM

The *Mebāliġu'l-ĥikem* book of Nevres-i Kadīm, 18th century's poet and clerk, is a sufic literary book that has made an immediate contribution to our knowledge world. This work is made from *Ey Dervīş* letter which has been selected mainly from the literary works of Hāce Abdullah Herevī and the detailed Turkish explanations enclosed to the letter.

This study is about the Nevres-i Kadīm's *Mebāliġu'l-ĥikem* and it based on four structural chapters; entry and three chapters. At the entry area, the biography of Hāce Abdullāh Herevī and some explanations about his influence on the mystic history and information of his literary works are take place at the entry chapter. In addition, in this chapter the original Persian texts stated in *Mebāliġu'l-ĥikem* have been evaluated and it has been ascertained that some Persian texts of *Mebāliġu'l-ĥikem* appear in the other literary works of Herevī.

In the first chapter, some information like: The biography of Nevres-i Kadīm, his status and the importance he has in Turkish Literature along with some information about his literary works have been provided. In the second chapter, *Mebāliġu'l-ĥikem* has been introduced by giving: the name of the literary work, date of translation, reason

for translation; subject, editions, specification of form, language-style specifications and procedure followed in preparing the text. Also Nevres-i Kadīm's translation method of *Mebāliġu'l-hikem* has been examined in detail at this chapter.

In the third chapter, transcribed text, conclusions of the study, proper nouns nomenclature, some example pages from the handy written copy and a dictionary have been provided.

Keywords: Hāce Abdullāh Herevī, Nevres-i Kadīm, Ey Dervīş, Mebāliġu'l-Ĥikem, Translation, Sufism

ÖNSÖZ

XVIII. yüzyıl şâir ve münşîlerinden Nevres-i Kadîm'in *Mebâligü'l-hikem*'i, ilim dünyamıza katkı sağlayan mahiyeti itibarıyla tasavvufî bir eser olup; Hâce Abdullah Herevî'nin eserlerinden derlenen *Ey Dervîş* risâlesi ve devamındaki metinlere ait kısımların genişletilmiş Türkçe tercümesinden müteşekkildir.

Bu çalışmada, öncelikle bu iki yazarın biyografisi ve eserleri ele alınarak, Herevî'nin tasavvuf tarihindeki yeri ve Nevres'in de Türk Edebiyatı'ndaki önemi kısaca verilmeye çalışılıp *Mebâligü'l-hikem*'in transkripsiyonlu metni ve bu metnin incelemesinin yapılması amaçlanmaktadır.

Çalışmamız, giriş ve üç bölümden oluşmaktadır. Giriş bölümünde, Farsça metinlerin yazarı Hâce Abdullah Herevî'nin biyografisi anlatılarak Herevî'nin tasavvuf tarihindeki etkisine kısaca değinilmiştir. Daha sonra Herevî'nin eserleri *Tasavvuf* ve *Kelâm* başlıkları altında verilmiştir. Bu bölüm hazırlanırken kaynak olarak diğer çalışmaların yanı sıra Herevî hakkında hâlen en kapsamlı bilgileri veren Tahsin Yazıcı ve Süleyman Uludağ'ın *DİA*'daki *Hâce Abdullah Herevî* maddesinden ve Muhammet Nedim Tan'ın *Abdullah Ensârî Herevî'nin Tasavvuf Tarihindeki Yeri ve Sad Meydân*'ı isimli doktora tezinden büyük ölçüde yararlanılmıştır. Ayrıca bu bölümde *Mebâligü'l-Hikem'deki Farsça Metinler Üzerine Bir Değerlendirme* yapılp *Mebâligü'l-Hikem'deki Bazı Farsça Metinlerin Herevî'nin Diğer Eserlerindeki Varlığı* da yer almaktadır.

Birinci bölümde, Nevres-i Kadîm'in biyografisi de Herevî'nin biyografisi gibi anlatılarak Nevres'in Türk Edebiyatı'ndaki yeri ve öneminden kısaca bahsedilmiştir. Daha sonra Nevres'in eserleri *Manzum* ve *Mensur* başlıkları altında verilmiştir. Yine bu bölüm hazırlanırken kaynak olarak diğer çalışmaların yanı sıra Hüseyin Akkaya'nın *Nevres-i Kadîm And His Turkish Dîvân* isimli çalışmasından önemli ölçüde faydalanılmıştır.

İkinci bölümde, *Eserin İsmi, Tercüme Tarihi, Tercüme Sebebi, Konusu, Şekil Özellikleri, Dil ve Üslûp Özellikleri, Nüshaları, Metnin Hazırlanmasında Takip Edilen Usûl* ve *Nevres-i Kadîm'in Mebâligü'l-hikem'i Tercüme Metodu* ayrıntılı bir şekilde incelenmeye çalışılmıştır.

Üçüncü bölümde, transkripsiyonlu metin yer almaktadır. Transkripsiyonlu metinde yer alan Farsça metinler çevrilirken genişletilmiş Türkçe tercümesindeki anlam takip edilmekle birlikte, Hasan Almaz'ın *Dil ü Cân -Vâridât, İlâhînâme, Kalendernâme ve Makûlât Risâleleri-* ve Cevdet Çağan'ın *Hâce Abdullah Ensârî'nin Risâleleri* çalışmalarından tespit edilen ortak metinlerin tercümesinden de istifade edilmiştir.

Eserde, kişi ve yer isimleri geçtiğinden çalışmanın sonuna özel isimler dizini oluşturulmuştur. Metnin okunmasına yardımcı olması amacıyla seçme bir sözlük hazırlanıp eserin sonuna eklenmiştir. Ayrıca transkripsiyonlu metin oluşturulurken okunan yazma nüshadan ve diğer nüshadan örnekler de çalışmanın sonuna eklenmiştir.

Öncelikle sebepleri dâimâ güzellikle Yaradan'a sonsuz şükürler... Bu çalışmanın her safhasındaki yol göstericiliği ve yardımları için değerli hocam ve danışmanım Yrd. Doç. Dr. Sadettin Eğri'ye, görüşleri için kıymetli hocam Prof. Dr. Mustafa Kara'ya, Arapça ifadelerdeki yardımları için saygıdeğer hocam Doç. Dr. Hasan Basri Öcalan'a, Farsça metinlerde önemli yardımlarını gördüğüm arkadaşım Farshad Nasiri Babelani'ye, Arapça ibareleri özenle çeviren arkadaşım Abdelghafour Mohammed'e, maddî ve manevî desteklerini esirgemeyip benimle aynı heyecanı yaşayan sevgili aileme, özellikle babam Hüseyin Belber'e ve ayrıca hayatımı dâimâ kolaylaştıran ablam Nurgül Demirbilek'e ve ağabeyim Ali Belber'e teşekkür ederim.

Ayşe BELBER

Bursa 2017

İÇİNDEKİLER

TEZ ONAY SAYFASI	ii
ÖZET	iv
ABSTRACT	vi
ÖNSÖZ	viii
İÇİNDEKİLER	x
KISALTMALAR	xiii
TRANSKRİPSİYON SİSTEMİ	xiv
GİRİŞ	1
I. Hâce Abdullah Herevî'nin Biyografisi	1
II. Eserleri	3
A. Tasavvuf	3
B. Kelâm	6
III. Mebâligü'l-Hikem'deki Farsça Metinler Üzerine Bir Değerlendirme	7
IV. Mebâligü'l-Hikem'deki Bazı Farsça Metinlerin Herevî'nin Diğer Eserlerindeki Varlığı	8

BİRİNCİ BÖLÜM

NEVRES-İ KADÎM'İN BİYOGRAFİSİ VE ESERLERİ

I. Nevres-i Kadîm'in Biyografisi	22
II. Eserleri	25
A. Manzum Eserleri	25
B. Mensur Eserleri	27

İKİNCİ BÖLÜM
MEBÂLİGU'L-HİKEM'İN
İNCELENMESİ

I. Eserin İsmi	30
II. Tercüme Tarihi	30
III. Tercüme Sebebi	31
IV. Konusu	33
V. Şekil Özellikleri	34
VI. Nevres-i Kadîm'in Mebâligu'l-Hikem'i Tercüme Metodu	35
A. İktibaslar	38
1. Âyetler	39
2. Hadîsler	40
3. Arapça İbareler	40
4. Türkçe Manzum Parçalar	41
5. Arapça Manzum Parçalar	42
6. Farsça Manzum Parçalar	43
VII. Dil ve Üslûp Özellikleri	44
VIII. Nüshaları	47
IX. Metnin Hazırlanmasında Takip Edilen Usûl	48

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
METİN NEŞRİ

I. Transkripsiyonlu Metin	53
SONUÇ	174
ÖZEL İSİMLER DİZİNİ	176
SÖZLÜK	180
BİBLİYOGRAFYA	192
YAZMA NÜSHA ÖRNEKLERİ	198

KISALTMALAR

- a.g.e. : adı geçen eser
a.g.md. : adı geçen madde
a.g.m. : adı geçen makale
a.g.tz. : adı geçen tez
Bkz. : Bakınız
Bl. : Bölümü
C. : Cilt
DİA : Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi
Haz. : Hazırlayan
İA : İslâm Ansiklopedisi (MEB Yayınları)
Ktp. : Kütüphanesi
MEB : Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları
nr. : numara
. : lm
S. : Sayı
s. : sayfa
ss. : sayfadan sayfaya
s.a.v. : salla'llāhü aleyhi ve sellem
TY : Türkçe Yazmalar
yk. : yaprak
Yay. : Yayınları

TRANSKRİPSİYON SİSTEMİ

1- Arap ve Fars alfabesinde bulunup da yeni Türk alfabesinde bulunmayan işaretler, harfler şu şekilde gösterilmiştir:

Vasl hemzesi	:	'
ء	:	'
ث	:	Ṣ ṣ
ح	:	Ḥ ḥ
خ	:	Ḫ ḫ
ذ	:	Ẓ ẓ
ص	:	Ṣ ṣ
ض	:	Ẓ ẓ Ḍ ḍ
ط	:	Ṭ ṭ
ظ	:	Ẓ ẓ
ع	:	'
غ	:	Ġ ġ
ق	:	Ḳ ḳ
ك	:	Ñ ñ

2- Arapça ve Farsça kelimelerdeki med harfleri şöyle gösterilmiştir:

آ : Ā-ā   و : Ū-ū-O-o   ى : Ī-ī

3- Farsça'daki "vâv-ı ma'dûle" ile yazılan kelimelerde bu özellik, "˘" işaretiyle belirtilmiştir.

GİRİŞ

I. Hâce Abdullah Herevî'nin Biyografisi¹

İsmi Abdullah, nisbesi Herevî, künyesi Ebû İsmail, lakabı Şeyhülislâm olan Ebû el-Ensârî'nin soyundan geldiği için hakkında Ensârî nisbesi kullanılan ve Farsça konuşan kültür havzasında Pîr-i Herat veya Hazret-i Şeyhülislâm diye tanınan; ayrıca mücadelesinden ötürü Nâsîru's-sünne, hitâbetindeki kudret sebebiyle Hatîbu'l-acem, bölgesindeki şöhreti dolayısıyla Şeyh-i Horasan şeklinde de anılan Abdullah Ensârî Herevî, H.2 Şâban 396/M.4 Mayıs 1006 tarihinde, bir Cuma günü gurûb vaktinde, Kuhendiz'de dünyaya geldi.²

Herevî ilk öğrenimine Mâlînî Medresesi'nde başladı. Dokuz yaşına girdiğinde Kadı Ebû Mansûr el-Ezdî, Ebû'l-Fazl el-Cârûdî gibi âlimlerin derslerini takip ederek hadîs yazmaya başlamıştı. Herevî 300 âlimden hadîs tahsil ettiğini, ancak hadîs ilminde üstadının Ebû'l-Fazl el-Cârûdî olduğunu belirtir. On dört yaşına geldiğinde vaaz verecek kadar bilgi sahibi olan Herevî; okumaya düşkünlüğünü anlatırken gece gündüz ders çalıştığını, yemek yemeğe bile vakti olmadığı için kendisini annesinin yedirip içirdiğini söyler. Medreseye devam ederken 70.000 beyit Arapça şiir ve 12.000 hadîsi ezberlediği yolundaki rivâyetler güçlü bir hafızası olduğuna işaret eder.³ Bu durumu kendisi “Hak Teâlâ bana öyle bir bellek vermiştir ki kalemimden dökülen her şeyi ezberlemiş olurum.”⁴ şeklinde ifade etmiştir.

Herevî aslen Sicistanlı olup Herat'ta oturan meşhur vâiz ve âlim Yahyâ b. Ammâr eş-Şeybânî'den hadîs ve tefsir dersleri aldı. Yahyâ b. Ammâr, Herevî'yi takdir etmiş, onun ileride büyük bir âlim olacağını söylemiş ve ölüm döşeginde iken yerine onun vaaz vermesini vasiyet etmişti.⁵ Herevî, Yahyâ b. Ammâr'ın üzerindeki etkisini “Ben

¹ Hâce Abdullah Herevî ve Nevres-i Kadîm'in biyografileri kronolojik sıraya göre verilmiştir.

² Muhammet Nedim Tan, *Abdullah Ensârî Herevî'nin Tasavvuf Tarihindeki Yeri Ve Sad Meydân'ı*, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), İstanbul, 2013, s.66.

³ Tahsin Yazıcı; Süleyman Uludağ, “Herevî, Hâce Abdullah”, *DİA*, C.XVII, s.222.

⁴ Abdurrahman Câmî, *Evlîyâ Menkıbeleri –Nefahâtü'l-Üns-* (tercüme ve şerh: Lâmiî Çelebi; Haz.: Süleyman Uludağ, Mustafa Kara), İstanbul, Pinhan Yayıncılık, 2011, s.460.

⁵ Yazıcı; Uludağ, a.g.md., s.222.

Kur'ân tefsiri ve tezkire konusunda Hâce İmam Yahya b. Ammâr'ın öğrencisiyim. Eğer ben onu görmeseydim tezkire konusunda ağzımı açmazdım.”⁶ demiştir.

H.423/M.1032 yılında hac yolculuğuna çıkan Herevî Nîşâbur'dan sonra Bağdat'a giderek bölgenin âlimleriyle görüştü. Ancak yol güvenliği bulunmadığından Horasanlı hacılarla geri döndü. Ertesi yıl tekrar hac için yola çıktı. Nîşâbur'da İbn Bâkûye Tekkesi'nde ünlü sûfi Ebû Saîd-i Ebü'l-Hayr ile görüştü. Bu yolculuk esnasındaki en önemli hadise, “tasavvuf yolunda mürşidim” dediği Ebü'l-Hasan el-Harakânî ile karşılaşması oldu.⁷

Herevî, Herat'taki derslerinde şer'î ilimlere ağırlık vermeye ve özellikle hadîs okutmaya başladı. Ancak bir süre sonra Mu'tezile ve Eş'ârî âlimleri tarafından Mücessime'den olmak ve şeriatın sınırlarını aşmakla suçlanarak Gazneli Sultan Mesud'a şikayet edildi. Fakat Herevî tutumunun doğruluğu konusunda hükümdarı ikna ederek onun döneminde rahat bir hayat yaşadı. Herat'ta Gazneliler'in hakimiyeti sona erip Selçuklu döneminin başlaması üzerine bazı kelâm ve fıkıh âlimleri sohbet meclislerini engelleyince Şekîvân'a gitmek zorunda kalan Herevî bir süre sonra geri dönerek daha önce başlattığı Kur'ân tefsiri çalışmasına devam etti. Kur'ân'ı tefsir ederken bid'atçı saydığı mezhepleri, özellikle Mu'tezileyi ve Eş'ârîleri eleştirdi; müteşâbih âyetleri tevil edenlere şiddetle karşı çıktı. Eleştirdiği ulemânın şikayeti üzerine H.438/M.1046 yılında tutuklanarak Bûşenc'de hapsedildi. Ertesi yıl hapisten çıktıktan sonra Herat'a döndü ve Kur'ân'ı yeni baştan tefsir etmeye girişti.⁸

Gazneliler'le mücadele eden Alparslan, Herat'a gelince muhalifleri Herevî'yi ona şikayet ettirirse de bir sonuç alamadılar. Nizâmülmülk'ün vezir olmasıyla Şâfîiler ve Hanefîiler onu yeni vezire tekrar şikayet ettiler ve tedbir alınmaması hâlinde kargaşa çıkacağı uyarısında bulundular. Muhalifleriyle yaptığı tartışmalarda galip çıkmasına rağmen Herevî, Nizâmülmülk'ün emriyle Herat'tan Belh'e sürüldü H.458/M.1066. Aynı yılın sonunda sürgün hayatı bitince Herat'a döndü. Muhalifleri yine Herevî'yi vezire şikayet ettiler. Ancak Herevî, Nizâmülmülk'ün huzurunda yapılan tartışmalarda haklı olduğunu ispatladı. Halife Kâim Biemrillâh, Nizâmülmülk'ün aracılığıyla kıymetli hediyeler göndererek Herevî'yi ödüllendirdi. Bundan sonra şöhreti daha da artan

⁶ Abdurrahman Câmî, a.g.e., s.460.

⁷ Yazıcı; Uludağ, a.g.md., ss.222-223.

⁸ Yazıcı; Uludağ, a.g.md., s.223.

Herevî, refah içinde yaşadı; Herat'ta vaaz etmeye, tefsir dersleri vermeye ve eser yazmaya devam etti.⁹

Tabâkâtü's-sûfiyye adlı eserinde gerekli gördüğü düzeltme ilâveleri yaptıktan sonra H.478/M.1085'te Esmâ-i Hüsnâ'yı şerh etmeye başladı. Tefsiri tamamlamaya çalıştı ancak Sâd sûresinin 67. âyetine kadar gelebildi. H.22 Zilhicce 481/M.8 Mart 1089'da vefat etti.¹⁰

Tasavvufî görüşleri ve yazdığı eserlerle tasavvuf tarihinde Herevî'nin önemli etkisi olmuştur. Bu durumun en somut göstergesi *Menâzilü's-sâirîn*'in geniş coğrafyalarda okunması; hem tarihte hem de modern dönemde Arapça, Farsça, Türkçe tercüme ve şerhlerinin yazılmasıdır. Osmanlı sahası sûfîlerini büyük ölçüde etkilemesinin yanı sıra Sinan Paşa'nın ö. H.891/M.1486 *Tazarru'nâme*'si, Abdürrezzak Nevres'in ö. H.1175/M.1762 *Mebâligü'l-hikem*'i ile Osmanlı müellifleri üzerinde edebî tesirler bıraktığı metinlerdendir.¹¹

II. Eserleri

A. Tasavvuf

1. Tabakâtü's-Sûfiyye

Herevî, Sülemî'nin aynı adı taşıyan Arapça eserini sohbet meclislerinde bazı ilave ve kısaltmalarla Farsça'ya tercüme etmiş, eser bu tercümelemlerin müridleri tarafından not edilmesiyle meydana getirilmiştir. Sülemî'den sonra yaşayan ünlü sûfîleri, özellikle kendi şeyhlerini ve görüştüğü sûfîleri de eserine alan Herevî ayrıca çeşitli konularla ilgili görüşlerini de zikretmiştir.¹²

Herevî'nin *Tabakât*'ının tasavvuf tarihinde bıraktığı etkinin en esaslı göstergesi, Abdurrahman Câmî'nin ö. H.898/M.1492 *Nefahâtü'l-üns*'ünün bu eser üzerine yazılmış bir şerh niteliğinde olmasıdır. Hattâ Herevî'nin eserine şöhret ve kalıcılık kazandıran bir bakıma Câmî'nin onu şerh ederek yeniden yazmasıdır. Çünkü Herevî'nin *Tabakât*'ı

⁹ Yazıcı; Uludağ, a.g.md., s.223.

¹⁰ Yazıcı; Uludağ, a.g.md., ss.222-223.

¹¹ Tan, a.g.tz., s.175.; *Mebâligü'l-hikem* ile *Tazarru'nâme*'nin ifade tazındaki benzerlikleri için Bkz. Yusuf Sinan Paşa, *Tazarru'nâme*, Haz.: A. Mertol Tulum, Ankara, MEB, 2001.

¹² Yazıcı; Uludağ, a.g.md., ss.224-225.

metin olarak unutulmuş ancak Câmî'nin *Nefahât*'ta *Tabakât*'ın üçte ikilik bir kısmını muhafaza etmesi sebebiyle eser ve eserdeki tasavvufi incelikler hayatiyet kazanmıştır.¹³

2. Sad Meydân

Yüz tasavvufî makamdan (meydan, menzil) oluşan eserin her makamı ayrıca üç dereceye ayrılmış, bunlara işaret eden âyet ve hadîslere kısaca temas edilmiştir. Herevî; Bâyezîd-i Bistamî, Zünnûn el-Mısrî, Ebû Bekir Muhammed b. Alî el-Kettânî gibi sûfilerin Allah ile sâlik arasında bir makamın bulunduğunu ifade ettiklerini, bütün bu makamları kapsayan muhabbetin de dürüstlük, mertlik ve fenâ olmak üzere üç derecesi olduğunu söyler.¹⁴

3. Menâzilü's-Sâirîn

Sûfî müelliflerin bir kısmı tasavvufî hâl ve makamları bir veya birkaç cümle ile anlatırken bazıları bu konuda müstakil eserler kaleme almışlardır. Abdullah Herevî'nin 100 temel tasavvuf terimini açıklayan *Menâzilü's-sâirîn*'i ikinci gruptandır. Eser, Abdullah Herevî'nin daha önce kaleme aldığı *Sad Meydân* adlı kitabının genişletilmiş şeklidir.¹⁵ Eserin Arapça, Farsça ve Türkçe birçok tercüme ve şerhi vardır.¹⁶

4. 'İlelü'l-Makâmât

Herevî'nin vefatından kısa bir süre önce Abdülmelik b. Ebu'l-Kâsım el-Kerrûhî adlı genç bir müridine imlâ ettirdiği, irâde, zühd, tevekkül, sabır, hüzn, havf, recâ, şükür, muhabbet ve şevk olmak üzere on makamı *Menâzil*'deki üçlü tasniften farklı olarak halk ve havas seviyesinde olmak üzere iki mertebede ele alıp farklarını beyan eden hacimce ufak bir risâledir.¹⁷

5. Münâcât

Herevî'nin duâ ve münâcâtları, *Keşfü'l-esrâr* ve *Tabâkâtü's-sûfiyye* gibi eserlerden derlenerek çeşitli adlar altında yayımlanmıştır. Son derece samimi bir coşkunun ve dinî heyecanın tezahürleri olan bu metinler daha sonra gelişen tasavvuf

¹³ Tan, a.g.tz., s.111.

¹⁴ Yazıcı; Uludağ, a.g.md., s.224; geniş bilgi için Bkz. Tan, a.g.tz., ss.102-109.

¹⁵ Erhan Yetik, "Menâzilü's-Sâirîn", *DİA*, C.XXIX, s.122.

¹⁶ Yazıcı; Uludağ, a.g.md., s.225; geniş bilgi için Bkz. Hâce Abdullah el-Ensârî el-Herevî, *Menâzilü's-Sâirîn -Tasavvufta Yüz Basamak-*, (Haz. Abdurrezzak Tek), Bursa, Emin Yay., 2017; Abdullah Damar, *Menâzilü's-Sâirîn Şerhleri ve Âb-ı Hayât (İnceleme-Metin)*, Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Bursa, 2002, ss.43-94; Damar, bu tezini daha sonra makale olarak yayınlamıştır: "*Abdullah Herevî ve Menâzilü's-Sâirîn*", *Tasavvuf: İlmî ve Akademik Araştırma Dergisi*, 2007, S.18, ss.321-335; Tan, a.g.tz., ss.76-102.

¹⁷ Tan, a.g.tz., s.118.

edebiyatı için örnek teşkil etmiştir. Senâî, Attâr. Mevlânâ ve Câmî gibi sûfiler bu münâcâtlardan etkilenmiştir. Münâcâtların ihtiva ettiği fikirlerle Harakânî ve Ebû Saîd-i Ebü'l Hayr'ın tasavvuf anlayışları arasında büyük benzerlik vardır. Herevî'nin münâcâtları Türk şâirleri üzerinde de etkili olmuştur.¹⁸

6. Muhtasar fî Âdâbi's-Sûfiyye

Sûfilerin hırka giyme, yeme içme, semâ gibi konularda uymaları gereken kuralları anlatan eser Beaucueil tarafından *Un opuscule de Khawâja 'Abdallah Ansâri concernant les biensances de soufis* adıyla yayımlanmıştır.¹⁹

7. Kenzü's-Sâlikîn

Akıl-aşk, gece-gündüz gibi karşıt kavramların birbirine üstünlükleri konusunda münazara tarzında yazılan eserin adı bazı yazma nüshalarında *Zâdü'l-ârifîn* olarak kaydedilmiştir. Eserin mukaddimesiyle *'Akl u 'İşk, Münâzara-i Şeb u Rûz, Kazâ vü Kader, Fazilet-i Şeb* adlı bölümlerini Tahsin Yazıcı bir inceleme yazısıyla birlikte yayımlamıştır.²⁰

8. Makâlât fi'l-Mev'iza li-Nizâmülmülk²¹

9. Risâle-i Mufâssala ber Fusûl-i Çihl ü Dû der Tasavvuf

Kırk iki bölümden meydana gelen eserde çeşitli tasavvufi meseleler açıklandıktan sonra her bir mesele için bir velinin hayatı örnek olarak anlatılmıştır.²²

10. Rubâ'iyât

Câmî, Herevî'nin 6000'den fazla Arapça şiiri olduğunu söyler; ancak bu şiirlerin pek azı günümüze kadar gelebilmiştir. Kâtib Çelebi, onun üç adet *Farsça Dîvân*'ı olduğunu kaydetmekteyse de bunların hiçbiri günümüze ulaşmamıştır.

¹⁸ Yazıcı; Uludağ, a.g.md., s.225.

¹⁹ Yazıcı; Uludağ, a.g.md., s.225.

²⁰ Tahsin Yazıcı, "Abdulah-i Ansârî'nin *Kanzü's-Sâlikîn* veya *Zâdal-Ârifîn*'i", Şarkiyat Mecmuası: 1956, S.1, ss.59-88; 1959, S.3, ss.50-90; 1961, S.4, ss.87-96; 1964, S.5, ss.31-44.

²¹ Yazıcı; Uludağ, a.g.md., s.225.

²² Yazıcı; Uludağ, a.g.md., s.225.

Herevî'nin *Dil ü Cân*, *Kenzü's-sâlikîn*, *Vâridât*, *Kalendernâme*, *Heft Hisâr*, *Makûlât*, *Mahabbetnâme* ve *Îlâhinâme* risâleleri Sultan Hüseyin Tâbende Gunâbâdî tarafından *Resâil-i Hâce Abdullah Ensârî* adıyla yayımlanmıştır.²³

11. Ey Dervîş

Herevî'nin *Makûlât*, *Münâcât*, *Îlâhinâme*, *Nasâyih*, *Ey Dervîş* gibi farklı isimlerle karşımıza çıkan muhtelif müseccââtı ya birbirinin aynı veya birbirinin halitası mahiyetindedir.²⁴

B. Kelâm

1. Zemmü'l-Kelâm

Herevî'nin Selef yolunu ve sünneti yüceltmek, re'y ve kıyas yöntemleriyle kelâm ilmini ve bid'atçılığı kötölemek için kaleme aldığı eseridir.²⁵

2. Kitâbü'l-Erba'în fî Delâ'ili't-Tevhîd

Herevî, Allah'a nisbet edilen isim, fiil ve sıfatlarla ilgili kırk hadîsi senedleriyle birlikte kaydettiği bu eserinde daha önce aynı konularda görüş bildiren âlimlerin fikirlerini aktarmakla yetinmiş kendisi bir yorum yapmamıştır.²⁶

III. Mebâligü'l-Hikem'deki Farsça Metinler Üzerine Bir Değerlendirme

Nevres-i Kadîm, *Mebâligü'l-hikem*'in mukaddime kısmında eserin Hâce Abdullah Herevî'nin *Ey Dervîş* adlı risâlesinin tercümesi olduğunu yazar. Ancak Herevî'nin *Makûlât*, *Münâcât*, *Îlâhinâme*, *Nasâyih*, *Ey Dervîş* gibi farklı isimlerle karşımıza çıkan muhtelif müseccââtı ya birbirinin aynı veya birbirinin halitası mahiyetindedir. Bu hâl de Herevî'nin mevcut eserlerinin elde bulunan nüshalarının hiç olmazsa bir kısmının, onun

²³ Yazıcı; Uludağ, a.g.md., ss.225-226; Risâleler hakkında geniş bilgi için Bkz. Cevdet Çağan, *Hâce Abdullah Ensârî'nin Risâleleri*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara, 1988; Hâce Abdullah Ensârî Herevî, *Dil ü Cân –Vâridât, Îlâhinâme, Kalendernâme ve Makûlât Risâleleri*– (çev. Hasan Almaz), İstanbul, Semerkand Yay., 2012.

²⁴ Yazıcı, a.g.m., S.1, ss.69-70.; *Ey Dervîş* risâlesi hakkında geniş bilgi için Bkz. *Mebâligü'l-Hikem'deki Farsça Metinler Üzerine Bir Değerlendirme ve Mebâligü'l-Hikem'deki Bazı Farsça Metinlerin Herevî'nin Diğer Eserlerindeki Varlığı*.

²⁵ Yazıcı; Uludağ, a.g.md., s.226; geniş bilgi için Bkz. Ahmed Ateş, “*Abdallah-i al-Ansârî'nin Kitâb Damm Al-kalâm Wa Ahlih Adlı Eseri*”, Şarkiyat Mecmuası, 1964, S.5, ss.45-60. Bu makale Ateş'in Ansârî'nin ölümünün 900. yıldönümü dolayısıyla Afganistan'da Kâbul şehrinde toplanan kongrede okunan tebliğin Türkçesidir.

²⁶ Yazıcı; Uludağ, a.g.md., s.226.

yazılı ifadesinden ziyade şifahî ifadesine istinad ettiği ihtimalini kuvvetlendirmektedir.²⁷ Bu durum, Nevres'in, *Mebâligü'l-hikem*'deki Farsça metinleri Herevî'nin hangi eser/eserlerinden tercüme ettiği konusunda farklı araştırmaların ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Bu araştırmalar şu şekildedir:

Agâh Sırrı Levend, *Mebâligü'l-hikem*'in Herevî'nin Farsça *Nasâyih*'inin tercümesi olduğunu belirtir.²⁸

Tahsin Yazıcı, *Mebâligü'l-hikem*'in Herevî'nin *Ey Dervîş* eserinin tercümesi olduğunu, ancak *Kenzü's-sâlikîn* diğer adıyla *Zâdü'l-ârifîn*'deki bazı parçaların da *Ey Dervîş* adlı eserinde yer aldığını belirtir²⁹ ve şâir Nevres'in daha çok “*Ey Dervîş*” sözüyle başladığı için halk arasında bu şekilde adlandırılan nüshayla mutabakat arzeden güzel bir nüshanın Pertev Paşa (Millet Ktp.) nr.633'te bulunduğu hakkında bilgi verir.³⁰

Tahsin Yazıcı ve Süleyman Uludağ; Nevres'in *Mebâligü'l-hikem*'i, Herevî'nin *Ey Dervîş* adlı kitabından tercüme ettiğini söylediğini, ancak eserin başta *Kenzü's-sâlikîn* olmak üzere Herevî'nin diğer eserlerinden derlenerek meydana getirildiğini ifade ederler.³¹

Mebâligü'l-hikem'deki bazı Farsça metinlerin, Herevî'nin *Kenzü's-sâlikîn*, *Vâridât*, *Îlâhinâme*, *Makûlât*, *Dil ü Cân* eserlerinde de yer aldığı Cevdet Çağan ve Hasan Almaz'ın çalışmaları ile eser karşılaştırılarak tarafımızdan tespit edilmiştir.³² Ancak *Mebâligü'l-hikem*'deki bazı Farsça metinlerin, düzenli bir sıra ile risâlelerden derlenmediği ortaya çıkmıştır. Bir risâleden alıntı yapılırken, araya bir veya birkaç cümle diğer risâlelerden alıntı yapıldığı görülmüştür.³³

Bu derleme çok büyük ihtimalle Herevî'nin bir müridi tarafından şifahî olarak ya da daha sonraki bir dönemde bir başkası tarafından Herevî'nin eserlerinden derlenerek oluşturulmuş ve ismi de *Ey Dervîş* olarak adlandırılmıştır. Çünkü *Ey Dervîş* risâlesi, Herevî hakkında yazılmış kaynakların hepsinde yer almamakta, sadece Tahsin

²⁷ Yazıcı, a.g.m., S.1, ss.69-70.

²⁸ Agâh Sırrı Levend, “*Ümmet Çağında Ahlâk Kitaplarımız*”, Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten, S.234, 1963, 1964, s.96.

²⁹ Yazıcı, a.g.m., S.1, s.69.

³⁰ Yazıcı, a.g.m., S.1, s.70.

³¹ Yazıcı; Uludağ, a.g.md., s.225.

³² Çağan, a.g.tz., Almaz, a.g.e.

³³ Bkz. s.11, 18.

Yazıcı'nın *Şarkiyat Mecmuası*'nda yazdığı makalede ve Süleyman Uludağ ile birlikte *DİA*'da yazdığı maddede geçmektedir.³⁴

Bu araştırmalar sonucunda Nevres'in, Farsça metinleri kendisinin derlemediği hepsinin derlendiği bir nüshadan tercüme ettiği ve bu nüshanın da *Ey Dervîş* olduğu düşüncesini ortaya çıkarmaktadır.³⁵ Nitekim Nevres de eserin mukaddime kısmında ey dervîş hitabıyla başlayan risâleyi Şeyh Mehmed Saîd Efendi'nin isteği üzerine tercüme ettiğini yazar.³⁶

IV. Mebâligü'l-Hikem'deki Bazı Farsça Metinlerin Herevî'nin Diğer Eserlerindeki Varlığı

Aşağıda *Mebâligü'l-hikem*'de yer alan bazı Farsça metinlerin Herevî'nin diğer eserlerinde de yer aldığı tespit yapıp kaynakları sayfa numarasına göre sırayla verilmiştir. Bazı metinler birden fazla risâlede yer almaktadır. Risâlelerin birbirinin aynı veya birbirinin halitası mahiyetinde olduğunu göstermek için bu metinlerin diğer kaynakları da verilmiştir.

Ve be-reng-i ğanāyim ü infāl firīfte şodend çün eţfāl-i bed riyāhā. Der-āmedend ve be-kühsārḥā ber-āmedend ez-cevāhir ü dūrrehā ve ez-zer ü sīm-i şurrehā be-şūr u bīm ber-miyān bestend.³⁷ [16b]

El-kışşa enbārḥā enbāştend ü ğam-ı dünyā ber-dil begozāştend. Nā-ġāh ez-kenār emel keşānīdend ve cümle-rā şerbet-i ecel çeşānīdend.³⁸ [17a]

Ey nefis! Ez-merg beendîş ve emel ber-dār ez-pîş ve (e)gerne dūzah cāy ve me'vā-yı tū.³⁹ [18b]

³⁴ Geniş bilgi için Bkz. Yazıcı, a.g.m.; Yazıcı, Uludağ, a.g.md.; Tan, a.g.tz.; Damar, a.g.tz.; Damar, a.g.m.; A. G. Ravân Farhâdi, *Abdullah Ansari Of Herat -An Early Sufi Master-*, New York, Routledge, 2013; Çağan, a.g.tz., Almaz, a.g.e.

³⁵ Muhammet Nedim Tan, Herevî'ye atfedilen *Muhabetnâme, Risâle-i Dil ü Cân, Vâridât, Perde-i Hicâb, Kenzü's-sâlikîn, Kalendernâme, Fevâid* gibi risâlelerin muhtevalarının bir kısmının Meybudî'nin *Keşfü'l-esrâr*'ında ve Herevî'nin *Tabakât*'ında yer aldığını, ancak Server Mevlâyî'nin, kısmen de Tahsin Yazıcı ve Beaurecueil'in çalışmalarıyla mevcut yazmalardaki hâli ortaya çıkan edebî metinlerin henüz *Keşfü'l-esrâr, Tabakât* ve *Sad Meydân*'la karşılaştırmalı okumaları yapılmadığı için eldeki hâlleri üzerinden kesin bir sonuca varmanın pek mümkün gözükmediğini ve bunun dışında da yazma kütüphanelerde Herevî'ye atfedilen pek çok irili-ufaklı metinlerin var olduğunu belirtir. Tan, a.g.tz., s.122.

³⁶ Bkz. Abdürrezzak Nevres, a.g.e., yk.10a.

³⁷ Çağan, a.g.tz., "*Kenzü's-sâlikîn Risâlesi*", s.80.

³⁸ Çağan, a.g.tz., "*Kenzü's-sâlikîn Risâlesi*", s.80.

Vāy tū bebīn dūstān-ı pāk u ‘azīzān zīr-i hāk ki du‘ā-yı tū-rā cūyānend. Ve bezebān-ı hāl gūyānend ki: Ey civānān-ı gāfil ve pīrān-ı bī-hāşıl! Divāne-ıd ki çünīn der-h‘ābīd ve bī-gāne-ıd ki der-nemīyābīd ki der-hāk ü hūn hoŧteīm ve çihre der-niķāb çün nihofteīm her yekī māk dū-haftāīm.⁴⁰ [18b]

Ne ez-ehl ü ‘ıyāl dīdīm merħametī ve ne ez-māl ü menāl yāftīm menfa‘atī. Hem ķānī‘īm bā-īn heme nedāmet eger der-pīş nebūdī rūz-ı kıyāmet.⁴¹ [20a]

Eknūn mā-rā ne bālişī, ne firāşī, ne naķdeī, ne ķumāşī, ne hūrre, ne haremī, ne şurre, ne diremī, ne vūcūhī, ne cibāhī, ne şūkūhī, ne sipāhī, ne imķān-ı şavt u şadāī, ne sāmān-ı nuķ u nidāī kī(he)stīm müşti gedāī.⁴² [20b]

Hatt-ı mā ez-dūnyā hırmān(e)st. Şahm ü laħm-ı mā naşīb-i kirmān(e)st. Vaķtı ki mā rā-imķān būd gevher der-kān būd, mīyāftīm ferāġ-bālī ve dāştem hoş-hālī. Nekerdīm hünerī, ne costīm haberī, der-perişānī oftādīm ve ber-hemān cān dādīm.⁴³ [21a]

Eger nedārīd cūnūn der-mā negerīd kūnūn ki rūh-ı her yek mīzāred ve eşk beħasret mībāred ve müşbet-i hāl-i hođ mīdāred hāşıl-ı mā ne nānī(e)st, der-kerdehā peşimānī(e)st ber-kerdehā.⁴⁴ [21b]

Ber-āh ve der-mā konīd nigāh ki ne ez-nām-ı mā haberī(e)st ve ne ez-ecsām-ı mā eşerī(e)st. Ebdān-ı mā rīzīde ve eşhāş-ı mā pūsīde. Küllehā-yı mā kūfte ve maķbere-i mā nār-refte.⁴⁵ [22a]

Hānmān-ı mā ħarāb menzil ü meķān-ı mā tūrāb. Der-pister-i mā diġerī nā‘ib-i yetīmān-ı mā ez-hāne ġa‘ib. Turre-i țarrār-ı mā bād-borde ve lāle-i ruhsār-ı mā hāk-horde.⁴⁶ [22b-23a]

Ebrū-yı ħamīde-i mā helāk, nergis-i dīde-i mā be-hāk, ‘aķıķ-i lebān-ı mā ġird-āmīhte ve dürr-i dendān-ı mā dürr-i laħd rīhte. Būlbül-i faşih zebān-fürü beste, hoķķa-i yāķūtī-dehān derhem-şikeste, cevārih-i çābük-i mā ve a‘zā-yı nāzik-i mā zaħm-ħorde-i

³⁹ Çāġan, a.g.tz., “*Kenzü’s-sālikîn Risālesi*”, s.82.

⁴⁰ Çāġan, a.g.tz., “*Kenzü’s-sālikîn Risālesi*”, s.80.

⁴¹ Çāġan, a.g.tz., “*Kenzü’s-sālikîn Risālesi*”, s.82.

⁴² Çāġan, a.g.tz., “*Kenzü’s-sālikîn Risālesi*”, ss.80-81.

⁴³ Çāġan, a.g.tz., “*Kenzü’s-sālikîn Risālesi*”, s.81.

⁴⁴ Çāġan, a.g.tz., “*Kenzü’s-sālikîn Risālesi*”, s.81.

⁴⁵ Çāġan, a.g.tz., “*Kenzü’s-sālikîn Risālesi*”, s.81.

⁴⁶ Çāġan, a.g.tz., “*Kenzü’s-sālikîn Risālesi*”, s.81.

şüristân ve hâk-i tüde-i güristân. Mürğ-i rûh ez-mâ remîde ve hâr-ı hasret ez-hâk-i mâ demîde.⁴⁷ [23b]

Ey sâlik! Nişân-ı hıredmendî [vü] me'rib-i hünermendî ân(e)st ki çün in kelimât-râ der-naazar-ârî bâyed ki: Dil ez-ağlâl-ı gâflet be-der-ârî ve emel-râ begozârî ve dil ez-dünyâ [25b] ber-dârî ve pîş ez-rıhlet ez-în dünyâ hâşıl konî zâd-ı taqvâ ve ber-her çi şevî mâlik güyî كل نبيح مالك.⁴⁸ [25a-25b]

‘İlmî ki ez-ķalem âyed ez-ân çi hîzed? ‘İlm ân(e)st ki Hâķ te‘âlâ der-dil-i bende rîzed.⁴⁹ [29a]

“Dûd ez-âteş ve gerd ez-bâd çünân nişân nedihed ki mürîd ez-şeyh ü şâgirdân-ı üstâd. Heme-râ nîstî muşîbet ve me-râ ğanîmet.”⁵⁰ [29b-30a]

Kâr-dân kâr mîrâned ve müdde‘î rîş mîconbâned. Eger mîdânî ki mîdâned peşîmân şev ve eger nemîdânî ki mîdâned Müslimân şev.⁵¹ [30a]

Eger mîdânî ki mîdâned peşîmân şev ve eger nemîdânî ki mîdâned Müslimân şev.⁵² [30a]

Ez-û hâh ki dâred ve mîh‘âded ki h‘âhî. Ez-ân meh‘âh ki nedâred ve mîtersed ki ez-û beh‘âhî.⁵³ [30b]

Eger tû Hâlik-râ beşînâhtî be-maħlûķ neperdaħtî.⁵⁴ [30b]

Nev‘-i diger ez-ķelâm: Ey Kerîmî ki baħşende-i ‘atâyi ve ey Hâķîmî ki pûşende-i haťâyî ve ey Şamedî ki ez-idrâķ-i cüdâyî ve ey Eħadî ki der-zât u şîfât bî-hemtâyî ve ey Hâlikî ki râh-nümâyî ve ey Kâdirî ki Ĥudâyî-râ sezâyî! Hâmil-i mâ-râ şafâ-yı ĥod dih ve dil-i mâ-râ hevâ-yı ĥod dih, çeşm-i mâ-râ ziyâ-yı ĥod dih! Mâ-râ ân dih ki ân bih ki ve megozâr mâ-râ be-ķih ve meh!⁵⁵ [31b-32a]

⁴⁷ Çāġan, a.g.tz., “*Kenzü’s-sâlikîn Risâlesi*”, s.81.

⁴⁸ Çāġan, a.g.tz., “*Kenzü’s-sâlikîn Risâlesi*”, s.81.

⁴⁹ Çāġan, a.g.tz., “*Dil ü Cân*”, s.30, 33; Almaz, a.g.e., “*Vâridât Risâlesi*”, s.24.

⁵⁰ Almaz, a.g.e., “*Vâridât Risâlesi*”, s.24.

⁵¹ Almaz, a.g.e., “*Vâridât Risâlesi*”, s.26.

⁵² Almaz, a.g.e., “*Makûlât Risâlesi*”, s.68.

⁵³ Almaz, a.g.e., “*Vâridât Risâlesi*”, s.26; Almaz, a.g.e., “*Makûlât Risâlesi*”, s.64.

⁵⁴ Almaz, a.g.e., “*Vâridât Risâlesi*”, s.26.

⁵⁵ Almaz, a.g.e., “*Risâle-i İlâhinâme*”, s.33.

İlâhî! ‘Abdu’llâh-râ ‘ömr be-kâst ve ‘öZR neh’âst. İlâhî! Be-nâm-ı ân Hudâyî ki nâm ü rāhat-ı rūhest ve peygām-ı ü miftāh-ı fütūh ve selām-ı ü der-vaqt-i şabāh mü’ minān-rā şabūh ve zıkr-i ü merhem-i dil-i mecrūh ve mihr-i ü belā nişinān-rā keştî-i Nūhest. ‘ÖZR-i mā-rā bepezîr ve ber-‘aybhā-yı mā megîr!⁵⁶ [32b-33a]

Ey civān-merd! Der-în rāh merd bāş ve der-merdî ferd bāş. Bā-dil-i pür-derd bāş.⁵⁷ [33b]

H’āndî te’hîr kerdem, fermūdî taqşîr kerdem. İlâhî! ‘Ömr-i hōd ber-bād kerdem, ber-ten-i hōd bî-dād kerdem.⁵⁸ [34a]

İlâhî! Besāz kār-ı men, meniger be-kirdār-ı men. Her ki gūyem be-restem şuglî digeR dihî be-destem. İlâhî! Ez-pîş-i hātar ve ez-pes rāhem nîst. Destem gîr ki cüz fazl-ı tū penāhem nîst.⁵⁹ [34b]

Ey būd-ı nebūd-ı men tū-rā yeksân! Ez-ğam me-rā be-şādî beresân! İlâhî! İkrār kerdem be-müflisî ve hîç kesî. Ey yegāne ki ez-heme çîzhā muqaddesî! Çi şeved ger müflisî-rā der-nefes-i āhîr be-feryād-resî!⁶⁰ [35a-35b]

İlâhî! Çün bā-tū nemîgūyem efgār mîşevem çün bā-tū mîgūyem sebük-bār mîşevem. İlâhî! Tersānem ez-bedî-i hōd, beyāmurz me-rā be-hōdî-i hōd! İblîs der-āsmān zındîk şod, Ebū Bekr der-put-hāne Şiddîk şod.⁶¹ [35b-36a]

Ber-günāh dilîrî mekon ki Hāç Şabūrest, h’îşten-rā gūrūr medih ki ü Ğafūrest. Bîdār şev ki bî-gāh mîşeved mebādā ki āhîr-i kār-ı tū tebāh şeved.⁶² [36b]

İlâhî! Der-dilhā-yı mā be-cüz tuhm-ı maḥabbet-i hōd mekār ve ber-în cānhā-yı mā cüz elţāf u merḥamet-i hōd menekār ve ber-kişthā-yı mā cüz bārān-ı rahmet-i hōd mebār! Padîşāhā! Gūrîhte būdîm tū h’āndî, tersān būdîm [37b] ber-h’ān-ı لا تَنْظُرُوا tū nişāndî. İlâhî! Ber-ser ez-ḥacālet gird-dārîm, derd-i dil ez-ḥayret derd-dārîm ve ruḥ ez-

⁵⁶ Almaz, a.g.e., “Risāle-i İlâhināme”, ss.33-34.

⁵⁷ Almaz, a.g.e., “Risāle-i İlâhināme”, s.34.

⁵⁸ Almaz, a.g.e., “Risāle-i İlâhināme”, s.34.

⁵⁹ Almaz, a.g.e., “Risāle-i İlâhināme”, s.34.

⁶⁰ Almaz, a.g.e., “Risāle-i İlâhināme”, s.34.

⁶¹ Almaz, a.g.e., “Risāle-i İlâhināme”, s.34.

⁶² Almaz, a.g.e., “Risāle-i İlâhināme”, s.34.

şerm-i günâh zerd-dârîm. İlähî! Eger düstî nekerdîm düşmenî hem nekerdîm, egerçi ber-günâh mışîrîm ber-yegânegî-i hâzret tû muķîrîm.⁶³ [37a-37b]

İlähî! Der-ser ĥumâr-ı tû dârîm ve der-dîl [38b] esrâr-ı tû dârîm ve be-zebân eş'âr-ı tû dârîm. İlähî! Eger gûyîm şenâ-yı tû gûyîm ve eger cûyîm rızâ-yı tû cûyîm.⁶⁴ [38a-38b]

İlähî! Bünyâd-ı tevĥîd-i mâ-râ ĥarâb mekon ve bâğ-ı ümîd-i mâ-râ bî-âb mekon.⁶⁵ [38b]

İlähî! Ānçi ber-mâ ârâstî ĥarîdîm ve ez-dü-cihân maĥabbet-i tû ber-gozîdîm. Câme-i belâ borîdîm ve perde-i 'âfiyet derîdîm.⁶⁶ [39a]

İlähî! Be-luĥf mâ-râ dest-gîr ve pâydâr dil der-ķurb-ı kerem ve cân der-intizâr der-pîş-i ĥicâbhâ bisyâr ĥicâbhâ ez-pîş-ber-dâr ve mâ-râ be-mâ bâz-megozâr! Yâ Raĥîm u yâ Ğaffâr yâ Ĥalîm u yâ Settâr.⁶⁷ [39b]

İlähî! Dilî dih ki dergâh-ı tû cân bâzîm. Cânî dih ki kârân-ı cihân sâzîm. Taķvâ dih tâ ez-dünyâ beborîm. Rûĥî dih mâ ez-uķbâ ber-ĥorîm. Yaķînî dih tâ der ez ber-mâ bâz-neşevêd. Ķanâ'atî dih tâ şa've-i ĥırş-ı mâ bâz-neşevêd.⁶⁸ [40a]

İlähî! Dânâyî dih ki tâ ez-râh neyoftîm. Bînâyî dih tâ der-câh neyoftîm. Dest-gîr ki dest-âvîzî nedârîm. Bepezîr ki pâ-yı gürîzî nedârîm. İlähî! Der güz"âr ki bed kerdeîm. Āzerm dâr ki âzerdeîm.⁶⁹ [41a]

Ṭa'at mecûy ki ân nedârîm. Ez-heybet(e)st megûy ki tâb neyârîm.⁷⁰ [42a]

Nigâh dâr tâ perîşân neşevîm. Be-râh dâr ki ser-gerdân neşevîm. İlähî! Beyâmûz tâ sırr-ı dîn bedânîm. Ber-efrûz tâ der-târîkî nemânîm.⁷¹ [43a]

⁶³ Almaz, a.g.e., "Risâle-i İlähinâme", s.35.

⁶⁴ Almaz, a.g.e., "Risâle-i İlähinâme", s.35.

⁶⁵ Almaz, a.g.e., "Makûlât Risâlesi", s.57.

⁶⁶ Almaz, a.g.e., "Risâle-i İlähinâme", s.35.

⁶⁷ Almaz, a.g.e., "Risâle-i İlähinâme", s.35.

⁶⁸ Almaz, a.g.e., "Makûlât Risâlesi", s.50.

⁶⁹ Almaz, a.g.e., "Makûlât Risâlesi", s.50.

⁷⁰ Almaz, a.g.e., "Makûlât Risâlesi", s.50.

⁷¹ Almaz, a.g.e., "Makûlât Risâlesi", s.51.

Tū nevāz ki digeṛān nedānend. Tū besāz ki digeṛān netevānend. Heme-rā ez-ḥod-perestī rehāyī dih, heme-rā be-ḥod āšināyī dih. Heme-rā ez-mekr-i şeyṭān nigāh-dār, heme-rā ez-kīne-i nef̄s āgāh-dār!⁷² [43b-44a]

Īlāhī! Dilī dih ki ṭā‘at efzāyed ṭā‘atī dih ki be-behišt rāh nūmāyed. ‘Īlmī dih ki der u āteş-i hevā nebuved. ‘Īlmī dih ki der u āb-ı riyā nebuved. Dīde dih ki ‘izz-i rubūbiyyet-i tū bīned. Dilī dih ki zıll-ı ‘ubūdiyyet-i tū gozīned.⁷³ [44b]

Nefsī dih ki ḥalqa-i bendegī-i tū der-gūş koned. Cānī dih ki zehr-i ḥikmet-rā be-ṭab‘ nūş koned. Īlāhī! Tū sāz ki ez-īn ma‘lūlān şifā neyāyed. Tū goşā ki ez-īn maḡlūlān kārī negoşāyed.⁷⁴ [45a]

Īlāhī! Be-şalāḥ-ı ār ki nīk bī-samānīm, cemī‘-i dār ki nīk perīşānīm. Īlāhī! Zāhirī dārīm şūrīde, bāṭinī dārīm der-ḥ‘āb, sīne-i dārīm pūr-āteş dīde-i dārīm pūr-āb. Gāh der-āteş-i sīne mīsūzīm ve gāh der-āb-ı çeşm ḡarḡ-ı āb. Īlāhī! Eger ne bā-dūstān-ı tū der-rehīm āḥir ne seg-i Aşḡāb-ı Keḥf dergehīm.⁷⁵ [45b]

Īlāhī! Zāhirī dārīm şūrīde, bāṭinī dārīm der-ḥ‘āb, sīne-i dārīm pūr-āteş dīde-i dārīm pūr-āb. Gāh der-āteş-i sīne mīsūzīm ve gāh der-āb-ı çeşm ḡarḡ-ı āb.⁷⁶ [45b]

Ān ki be-cān zindeest ez-zindegānī maḥrūmest. Ān ki cān be-dād-ı zinde-i Ḥayy-ı Kayyūmest. Eger ser-i īn kār dārī ḥīz ü ḡaşd-ı rāh kon.⁷⁷ [46b-47a]

Hezār nevḡager ne bes me-rā vaḡtī ki ber-ser-i zānū nişīnem. Hezār muṭrib ne ṭarab-ı mā-rā vaḡtī ez-tū endīšem.⁷⁸ [47b]

Loḡma-i ḡarām u rāzī şoden be-nām Allāh dāned ki mātemī būd tamām.⁷⁹ [48b]

Belāyī ki tū-rā meşḡūl koned bed u bih ez-‘atāyī ki tū-rā meşḡūl koned ez-ū. Heme ‘ıyşḡā der-bī-‘ıyşī(e)st, heme tevāngerīhā der-dervīşī(e)st. Dānī ki zindegānī kodāmeşt? Ānkes ki hemīşe bī-nāmeşt ve ez-Ḥaḡ ber-dil-i vey peyāmeşt ve ber-zebān u

⁷² Almaz, a.g.e., “*Makûlât Risâlesi*”, s.51.

⁷³ Almaz, a.g.e., “*Makûlât Risâlesi*”, s.51.

⁷⁴ Almaz, a.g.e., “*Makûlât Risâlesi*”, s.51.

⁷⁵ Almaz, a.g.e., “*Risâle-i İlâhinâme*”, ss.36-37.

⁷⁶ Almaz, a.g.e., “*Makûlât Risâlesi*”, s.51.

⁷⁷ Almaz, a.g.e., “*Risâle-i İlâhinâme*”, s.37.

⁷⁸ Almaz, a.g.e., “*Risâle-i İlâhinâme*”, s.37.

⁷⁹ Almaz, a.g.e., “*Risâle-i İlâhinâme*”, s.37.

dil ü zıkr-i düst [49b] müdāmešt. Dünyā ü-rā dāmešt ve ‘uqbā bā-ü bī-nizāmešt. Ez-her dü-ü-rā Mevlā tamāmešt.⁸⁰ [49a-49b]

İntizār-rā tākat bāyed ve mā-rā nīst, sabr-rā ferāgat bāyed ve mā-rā nīst. Bendegī kerden cüz-Melik-rā ber-bende ḥarāmešt, tū ü-rā bende bāš, heme ‘ālem tū-rā gulāmešt. Kūšte-i dīdī ez-cevr-i zamān men ānem, tešne-i dīdī miyān-ı deryā men hemānem.⁸¹ [50b]

Her kūh ki ne ber-āverde-i mihr-i ü(e)st hāmūn(e)st. Her āb ki ne ez-deryā-yı ü(e)st heme ḥūn(e)st. Ebū Ma‘şer-i Belḥī güyed -raḥmetu’llāhi ‘aleyhi- ki: Ber-men şeş-çiz vācibest: Dü-be-zebān, dü-ber-dil, dü-ber-ten. Ānçi be-zebānešt, zıkr-i Ḥudā ve süḥān-ı nīkū ve ānçi ber-dilešt, büzürg-dāştēn-i emr-i Ḥudā ve şefkat ber-ḥalk ve ānçi ber-tenest, tā‘at-i Ḥudāyī ve renc-i ḥod ez-ḥalk berdāştēn.⁸² [51b]

İlāhī! Ez-hiç heme çiz tevānī ve be-hiç çiz nemānī. Her ki güyed tū çünīn u çünānī tū āferīnende-i īn u ānī. İlāhī! Za‘īfem ḥāndī ve çünīnešt, her çi ez-men āyed der-ḥor ānī(e)st.⁸³ [52b-53a]

“Eger bā-Ḥudā nāz-dārī pīrān-rā neyāzārī, zühd ü zārī zi-behr-i murdārī, āngāh tū kīstī? Begū bārī. İnkār mekon ki inkār şūmešt, inkār konende ez-īn devlet maḥrūmešt. Ser-fürū dār tā be-her derī der-gürizī. Himmet bülehd dār tā be-her ḥasīs neyāmizī.”⁸⁴ [53b]

Süḥān bā-tū ü mīgüyed men tercümānem, tīr-i ḳahr ber-cān-ı tū ü mīzened, men kemānem. Eger cān-ı mā der-ser-i īn kār şevēd şāyed ki mā-rā īn kār cān mī(e)fezāyed!⁸⁵ [54b]

İlāhī! Eger tū ḥāhī heme ān konī ki tū ḥāhī. Çün heme ān konī ki tū ḥāhī, pes ez-īn bī-çāre-i müflis çi ḥāhī! Dostī-rā ān şāyed ki der-vaḳt-i ḥışm ber-tū bebaḥşāyed.⁸⁶ [55b]

⁸⁰ Almaz, a.g.e., “*Risāle-i İlāhināme*”, s.37.

⁸¹ Almaz, a.g.e., “*Risāle-i İlāhināme*”, s.37.

⁸² Almaz, a.g.e., “*Risāle-i İlāhināme*”, s.38.

⁸³ Almaz, a.g.e., “*Risāle-i İlāhināme*”, s.38.

⁸⁴ Almaz, a.g.e., “*Risāle-i İlāhināme*”, s.38.

⁸⁵ Almaz, a.g.e., “*Risāle-i İlāhināme*”, s.38.

⁸⁶ Almaz, a.g.e., “*Risāle-i İlāhināme*”, ss.38-39.

Eger der-āyī der-bāzest ve eger neyāyī Ḥaḳ bī-niyāzest.⁸⁷ [56b]

Eger der-āyī der-bāzest ve eger neyāyī Ḥaḳ bī-niyāzest. Maḥabbet der-bezed, miḥnet āvāz-dād, dest der-‘ıŝḳ zedem her çı bādābād!⁸⁸ [56b]

Def-‘i taḳdīr-i tū-rā tevān nedārem. ‘Özr-i taḳŝīr-i ḥod-rā zebān nedārem.Çün dermānī firārī-i tenī, çün kâret ber-āyed ‘āŝī-i tenī. ‘Aybī ki der-ŝomā(e)st diger ān-rā melāmet mīkonīd. Dād-ı tã‘at nedāde da‘vā-i kerāmet mīkonīd.⁸⁹ [59a]

Ez-dīdār ŝināḥt neyāyed, dīdār ber-miḳdār-ı ŝināḥt āyed. Eger beḳā mīḥ‘āhī der-fenā(e)st ve eger bākī mīḥ‘āhī Ḥudā (e)st. Çün ez-ḥodī-i ḥod restī be-Ḥaḳ peyvestī. ‘Özr-i bisyār ḥ‘āsten bī-mürüvvetī(e)st, ‘özr-i ḳabūl nā-kerden bī-fütüvvetī(e)st.⁹⁰ [60a]

Eger ne āġāz-ı kār(h)estī lāf-ı mihr-i tū-rā her kez ki yār(h)estī, eger ne tū-rā ḥadīs-ı imen ḥ‘āstī püser-i ‘İmrān be-ḫaleb-i ارنی ki ber-ḥ‘āstī.⁹¹ [61a]

Eger ne tū-rā ḥadīs-ı imen ḥ‘āstī püser-i ‘İmrān be-ḫaleb-i ارنی ki ber-ḥ‘āstī. Eger ne tū-rā in ma‘nā bāyestī Muḥammed Muŝtafā -ŝalla'llāhü ‘aleyhi ve sellem- Ḳāb-ı Ḳavseyr-rā çı ŝāyestī?⁹² [61a]

Ender reh-i Ḥaḳ taşarruf-ı rāz mekon

Çeşm-i bed-i ḥod be-‘ayb-ı kes bāz mekon

Sırr-ı heme-i bendegān Ḥudā mīdāned

Der-ḥod niger ü fużülī āġāz mekon⁹³ [63a]

Bā-dest çün ü dihed kesī netevāned ki besitāned. Tū ū-rā nigāh dār tā tū-rā nigāh dāred. ‘Ömr-rā der-perestiŝ-i ü ŝarf kon. Nümāyende-i ŝırāt-ı müstaḳīm Ḥaḳ te‘ālā-rā dān. Peyġamber-rā zinde dān, Ḳur‘ān-rā emān dān. Namāz u rüze vü ḥacc u zekāt u ġazā-rā begozār ve ferāmūŝ mekon ve ŝabūr bāŝ tā be-murād. Bā-merdüm-i fūrū-māye meneŝin. Ḥ‘iŝān-ı dervīŝ-rā dil-ḥoŝ dār. Bedterin ‘aybī bisyār güften-rā dān. Beyāmüz

⁸⁷ Almaz, a.g.e., “*Vâridât Risâlesi*”, s.27.

⁸⁸ Almaz, a.g.e., “*Risâle-i İlâhinâme*”, s.39.

⁸⁹ Almaz, a.g.e., “*Risâle-i İlâhinâme*”, s.39.

⁹⁰ Almaz, a.g.e., “*Risâle-i İlâhinâme*”, s.39.

⁹¹ Almaz, a.g.e., “*Risâle-i İlâhinâme*”, s.39.

⁹² Almaz, a.g.e., “*Makûlât Risâlesi*”, s.61.

⁹³ Almaz, a.g.e., “*Makûlât Risâlesi*”, s.58.

ve beyāmūzān. ‘İlm egerçi dūr bāşed beṭaleb. Kem gūy u kem ḥor u kem ḥoft der-
saḥtūhā sabr pīşe-gīr. Ber-gūzeşte vü şikeste vü rīḥte efsūs meḥor. Ez-faḥr u cihād faḥr
kon. Pinhān-ı ḥod-rā bih ez-āşikār dār.⁹⁴ [63b, 64a]

‘Ömr-rā der-nā-dānī be-āḥir meresān. Beyāmūz ve beyāmūzān.⁹⁵ [64a]

Belā-rā be-şadaḳa def kon eger mecāl būd. Tedbīr bā-‘āqılān kon. Pīrān-ı kār-
dīde-rā ḥürmet dār. Ez-āmūḥten-i ‘ilm ü pīşe ‘ār medār. Kār ez-ḥod çünān nümāy ki ez-
ān der-nemānī.⁹⁶ [66a]

Çün pīş-i büzürgī beneşinī heme gūş bāş, çün ü sūḥan gūyed tū ḥāmūş bāş. Der-
cāygāh-ı tōhmet (...).⁹⁷ [70a]

Ġam bā-kesī gūy ki ez-tū kem tevāned kerd. Sırr-ı ḥod, bā-zen megūy. Çün be-
ḥāne-i kesān der-āyī çeşm-rā şıyānet fermāy. Merdüm-rā be-mu‘āmele biāzmāy ve
āngāh düstī kon. Bihterīn zindegānī nīk-nāmī-rā şinās. Bā-şāḥibān-ı devlet mükāvaḥat
mekon. Be-ziyāret-i mürde vü zinde berev. Rāḥat ez-renc-i ṭaleb. Destī mīconbān tā
kāhil neşevī. Rūzī ez-Ḥudā mīdān tā kāfir neşevī.⁹⁸ [70a, 70b]

Ey dīr-ḥışm zūd-āştī! Der-īn-nevmīdīm begozāştī bā-mā yekī gürk āştī. İlāhī! Be-
behişt ve ḥür çi nāzem? Me-rā dīde-i dih ki ez-her nazarī behiştī sāzem bāş.⁹⁹ [73b]

İlāhī! **بجیو** tamāmeşt **بجیو** kodāmeşt?¹⁰⁰ [78a]

Rāst gūy ve ‘ayb mecūy. Rastī ki be-dürüg māned megūy.¹⁰¹ [79a]

Mefürüş ānçi ne ḥarend.¹⁰² [79a]

Nākerde, kerde meşomor.¹⁰³ [79a]

Dil-rā, bāzīçe-i dīv mesāz.¹⁰⁴ [79a]

⁹⁴ Almaz, a.g.e., “*Vâridât Risâlesi*”, s.22.

⁹⁵ Almaz, a.g.e., “*Makûlât Risâlesi*”, s.66.

⁹⁶ Almaz, a.g.e., “*Vâridât Risâlesi*”, ss.22-23.

⁹⁷ Almaz, a.g.e., “*Makûlât Risâlesi*”, s.66.

⁹⁸ Almaz, a.g.e., “*Vâridât Risâlesi*”, ss.30-31.

⁹⁹ Almaz, a.g.e., “*Vâridât Risâlesi*”, s.29, 30.

¹⁰⁰ Almaz, a.g.e., “*Vâridât Risâlesi*”, s.29.

¹⁰¹ Almaz, a.g.e., “*Makûlât Risâlesi*”, s.63.

¹⁰² Almaz, a.g.e., “*Vâridât Risâlesi*”, s.30.

¹⁰³ Almaz, a.g.e., “*Makûlât Risâlesi*”, s.64.

Emānet nıgeh dār. Ez-‘ācız-i nev-kıse vām meḥ‘āh. Bā-neşınāhte hem sefer mebaş.¹⁰⁵ [79b]

İmān ber-se vechest: Bīmest ü ümıdest ü mihrest. Bīm çünān mībāyed ki tū-rā ez-ma‘şıyet bāz dāred. Ümıd çünān mībāyed ki tū-rā be-ṭā‘at āred ve mihr çünān mībāyed ki der-dil-i tū tuḥm-ı maḥabbet kāred.¹⁰⁶ [87b]

Beḥor u beḥorān tā nemırı hem-çü ḥarān.¹⁰⁷ [88a]

Yār-ı nı̄k, ez-kār-ı nı̄k; yār-ı bed, bedter ez-mār-ı bed.¹⁰⁸ [89a]

Eger tū ḥod-rā beşınāhtı ez-şādı ve neşāt begodāhtı. Eger şoḥbet-i ḥod-rā der-yaftı bā-her dü-‘ālem neperdāhtı.¹⁰⁹ [89b]

Mühr ez-kıse ber-dār ve ber-zebān neh, mihr ez-dırem ber-dār ve ber-ımān dih.¹¹⁰ [99b]

Mühr ez-kıse ber-dār ve ber-zebān neh, mihr ez-dırem ber-dār ve ber-ımān dih.¹¹¹ [99b]

Eger pāy dārı der-bend-i ü dār ve eger serı dārı der-kemend-i ü dār.¹¹² [100b]

‘Abdu’llāh gencı būd pinhānı, kilıd-i ü be-dest-i Ḥarākānı. Nāgāh beresıdım be-çeşme-i zıdegānı çendān vāḥordım ki ne ‘Abdu’llāh māned ne Ḥarākānı.¹¹³ [100b]

Dıraht-rā āb u tıfl-rā şır bāyed, şerı‘at-rā üstād tarıkat-rā pır.¹¹⁴ [104b]

İlāhı! Ne zālımı ki güyem zınhār ve ne me-rā ber-tū ḥaḳḳı ki kerım beyār. Kār-ı tū dārı mıdār ın ber-dāşte-i ḥod-rā fūrü megozār.¹¹⁵ [104b]

---

¹⁰⁴ Almaz, a.g.e., “*Makûlât Risâlesi*”, s.67.

¹⁰⁵ Almaz, a.g.e., “*Vâridât Risâlesi*”, s.30.

¹⁰⁶ Almaz, a.g.e., “*Makûlât Risâlesi*”, s.57.

¹⁰⁷ Almaz, a.g.e., “*Makûlât Risâlesi*”, s.69.

¹⁰⁸ Almaz, a.g.e., “*Makûlât Risâlesi*”, s.63.

¹⁰⁹ Almaz, a.g.e., “*Makûlât Risâlesi*”, s.53.

¹¹⁰ Almaz, a.g.e., “*Vâridât Risâlesi*”, s.28.

¹¹¹ Almaz, a.g.e., “*Makûlât Risâlesi*”, s.68.

¹¹² Almaz, a.g.e., “*Makûlât Risâlesi*”, s.61.

¹¹³ Almaz, a.g.e., “*Dil ü Cân Risâlesi*”, s.16.

¹¹⁴ Almaz, a.g.e., “*Makûlât Risâlesi*”, s.69.

¹¹⁵ Almaz, a.g.e., “*Makûlât Risâlesi*”, s.56.

İlâhî! Ne zâlimî ki güyem zînhâr ve ne me-râ ber-tû haqqî ki kerîm beyâr. Kâr-ı tû dârî mîdâr în ber-dâşte-i ħod-râ fîrû megozâr. Dervîş âb der-çâh dâred ve nân der-ğayb, ne temennâ der-ser ve ne zer der-ceyb.¹¹⁶ [104b]

Eger ber-âb-ı rûy ħasî bâşî ve eger der-hevâ perî megesî bâşî, velî be-dest âr tâ kesî bâşî.¹¹⁷ [105a]

Ez-Ĥüseyn Manşûr-ı Ĥallâc porsîdend ki maĥabbet çî(e)st: Goft **اولها جبل وخرها قتل** evvel resen(e)st ve âĥîr dâr. Eger ser în dârî dâr ve eger ne der-gozâr.¹¹⁸ [105a]

Yekî çihil-i sâl-i ‘ilm âmûzed ve çerâğî neyefrûzed, yekî sũĥanî gũyed ve dil-i ĥalkî besûzed.¹¹⁹ [111a]

Ĥaĥ te ‘âlâ, dũnyâ-râ beyâferîd ve ĥavmî beyârâ(e)st ve goft în nişân-ı ‘atâ(e)st ve ĥod-râ beyârâ(e)st ve goft ey civân-merdân dü-gîtî ez-ân mâ(e)st. Yekî-râ ĥimmet-i behîşt ve yekî-râ düst. Fedâ-yî ânem ki heme ĥimmeteş ũ(e)st.¹²⁰ [111b]

Der-reng ũ post meniger, der-naĥd-i düst beniger.¹²¹ [111b]

Sebũ-yî dũrũst-râ be-dest gîrend ve ŧikeste ber-dũş.¹²² [116b]

Ĥudâyî mîbîned ve mîpũşed ve hem-sâye nemîbîned ve mîĥurũşed.¹²³ [116b-177a]

İlâhî! Egerçi behîşt, çũ çeşm ũ çerâğest, bî-dîdâr-ı tû derd u dâğest. Behîşt ũ dũzaĥ bahâneest, maĥşũd Ĥudâvend-i ĥâneest.¹²⁴ [117a]

Çũn Ĥudâyî te ‘âlâ în cihân-râ der-maĥall-i ĥicâb bedâşte bũd ve çendîn naĥş-ı ĥicâb benîğâşte bũd. Derũn-ı perdehâ be-her-çi ĥũstend ŧitâftend be-her-çi ŧitâftend. Ammâ ânĥâ ki aşĥâb-ı đalâlet u erbâb-ı cehâlet bũdend benemũdend ânçi nemũdend ber-naĥş-ı germâbe-i ‘iřĥ bâĥtend ve ber-şîr-i şadurvân kemend endâĥtend. Çũn der-nigerî ne ez-řarîĥat eşerî ve ne ez-ĥaĥîĥat ĥaberî, ne ez-fi‘l-i cefâ nedemî ve ne der-râĥ-ı

¹¹⁶ Almaz, a.g.e., “*Vâridât Risâlesi*”, s.24.

¹¹⁷ Almaz, a.g.e., “*Vâridât Risâlesi*”, s.28.

¹¹⁸ Almaz, a.g.e., “*Makûlât Risâlesi*”, s.59.

¹¹⁹ Almaz, a.g.e., “*Dil ũ Cân Risâlesi*”, s.17.

¹²⁰ Almaz, a.g.e., “*Makûlât Risâlesi*”, s.51.

¹²¹ Almaz, a.g.e., “*Vâridât Risâlesi*”, s.27.

¹²² Almaz, a.g.e., “*Makûlât Risâlesi*”, s.63.

¹²³ Almaz, a.g.e., “*Makûlât Risâlesi*”, s.65.

¹²⁴ Almaz, a.g.e., “*Makûlât Risâlesi*”, s.52.

vefâ kademî, her yekî be-fitne mağlûb şode, be-vücûd-ı hıŧ ez-dîden mağcûb şode. “

انعود بالله من سقط الله¹²⁵ [177b, 118a]

Zâhid be-zühd nâzed ve ‘ârif be-düst. Şûfî-râ çi güyem? Şûfî hod-ı ü(e)st.¹²⁶
[118a]

Ey dūzah ser-i tū nedârem ez-hod haber medih ve ey behişt mihr-i tū nedârem
derd-i ser medih.¹²⁷ [127a]

Bâd-ı Tâ’if bâyed ve âb-ı deryâ tâ post-ı mîş edebem şeved nazâr-ı şeyh bâyed ve
niyâz-ı mürîd tâ şahş müstakîm şeved.¹²⁸ [127a]

Ṭama‘ ez-her ki kerdî esîr-i ü geştî ve minnet ber-her ki nihâdî emîr-i ü geştî.¹²⁹
[127b]

Yek zerre şinâht bih ez-dü-‘âlem yâft. Ṭâlib-i dünyâ rencürest ve tâlib-i ‘uqbâ
müzdverest. İmen menişîn ki helâk şevî ĩmen ân-zamân şevî ki be-ĩmân der-zîr-i hâk
şevî. Be-‘âriyet nâzîden kâr-ı zenânest, ez-dîde-i cân dîden kâr-ı ânânest ve ĩn kâr-ı
merdân(e)st.¹³⁰ [128a]

‘Işk çî(e)st? Şâdî-i refte ve ğam der-âmede. ‘Āşık kî(e)st? Dem fûrû şode ve cân
ber-âmede.¹³¹ [128b]

Zîrâ ki küşte-i tū bekoşten şâdest ve sūhte-i tū besūhten hoşnûd.¹³² [140a]

Cüz râst nebâyed goft ammâ her râst ne şâyed goft.¹³³ [140a]

¹²⁵ Almaz, a.g.e., “*Makûlât Risâlesi*”, ss.49-50.

¹²⁶ Almaz, a.g.e., “*Makûlât Risâlesi*”, s.54.

¹²⁷ Almaz, a.g.e., “*Makûlât Risâlesi*”, s.52.

¹²⁸ Almaz, a.g.e., “*Makûlât Risâlesi*”, s.61.

¹²⁹ Almaz, a.g.e., “*Makûlât Risâlesi*”, s.64.

¹³⁰ Almaz, a.g.e., “*Vâridât Risâlesi*”, s.27.

¹³¹ Almaz, a.g.e., “*Makûlât Risâlesi*”, s.55.

¹³² Almaz, a.g.e., “*Makûlât Risâlesi*”, s.59.

¹³³ Almaz, a.g.e., “*Dil ü Cân Risâlesi*”, s.15.

BİRİNCİ BÖLÜM
NEVRES-İ KADİM'İN BİYOGRAFİSİ VE
ESERLERİ

I. Nevres-i Kadîm'in Biyografisi

Klâsik Türk Edebiyatının şâir ve münşîlerinden olan Nevres-i Kadîm'in asıl adı Abdürrezzak'dır. Nevres, şiirde kullandığı mahlas olup Kadîm ise, XIX. yüzyılda yaşamış olan şâir Osman Nevres'den ö. H.1293/M.1876 ayırt edebilmek için verilmiş bir sıfattır. Bu sıfatı ilk defa Nâmık Kemal ö. H.1306/M.1888 Magosa'da iken H.1291/M.1874 yılında yazdığı *Tahrîb-i Harâbât* isimli eserinde kullanmıştır.¹³⁴ Nevres'in doğum tarihi bilinmemekle beraber¹³⁵ Kerkük'te doğduğunda bütün kaynaklar birleşmektedir.

Nevres-i Kadîm'in tahsilini nerede yaptığı ve kimlerden ders aldığı bilinmemektedir. Kaynaklarda ve eserlerinde bu hususla ilgili herhangi bir bilgi yoktur. Muhtemelen, doğduğu ve çocukluğunun geçtiği Kerkük civarındaki medreselerden birinde yapmış olmalıdır.¹³⁶

Nevres Alî Paşa'nın şarktaki, sedarlık ve valilik gibi, memuriyetleri esnasında kâtiplik hizmetine girerek, onun yanında muhtelif yerlerde bulunmuştur. Hekimoğlu Alî Paşa'nın maiyetinde H.1143/M.1731 Tebriz seferine iştirak etmiş ve ilk sadâretinde onun hâfız-ı kütübü olarak H.1144/M.1732'de İstanbul'a gelmiştir.¹³⁷

Münşeât'ındaki Farsça bir parçadan edinilen bilgiye göre Nevres, Hekimoğlu Alî Paşa'nın sarayında Şeyh Sâdî'nin bir kasidesine yapmış olduğu Farsça tahmisini Şeyhülislâm İshak Efendi'ye takdimi üzerine H.1147/M.1734 tarihinde kendisine müderrislik verilmiştir. Nevres-i Kadîm müderrislikten sonra H.1147-1154/M.1734-1741 yılları arasında Üsküdar'daki Sugrâ Mahkemesi'ne Şeyhülislâm Seyyid Mustafa Efendi ö. H.1158/M.1745 tarafından nâip olarak tayin edilmiş ve müderrislikten kazâ mesleğine geçmiştir.

Nevres, Hekimoğlu Alî Paşa'nın, ikinci defa sadrazam tayin edildiği H.1155/M.1742 tarihinden az önce Bosna kadısı olmuş ve Reisülküttap olup efendi

¹³⁴ Hüseyin Akkaya, *Nevres-i Kadîm And His Turkish Divân*, Part 1: Textual Analysis, Harward, 1996, s.19.

¹³⁵ Nevres-i Kadîm'in doğum tarihi ile ilgili bir tespit için Bkz. Adem Karadere, *Nevres-i Kadîm'in Farsça Divânı*, Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Üniversitesi (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Kırıkkale, 1999, s.5.

¹³⁶ Akkaya, a.g.e., ss.19-20.

¹³⁷ Ömer Faruk Akün, "Nevres, Abdürrezzak", *İA*, C.IX, Eskişehir, MEB, 2001, s.228.

lakabıyla anılan Koca Râgıp Paşa'nın ö. H.1176/M.1741 yardımıyla Bosnasaray kendisine mansıp olarak verilmiştir. Büyük ihtimalle örfi bir yıllık süre bittiği için Nevres-i Kadîm, Bosna kadılığından H.1155/M.1742 tarihinde mâzul olmuştur. *Münşeât*'ındaki bir mektubundan edinilen bilgiye göre, Bosna kazasının geliri, Nâip Abdullah Efendi'ye verilmiş; azledilen Nevres, yeni bir görev de alamayınca, beş yıl sürecek olan büyük bir geçim sıkıntısına düşmüştür. Nevres, azlinin dördüncü yılında geçim sıkıntısı içerisindeyken Sadrazam Tiryaki Mehmed Paşa'nın ö. H.1164/M.1751 gazabına uğrayarak onun fermanıyla bir müddet evinde oturmak mecburiyetinde kalmıştır; ancak bu mecburi ikâmetin sebebi hakkında bir bilgi yoktur.

Beş yıllık bu sıkıntılı dönemden sonra, Nevres Tokat kadısı olmuştur. Bu görevden H.1161/M.1748 yılı ortalarında ayrılan Nevres, bir müddet İstanbul'da kaldıktan sonra Filibe kadısı olmuştur. Nevres, bir yıllı örfi süre dolmadan H.1162/M.1749 yılı başlarında Filibe mevleviyetinden azledilmiş olmalıdır. Filibe'den azlini müteakip Nevres, Sultan I. Mahmûd'un fermanıyla Edirne'de birkaç ay "tevakkuf ve ikâmet" etmek mecburiyetinde kalmıştır.¹³⁸

Sultan I. Mahmûd'un yeni bir fermanı ile Girit'teki Resmo kasabasına sürgün edilen Nevres, neden sürgün edildiğini sormanın edebe aykırı olacağını düşünerek hemen emre uyup, üç aylık meşakkatli yolculuğunu *Mebâligu'l-hikem* eserinin mukaddimesinde:

"... şudûr-ı fermân-ı hümayûna sebep kınkı günâhumuzdur 'aceb diyü su'âl itmek hilâf-ı mürâ'ât-i edeb olmağla hemân imtisâlen li-emrül-'âlî der-sâ'at giryân giryân hûb-rüyân-ı vatandaş müfârekat ve nâlân nâlân Semt-i Girid'e müsâra'at olunup evlâd ü 'ıyâl ve etbâ' u eşyâ'uñ âteş-i kâ'inât-süz firâkıyla inbîk-i zehrâ-beçegân-ı çeşm-i hûn-bârdan tereşşuh iden cüy-ı sirişk-i hûnîn telâtum-ı emvâc-ı deryâyı teskîn ve germî-i nâle-i hasret küre-i zemherîri teshîn iderek üç ay tamâmında Cezîre'ye vuşûl müyesser oldu."¹³⁹

¹³⁸ Akkaya, a.g.e., s.26.

¹³⁹ Abdürrezzak Nevres, *Mebâligu'l-Hikem*, Millet Ktp., Alî Emîrî, Edebiyat Bl., nr.840, yk.3a-3b.

şeklinde anlatmıştır. Nevres, Resmo’da kaldığı altı yıl içinde devlet büyüklerine yaptığı çeşitli müracaatlardan bir sonuç alamamış ancak Sultan I. Mahmûd’un vefatı üzerine, III. Osman’ın tahta geçtiği H.28 Safer 1168/M.14 Aralık 1754 tarihinden yaklaşık dört beş ay sonra, sürgün yeri Bursa’ya çevrilmiştir.¹⁴⁰

Nevres, devlet adamlarından aldığı mektuplarda affedilme ihtimali olduğu için Bursa’dan önce İstanbul’a gitmiş, devlet adamlarına niyâznâmeler yazıp şeyhülislâm ve sadrazamın işaretiyle hüküm yazıp menşuru yazılmak üzere Dîvân Kalemine göndermiştir:

“Havâlî-i İstanbul’a vuşûlda cânib-i Burûsa’ya tahrîk-i sükkân-ı ‘azîmet itmeyüp ibtidâ vuşûlünü tahrîr idesüz. Şâyed ki Burûsa’ya gitmek iktizâ itmeyüp toğrı âstâne-i sa’âdete çihre-sây olasuz diyü müte‘addid tahrîrât vârid olmağla ... vezîr-i a‘zam ve şeyhü'l-islâm ve ba‘zî tahrîrâtı vârid olan ekâbir-i devlete niyâz-nâmeler yazup gönderdükde Şeyhü'l-islâm Mevlânâ Vaşşâf ‘Abdu'llâh Efendi Hâzretleri işâret ve Şadr-ı ‘âzam Devletlü ‘Alî Paşa Hâzretleri daği mücebince hüküm yazup menşurî yazılmak için Dîvân Kalemî’ne göndermişler.”¹⁴¹

Nevres, fermanın çıkmasının gecikmesi üzerine Bursa’ya gitmeye karar verir ve bunun üzerine hâmisi Hekimoğlu Alî Paşa bir adamıyla “Şağın Burûsa’ya gitmesün ve gayrı maħalde de olmasun, kendi konağına gelsün bugün de yarın da fermân kendüyi bulur elem çekmesün.” diye haber gönderir. Ancak kısa bir süre sonra Hekimoğlu Alî Paşa’nın azli üzerine Nevres, yol hazırlıklarına başlar ve gemiyle Mudanya’ya oradan da Bursa’ya gider. III. Mustafa’nın padişah oluşuyla Bursa’ya gelişinin otuz üçüncü ayında affedilerek İstanbul’a tekrar gelir.¹⁴²

Nevres, İstanbul’a gelişinin 1171 Cemaziyelevvelin üçüncü ayında (Ocak 1758) çektiği sıkıntıların telafisi ve mükafatı olarak, Koca Râğib Paşa’nın merhamet ve himmetine nâil olur ve mahrec rütbesine terfi ettirilerek, azledilip sırası geldiğinde Bilâd-ı erbaaya tayin edilmek üzere Kütahya kadılığına tayin edilir:

¹⁴⁰ Akkaya, a.g.e., s.28.

¹⁴¹ Abdürrezzak Nevres, a.g.e., yk.4a.

¹⁴² Abdürrezzak Nevres, a.g.e., yk.6a-12a.

“... Vezîr-i a‘zam Râgıb Mehmed Paşa Hazretleri müddet-i gurbet-i heşt-sâlede çekilen metâ‘ib ü zarûret ve min-ciheti‘t-‘tarîk görülen hasârete merhamet ve niyyet-i telâfi vü mükâfât ile cebîre-bendî-i hâtır-ı meksûruma himmet idüp İstanbul’a vuşûlümün üçüncü mâhında ki yetmiş bir Cemâziye’l-evveliyesi idi ba‘de’l-‘azl nevbetüm geldükde bilâd-ı erba‘aya îşâl itmek şartıyla Kütahya kazâsın ancak bu ‘abd-i şâkirü’l-ni‘amları hakkında rütbe-i mahrece terfi’ ü tevcîh ve tesvîye-i levâzım-ı tarîka-i vefâ idecek mertebe-i ‘inâyet ü ihsân ile ahvâlîmi terfih itmişler idi.”¹⁴³

Kütahya kadılığından mâzul olan Nevres, Koca Râgıp Paşa’nın sadaretinin sonlarına doğru Bursa’ya 12 Şevval H.1175/M.6 Mayıs 1762 tarihinde ikinci defa sürgün edilir. Hasta yatağındaki Nevres, yeni bir gurbete dayanamaz ve Bursa’ya varışından birkaç gün, bazı müelliflerce bir hafta sonra hayata gözlerini yumar.¹⁴⁴ Kabri Üftâde Hazretlerinin Câmî-i Şerîfi karşısındaki mezarlıkta olup mezar taşı silindir biçiminde bir taştır ve hâl tercümesi İbnü’l-Emîn Mahmûd Kemal Beyefendi tarafından yazılmıştır.¹⁴⁵ Günümüzde kabri Üftâde Câmii haziresinde bulunmamaktadır. Nevres’in mezarı adı geçen caminin haziresinden kaldırılmış, mezar taşı da Bursa Müzesi’ne götürülmüştür.¹⁴⁶

Nevres, XVIII. asır ortalarında şiir sahasının en muktedir imzalarından biriydi. Şöhreti Tanzimat’dan sonraki Türk Edebiyatı devrinde, bilhassa dîvân tarzını sevenler ve yaşatanlar arasında devam etmiştir. Namık Kemal ve Muallim Nâci, Nevres’in şiir kudretini takdir edenler arasındadır.¹⁴⁷

II. Eserleri

¹⁴³ Abdürrezzak Nevres, a.g.e., yk.12a-12b.

¹⁴⁴ Akkaya, a.g.e., ss.33-34.

¹⁴⁵ Bursalı Mehmed Tâhir, *Osmanlı Müellifleri*, C.II., Meral Yayınevi, İstanbul, s.276.

¹⁴⁶ Akkaya, a.g.e., s.34.

¹⁴⁷ Nihad Sâmî Banarlı, *Resimli Türk Edebiyatı Tarihi*, C.II., MEB, İstanbul, 1983, s.752.

Nevres-i Kadîm'in üçü manzum *Türkçe Dîvân*, *Farsça Dîvân*, *Gazve-i Bedr*; dördü mensur *Tarihçe-i Nevres*, *Münşeât*, *Mebâligü'l-hikem*, *Tercüme-i Tarih-i Cihangir Şah* olmak üzere toplam yedi eseri vardır.¹⁴⁸

A. Manzum Eserleri

1. Türkçe Dîvân

Türkçe Dîvân Klâsik Edebiyatımızdaki anlayışa göre mürettep bir dîvân hüviyeti arz etmektedir. Bu mürettep dîvânda sırasıyla Kasideler, Tarihler, Musammatlar, Gazeller, Lügazlar ve Muammalar, Rübai, Kıt'a ve Nazımlar, Müfred bölümleri yer almaktadır. 27 kaside, 77 tarih, 3 musammat, 148 gazel, 17 lügaz ve muamma, 29 rübai, kıt'a ve nazım, 16 müfred olmak üzere toplam 3388 beyitlik müstakil 317 şiir bulunmaktadır. Nevres'in manzumeleri bunlardan ibaret değildir. Çeşitli sebeplerle dîvânına girememiş veya şâirin daha sonra sanat endişesiyle dîvânına almadığı başka kasidelerinin varlığı bilinmektedir.¹⁴⁹

Süleymaniye Ktp., Es'ad Efendi Bl., nr. 2700.

Başı: Bir dil ki şâh- şâhid-i aşka mekân olur
Deryüzegâh-ı eşref-i kerrübiyân olur

Sonu: Tâ muqayyed olmadıkça fihris-i taqdîrde
Maṭlab u maḫşad bulunmaz nüṣḫa-i tedbîrde

2. Farsça Dîvân

Farsça Dîvân müstakil olarak tertip edilmemiş olup *Türkçe Dîvân*'ın içerisinde yer almaktadır. Beyit sayısının azlığı ve müstakil olarak tertip edilmemiş olması sebebiyle, bir dîvân sayılamayacağı veya bir dîvançe olarak değerlendirmenin daha uygun olacağı fikri akla gelebilir. Ancak Nevres'in *Türkçe Dîvân*'ını istinsah eden ilim ve sanat adamları onun Farsça şiirlerinin bir dîvançe için fazla olduğunu belirterek müstakil bir dîvân olarak değerlendirmişlerdir.

¹⁴⁸ Akkaya, a.g.e., s.35.

¹⁴⁹ Akkaya, a.g.e., s.68.

Dîvânın içerisinde kesideler 279 beyit, tarihler 39 beyit, tahmisler 97 bent, sâkinâme 64 beyit, gazeller 433 beyit, muamma ve lügazlar 47 beyit, rûbai ve kıt'alar 16 beyit, müfredler 12 beyit olmak üzere toplam 1132 beyittir.¹⁵⁰

Süleymaniye Ktp., Es'ad Efendi Bl., nr. 2700, yk. 102a-147a.¹⁵¹

Başı: Füzüd bi-nîşem ân hâl-i gerden-i kâfûr
Keşîd sürme be-çeşm-i sevâd-ı süre-i nûr
Sonu: Key buved yâ Rab ki cânân bişneved peygâm-ı mâ
Nâme-râ mî-süzed ez-hasret sevâd-ı nâm-ı mâ

3. Gazve-i Bedr

Hz. Muhammed'in Bedir Gazvesi'ni konu alan gazavatnâme türünde bir mesnevîdir. 371 beyit olup içerisinde diğer nazım şekilleri ile yazılmış parçalar mevcut değildir.¹⁵²

İstanbul Üniversitesi Ktp., TY 66, yk. 1b-15b.¹⁵³

Başı: El-ḥamdü li-râḥimi'l-berâyâ
Ve's-şükr li-'âlimi'l-ḥafâyâ
Sonu: Çoklar bu esâmî ḥürmetine
İşâl olundı vâşîline

B. Mensur Eserleri

1. Târîhçe-i Nevres

Eser, Şah II. Tahmasb'ın büyük bir orduyla 1731 yılında Revan kalesine saldırmasını, Diyarbakır valisi Hekimoğlu Alî Paşa'nın Revan'a giderek kaleyi müdafaa edişini ve Safevî ordusunu bozguna uğratışını, sadrazamlık göreviyle dönen Hekimoğlu Alî Paşa için İstanbul'da yapılan törenleri anlatmaktadır.¹⁵⁴

¹⁵⁰ Akkaya, a.g.e., ss.37-38.

¹⁵¹ Akkaya, a.g.e., s.37.

¹⁵² Hüseyin Akkaya, "Nevres-i Kadîm'in Gazve-i Bedr Adlı Mesnevîsi", Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, S.2, 1998.

¹⁵³ Akkaya, a.g.e., s.37.

¹⁵⁴ Hüseyin Akkaya, *Târîhçe-i Nevres (İnceleme ve Tenkitli Metin)*, İstanbul, Kitabevi, 2004, s.7.

Târihçe-i Nevres'in müellifi, Serdarı Ekrem Hekimoğlu Alî Paşa'nın maiyetinde bizzat harbe katılmış, savaş esnasında ve savaş sonrasında mezkûr paşa tarafından muhtelif şahıslara, İran Şahı'na ve İstanbul'a gönderilen resmî mektupları kaleme almak gibi mühim bir görevi yürütmüştür. Bu sebeple savaş boyunca kumanda merkezinde Serdarı Ekrem'in yanında bulunmuş, savaşın seyri içerisinde müşahede ettiği, bizzat yaşadığı, duyduğu olayları eserinde anlatmıştır.¹⁵⁵

İstanbul Üniversitesi Merkez Ktp., İbnülemin Bl., nr. 3442/2, yk. 248b-411a.¹⁵⁶

Baş: Biñ yüz kırk üç senesinde evlâd-ı Şafeviyye'den Şâhzâde Tahmâsb
Revân al'asını dest-i taarruf-ı l-i 'Omân -eyyedehü'llâhü
ilâferehüm ilâ-hiri'z-zamân- dan nez' -i talî sevdâsıyla...

Sonu: Hemân ol gün dîvâna çıkarup ve indikden sonra ta'âm dahı yidirüp ve
beyne'n-nâs terk-i dîvân şuyü' bulan îl ü âlî def' itdiler -rahmetü'llâhi
'aleyhümâ ve- 'aleyhim ecma'în-.

2. Münşeât

Kuvvetli bir şâir olan Nevres, *Münşeât*'ı sayesinde takdire şayan bir münşî olarak da şöhret kazanmıştır. *Münşeât*'ın içerisinde 16 arzihâl; 12 kaime; ikişer tane duânâme, arîza, tezkere; birer adet i'lâm, niyâznâme, sıhhâtnâme, muhabbetnâme, tebriknâme, dar'atnâme, tavsiyenâme, mürâsele; gönderildiği şahsın ismini zikredip "...ya yazılan", "...ya irsâl olunan" başlığı altında 14 parça; 7 fikra; 2 kenâr-ı kaime; 1 dîbâce; 2 takrîz; 8 lügaz ve "Sebeb-i Tahmîs-i Kasîde-i Sâdî" başlıklı bir parça olmak üzere toplam 83 mensûre yer almaktadır.

Mektupların 21'i Resmo'dan, 12'si Bursa'dan, 1'i Sakız'dan olmak üzere 34 tanesi sürgün olduğu yerlerden yazılmış mektuplardır. Nevres, Edirne'deki mecburi ikâmeti esnasında 1, muhtelif zamanlarda kadılık vazifesi ile bulunduğu Filibe'den 7, Tokat'tan 2, Kütahya'dan 3 mektup göndermiştir.¹⁵⁷

¹⁵⁵ Akkaya, *Nevres-i Kadîm And His Turkish Dîvân*, s.47.

¹⁵⁶ Akkaya, a.g.e., s.37.

¹⁵⁷ Akkaya, *Nevres-i Kadîm And His Turkish Dîvân*, s.51.

Münşeât'ta 76 Türkçe, 4 Arapça, 3 Farsça parça bulunmaktadır. Eserin dili Arapça, Farsça kelime ve tamlamalarla yüklü, ağır, külfetli, oldukça uzun cümlelerle örülmüş bir Türkçedir.¹⁵⁸

İstanbul Üniversitesi Merkez Ktp., TY 1695.¹⁵⁹

Başı: Hâkîmbaşızâde 'Alî Paşa Merhûma yazılan Pençe-i zeber-destân-ı
'uluvv-i himem...

Sonu: ... evvelen ve âhîren 'umûm-ı esmâ'-i mezâhirde bâhir a'yânda şâbit
eşyâda zâhir.

3. Mebâligü'l-Hikem

Bu eser müstakil bir bölüm olarak ileride geniş bir şekilde ele alınacaktır.

4. Tercüme-i Târîh-i CihangîrŞah

Türk-Hind hükümdarı Nureddin Cihangir Şah'ın ö. H.1037/M.1628 Farsça olarak kaleme aldığı *Tüzük-i Cihangîrî* isimli hatırat kitabının Nevres-i Kadîm tarafından Türkçe tercümesidir.

Eser mensur olarak kaleme alınmakla birlikte konuya uygun olarak muhtelif şâirlerden alınmış manzum parçalarla yer yer süslemiştir. Nevres, tercümede eserin bu özelliğini korumuş, mensur kısımları tercüme edip 1 ve 17 beyit arasında değişen, şâirleri belirtilmemiş bu manzumeleri mısra, beyt, ebyat, mesnevî, nazm, rûbai, kıt'a başlıkları altında Farsça aslıyla almış, tercümesini yapmamıştır. Bunlar mensur kısma nazaran eserde fazla yer tutmazlar.¹⁶⁰

İstanbul Üniversitesi Merkez Ktp., İbnüleminBl., nr., 2544.¹⁶¹

Başı: El-ḥamdü li'llâhi rabbi'l-âlemîn ve's-şalâtü ve's-selâmü 'alâ-seyyidinâ
Muḥammedin ve-'alâ-âlihî ve aşḫâbihî ecma'in ammâ ba'd muşavver
şebîkeş-i kalem bu vech ile ...

Sonu: Kışşahâ mî-nüvişt ḥâkânî kalem incâ resîd ve ser-bî-şikest.

¹⁵⁸ Akkaya, a.g.e., s.53.

¹⁵⁹ Akkaya, a.g.e., s.50.

¹⁶⁰ Akkaya, a.g.e., ss.61-63.

¹⁶¹ Akkaya, a.g.e., s.61.

İKİNCİ BÖLÜM
MEBÂLİGU'L-HİKEM'İN
İNCELENMESİ

I. Eserin İsmi

Nevres-i Kadîm, Hâce Abdullah Herevî'nin eserlerinden derlenen *Ey Dervîş* risâlesinin genişletilmiş Türkçe çevirisini yaptığı esere *Mebâligü'l-hikem* ismini vermiştir. Bunu, eserin mukaddime kısmında “Mebâligü'l-hikem ismiyle tesmiye vü benâm kılınıduktan soñra ...”¹⁶² cümlesiyle ve hâtıme kısmında yer alan Türkçe bir tarih kıt'asının son mısrasında “Hem nâmı Mebâligü'l-hikemdür”¹⁶³ şeklinde ifade etmiştir.

II. Tercüme Tarihi

Mebâligü'l-hikem'in mukaddime kısmında Nevres, eserin tercümesine Bursa'daki 33 aylık sürgününün son üç ayında başladığını, bu H.Zilkade 1170/M.Temmuz-Ağustos 1757 tarihine tekabül eder,¹⁶⁴ “Şeb-dîz-i kalem-şikeste kadem-i tayy-ı şahârî-i şahâyif iderek üç ay kadar miyâne-i merğzâr-ı sutürda geşt ü güzâr idüp...”¹⁶⁵ ve bu üç ay içerisinde “İlâhî! Ez-hiç heme çîz tevânî benefşe-zârına yetdükde ...”¹⁶⁶ kısma kadar eseri tercüme ettiğini yazar.

Nevres, Bursa'daki sürgününden affedildikten sonra döndüğü ve üç ay kadar kaldığı İstanbul'da muhtemelen tercüme ara vermiştir.¹⁶⁷ Daha sonra kazâ göreviyle gittiği Kütahya'da tercümeyi bırakmanın münasip görülmeyip küfrân-ı nimet olacağı düşüncesiyle fırsat buldukça tercüme devam eder:

“Espnâ-i hükümetde ihrâz-ı fırsat-ı vaqt itdükce ilzâm-ı 'uhde-i himmet kılınan tercüme-i Risâle'de kuşur u beṭâ'et-i dâ'ıye-i noqşân-ı mürüvvet belki müstelzim-i küfrân-ı ni'met olmağla terk-i tercüme münāsib görülmeyüp āsüdegî-i çeşm-i zaḥm-ı ḥussād niyyetiyle tekml ü tetmîmi ḥavāle-i tercümân-ı ter-zebân-ı kalem kılınmışdı.”¹⁶⁸

¹⁶² Abdürrezzak Nevres, a.g.e., yk.13a.

¹⁶³ Abdürrezzak Nevres, a.g.e., yk.147a.

¹⁶⁴ Akkaya, a.g.e., s.56.

¹⁶⁵ Abdürrezzak Nevres, a.g.e., yk.11b.

¹⁶⁶ Abdürrezzak Nevres, a.g.e., yk.11b; Bursa'da tercüme ettiği kısım Abdürrezzak Nevres, a.g.e., yk.53a'ya denk gelmekte ve diğer nüshalarda sayfa numarası değişmektedir.

¹⁶⁷ Akkaya, a.g.e., s.56.

¹⁶⁸ Abdürrezzak Nevres, a.g.e., yk.12b.

ve eserini orada tamamlar. Ebced hesabıyla H.1172/M.1759 tamamlanma tarihine işaret eden “Mutazammın-ı tārīḥ-i itmāmı olan Mebâligu'l-ḥikem ...”¹⁶⁹ ismiyle eserini bitirir ve Sadrazam Koca Râgıp Paşa’ya takdim eder.¹⁷⁰

Eserin hâtıme kısmında da Arapça olarak kaleme alınmış, lügaz mahiyetindeki ferağ kaydında Nevres, çok kapalı bir ifade ile eserini H.1172/M.1759 yılında yazdığını ifade eder. Bilahere bu tarihi bir kez daha belirten Türkçe bir tarih kıt’ası ile *Mebâligu'l-ḥikem* son bulur. Hem eserin adı *Mebâligu'l-ḥikem*’e, hem de bu tamlamanın, ebced hesabıyla eserin yazılış tarihi olduğuna işaret eden bu kıt’a şöyledir:¹⁷¹

“Bu nüsha-i ma’ nâ-i laṭîfi
Enmüzec-i Nûn ve'l-ḳalemdür
Tārīḥine hem ider işâret
Hem nâmı Mebâligu'l-ḥikemdür”¹⁷²

III. Tercüme Sebebi

Nevres, Bursa’daki sürgününün üçüncü yılında, mübarek bir cuma günü, sohbet-i bî-külfetleriyle gönlünün ferahlaması için Kâdirî şeyhlerinden Seyyid Abdulkadir Efendi’nin hânkâhına gider. Birkaç saatlik gül tadındaki sohbetleriyle Nevres’in kederi kalmaz, daha sonra hânkâhın civarındaki bir bahçede yemeğe ve sohbeğe katılır. Bazen Kâdirî ve bazen de Nakşî şeyhlerinin hâllerinin anlatıldığı bu sohbet yer yer şiirlerle de süslenir:

“... üçüncü sâl-i melâl-i iştimâlde bir rüz-ı mübârek cum’a esbâb-ı felâket ü perîşânî
müretteb ü sâmân hırman u bî-nevâyî ber-vefḳ-i maṭlab severân-ı gubâr-ı pây-ı

¹⁶⁹ Abdürrezzak Nevres, a.g.e., yk.12b-13a.

¹⁷⁰ Abdürrezzak Nevres, a.g.e., yk.13a; Metni okurken yararlanılan diğer nüshada eserin ismi “Mebâligu'l-ḥikem” in altında kırmızı mürekkeple 1172 yazmaktadır. İstanbul Üniversitesi Merkez Ktp., TY 3007, yk.9b.

¹⁷¹ Akkaya, a.g.e., s.57.

¹⁷² Abdürrezzak Nevres, a.g.e., yk.147a.

rüzgârdan nişeste-i şikeste-i mir'ât-ı zamîr olan gerd-i endüh dest-kârî-i rûşen-ger-i şoĥbet-i bî-külfetleriyle fi'l-cümle zâ'il ola diyü sülâle-i düdmân-ı Eşrefiyye mazhar-ı tecelliyât-ı celiyye vü ĥafîyye ĥâlâ mürşid-i reh-revân-ı tarîkat-ı Kâdiriyye es-Seyyidü's-Şeyĥ 'Abdu'l-kâdir Efendi Ĥazretlerinüñ ĥân-kâh-ı kudsîyân-penâhlarına gitdüm ve bir iki sâ'at kadar lezzet-i gül-kand-ı mükerrer şoĥbetleriyle izâle-i 'arîza-i telĥ-kâmî-i rüzgâr itdüm. Esnâ-i kelâmda ba'de'l-mukâbele civâr-ı ĥân-kâhda yine kendülere müte'allik bir bâğçe-i dil-güşâde tâ hengâm-ı şâm ârâm u münâvele-i fevâkih u ta'âm olunmaĥ üzere teklîf ü tenbîh buyurmalarıyla emr ü irâdelerine gerden-dâde-i teslim olunup bir niçe yârân-ı şafâ ile varilup tarĥ-ı ĥalka-i neşât ve bast-ı kâlîçe-i inbisât olundu. Gâĥ ĥâlât-ı merdân-ı Kâdiriyye gâĥ keyfiyyât-ı pîrân-ı Nakşibendiyye'den şoĥbet gâĥ nazmen gâĥ nesren nemek-rîzi-i ĥ'ân-ı ülfet ...»¹⁷³

Mecliste bulunan Nakşî şeyhlerinden Seyyid Mehmed Efendi, bir ara Nevres'e dönerek, geçmiş Nakşî şeyhlerinin büyüklerinden Hâce Abdullah Herevî'nin¹⁷⁴ ey dervîş hitabıyla başlayan ve sülûk erbabının hâllerine öğütler içeren risâlenin eşsiz Fars lisanıyla yazıldığını, bu sebeple gizli manalarının Rûm diyârının yeni sâliklerine mestûr olduğunu, eğer bu eseri Farsça'dan Türkçe'ye tercüme edip kapalılığını çözdüğü takdirde gurbetten kurtulacağını ve sıkıntılarının son bulacağını söyler:

“... Şeyhü's-şüyüh-ı merdân-ı Nakşibendî eş-Şeyhü's-Seyyid Mehmed Sa'îd Efendi Ĥazretleri bu fakîr-i ĥakîrül-bıdâ'ayı sezâ-vâr-ı teşrîf-i ĥitâb idüp bu vechle çihregüşâ-yı 'arûs-ı kelâm oldılar ki “Güzeşteĥân-ı pîrân-ı Nakşibendiyye'den mülemma'-i eşî'a-i feyz-i Bârî ve mısta'-i âfitâb-ı cemâl-i Settârî Ĥ'âce 'Abdu'llâĥ Enşârî Ĥazretlerinüñ ĥitâb-ı mustaĥâb-ı Ey Dervîş ile taşdîr ve ĥükm ü mevâ'ızdan aĥvâl-i aşĥâb-ı sülûka mülâyim-i te'lîf ü taĥrîr itdükleri Risâle bî-nazîr-i lisân-ı Fârisî üzere olup ĥafâyâ-yı mezâyâ-yı ma'nâsı sâlikân-ı nev-sebaĥ-ı Diyâr-ı Rûm'a mestûr ... Ta'ahhüd iderüm ki inzimâm-ı bereket-i enfâs-ı Ĥ'âceĥân ile feyz-i muĥaddes-i sırr-ı mü'ellif size bu kitâbuñ şevâhid-i ĥâtır-rübâ-yı ma'nâsını câme-i şîb-i 'Acemî'den 'arî ve ilbâs-ı dîbâ-yı zîbâ-yı Rûmiyâne ile kisvet-i ta'kîd ü

¹⁷³ Abdürrezzak Nevres, a.g.e., yk.9a-10a.

¹⁷⁴ Tahsin Yazıcı ve Süleyman Uludağ, Nevres'in Hâce Abdullah Herevî'yi eski Nakşibendiyye meşâyihinden gösterdiğini, ancak bunun doğru olmadığını söylerler. Yazıcı; Uludağ, a.g.md., s.225.

iglakdan berı itdigünüz muqabilinde silsile-i gerden-feşâr-ı ğurbetden vesile-i halâş
u necâh ve derd ü dâĝ-ı miñnet ü melâlden vâsihta-i necât u felâh olur.”¹⁷⁵

Bunun üzerine Nevres, hemen eseri tercümeğe başlar ve tercümeğe başlamasından üç ay sonra sürgünden affedilip İstanbul’a geri döner.

IV. Konusu

Mebâligu’l-hikem, bir mukaddime ile başlar. Bu kısımda Nevres, besmele, hamdele ve salveleden sonra kendi hayatıyla ilgili bilgi verir. Altı sene Girit’in Resmo kasabasında sürgünde kaldığını, Sultan III. Osman’ın tahta geçişinden sonra sürgün yerinin Bursa’ya çevrildiğini, daha sonra Bursa’ya gelişinin otuz üçüncü ayında affedilerek İstanbul’a geldiğini ve Koca Râgıp Paşa’nın merhametine nâil olup Kütahya kadılığına tayin edildiğini ağır ve ağdalı bir üslûpla dile getirir. Yine bu kısımda Nevres, *Mebâligu’l-hikem*’i tercüme etme sebebini ayrıntılı bir şekilde anlatır. Mukaddime kısmından sonra ise eser yer alır ve eserin konusu kısaca şu şekildedir:

Mebâligu’l-hikem, mâhiyeti itibarıyla tasavvufî bir eserdir. Eser, baştan sona hitabî bir üslûpla kaleme alınmıştır. Bu hitaplar, hem ruhun feryâdı, tevbe ve istiğfârıyla Allah’a tazarru’ ve niyâzı hem de sülûk erbabına muhtelif hitaplarla seslenilerek tasavvuf yolunda uyması gereken nasihatleri ihtiva eder. Allahu Teâlâ’nın vahdeti, kudreti ve yüceliğinden bahsedilip yer yer Esmâ-i Hüsnâ’dan isimlerle Allah’a samimi münâcâtlar yer alır. Tevhîd inancının nasıl olması gerektiği, tasavvufun, şerîatin, tarîkatın, hakikatin tanımları yapılarak, şerîatsız hakikatin ve hakikatsiz şerîatin ne olduğuna yer verilir. Yine muhabbet ve mihnetin tanımları yapılarak, aşkın ne olduğu ve âşığın kim olduğu sorularına cevap verilir.

Allah’ın, ruhları muhabbetiyle yarattığı, daha sonra ulvî âlemden süflî âleme gönderdiği, ruhların burada çırpınış ve çaresizliğiyle çektiği ıztırapları, geldikleri yere kavuşma arzusu ve Allah’a duydukları muhabbet ifade edilir. Tasavvuf yolunda ölü bir nefsin, diri bir gönlün ve mübarek bir cânın olması gerektiği, cân ile diri olanın hayattan mahrum olduğu, cânın ancak Hayy-ı Kayyûm ile diri olacağına yer verilir. Allah ile

¹⁷⁵ Abdürrezzak Nevres, a.g.e., yk.10a, 11a.

bütün mevcudat arasında perdelerin olduğu, bu perdelerin ancak varlığın yok edilip fenâ olmasıyla kalkabileceği anlatılır.

Dünyanın geçiciliğinden bahsedilip bir gurur yeri olduğunu, misafirine kalmak için izin vermeyen bir kervansaraya benzediğini, merhemi olmayan bir yara, zalimlik ve sıkıntı evi, cânı yakan acı bir yudum olduğu, İbrahim Edhem, Bâyezid-i Bistâmî, Cüneyd-i Bağdâdî, Şakîk-i Belhî, Ebû Saîd-i Ebü'l-Hayr gibi büyük mutasavvıfların dünyayı terk ettikleri belirtilir. İki dünya faydasının ve saâdetinin ise bilenlerin sohbetinde olduğuna yer verilir. İlme ve âlime değer verilmesi, ömrün cahillikle geçirilmemesi, bir mesleğin, ilmin öğrenilmesi ve öğretilmesi gerektiğine değinilir.

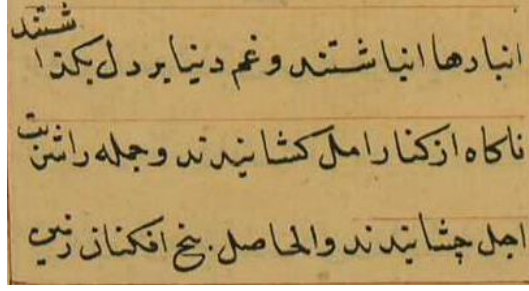
Zâhid, ârif ve sûfiden bahsedilip dervişliğin ne olduğu, dervişin kim olduğu, sorularına cevap verilir. Yaratıcı, peygamber, mushaf, namaz, oruç, hac, zekat, nefisle mücadele, riyâzet, mücâhede, tevekkül, sabır, kanaat, takva, güzel amel işleme, iyi huylu olma, cömertlik, tevazu, kulluk gibi hem dinin hem de tasavvufun temel konuları kısa kısa ele alınır.

Eserde, peygamberlere, sahabilere, mutasavvıflara ait menkabeler bulunmakla birlikte, yer yer hikmetler ve mev'izelerle süslenmiş olup eserin bazı yerlerinde âdâb-ı muaşeret nev'inden ifadeler de yer almaktadır.

V. Şekil Özellikleri

Mebâligu'l-hikem, genel olarak mensur olmakla birlikte yer yer manzum parçalar da mevcuttur. Eserde 15 Türkçe, 5 Arapça ve 60 Farsça olmak üzere 80 manzume olup toplam beyit sayısı 102'dir. 1 Türkçe, 2 Arapça ve 10 Farsça olmak üzere 13 tane de mısra yer alır.

Eser, Farsça metinden parçalar ve devamında Türkçe tercümelerinin yer aldığı bir düzene sahiptir. Farsça metinden alınan parçaların üstü aşağıda görüldüğü gibi kırmızı mürekkeple çizilmiş olup bazı Arapça ifadelerin üstü de bu şekilde çizilmiştir.

Bu, şerh/tercümeyle metin rahatlıkla tefrik edilebilsin ve gerekiyorsa metin tek başına okunabilsin diye hem yazmalarda hem de matbularda başvurulan bir tekniktir. Maksat aranan ve muhtaç olunan bilginin-yorumun kolay bulunması ve rahatlıkla okunmasını sağlamaktır.¹⁷⁷

VI. Nevres-i Kadîm'in Mebâligu'l-Hikem'i Tercüme Metodu

Nevres, asıl metinden alınan Farsça kısımları kelime kelime tercüme etmeyip genişletilmiş çevirisini yaparak Türkçe'ye aktarmıştır. Tercümesinde son derece serbest davranmış, Farsça metinde olmayan âyetler, hadîsler, kelâm-ı kibârlar, kendi şiirlerinden ve başka şâirlerden aldığı Türkçe, Arapça ve Farsça manzum parçalarla tercümeyle zenginleştirmiştir. Öyle ki iki yapraklık asıl metnin tercümesi beş yaprak tutmaktadır. Bu zenginleştirmeye birlikte Farsça asıl metin, *Mebâligu'l-hikem*'in üçte birini oluşturmaktadır.* Aşağıda yer alan Farsça kısa bir parça, Nevres'in tercümesinin ne derece genişletilmiş ve serbest olduğu hakkında bilgi vermektedir:

“Ey yektâ-yı bî-diger ve ey dānâ-yı bî-fikr! Be-kerem der-‘acz-i mā niger. Hallâc ene'l haq goft tâcdâr şod. ‘Abdu'llāh Haq goft bâcdâr şod. İlâhî! Eger bende-gân-râ ‘ikâb konî tûmâr-ı kerem tebâh şeved. Eger kerde-i mā der-gerden-i mā konî rûyhâ siyâh şeved.”** [27a]

Nevres, bu Farsça asıl kısmı Türkçe'ye şöyle çevirmiştir:

¹⁷⁶ Abdürrezzak Nevres, a.g.e., yk.17a.

¹⁷⁷ İsmail Kara, *İlim Bilmez Tarih Hatırlamaz -Şerh ve Haşiye Meselesine Dair Birkaç Not-*, İstanbul, Dergâh Yay., 2014, s.43.

* Oluşturulan transkripsiyonlu metnin sayfa sayısı göz önünde bulundurulur hesaplanmıştır.

** Ey eşi benzeri olmayan ve ey fikirler olmadan bilen! Bizim acizliğimize kereminle bak. Hallâc, ene'l-Hak dedi hükümdar oldu. Abdullah, Hak dedi mükâfatını aldı. İlâhî! Kullarına azap verirsen cömertliğin mahvolur, bizim yaptıklarımızı boynumuza yüklersen yüzler siyah olur.

“Ey Hüdā-yı bī-naẓīr ve ey ‘ālim-i bī-teşvīş ü dānā-yı Başīr! Kemāl-i kerem
ü ‘ināyetle bizüm ‘acz ü iftikārumuza tevcīh-i nazar-ı merḥamet kııl!

Beyt: Ey nīst perdeī ki nebāşed nevā-yı tū
‘Ālem pürest ez-tū vü ḥālī(e)st cāy-ı tū*

ḥükmünce Manşūr pūte-i fenā fi'llāhda izābe-i cevher-i vücūd-ı mā-sivā
idüp deryā-yı bī-ka‘r u bün-i istiğrakda ene'l-ḥaḳ dimekle tācdār-ı taḥtgāh-ı
serdār oldı. ‘Abdu'llāh ke-zālik maḳām-ı ‘ubūdiyyetde nefsine mecāl-i
ta‘ayyün-i vücūd ve ma-‘adāya cevāz-nümūd u şühūd virmeyüp ancaḳ Ḥaḳ
dimekle der-bend-i taḥayyürde bācdār-ı şāh-rāh-ı intizār oldı.

İlāhī! Eger raḳabe-i ‘ubūdiyyeti beste-i ribḳa-i teklīf olan ḥaclet-zedegān-ı
ma‘şiyet ü günāhı üftāde-i lağzişgāh-ı ‘iḳāb itmek irāde-i cenāb-ı
muḳaddese muvāfiḳ düşerse tūmār-ı tavīlü'z-zeyl-i luḳf u ‘atā tebāh ve
ḥablü'l-metīn-i **سبقت رحمى على غضبي**** kūtāh ḳalır.

Beyt: Yumazsa āb-ı raḥmet ehl-i cürmüñ cürmüni yā Rab
Ya bu bī-ḥadd ü bī-pāyān olan deryāyı neylersün

Ve eger bizüm seyyi‘āt-ı a‘mālümüzi boynumuza yükledüp bār-ḥāne-i
kıyāmetde ol ḥāliyle ihzār-ı mevḳif-i ḥitāb itmek lāzım gelürse ḡalebe-i
şerm ü ḥayā ve istīlā-yı mehābet-i ḥuzūr-ı kibriyā ile eczā-yı a‘zāmuz hem-
ḥālet-i berggāh ve yüzlerimiz siyāh olur biz ise vüs‘at-i deryā-yı raḥmete
küllī i‘tikād ile

Beyt: Ferdā çü der-i behişt-rā bāz-konend
Müflis ṭalebend ü müflisān nāz-konend***

mefhūmuna i‘timād

Beyt: Çü deryā-yı raḥmet telāṭum-koned

* Seni terennüm etmeyen musikî perdesi yok olsun/ Bütün kâinat seninle doludur, ama senin yerin boştur. Sâib-i Tebrîzî.

** Rahmetim gazabımı geçmiştir. Hadîs.

*** Yarın cennetin kapısı açıldığında/ Müflis ister ve müflisler naz yaparlar.

Güneh şāhib-i ḥĩṣ-rā gom-koned*

maẓmūmuna istinād idüp ümīdvār-ı faẓl u iḥsān ve dil-beste-i luṭf-ı bī-
imtinānuz.” [27a-27b-28a]

Nevres, tercüme ederken bazı ifadeleri açıklama ihtiyacı duymuştur. Bunun
sebebini eserin mukaddime kısmında, tercümesini yaptığı Farsça kısımların kısa ve özlü
anlatımının mertebe-i icāz olduğundan, ima edilen manaları şerh ederek tercüme ettiğini
belirtir: “... dürr-i menşūr-ı kelām-ı pervīn-nizāmlarında iḥtişār u icāz mertebe-i icāzda olmanın
tercümesi siyāk-ı şerḥ-i tenevvür üzere iltizām ve icmālen mutaẓammın olduğu ma‘ānī-i mermūzesi eşnā’-i
tercümede irād olunmak iḥtiyār olunmuşdı.”¹⁷⁸

Metin içerisinde tercümeden sonra yer yer yaptığı şerhler ile Nevres, bu görüşünü
destekler ve tercümeden şerhe geçişi başta ya‘nî olmak üzere fi'l-mesel, fi'l-hakika gibi
ifadelerle yapar:

“... niteki mürīd şeyḥinden ve şāgird üstādından nişān virür ya‘nī eserden
mü’essire intikāl ḥuṣūşunda mürīdüñ temkīn ü televvün ü teyaḳkuz u ḡafleti
şeyḥün ḥāline dāll ve şāgirdüñ şihhat-ı ma‘lūmāt ve selāmet-i maẓbūṭatı
ḳuvvet-i meleke-i üstādı mübeyyen bir ḥāldür.” [30a]

“Eger ayaguñ var ise ya‘nī pāy-ı talebüñ vādī-i maṭlabda mālīk-i ḳuvvet-i
reftār ise dā‘ire-i hem-pāyān-ı güm-fursat-ı zamāndan çeküp ve ol ḥārzārı
geçüp Ḥabl-i metīn o emr-i İlähī’ye bend eyle ve eger başuñ var ise ya‘nī
ser-i sa‘adet-i efserüñ taḥtḡāh-ı ‘ālem-i intibāhda tācdārī-i salṭanat sevdā-yı
‘iṣḳa sezāvār ise gerden-keş-i silsile-i aḥbāb olup bāb-ı Rabbi'l-erbābda
nihāde-i ‘atebe-i bülend ve giriftār-ı pençe-i kemend eyle.” [104a]

“... i‘tibārda nişīb-i hāmūn ya‘nī şahrā-yı vücūdda nümūdār ve ‘uzm-ı şān
ile ‘ilm-i ifrāz-ı iḳtidār olan zūr-āverān-ı meydān-ı taleb ki bī-behre-i
maḥabbet ola fi'l-mesel kūh-ı Bīsütün ise de dāmen-i şahrā-yı imkānda
herze-gerd-i bevādī-i ḥayret olan mürde-dilān ḥasretle berāber ve hem-
ḥāletdür.” [52a]

* Rahmet denizi dalgalandığında/ Günah sahibini kaybeder. Sâib-i Tebrîzî.
¹⁷⁸ Abdürrezzak Nevres, a.g.e., yk.11a-11b.

“Bir zerre-i ma‘rifet iki dünyā ʔolusı ni‘metden a‘lā fi'l-ḥaḳīka çāšnī-i telḥ-ābe-i ğam u miḥnet lezzet-i şerbet-i āsāyiş ü ‘āfiyetden şad-mertebe iḥlādur. Ṭālib-i dünyā rencūr ve ṭālib-i ‘uḳbā müzdverdür.” [131b]

Nevres, tercüme-yi son derece serbest yapıp bir yerde “Ey sālīk! Ḥāzret-i mü’ellifūñ -ḳuddise sırrahū- İlāhī! Yuḥıbbūhüm tamāest yuḥıbbūnehū ne kodāest?” diyü āşinā-yı zebān-ı ḳalem-i taḥḳīḳ itdiĝi ma‘nādan murādı ...”¹⁷⁹ ifadesiyle; iki yerde ise, “Mü’ellif-i Risālenūñ ...”¹⁸⁰, “Mü’ellifūñ -ḳuddise sırrahū- metn-i Risālede ...”¹⁸¹ ifadeleriyle başlayan açıklamalar yapmak suretiyle tercüme-yi doğrudan müdahale ederek tercüme arasına kendi düşüncelerini de katar.¹⁸²

Nevres, tercümesinin bir yerinde de Şaḳīk-i Belhī hakkında “Şaḳīḳ-i Belḥī -ḳuddise sırrahū- ṭabaḳa-i evlāda kibār-ı evliyādan olup yüz yetmiş dōrt senesinde Ḥıtlān nām beldede iḥrāz-ı rütbe-i sāmiye-i şehādetle vāşıl-ı civār-ı rahmet ve ḥālā mezār-ı mübāregi ol vilāyetde ziyāret-ĝāh-ı aşḫāb-ı başiretdür.”¹⁸³ şeklinde ansiklopedik bilgi verir.

Nevres, asıl metinde yer alan âyet, hadîs, Arapça ibare ve bazı manzum parçaları da tercümesinde yer vermiştir. Bu sebeple bu ifadeler metinde iki kez yer almaktadır.

A. İktibaslar

Nevres-i Kadīm’in tercüme metodunu oluşturan önemli özelliklerden birisi asıl metinde olmayan pek çok âyet, hadîs, kelâm-ı kibârlar, hem kendi hem de başka şâirlerden Türkçe, Arapça ve Farsça beyit, mısra, kıt’a ve rübailerin yer almasıdır. Nevres, bu Arapça ve Farsça manzum parçaların tercümelerini yapmayıp aslıyla metne almıştır. Bu alıntılar, tercüme-yi zenginleştirip konunun akıcılığına katkıda bulunarak esere telifi özellikler de katmıştır. Bu iktibasları şu başlıklar altında değerlendirmek mümkündür.¹⁸⁴

¹⁷⁹ Abdürrezzak Nevres, a.g.e., yk.81b.

¹⁸⁰ Abdürrezzak Nevres, a.g.e., yk.108a.

¹⁸¹ Abdürrezzak Nevres, a.g.e., yk.113b.

¹⁸² Akkaya, a.g.e., ss.58-59.

¹⁸³ Abdürrezzak Nevres, a.g.e., yk.14b.

¹⁸⁴ Tercümede yer alan âyet, hadîs, kelâm-ı kibâr, Türkçe, Arapça ve Farsça manzum parçaların sayfa numaralarının yanı sıra, eserin mukaddime ve Farsça asıl kısmında yer alanların da sayfa numaraları sıralamada değerlendirilmiştir.

1. Âyetler

Nevres, metnin çeşitli yerlerinde tercümesini desteklemek için Kur'ân-ı Kerîm'den iktibaslar yapmıştır. Bu âyetlerin bazen bir kısmını, bazen tamamını alırken bazen de konuyla ilgili farklı sûrelerden birden fazla âyet alıntılanmıştır. Yine konuyla ilgili olarak bazı âyetler birkaç yerde tekrar etmektedir. Metinde geçen âyet iktibaslarından bazıları şöyle örneklendirilebilir:

“Bu gürisne-i nevâle-i ‘inâyeti bâ-delâlet-i ^{ادعوا استجيب لكم}* ziyâfet-hâne-i kurb u civâra da‘vet itdün icâbetde irtikâb-ı ma‘şiyet-i terk ü te‘hîr ve ^{وما خلقت الجن والانس الا ليعبدوا}** hükmünce vazîfe-i ‘uhde-i ‘ubüdiyyet buyurılan ahkâm u tekâlîf edâsunda ihtiyâr-ı külfet-i takşîr itdüm.” [34b]

“İlâhî! Saña rahmet yaraşur baña hâcet yaşışur. Dergâh-ı ‘acizân-penâh-ı keremünde bir ‘abd-i zelîl ve gedâ-yı haķîrem ve ^{ان الله غنى وانتم الفقراء}*** hükmünce sen Ğanîsün ben faķîrüm.” [74b]

Metinde âyet iktibaslarının yapıldığı yerlerin sayfa numaraları şöyle sıralanabilir: Mü'min:40/44 [8b], 40/60 [34b, 77b], 40/16 [41b]; Hûd:11/6 [9a, 53a], 11/5 [13a], 11/107 [145b]; Âl-i İmrân:3/119, 3/154 [13a], 3/185 [18b], 3/13 [24b, 25a], 3/135 [32a, 41b, 93a], 3/40 [95b], 3/9 [114b]; Mâide:5/7 [13a], 5/54 [78a, 82a], 5/1 [95b]; Enfâl:8/43 [13a], 8/28 [113b]; Lokmân:31/23 [13a], 31/33 [22b, 36b, 90b]; Fâtır:35/38 [13a], 35/5 [22b, 36b, 90b], 35/8 [32a, 77b], 35/10 [52b]; Zümer:39/7 [13a], 39/17 [22a], 39/53 [35b, 37b, 38a], 39/73 [56b]; Şûrâ:42/24 [13a]; Hadîd:57/6 [13a]; Teğâbun:64/4 [13a]; Mülk:67/13 [13a]; Tâhâ:20/16 [17b, 18a]; Kasas: 28/88 [18b, 25b, 26a, 69b], 28/56 [32a, 77b]; Şuârâ: 26/88 [18a]; Yâsin:36/49 [19b, 20a], 36/59 [94b]; Yûnus: 10/64 [22a], 10/25 [32a, 77b], 10/62 [94a]; Nûr:24/44 [24b, 25a], 24/46 [32a, 77b], 24/46 [41a]; Bakara:2/285 [25b, 26a], 2/142, 2/213, 2/272 [32a, 77b], 2/216 [32b, 45a, 132a], 2/31 [40b], 2/13 [41a], 2/156 [65a], 2/62, 2/112, 2/262, 2/274, 2/277 [94a]; İnfîtâr:82/6 [26b]; Burûc:85/12 [27a], 85/16 [145b]; Kehf:18/65 [29b, 44b]; Rahmân:55/29 [30a]; Ankebût:29/69 [31b], 29/6 [35b, 57a]; Muhammed:47/38 [32a, 74b]; En'âm:6/103 [32a], 6/147 [134b, 137a]; Şûrâ:42/11 [32a, 53a], 42/40 [67a];

* Bana duâ edin, duânıza cevap vereyim. Mü'min:40/60 (Kısmî iktibas).

** Ben cinleri ve insanları, ancak bana kulluk etsinler diye yarattım. Zâriyât:51/56.

*** Allah, her bakımdan sınırsız zengindir, siz ise fakirsiniz. Muhammed:47/38 (Kısmî iktibas).

A'râf:7/16 [32a], 7/186 [41a, 93b], 7/143 [61a, 61b], 7/179 [82a]; İbrâhim:14/4 [32a, 77b], 14/34 [49b]; Nahl:16/93 [32a, 77b], 16/18 [49b]; Müdessir:74/31 [32a, 77b]; Haşr:59/22, 59/23 [32b]; Zâriyât:51/56 [34b]; Ahzâb:33/72 [39a]; Fussilet:41/31 [40b]; Zilzâl:99/8 [41b]; Abese:80/34, 80/35 [43a]; Nisâ:4/28 [45b, 53a], 4/78 [55a, 93b], 4/48, 4/116 [56b], 4/34 [86a]; Nebe':78/6 [51b], 78/14 [52a]; İsrâ:17/70 [53b]; Tin:95/4 [62b], 95/5 [62b]; Saffât:37/96 [77b]; Zuhuruf:43/32 [85a, 100a, 102b]; Ra'd:13/31 [114b]; Yûsuf:12/18, 12/83 [118b]; Müminûn:23/12 [134b].

2. Hadîsler

Mütercim, tercümesinde ifadelerini desteklemek için âyetler kadar yer almasa da hadîslerden de alıntılar yapmıştır. Metinde geçen hadîs iktibaslarından bazıları şöyle örneklendirilebilir:

“Ey sâlik! Saḥâde-i taḳlîd-i cünbiş-i nesîm-i şabâ ile **خير الناس من ينفع الناس*** bāzârından intifâ' idüp herkese ḥayruñ toḳuna.” [80b]

“Ey Ḥallâc! Şol sözleri ki sen söyledüñ ben senden muḳaddem söylemişidüm ve yüz kat senden ziyâde cür'et eylemişidüm lâkin sen **كلوا الناس على قدر عقولهم**** fermânına ri'âyet itmeyüp cüşîş-i deryâ-yı şevḳ u istiḡrâkıyla ol gevher-i cihân-bahâ-yı ma'nâyı ḳâlîb-ı şadef-i 'ibârete ḳoyup siyâsetkede-i şerî'atde kendiñe ḳıyup mübtelâlar gürûhuna serdâr olduñ.” [125a]

Metinde hadîs iktibaslarının yapıldığı yerlerin sayfa numaraları şöyle sıralanabilir: 27b, 43b, 62b, 64a, 65a, 70a, 72a, 80b, 84a, 112a (2 tane), 116a (2 tane), 125a, 140b.

3. Arapça İbareler

Tercümede, kelâm-ı kibâr kabilinden bazı Arapça ibareler bulunmaktadır. Nevres, bu ibareleri yine anlatımı güçlendirmek için alıntılamıştır. Metinde geçen Arapça ibareler şöyle örneklendirilebilir:

* İnsanların en hayırlısı insanlara en faydalı olandır.

** İnsanlara akıl seviyelerine, istidat ve durumlarına göre hitap edin.

“Muṭlaḳ tevāngerī vü ğınāyı *الفناء كثر لا ينفى** zımında bil.” [68b]

“Būstān-ı mecālis-i büzürgāna fırsat-ı duḥūl ve ruḥṣat-ı müsūl bulduḳça ğonce gibi yek-pāre hūṣ ve ğül gibi ser-ā-pā ğūṣ ol ve anlar söylerken sen *الصمت حكمه وقيل فاعلها*** fā`idesin fikr it ḥāmūṣ ol.” [71b]

Metinde Arapça ibarelerin sayfa numaraları şöyle sıralanabilir: 9a, 11a, 12a, 12b, 13a, 15a, 15b (2 tane), 16a (2 tane), 17b, 28b, 29b, 34a, 39a, 41a, 46a, 46b, 48a (2 tane), 49a (2 tane), 49b, 60b, 62b, 64a, 67b, 68b (2 tane), 71b, 72b, 82a, 83b, 90b, 97b, 100b, 105a, 109b, 113b, 118a, 119a, 121a, 122b, 137a, 143b (2 tane), 145a (3 tane).

4. Türkçe Manzum Parçalar

Nevres, tercümesinde başta kendisine ait olmak üzere muhtelif şâirlerden konuya uygun Türkçe manzum parçaları tercümeyle dahil etmiştir. Kendisine ait Türkçe şiirleri ya li-münşihî, kıt'a-i li-münşihî şeklinde belirtmiş ya da mahlasını kullanmıştır. Koca Râğıb Paşa ve Arabzâde'nin birer beyti dışında iktibas yaptığı Türkçe şiirlerin müelliflerini belirtmemiştir. Metinde iktibas yapılan Türkçe manzum parçalar şöyle örneklendirilebilir:

“... serāsīme vü nā-būd olacak vücūdını me`āle ḳurbān ya`nī maḥv-ı ma`nā-yı ma`rifet-i Ḥudā eyle. Cennet-maḳām imām ol sultāni-i `Arabzāde merḥūmuñ

O deñlü mürtefi` bünyāddur ḳaşr-ı tevāzu` kim

Riyāz-ı cennete nezzāre mümkündür zemīninden

beyt-i dil-āşūbunı añla. Aḥbābı tevāzu` ile kendiñe bende idüp taḥşīl-i rızā-yı Ḥudā-yı zü'l-minende ol.” [69b]

“Ḥālā fermān-fermā-yı dīvān-ı serāy-ı şadāret-i `uzmā ve münşī-i memālik-i şuret ü ma`nā Ḥazret-i Râğıb Paşa`nuñ -sellemehu'llāhü te`ālā-

Muzaffer vaḳt-i fırsatda `adüvvden intikām almaz

* Kanaat, hiç tükenmeyen bir hazinedir.

** Sessizlik hikmettir, uygulayanı azdır.

Mürüvvetmend olan nā-kāmī-i düşmenle kām almaz

muṭṭali‘-i ma‘nīdārī üzere düşmenüñ nā-kām ve kendülerinüñ nā‘il-i merām olmalarından mesrūr belki düşmenüñ muzaffer ve kendilerinüñ mükedder olmasından rencūr olmazlar.” [123a]

Metinde yer alan Türkçe manzum parçaların sayfa numaraları şöyle sıralanabilir: Nevres-i Kadīm [1b, 6a, 37a, 87b, 108b mısra, 147a], 2a, 6b, 7a, 7b, 27b, 55a, 55b, Arabzâde [69b], Koca Râgıb Paşa [123a]; 125b.

5. Arapça Manzum Parçalar

Nevres, tercümesini zenginleştirmek için konunun akışına uygun olarak Arapça beyit ve mısraları iktibas etmiş, ancak bu parçaların müelliflerini belirtmemiştir. Bu iktibasların tespit edilen müellifleri arasında Hz. Alî, Muhammed bin Hâzim El-Bâhilî, Abdulvâhid bin Zeyd, El-Mütenebbî yer alır. Metinde iktibas edilen Arapça manzum parçalar şöyle örneklendirilebilir:

“İlâhî! Bu fūrū-māndegān-ı bīmār-ḥāne-i baṭālete istinādumuz

قدمت إلى كرم بغير زاد
من الحسنات بالقلب التليم

mefhūm-ı münīfine ve i‘timādumuz

وحمل الزاد اذ اقع كل شي
اذا كان الفدوم على كرم

maẓmūn-ı şerīfinedür.” [42b]

Metinde yer alan Arapça manzum parçaların sayfa numaraları şöyle sıralanabilir: Muhammed bin Hâzim El-Bâhilî [2b], El-Mütenebbî [3b], Hz. Alî [42b 2 tane], Abdulvâhid bin Zeyd [45b mısra], [8b], [75a mısra].

6. Farsça Manzum Parçalar

* Kerīm Allah’a hayır amellerle değil/ Kalb-i selīm ile geldim. Hz. Alî.

** Ki bu yaptıklarında her türlü kabahat vardır/ Şayet Kerīm’in huzuruna çıksa. Hz. Alî.

Metinde yer alan Farsça manzum parçalar, Türkçe ve Arapça manzum parçalara göre fazladır. Nevres, kendisine ait olan Farsça manzumeleri, Türkçe manzumelerde olduğu gibi li-münşihî, kıt'a-i li-münşihî, beyt-i li-münşihî, beyt-i li-mütercime ifadeleriyle belirtmiştir. İktibas yaptığı Farsça manzum parçaların müelliflerini, Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî ile Urfî-i Şîrâzî'nin birer beyti dışında, belirtmemiştir. Bu Farsça manzum parçaların tespit edilen müellifleri arasında Hâce Abdullah Herevî, Nizâmî-i Gencevî, Sâib-i Tebrîzî, Sadî-i Şîrâzî, Selmân-ı Sâvecî, Hâfız, Senâî yer almaktadır. Metinde yer alan Farsça manzum parçalar şöyle örneklendirilebilir:

“İlâhî! Her ne zamân ki sevânih-i âsâr-ı tecelliyât-ı gaybiyye ile vâsıl-ı derece-i ittihâd oldum şanup artık taḥammül-i teklîfden ḳurtuldum diyü cezm iderüm dest-i irâdetüme bir başka meşgale ḥavâle idersün

Her şebî güyem ki ferdâ terk-i in sevdâ konem

Tâze mîgerd u hevâyeş her seḫer-ḡahem diger*

ya'nî râh-ı talebde nihâyet ve merâtib-i 'ubûdiyyette ḡâyet yokdur dirsün.”
[35a]

“Merâsim-i perhîz ü âdâba naẓar-ḡâh-ı merdümde itdiginden ziyâde ḫalvetünde ri'âyet eyle ya'nî zâhirde riyâ, tenhâda düzdî-i büriyâ idüp

Zâhidân kîn (ki in) cilve der-miḫrâb u minber mîkonend

Çün be-ḫalvet mîrevend ân kâr-ı diger mîkonend**” [65b]

Metinde yer alan Farsça manzum parçaların sayfa numaraları şöyle sıralanabilir: Hâce Abdullah Herevî [62b, 63a, 105b 3 tane, 106a 4 tane, 106b, 116b, 127b 3 tane, 131a]; Nevres-i Kadîm [57a, 71a, 91a]; Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî [31a, 72b, 73b, 75a]; Nizâmî-i Gencevî [2a, 116b 2 tane]; Sâib-i Tebrîzî [7a, 7b 2 tane, 26a, 27a, 28a, 38b, 68a, 91a, 143b]; Sadî-i Şîrâzî [13b, 72b]; Hâfız [61b, 65b]; Selmân-ı Sâvecî [35a]; Urfî-i Şîrâzî [108b]; Senâî [111a, 113a]; 7b; 8a; 16b; 28a; 47a; 50a; 68a; 87a; 93b;

* Her akşam yarın bu sevdâyı terk edeceğimi söylediğimde/ Sevdâ tazeleniyor ve onun havası da her sabah bambaşka oluyor. Selmân-ı Sâvecî.

** Zâhitler mihrab ve minberde kendisini parlak gösteriyorlar/ Kendi halvetlerinde başka işler yapıyorlar. Hâfız.

105a; 106a; 116b; 122b; 126a; 140b; 145a; mısra [3b, 6b, 8b, 9a, 24a 2 tane, 46a, 50a, 71b, 131a].

VII. Dil ve Üslup Özellikleri

Mebâligü'l-hikem, Arapça ve Farsça kelime ve terkiplerin yer aldığı ağır bir dille yazılmıştır. Üç, dört, beş kelimededen müteşekkil zincirleme tamlamalar esere zor anaşılır bir hüviyet kazandırmıştır. Fakat yazıldığı devir dikkate alındığında ve sanatlı divan nesrinin mühim örnekleri ile karşılaştırıldığında fazla külfetli sayılmaz. Cümleler uzun olmasına rağmen akıcı olup bir nefesde okunabilmektedir:¹⁸⁵

“Ey dervîş! Güşâyiş-i pişânî-i beşâset ile terk-i bed-hüyü vü sitîz ve def´-i şîme-i tünd ü tîz eyle ki mânend-i nâmiye-i mevsim-i bahâr hadâyık kulüb-ı ihvânda cây-gîr-i sereyân olasun. Bâzâr-ı itâ´atda metâ´-ı hoş-kumâş-ı tã´ata revâc vir ammâ zînhâr lâzîme-i zimmet-i ´ubûdiyyet olan perend-i hûsn-i a´mâli sevdâ-yı taleb-i mükâfât ile dest-zede-i dellâl-ı bâzâr hîç-fürûşân itme.” [54b-55a]

Yer yer kısa, veciz ve özlü anlatım yolu tercih edilmiştir. Aşağıya aldığımız parça bu veciz ifadenin güzel bir örneğidir:

“Meydân-ı lâ-mekân-ı pehnâ-yı bātında Beytu'llâh ihyâ itdiler ki erkân-ı esâsı cân u dildür. Ol Ka´be-i ahcârdur, bu beyt-i esrârdur. Ol tavâf-gâh-ı eşnâf-ı halâyıkdur, bu maţâf-ı nazar-ı Cenâb-ı Hâlikdür. Anuñ bânîsi İbrahîm Hâlîdür, bunuñ mi´mâr-ı bî-müdânîsi Hudâvend-i Celîldür. Anda Merve vü Şafâ vardur, bunda mürüvvet ü vefâ hem-varudur. Orası maḥall-i şîfât, burası tecellî-gâh-ı zâtdur.” [110b]

Arapça, Farsça terkiplerin ve veciz anlatımın yanı sıra konuşma dilini andıran basit cümleler de eserde yer almaktadır:

“Az söyle, az yi, az yat.” [65a]

“Derdiñi bir kimseye söyle ki dermân olabile ... Sırrıñı ´avretlere söyleme. Hâsteye, aḥmaḳa, ser-ḥoşa naşîhat eyleme.” [72a]

¹⁸⁵ Akkaya, a.g.e., s.60.

“Halkuñ mālına göz dikme.” [85b]

Eserin dil özelliklerinden bir diğeri arkaik kelimelerin varlığıdır. Metinde tespit edilen bazı arkaik kelimeler şöyle sıralanabilir: tapanca, kulağuz, kankı, toğrı, tayanmak, qarındaş, şol, birle, kaçan, tapşurmak, yeg, niteki, yimek, gice, etmek, imdi, irte, berü, dimek, yoğsa, içün, dürlü, tamğa, anın, andan, özge, ağşam, niçe, eydür, aldurmak.

Farsça’da sec’iyi ilk olarak ve şüphesiz en mükemmel şekilleriyle kullanan büyük sūfî Abdullah Herevî olmuştur. Arapça eserlerinde gayet sade ve hemen hemen sec’isiz bir dil kullanan Herevî, başta *Münâcât*’ı olmak üzere, *Kenzü’s-sâlikîn*’ini ve daha bazı risâlelerini baştan başa sec’ili olarak yazmıştır.¹⁸⁶ Bu sebeple Nevres’in tercüme için aldığı Farsça metin İran nesrinin en güzel sec’i örneklerindedir. Mütercim, tercümesinde de eserin bu özelliğini aynen uygulayarak eserinde geniş ölçüde sec’iye yer vermiştir. Nevres’in tercümesinde de bu özellik görülmektedir¹⁸⁷:

Mutarraf sec’i: ilticâ-recâ [31b], hâlâş- ihlâş [75a], rüzân-şebân [75b], devlet-i dünyâ ve sa’âdet-i ‘uqbâ [86b].

Mütevâzî sec’i: müfesser-müyesser [25a], hicâb-nikâb [41b], kâhir-câbir [67a], ahcâr-esrâr [110b], muzaffer-mükedder [123a], müteneffir-mutazarrır-mütekedir [132b], mefkûd-mevcûd [133b].

Murassa sec’i: aşhâb-ı dâlâlet ve erbâb-ı cehâlet [122a].

Nevres, asıl metinde yer alan hitabî üslûbu tercümesinde muhafaza etmiştir. Eserde, yer yer Esmâ-i Hüsnâ’dan isimlerle Allah’a samimi münâcâtlar yer almakla birlikte başta İlâhî, ey dervîş, ey sâlik olmak üzere ey fakîr, ey biçâre, ey zâhid, ey ‘azîz, ey dûst, ey tâlib, ey gâfil, ey gönül gibi hitaplar yer almaktadır. Aşağıya aldığımız Farsça metinden hitabî bir üslûba bir örnek ve onun Nevres tarafından âyetlerle desteklenmiş tercümesi şöyledir:

“Nev’-i diğeri ez-*kelâm*: Ey Kerîmî ki bahşende-i ‘atâyî ve ey Hakîmî ki püşende-i haşâyî ve ey Şamedî ki ez-idrâk-i cüdâyî ve ey Ehadî ki der-zât u

¹⁸⁶ Çagan, a.g.tz., s.16.

¹⁸⁷ Sec’i çeşitleri için şu kaynaktan yararlanılmıştır: M.A. Yekta Saraç, *Klâsik Edebiyat Bilgisi Belâgat*, İstanbul, Gökkuşbu, 2013, s.257.

şifât bî-hemtâyî ve ey Hâlikî ki râh-nümâyî ve ey Kâdirî ki Hudâyî-râ sezâyî! Hâmil-i mâ-râ şafâ-yı hod dih ve dil-i mâ-râ hevâ-yı hod dih, çeşm-i mâ-râ ziyâ-yı hod dih! Mâ-râ ân dih ki ân bih ki ve megozâr mâ-râ be-kih ve meh!*

Ey ol Kerîm-i lâ-yezâl ki **ان الله غنى وانتم الفقر**** kerîmesince bahşende-i luţf u ‘atâ ancak sensün ve ey ol Hâkîm-i bî-mişâl ki **ومرخصا لذنوب الا الله***** mışdâkıncâ püşende-i cürm ü haţâ-yı merd ü zensün. Ey ol Şamed-i bî-küfv ü şebîh ki **لا تذركه الابصار وهو يدرك الابصار****** medlûlınca dâ’ire-i hiss ü idrâk-i aşhâb-ı nazardan bîrûn ve cüdâsun ve ey ol Ehad-i bâhirü’t-tenzîh ki **ليس كمثلته شيء وهو التميع البصير******* mağzâsınca zât u şifâtda bî-nazîr bir Hudâsun. Ey ol Hâlik-ı bî-şerîk ki çengelîstân ve **من بخل الله فلا هادى******* da giriftâr-ı belâ-yı hîrmân olan ser-gerdânlara bir muğtezâ-yı ma’nâ-yı dil-ârâ-yı **رسمي من شيا*** yol gösterür irâ’et-i meş’ale-i hidâyet idersün ve ey ol Kâdir-i bî-acz ü fütûr ki **هو الله الذي لا اله الا هو**** minvâlınca rubûbiyyet ü ulûhiyyete ancak sen sezâ-varsun.” [31b-32a-32b]

Eserin dil ve üslûp özelliklerinden biri de bazı cümlelerin soru-cevap tekniği üzerine kurulmasıdır. Bu yöntemle ifade edilene vurgu yapıp dikkat çekilmiştir. Metinde soru-cevap teniğine örnek birkaç örnek şöyle gösterilebilir:

“İşk nedir? İşk bir sürûr-ı mefkûd ve ğam-ı mevcûddur. [‘Âşık kimdür?] ‘Âşık bir haste-i dem-beste ve bir remîde-i cân-be-leb-i resîdedür.” [133b]

* Bir diğerkelâmdan: Ey bağış sahibi Kerîm! Ey hataları örten Hakîm! Ey halkın idrakinden uzak Samed! Ey zat ve sıfatta eşsiz Ahad! Ey yol gösteren Hâlik! Ey ilâhlığa lâyık olan Kâdir! Bize kendi sefandan ver, gönüllerimize muhabbetini ve gözlerimize ışığını ver! Bize en iyisi neyse onu ver ve bizi büyüğe, küçüğe maruz bırakma!

** Allah, her bakımdan sınırsız zengindir, siz ise fakirsiniz. Muhammed:47/38 (Kısmî iktibas).

*** Allah’tan başka günahları kim bağışlar. Âl-i İmrân:3/135 (Kısmî iktibas).

**** Gözler O’nu idrak edemez ama O, gözleri idrak eder. En’âm:6/103 (Kısmî iktibas).

***** O’nun benzeri hiçbir şey yoktur. O, hakkıyla işitendir, hakkıyla görendir. Şûrâ:42/11 (Kısmî iktibas).

***** Allah, kimi saptırırsa artık onu doğru yola iletecek kimse yoktur. A’râf:7/16 (Kısmî iktibas).

* Allah dilediğini doğru yola iletir. Bakara:2/142, 213, 272; Yûnus:10/25; İbrâhim:14/4; Nahl:16/93; Nûr:24/46; Kasas:28/56; Fâtır:35/8; Müddessir:74/31 (Kısmî iktibas).

** O, kendisinden başka hiçbir ilâh olmayan Allah’tır. Haşr:59/22, 23 (Kısmî iktibas).

“Ey dervîş! ‘ Aceb bilür misün hayât didükleri kınkı zindegânîdür?” [50a]

VIII. Nüshaları

Mebâligu'l-hikem'in tespit edilebilen nüshaları:

1. Millet Yazma Eser Ktp., Alî Emîrî Bl., nr.840.¹⁸⁸

147 yk., 220x120 (165x65) mm. ebadında, 15 satırlık nesih hatla yazılmıştır. Serlevha zarif tezyin ve tezhipli, baştaki 2 yaprağın cetveli tezhipli diğerleri kırmızı cetvellidir. Tam meşin, yüzü ortasında kırmızı şekil, yaldızlı ve zencirekli cetvelli, şirazeli, mikleplidir.

Baş: El-ḥamdü li'llāhi Rabbi'l-‘ālemīn ve's-ṣalātü ve's-selām ‘alā-Muḥammedin seyyidü'l-evvelīne ve'l-āḥirīne ve-‘alā-ālihī ve aṣḥābihī ecma‘īn.

Sonu: Bu nüsha-i ma‘nā-i laṭīfi
Enmūzec-i Nūn ve'l-ḳalemdür
Tārīḫine hem ider işāret
Hem nāmı Mebāligu'l-ḫikemdür

2. İstanbul Üniversitesi Merkez Ktp., TY Bl., nr.3007.¹⁸⁹

95 yk., 210x140 mm. ebadında, 17 satırlık ta'lik hatla yazılmıştır. Eser, 1302 tarihinde istinsah edilmiştir.

Baş: El-ḥamdü li'llāhi Rabbi'l-‘ālemīn ve's-ṣalātü ve's-selām ‘alā-Muḥammedin seyyidü'l-evvelīne ve'l-āḥirīne ve-‘alā-ālihī ve aṣḥābihī ecma‘īn.

Sonu: Bu nüsha ki ma‘nā-i laṭīfi
Enmūzec-i Nūn ve'l-ḳalemdür
Tārīḫine hem ider işāret

¹⁸⁸ https://www.yazmalar.gov.tr/detay_goster.php?k=189418 (04.05.2017).

¹⁸⁹ http://katalog.istanbul.edu.tr/client/tr_TR/default_tr/search/results?qu=mebaligu%271-hikem&te=# (04.05.2017).

Hem nāmı Mebāligu'l-ḥikemdür

3. İstanbul Üniversitesi Merkez Ktp., TY Bl., nr.2980.¹⁹⁰

77 yk., 227x130 mm. ebadında, 21 satırlık ta'lik hatla yazılmıştır.

4. İstanbul Üniversitesi Merkez Ktp., TY Bl., nr.1672.¹⁹¹

111 yk., 220x130 mm. ebadında 15 satırlık ta'lik hatla yazılmıştır.

5. Kahire Hidiv Ktp., TY Bl., nr.8959.¹⁹²

130 yk., 17 satırlık nesih hatla yazılmıştır.

6. Kahire Milli Ktp., TY Bl., nr.183.¹⁹³

130 yk., 315x190 mm. ebadında, 17 satırlık nesih hatla yazılmıştır. Abdullah Ensârî'nin eserinin tercümesidir.

7. Avusturya Milli Ktp., TY Bl., nr.365.¹⁹⁴

100 yk., 189x155 mm. ebadındadır.

8. Berlin Staatsbibliothek, TY Bl., nr.3217.¹⁹⁵

89 yk., 210x145 mm ebadında, 15 satırlık rik'â hatla yazılmıştır.

Başı: El-ḥamdü li'llāhi Rabbi'l-‘ālemīn ve's-ṣalātu ve's-selām ‘alā-
Muḥammedin seyyidü'l-evvelīne ve'l-āḥirīne ve-‘alā-ālihī ve aṣḥābihī
ecma‘īn.

Sonu: Bu nüsha ki ma'nā-i laṭīfī

Enmūzec-i Nūn ve'l-ḳalemdür

Tārīḫine hem ider işāret

¹⁹⁰ http://katalog.istanbul.edu.tr/client/tr_TR/default_tr/search/results?qu=mebaligu%271-hikem&te=#
(04.05.2017).

¹⁹¹ http://katalog.istanbul.edu.tr/client/tr_TR/default_tr/search/results?qu=mebaligu%271-hikem&te=#
(04.05.2017).

¹⁹² https://www.yazmalar.gov.tr/detay_goster.php?k=107967 (04.05.2017).

¹⁹³ https://www.yazmalar.gov.tr/detay_goster.php?k=123560 (04.05.2017).

¹⁹⁴ <http://data.onb.ac.at/rec/AL00636240> (04.05.2017).

¹⁹⁵ http://orient-digital.staatsbibliothek-berlin.de/receive/SBBMSBook_islamhs_00058126
(04.05.2017).

IX. Metnin Hazırlanmasında Takip Edilen Usûl

1. Trankripsiyonlu metin, Millet Yazma Eser Ktp., Alî Emîrî Bl., nr.840 nüshası okunarak oluşturulmuş, ancak anlaşılmayan ifadelerde, İstanbul Üniversitesi Merkez Ktp., TY Bl., nr.3007 nüshasından faydalanılmıştır.

2. Metinde sayfa numaraları köşeli parantez içinde gösterilmiştir: [8a], [88b] gibi.

3. Metinde yer alan Arapça şiirler yazma eserdeki orijinal şekliyle verilmiş olup anlamları ve kaynağı tespit edilenler dipnotta verilmiştir. Ayrıca âyet, hadîs, Arapça ibareler -özgün şekliyle- ve bazı Farsça ibareler -transkripsiyonlu alfabeyle- tırnak içerisine alınmıştır.

4. Yazma eserde üstü kırmızı ile çizili Farsça kısımlar italik karakterle yazılmıştır. Metinde yer alan Farsça metinler/şiirler transkripsiyonlu alfabeyle yazılmış olup anlamları ve kaynağı tespit edilenler dipnotta verilmiştir.

5. Metindeki Farsça şiirler ile bunların tespit edilen kaynakları arasındaki farklar belirtilmemiştir: Be-men mâder, Me-râ mâder [2a]

6. Arapça ve Farsça metinlerin/şiirlerin birebir çevirisine ve Farsça metinlerdeki sec'ili üslûbun Türkçe'ye çevrilirken muhafaza edilmesine dikkat edilmiştir. Ayrıca Farsça metinleri çevirirken genişletilmiş Türkçe tercümesindeki anlam da takip edilmiştir.

7. Âyetlerin sûre ve âyet numaraları dipnotta verilmiştir. Metinde geçen kısmî iktibasların anlamları verilirken sadece kullanılan kısımlar manâlandırılmıştır.

8. Çevrilirken bütünlüğü sağlanamayan bazı Farsça ifadeler (...) şeklinde belirtilmiş olup anlam Türkçe tercümesinden tamamlanmıştır:

Der-câygâh-ı töhmet (...). [70a]

9. Bazı Türkçe ve Farsça ifadelerdeki cümle düşüklüğü, anlam yanlışlığı gibi hatalar, köşeli parantez içinde [ ] -diğer yazma nüsha ve genişletilmiş Türkçe tercümesi göz önünde bulundurularak- düzeltilip anlam tamamlanmıştır:

Yâr bâş, mâr [me]bâş; gül bâş, hâr mebâş. [105b]

10. Metin içerisinde farklı yazımı olan bazı kelimelerin her iki türlü de muhafaza edilmiştir:

ğonce-ğonçe   güneş-günâh   düşmen-düşmân

11. Metindeki âyetlerin imlâ hataları ve tespit edilen sûreler arasındaki farklar belirtilmemiştir:

Âyette geçen “آدم: âdem” kelimesindeki “ا” harfi, “د” harfinden sonra yazılmış.
Bakara:2/31

12. Arapça bazı hemzeli kelimelerde, mütercim ye’yi de kullanmıştır. Bu durum metinde nasıl geçtiyse aynen muhafaza edilmiştir:

şahâyif: صحايف   şahâ’if: صحائف

13. Farsça metinlerde derin yapıda kalan ifadeler parantez içinde gösterilmiştir:

Bistâmî(e)st   (e)gerne

14. Metin içerisinde farklı yazımı olan Bursa kelimesinin Burûsa şekli tercih edilmiştir. Diğer yer isimlerin imlâsında uzatma işareti kullanılmamıştır: İstanbul, Resmo

15. Fiil zaman eklerinin yardımcı ünlülerinin okunmasında düzlük-yuvarlaklık konusunda metne bağlı kalınmıştır: olabilür: اوله بيلور   buyurdılar: بيورديلر

16. -ıp, -ip, -üp, -up zarf-fiil eki yuvarlak ünlüyle ve Türkçe kelimelerin sonunda “b” bulunmadığından -up, -üp şeklinde yazılmıştır:

çıkup   alup   yazup

17. Tamlayan ekleri -uñ, üñ, -nuñ, -nüñ şekliyle yazılmıştır:

fermânuñ   zamânuñ

18. Birinci ve ikinci şahıs iyelik eklerinin yardımcı ünlüleri yuvarlak biçimleriyle yazılmıştır: şânum   naşîbüñ

19. Birinci ve ikinci şahıs eklerinde, ünlülerin yuvarlak biçimleri kullanılmıştır:

bildüm   olmayasun

20. Bildirme eki -dur, -dür şeklinde yazılmıştır.

21. Metinde yer alan imlâ hataları (harflerin noktalarının yazılmaması, eksik yazılması ya da hiç yazılmaması gibi) düzeltilmiştir.

22. Arapça ve Farsça kelime ve eklerin yazımında İsmail Ünver'in makalesine bağlı kalınmıştır.¹⁹⁶

23. Transkripsiyonlu metin oluşturulurken noktalama işaretleri kullanılmıştır.

---

¹⁹⁶ İsmail Ünver, “Çeviriyazıda Yazım Birliği Üzerine Öneriler”, Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 3/6 Fall 2008.

Ez-ribāṭ-ı ten çü bugzeṣṭī diger ma 'müre nīst
Zād-ı rāhī ber-nemīdārī ez-īn menzil çirā

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

METİN NEŞRİ

[1b] BİSMİ'LLĀHİ'R-RAḤMĀNİ'R-RAḤĪM

El-ḥamdü li'llāhi Rabbi'l-‘ālemīn ve's-şalātü ve's-selām ‘alā-Muḥammedin seyyidü'l-evvelīne ve'l-āḥirīne ve-‘alā-ālihī ve aşḥābihī ecma‘īn. *Ammā ba ‘dü* bu gūy-ı çevgān-ı meydān-ı belā ve serāsīme-gird-i şahrā-yı renc ü ‘anā

Beyt: Miskīn ü garīb ü bī-meded-res
Āvāre-i nā-murād *Nevres*

Meşīme-i māderden ser-ber-āverde-i āgūş-ı şühūd ve pīçide-i kımāt-ı mehd-i vücūd oldıgum gündən teḳāzā-yı aḥkām-ı ezeliyyü'n-nefāz-ı ḳazā vü ḳader [2a] ile mübtelā-yı belā-yı baḥt-ı bed ü ‘ulüvv-i himmet ve gavṫa-ḥ‘ār-ı ḥāk ü ḥūn-ı miḥnet ü mezellet olup

Beyt: Be-men māder du ‘ā kerdeest gūyī
Ki ez-tū dūr bādā her çi cūyī¹⁹⁷

mışdāḳınca her ne şekil şāhid-i zūr-rām-ı merām ile ārzūmend-i muḳārenet-i yek-deme oldumsa izḥār-ı nāz-ı ‘aşıḳ-güdāz ile çihre-i ümīdümü zaḥmdār ṫabanca-i dest-i redd itdi ve her ne deñlü pāy-ı feşārān ser-i meydān-ı vefādārī ve ezber-ḥ‘ānān-ı nüşḫa-i mihrbānī vü ḡam-gūsārīden istid‘ā-yı i‘ānet ü baḡal-gīrī itdümse

Beyt: Bu deñlü nāle ider bir gül açamaz bülbül
Bu bāḡ ḡonçelerinüñ ne saḫt olur yūregi

vetīresince ṫabla-i sīne-i cāna nāvek-i dil-düz dūr-bāş yetdi.

Bir meclis-i ḥoş-tertib-i nüş-ā-nüşda ki sākī rām [2b] ve yārān be-kām ve bāde der-cām idi. Bu leb-teşne-i ḥāk be-ser-i ḫalka-i bīrūn-ı der ve bir ‘idgāhda ki nāzük-dilān-ı aḥbāb dest-i behem-dāde-i temāşā-yı dolāb u maḫv-ı nezzāre-i ḥüb-rüyān-ı firişte-i cenāb idi. Bu şeb-zindedār-ı nāle vü efgān ve dūr-endāḫte-i felāḫan devr-i zamān-ı zulmet-i şebistān-ı ḫayretde encüm-şümār-ı ḫasret ü keder ve miyāne-i ḫalka-i mātemiyyān-ı ḫırmānda endūh-zede vü muḡberr idüm. Bir şubḫ-dem ki bir muḳteżā-yı fiṫrat-ı beşeriyete

¹⁹⁷ Annem bana duā etmiş/ Ki ben, her neyin peşinde olsam benden uzak dursun. Nizāmî-i Gencevî. <http://jeem.ir/article/blog/26399> (13.02.2017).

Beyt:

بارافنا لیس مسوولیا و له

ان الحواث قد بطرفنا اسحارا¹⁹⁸

tārıkasından gāfil ve gūşe-i inzivāda dāmen-çini-i ferāğ ile āsūde-niṣīn meger bed-
hāhān-ı esāfil idüm. Nā-gāh ḥademe-i ‘atebe-i devlet-i ebediyyü'l-istimrārdan delīl-i
[3a] tārık-i ḍalāl ü güm-rāhī kulağuz didükleri serheng-pādişāhī çihre-i ‘abūs u hey’ et-i
kābūs ile zuhūr ve İstanbul’dan hicret ü müntehā-yı Cezā’ir-i Bahır-i Sefīd olan Cezīre-i
Girid’de Resmo kaşabasına nakl-i ḥaşr-pāre-i ikāmet itmemüz bābında ibrāz-ı menşūr-ı
kaṭ’iyyu’s-şudūr itdükde şudūr-ı fermān-ı hümāyūna sebeb kankı günāhumuzdur ‘aceb
diyü su’āl itmek ḥilāf-ı mūrā’āt-i edeb olmağla hemān imtişālen li-emrū’l-‘ālī der-sā’at
giryān giryān ḥüb-rüyān-ı vaṭandan müfārekat ve nālān nālān Semt-i Girid’e müsāra’at
olunup evlād ü ‘ıyāl ve etbā’ u eşyā’uñ āteş-i kā’ināt-süz firākıyla inbīk-i zehrā-
beçegān-ı çeşm-i ḥün-bārdan tereşşuh iden cūy-ı sirişk-i [3b] ḥünin telātum-ı emvāc-ı
deryāyı teskīn ve germī-i nāle-i ḥasret küre-i zemherīri teshīn iderek üç ay tamāmında
Cezīre’ye vuşul müyesser oldu. Tamām altı sene ol Cezīre-i senglāhda sūz-ı derūn ile
ikāmet ve ihtirāk-ı firāk-ı aḥbāb u ‘ıyāl ile gūşe-gīr-i zāviye-i gurbet oldum. Müddet-i
merkūmede çimen-şuffe-i gülzār-ı vaṭanda gül-çihregān-ı ihvān ile geçen demler ḥāṭıra
geldükçe dil-i ḥün-küşteden ser-keşīde-i evc-i āsmān olan dūd-ı siyāh-ı āh çihre-i mihr ü
māhı kīr-gün ve seyelān-ı eşk-i gīrye seḥergāh bevādī-i Cezīreyi deryā-yı ḥün iderdi.

Beyt:

الولامفارقة الوجدان ما وجدنا

بدلنا بالارونا سبله¹⁹⁹

İnkıza-yı müddet-i şeş-sāleden şoñra

Mışra ‘: Zi-bend-i saltanat-ı Maḥmūd şod ‘Oşmān be-cāy-ı āmed²⁰⁰

¹⁹⁸ Yattığın gecenin hoş gelmişliğine sevinerek/ Seher vaktinde hadiseleri yaşanabilir. Muhammed bin Hāzim El-Bāhilī.
<http://www.adab.com/modules.php?name=Sh3er&doWhat=shqas&qid=59210&r=&rc=>
(18.02.2017).

¹⁹⁹ Ahbaptan (sevilenlerden) ayrılık olmasaydı/ Ölümün elleri ruhumuza değmezdi. El-Mütenebbī.
<http://www.adab.com/modules.php?name=Sh3er&doWhat=shqas&qid=5620> (18.02.2017).

²⁰⁰ Maḥmūd, saltanat tahtından indi yerine Osman geldi.

Mısrâ ‘-i târîhinüñ medlûlunca teceddüd-i nevbet-i saltanat pâ-y-ḥ’âbîde-i dâmen-keşîde-i müdün [4a] fekk-i silsile-i esr u ğurbet idüp mahrûsa-i Burûsa’ya naql-i bisât-ı ârâm olunmaq bâbında fermân-ı ‘âlî-şâdir ancak fermâyân-ı südde-i ‘ulyâ taraflarından “Ḥavâlî-i İstanbul’a vuşûlda cânib-i Burûsa’ya taḥrîk-i sükkân-ı ‘azîmet itmeyüp ibtidâ vuşûlüñi taḥrîr idesüz. Şâyed ki Burûsa’ya gitmek iktizâ itmeyüp toĝrı âstâne-i sa‘âdete çihre-sây olasuz.” diyü müte‘addid taḥrîrât vârid olmaĝla civâr-ı dârü'l-ḥilâfeye pâ-nihâde-i vuşûl oldıĝum sâ‘at Bârûthâne’ye ve Bârûthâne’den Makrîḥavra didükleri vîrâneye çıkup vezîr-i a‘zam ve şeyḥü'l-islâm ve ba‘zı taḥrîrâtı vârid olan ekâbir-i devlete niyâz-nâmeler yazup gönderdükde Şeyḥü'l-islâm Mevlânâ Vaşşâf ‘Abdu’llâh Efendi Ḥazretleri işâret ve Şadr-ı ‘azam Devletlü ‘Alî Paşa Ḥazretleri daḥi mücebince hüküm yazup menşûrî yazılmaq için Dîvân Kâlemine göndermişler.

Binâ-yı bî-bekâ-yı [4b] kânûn-ı qadîmi esâs-ı mümteni‘ü'l-indirâs-ı şer‘-i kavmiyye birkaç mertebe taqḏîm ider. Ba‘zı muqarrebân-ı saltanat niçe mülâhaza-i vâhiye zımnında “Bu ḥuşûş ya ‘nî Resmo’dan Burûsa’ya naqıl mâddesi ḥaṭṭ-ı hümayûn-ı şevket-makrûn ile olmuşidi, şimdi İstanbul’a gelmesi daḥi ḥaṭṭ-ı hümayûn şudûruna muḥtâc mıdur bilmem, yine siz a‘lem siz!” diyerek nazargâh-ı vezîr-i a‘zama götürmüş. Destûr-ı vaqûr-ı müşârûn-ileyh ḥazretleri daḥi dâ‘ire-i devletlerine qadîmi nisbet ve tereddüdüm olmaĝla töhmet tarafdârî ve iltizâmdan ihtirâz idüp “Vekâlet-i muṭlaqamız ḥasbiyle bu daḥi egerçi kâfi idi, lâkin olsun ḥaṭṭ çekdirelüm ‘arz-ı ḥâli tebdîl idüp işâret itdirelüm diyüp hükmi alup bir işâret daḥi buyursunlar.” diyü şeyḥü'l-islâm efendiye göndermişler. Bu keyfiyyet vuqû‘undan muqaddem işâret buyurilup fermân için Kâleme gönderdükleri [5a] sâ‘atde taḥaqqûk-ı vuqû‘ zu‘mıyla “Maşlahat ḥuşûl buldı ve fermân oldu ḥânelerine gelsünler.” diyü vaqt-i ‘aşrda iş şâhibleri taraflarından oĝlum ve qavl ü fi‘line vüsûk u i‘timâd olunur. Rütbelice aĝalar vesâṭetiyle ḥaber geldükde egerçi fermânuñ ‘aynı elde olmadığı bir miqdâr vâsıta-i tereddüd oldu lâkin mürsel-i ḥaber mu‘temed ü mu‘teber olmaĝla fermânı varur ḥânemüzde ḥâzır buluruz diyerek irtesi seḥeri piyâde ile ḥasret-keşi oldıĝum sevâḥil-i dârü’s-saltanayı temâşâ iderek ḥasretyân-ı evlâd ü ‘iyâl cânibine teveccüh olunup ĝam-ḥâneye gelündi. Bu kadar zamândan berü güdâḥte-i pûte-i ḥasret ü iştiyâk olan ‘iyâl ü etbâ’a tevcîh-i lûḥâza-i âşinâyî itmezden muqaddem fermânı istedüm. “Bu vaqte dek gelür zann olunurdu henüz gelmedi âdem gitdi şimdi gelür.” didiler bir sâ‘at [5b] kadar mürûr itdükde “Bu gün olmadı yarına kaldı.” diyü ḥaber geldi. Bu naqş-ı ma‘kûs ki ḥulâsa-i şîrînkârî-i sipihr-i ĝaddârdur, bu

āvāre-i vahşet-zedeye mükerreren dā'īye-i hirās ü dehşet olup yārān-ı zamān haqqumda görür misüz? Burūsa'ya me'mūr iken iṭā'at-ı maẓmūn-ı fermān-ı hümāyūn itmeyüp fermānsuz İstanbul'a gelmiş diyü tarḥ-ı mecālis ṭa'n u şemātet iderler ve sāmi'a-i 'ālem-i bālāya varursa bā'is-i tertīb baṭş u saṭvet olur bārī ḥuşūl-ı müdde'āya dek ḥāric-i sūrda gūşe-gīr-i tevaḳḳuf u ārām olayum iş ṭarīḳince yoluna [girüp] ḥaṭṭ-ı hümāyūn ve fermān-ı beşāret-maḳrūn şudūrundan şoñra yine geleyüm diyüp irtesi 'ale'ş-şabāḥ sīne-i fūlk-i āhen-dili daḡdār teraḥḥum u şefḳat idecek bir ḥālet-i pūr-ḥayret ve kemāl-i melālet ü ḥasret ile dest-gīrā-yı evlād [6a] ü 'ıyālden taḥlīş-i girībān idüp Yediḳulle ḳurbunda bir āşinānuñ ḥānesine gidüp āşiyān ṭıtdum ve der-sā'at Burūsa'ya teveccūh tedārikine düşüp bīm-i te'ākub-ı muşībet-i nā-gehānī ve endīşe-i ḡaẓab-ı sultānī ile İstanbul degil 'ıyāli bile unıtdum. Bu ḥareketümüz mesmū'-ı evliyāyı ni'met olduḡda 'uzemā-yı Devlet-i 'Alıyye'den bir zāt-ı kāmīl vāsıtasıyla “Şaḳın Burūsa'ya gitmesün ve ḡayrı maḥalde de olmasun, kendi ḳonaḡına gelsün bugün de yarın da fermān kendüyi bulur elem çekmesün.” diyü emr ü fermān vārid olup egerçi ḳarār ü sūkūna ḳarār virildi lākin

Li-münşihī: Bu infi'āl-i şubḥ-ı şeb vuşlata göre
Meddāḥuñum senüñ hele ben ey şeb-i firāḳ

kemāl-i ḥüzn ü inkisār ve endīşe-i kec-bāzi-i rüzḡār ile mübtelā-yı ḥalecān u ızṭırāb ve sīḥ-i kebāb-ı āteş-i inḳılāb [6b]

Mışra': Der-belā būden bih ez-bīm-i belā bāşed merā²⁰¹

bu keyfiyyet rāḥat-sūza göre dāmḡāh-ı ḡurbet ārāmḡāh-ı 'işret ve peyker-i dāḡ-ı firāḳ gül-ḡonce-i bāḡ telāḳ idi.

El-ḳışşa bu ḥālet-i bī-hūşāne ile zānū-zede-i zāviye-i miḥnet olup verā-yı perde-i ḥafādan lu'bet-bāz-ı zamān ne şüretle ḥande-fermā-yı 'ālemiyān olur diyü dīde-i başiret ḥalka-i bīrūn-ı der intizār iken iḥtilāf-ı ṭabāyi'-i erkān-ı devlet iḥtilāl-i umūr-ı vekīl-i saltanatı müstelzim ve zevāt-ı ḳavāyim pāyḡāh-ı ḥilāfetde āşār-ı şıḳāḳ ve ḡalebe-i nifāḳ nümūdār-ı 'arż-ı lāzım olmaḡla terettüb-i 'aks-i ḳaẓiyye-i vezīr-i a'zamūñ 'azlıni netīce virdükde

²⁰¹ Belanın olması, korkunun belasından daha iyidir.

Beyt:

Bahār gitdi yetişdi zamān-ı dey bülbül

‘Aceb daħi ne tūrursun çemende ey bülbül

nağmeleri eṭrāfdan vāşıl-ı sāmī‘a-i cān-ı nā-tüvān olup egerçi [7a] Burūsa‘ya bir sâ‘at muḳaddem sevḳ-i zevraḳçe-i teveccüh olunmağa ‘an-şamīmi‘l-ḳalb ‘azīmet olundu, lākin istīlā-yı belā-yı ḳillet ile fūls-i māhī kīse-i endīşede hem-revāc-ı sikke-i şāhī olup tedārik-i levāzım-ı ṭarīḳa-i medār olur nesnemüz olmamağa ğavṭa-ḥ̄ār-ı deryā-yı bī-kerān-ı ḥayret ve ṭaraf-ı Devlet-i ‘Aliyye‘den tekrār mübāşir ile me‘mūriyyet īrās-ı şıḳlet ider ḥavfıyla dil-girifte-i endūh u vahşet iken nā-gāh ol esnāda bir maḥalden bir ḳıṭ‘a-i tezkīre-i tesliyet-āmīz gelüp

Beyt:

Ber-naḳş-ı pāy-ı mūr be-āhestegī ḥırām

Zencīr-i pīl mest-i mūkāfāt pāreest²⁰²

medlūlıyla āb-pāş-ı rüy-ı cān-bī-hūş ve zebān-ı ḥāl-i ṭabī‘at-ı rüzgār ise

Beyt:

Şöyledür rāġib-ı mūkāfāt ‘amel kim fi‘l-meşel

Şorsalar maġdūrunı ğaddār kendin gösterür

ma‘nāsıyla tesliyet-fermā-yı dil-i medhūş [7b] olduḳda hemān sâ‘at

Beyt:

Çeşm eşk-feşān şod ez-vedā‘-ı yārān

Çün dāmen-i ḥaymehā be-rüz-ı bārān²⁰³

altı seneden berü pīçide-i cilbāb-ı firāḳ ve sūhte-i nā‘ire-i iştıyāḳ olan ‘aceze-i evlād ü ‘ıyāle ki birkaç günlük ḥuzūrumuz kendülere vesīle-i sürür olamadığından ğayrı bā‘is-i ṭayrān-ı mürġ ārām u ḥuzūr olmuşıdi. İki cānibden isāle-i cūybār-ı sirişk-i āteşin ü āh-ı zālīm-süz u nāle-i ḥazīn ile vedā‘ idüp

Beyt:

Bī-çāre-i ki rem koned ez-ḥod kucā reved

Āsūdegī be-gūşe-i ‘uzlet nümāndeest²⁰⁴

²⁰² Karıncanın yavaş yavaş yürümesi üzerine/ Filin zinciri sarhoşluktan kopmuş. Sâib-i Tebrîzî. <http://ganjoor.net/saeb/divan-saeb/ghazalkasa/sh1991/> (13.02.2017).

²⁰³ Dostların ayrılığında göz, gözyaşı döken oldu/ Yağmur günü çadırların eteklerinin ıslandığı gibi.

²⁰⁴ Çaresiz ürktü, nereye gitsin?/ Rahatlığı uzlet köşesinde görmüştür. Sâib-i Tebrîzî. <http://ganjoor.net/saeb/divan-saeb/ghazalkasa/sh1980/> (13.02.2017).

beytini,

Beyt: Yek ehl-i dil ki merhem-i dāğ-ı derūn şevēd
Der-hiç şehr ü hiç vilāyet nümāndeest²⁰⁵

mışra‘larına redif iderek tekrār cānib-i ğurbete teveccüh sükkān-ı fülke teveccüh olundu.

Beyt: Fülk-i dil çıkmadın kenāre daħi
Rūzgār atdı bir diyāre daħi

[8a] me’ālī tamām ḥasb-i ḥālimüz vāki‘ oldı. Şehr-i dil-āşub-ı behişt-üslub-ı İstanbul’a rev ber-ķaffāngāh-ı ḥasret ü ḥırmān ve tünd-bād-ı āh-ı āteş-zād ile emvāc-ı ḥābīde-i deryāyı reşk-i telāṭum-ı ṭūfān iderek

Beyt: Der-ān zīr ü bālā vü nerm ü dürüş
Zi-māhī şikem dīdem ez-māh-ı püş²⁰⁶

diyerek Mudanya iskelesine andan Hācı Bektāş-ı Velī’nün mihmiz-i kerāmetle yuridemediği bār-gīr-i nā-tüvān ile ki esb-i gedā aña nisbet pīl-mest belki merteb-i hareket ü refānı derece-i kuvvet-i ḥar-ı taşvīrden daħi best idi. Maḥrūsa-i Burūsa’ya gelünüp tarḥ-ı bisāt-ı iķāmet ve tecdīd-i ‘ahd-i ğurbet olundu. Ahālīsi ğarīb-nüvāz ü mihrbān bā-ḥuşuş nūr-ı dīde-i māder-i devrān-ı ḥāndān mürüvvet ü ‘irfān El-Ḥācc Ḥüseyn Ağa ve Menteşzāde ‘Abdu’rrahīm Efendi [8b] Ḥāzerātı icrā-yı merāsım-i ğam-güsāride fāyık-i akrān olmağla her birinün şīve-i dil-ārā-yı ḥāṭır-şikāri egerçi muķaddemen tecerru‘ olunan zehr-āb-ı nā-güvār-ı miḥnet-i ğurbeti ḥāṭır-ı şikesteden insā idecek merteb-i idi, ammā bir mışdāk

Mışra‘: Ğarīb eger heme der-cennetest dil-gīrest²⁰⁷

Sevdā-yı vaṭan piyāle-i ser-sevdā-zede-yi mānend-i kāse-i ṭanbūr pūr-ṭanīn-i enīn ve āteş-i firāk-ı ‘ıyāl şahīfe-i sīne-i süznāke mişāl mecmū‘a-i ḥakkāk meclā-yı dāğhā-yı ḥūnīn itmekle ‘inān-ı iḥtiyār-ı meslūb-ı dest-i iķtidār ve ḳıfl-ı endişe-i necāt giriftār-ı keş-ā-keş-i dest-i rūzgār olup

²⁰⁵ Gönül yarasının merhemi tek gönül ehli oldu/ Hiçbir şehirde ve vilayetde görülmemiştir. Sâib-i Tebrîzî. <http://ganjoor.net/saeb/divan-saeb/ghazalkasa/sh1980/> (13.02.2017).

²⁰⁶ O iniş ile yokuşta ve fakirlikte zenginlikte / Geçen ay karnımı balıkla doyurdum.

²⁰⁷ Garip, cennette de olsa gönlü dardır.

Beyt:

الزمت بيتا النفس الجدير مدد

كانها بيت نظم ليس تبزن²⁰⁸

Bir gūşede hezār hūzn ü inkisār ile pāy-ı der-dāmen-i sūkūn ü qarār ve sekīne-i “فومست امری الخ الله²⁰⁹ ile cebīre-i bend-i [9a] şikestegī-i dil-figār oldum.

Tuħm-ı cihet-i ma‘āş havāle-i çerāgāh-ı ‘anķā ve vazīfe-i maķtū‘a-i intī‘āş mevķūf-ı evķāf bād-ı hevā olup “برجه من التوب²¹⁰ bir yerden irād-ı mu‘ayyen olmağla ser-irādeti nihāde-i ‘atebe-i bāb-ı tevekkül idüp ziyāfet-hāne-i “وما من دأب في الأرض الا على الله رزقها²¹¹ da

Mışra‘:

Ān ki dendān dād nān hem mīdihed²¹²

ma‘nāsına tayandum tırdum ve pīşgāh-ı merāhim-penāh-ı dervāze-i luţf-ı Hāķķ‘da zuhūr-ı rātibe-i ihsāna cānla inandum oturdum.

Bu hāl ile imrār-ı eyyām u leyāl ve güzāriş-i māh u sāl olunarak üçüncü sāl-i melāl-i iştimalde bir rüz-ı mübārek cum‘a esbāb-ı felāket ü perīşānī müretteb ü sāmān hırmān u bī-nevāyī ber-vefķ-i maţlab severān-ı ğubār-ı pāy-ı rüzgārdan nişeste-i şikeste-i mir‘āt-ı zāmīr olan gerd-i endūh dest-kārī-i rüşenger-i [9b] şoħbet-i bī-külfetleriyle fi‘l-cümle zā‘il ola diyü sülāle-i dūdmān-ı Eşrefiyye mazhar-ı tecelliyāt-ı celiyye vü hafıyye hālā mürşid-i reh-revān-ı tarīķat-ı Kādiriyye es-Seyyidü‘ş-Şeyħ ‘Abdu‘lķādir Efendi Hāzretlerinüñ hān-ķāh-ı ķudsiyān-penāhlarına gitdüm ve bir iki sā‘at kadar lezzet-i gül-ķand-ı mükerrer şoħbetleriyle izāle-i ‘arıza-i telh-ķāmī-i rüzgār itdüm. Esnā-i kelāmda ba‘de‘l-muķābele civār-ı hān-ķāhda yine kendülere müte‘allik bir bāğçe-i dil-güşāde tā hengām-ı şām ārām u münāvele-i fevākıh u ta‘ām olunmak üzere teklif ü tenbīh buyurmalarıyla emr ü irādelerine gerden-dāde-i teslīm olunup bir niçe yārān-ı şafā ile varılıp tarh-ı halka-i neşāt ve bast-ı ķālīçe-i inbisāt olundu. Gāh hālāt-ı merdān-ı Kādiriyye gāh keyfiyyāt-ı pīrān-ı [10a] Naķşibendiyye‘den şoħbet gāh nazmen gāh

²⁰⁸ (Şiirin ciddiyeti için) Mudar kabilesinden bir beyit yazdım ki/ Sanki şiirin vezni yok.

²⁰⁹ Ben işimi Allah’a havale ediyorum. Mü‘min:40/44 (Kısmî iktibas).

²¹⁰ Bir şekilde.

²¹¹ Yeryüzünde hiçbir canlı yoktur ki, rızıkı Allah’a ait olmasın. Hûd:11/6 (Kısmî iktibas).

²¹² Ağzı veren [Allah] ekmeği de verir.

nesren nemek-rîzi-i h̄ān-ı ülfet esnāsında huzzār-ı meclisden şeyh-i müşārün-ileyhūn hāl-i bāhirü'l-kemāleri hem-sebağ-ı Kemāl-i Hucendī, Şeyhü's-şüyüh-ı merdān-ı Nakşibendī eş-Şeyhü's-Seyyid Mehmed Sa'īd Efendi Hāzretleri bu fağır-i hağırü'l-bıdā'ayı sezāvār-ı teşrîf-i hitāb idüp bu vechle çihre-güşā-yı 'arūs-ı kelām oldılar ki "Güzeştegān-ı pīrān-ı Nakşibendiyye'den mülemma'-i eşi'a-i feyz-i Bārī ve mışta'-i āfitāb-ı cemāl-i Settārī H̄āce 'Abdu'llāh Enşārī Hāzretlerinūn hitāb-ı mustatāb-ı Ey Derviş ile taşdır ve hüküm ü mevā'ızdan ahvāl-i aşhāb-ı sülūka mülāyim te'lif ü tahrîr itdükleri Risāle bī-nazīr-i lisān-ı Fārisī üzere olup hafāyā-yı mezāyā-yı ma'nāsı sālīkān-ı nev-sebağ-ı Diyār-ı Rūm'a mestūr [10b] ve ber-vefğ-i dil-h̄āh istinbāt-ı mefhūm-ı dil-ārāsı kuvvet-i mütehayyile-i tāliline māye-i sekte-i fütūr olmağla ol hadīka-i sīr-āb-ı kerāmetūn ictinā-i semere-i şecere-i fevā'idine kūtāh-destān-ı vakfegāh-ı ārzūnuñ eli ırmeyüp gül-çinān-ı büstān-ı taleb ol çār-bāğ-ı reyyān-ı hidāyetūn iktitāf-ı ezhār-ı büyā-yı feyzinden mahrūm kalmışdur ve bu cihet ile seylāb-hāne-i ber-endāz hayf ü te'essüf esās-hāne-i hamıyyet rahne-i tezelzül şalmışdur. Egerçi tezāhüm-i gumūm-ı ğurbet ki bāzū-şiken kavī-destān-ı belāğat ve tāb-fersā-yı Felātūn dāstān-ı faşāhatdür. Dest-gīrāy-ı tāt'atı ra'şedār ve āyīne-i hāne-i endīşe vü fikreti jeng-bār itmekle bu eyyām-ı ğurbet-zede size bu teklif haylice 'anīfdür lākin hağıkatde bir emr-i nāfi' u himl-i hafīfdür. Ta'ahhüd iderüm ki inzimām-ı bereket-i enfās-ı [11a] h̄ācegān ile feyz-i muğaddes-ı sır-ı mü'ellif size bu kitābuñ şevāhid-i hātır-rübā-yı ma'nāsını cāme-i şīb-i 'Acemī'den 'arī ve ilbās-ı dībā-yı zībā-yı Rūmiyāne ile kisvet-i ta'kīd ü iğlākdan berī itdigūñüz muğābilinde silsile-i gerden-feşār-ı ğurbetden vesīle-i hālāş u necāh ve derd ü dāğ-ı miñnet ü melālden vāsıta-i necāt u felāh olur." muğaddimesin netīce-i kelām itdükde ve te'yīd-i müdde'āda nevbet-i tekellüm-i hāzerāt-ı huzzāra yetdükde girībān-gīr-i hāl ü şānum olan kılllet-i bıdā'at ve kahramān-ı bī-amān-ı zamānuñ ser-i felāket-medāruma havāle itdigi kúpāl-i cevreden hādis olan serāsīmegī ve hayretten itizāra mağāl kalmayup ²¹³ «سُبْحَانَ اللَّهِ الْمُنْعَا» kemmiyyet-i siyeh-zānū-yı kaleme ruşsat-ı cevelān virilüp tertīb-i şufūf-ı suṭūra ibtidār ve dürr-i mensūr-ı [11b] kelām-ı pervīn-nizāmlarında ihtişār u icāz mertebe-i icāzda olmağın tercümesi siyāk-ı şerh-i tenevvür üzere iltizām ve icmālen mutazammın oldığı ma'ānī-i mermüzesi esnā'-ı tercümede irād olunmak ihtiyār olunmışdı.

²¹³ Yardım istenilecek Allah'ın yardımıyla.

Şeb-dîz-i kalem-şikeste kadem-i tayy-ı şahārī-i şahāyif iderek üç ay kadar miyāne-i merğzār-ı suṭūrda geşt ü güzār idüp “İlāhî! Ez-hîç heme çîz tevānî.”²¹⁴ benefşezārına yetdükde ser-keşīde-i evc-i āsmān olan āteş-i āh-ı mazlūmān mükerreren menşūr-ı nefy ü tağrībimūzi ‘ūnvān-pezīr-i tuğrā-yı bīdār iden sitemkārıların hīrmen-i sāmān-ı ‘ōmr ü devletine ilķā-yı şerāre-i zālīm-sūz-ı fenā ve nesīm-i bahār-ı luṭf-ı Hūdā hadīķā-i şaltanat-ı ‘Osmāniyye-yi küll her-dem-i bahār zāt-ı Muştafā Hān İbn-i Sultān Aḫmed Hān ile maḫsūd-ı gülistān-ı firdevs-i a’lā idüp mü’ellif-i Risāle H̄āce ‘Abdu’llāh Enşārī [12a] Hāzretlerinüñ -ḫuddise sırrahū- himmet-i belā kerd anları zuhūr u şudūr-ı ḫaṭṭ-ı hümāyūn kerāmet-i suṭūr ile dāmgāh-ı ğurbetden rehā-yāb ve Burūsa’da iķāmetümüzüñ otuz üçüncü māhında bi-ḫamdihî te’ālā yine muraḫḫaş-ı mülākāt-ı akrabā vü aḫbāb olup bir gūşede ihtiyār-ı karar itmişdüm, ammā fermān-fermā-yı kalem-rev-i celālet ve sipeh-būd-i mevkib-i şalābet ü aşālet rūḫ-baḫş-ı kālīb-ı şadāret-i ‘uzmā ve nāmiye-resān-ı büstān-ı vekālet-i kübrā vezīr-i Bayķara gulām-ı Emīr-i Bermekī ḫuddām-ı Fażl müselleme-i taḫrīr-i mu’azzam Vezīr-i a’zam Rāġīb Meḫmed Paşa “بِسْمِ اللَّهِ نَعَالِي مَا يَرْبِدُ وَمَا شَاءَ”²¹⁵ Hāzretleri müddet-i ğurbet-i heşt-sālede çekilen metā’ib ü zarūret ve min-cihet-i’t-ṭarīķ görülen ḫasārete merḫamet ve niyyet-i telāfi vü mükāfāt ile cebīre-bend-i ḫāṭır-ı meksūruma himmet idüp [12b] İstanbul’a vuşulümün üçüncü māhında ki yetmiş bir Cemāziye’l-evveliyesi idi ba’de’l-‘azl nevbetüm geldükde bilād-ı erba’aya īşāl itmek şartıyla Kütahya kazāsın ancak bu ‘abd-i şākirü’n-ni’amları ḫaḫķında rütbe-i maḫrece terfi’ ü tevcīh ve tesvīye-i levāzım-ı tarīķa-i vefā idecek mertebe-i ‘ināyet ü iḫsān ile aḫvālimi terfiḫ itmişler idi. Eşnā-i hükümetde iḫrāz-ı fırsat-ı vaḫt itdükce ilzām-ı ‘uhde-i himmet ḫalınan tercüme-i Risāle’de ḫuşūr u beṭā’et-i dā’iye-i noḫşan-ı mürüvvet belki müstelzim-i küfrān-ı ni’met olmaġla terk-i tercüme münāsib görülmeyüp āsūdegī-i çeşm-i zaḫm-ı ḫussād niyyetiyle tekmīl ü tetmīmi ḫavāle-i tercümān-ı ter-zebān-ı kalem ḫılınmışdı. “بِمَنْدِه نَعَالِي”²¹⁶ eşnā’-i ġavā’il-i kazāda zīnet-yafte-i imzā-yı encām ve mühr-zede-i ḫüsn-i ḫitām olup mutażammın-ı tārīḫ-i itmāmı [13a] olan Mebālīġu’l-ḫikem ismiyle tesmiye vü be-nām ḫılındıġdan soñra ḫālā müretteb-i nüşḫa-i dīn ü devlet ve nesāķ-baḫş-ı kārgāh-ı mülk ü millet müşīr-i sālifü’z-zikr ve müsteşār-ı şā’ibü’l-fikr efendümüzüñ ma’rūz-ı bārgāh-ı e’āzım-penāh-ı ḫıdīvāneleri olunup Bektāşīlerüñ

²¹⁴ İlāhî! Sen, hiçten her şeyi yapmaya muktedirsın.

²¹⁵ Allah kolaylık verdi ki.

²¹⁶ Allah’ın yardımıyla.

beyne's-suṭūr-ı şufūf-ı cāmi'ada nihāde-i pīşgāh-ı cemā'at itdiği varaḳ-ı su'āl gibi memzūc-ı ḥamīr-i māye-i fıtrat-ı kerīmāneleri olan 'ināyet-i cibilliyeye-ı ātiye istidā'sıyla bu çend-evrāḳ-ı perīşān daḫi mevzū'-ı 'atabe-i 'aliyye-i āsmān mertebeler kıldı “
علم بذات الصدور»،²¹⁷ «الله سهل الأمور»²¹⁸.

Ma'lūm ola ki Ḥazret-i Pīr -ḳuddise sırrahū- maḳām-ı tevḫīdde cihet-i ittiḫād-ı ḥaḳīḳat-i eṣyā ile cumhūr-ı erbāb-ı sūlūk ve 'umūm-ı aḥrār u memlūkı cism-i vāḫid menzilesine tenzīl [13b] idüp buyururlar ki:

*Ey dervīş! Bedān ki dūnyā cihān-ı ğurūrest ve şehristān server-i ğaddāre-i ğarr-
pīşe ve mekkāre-i ğadr-ı endīşe.*²¹⁹

Ya'nī ey sālik-i rāh-ı ṭaleb ve ey müştāḳ-ı vişāl-i cemāl-i Rab! Metā'-ı reste-i bāzār-ı dūnyā-yı bī-beḳādan ḳaṭ'-ı ser-rişte-i ārzū it ki dūnyā bir 'ālem-i ğurūrdur ki encāmı nedāmet devri ve bir şehristāndur ki sürürü ma'nevī degil şūrīdür. 'Arūs-ı hezār-ı şevher-i dūnyā bir ğaddāre-i bāzārī ve meşğūl-i maşlahat-ı merdüm-āzārīdür ki peyveste aḥbābını firifte-i nīreng ü füsūn ve hevādārlarınun kāse-i ser-şār-ı iḳbālın ser-nigūn idüp kendüden i'rāz idenlere iṣāl-i zararadan 'ācizdür.

Beyt: Eger şad-sāl gebr āteş fūrūzed
Eger yek-dem der-ū ofted besūzed²²⁰

daḫi bu dūnyā bir ribāṭ ya'nī bir kārvān- [14a] serāy-ı köhne-bisāṭ ve bir bisāṭ-ı 'adīmūn-neşāṭ-ı bī-inbisāṭdur ki misāfirine ruḥşat-ı iḳāmet virmez ve mücāviri rüy-ı rāḫat görmez.

*Zaḫm-nīş bī-merhemest ve muṭallaḳa-i İbrahīm Edhemest. Gürīḫte-i ğaḫlet ü bed-
nāmīest rānde-i Ḥazret-i Bisṭāmī(e)st. Ḥāne-i miḫnet ü bī-dādī(e)st endāḫte-i Cūneyd-i
Bağdādī(e)st.*²²¹

²¹⁷ Allah her şeyi kolaylaştırandır.

²¹⁸ Allah, göğüslerin özünü (kalplerde olanı) bilir. Âl-i İmrân:3/119, 154; Mâide:5/7; Enfâl:8/43; Hûd:11/5; Lokmân:31/23; Fâtır:35/38; Zümer:39/7; Şûrâ:42/24; Hadid:57/6; Teğâbun:64/4; Mülk:67/13 (Kısmî iktibas).

²¹⁹ Ey dervīş! Bil ki dūnya bir gurur yeridir. Düzenbazların, zulüm ve ihanet ile hüküm sürdüğü bir şehirdir.

²²⁰ Eğer kafir yüz yıl ateş yakarsa/ Bir an içine düşerse yanar. Sadî-i Şîrâzî. <http://ganjoor.net/saadi/golestan/gbab1/sh15/> (13.02.2017).

Ey sâlik! Dünyâ bir nîşter-i hûn-rîzdür ki zahmı maḥrûm-ı ḳabûl-i merhemdür ve bir ‘arûs-ı bî-neng ü nâmûsdur ki muṭallaḳa-i İbrahîm Edhemdür. Bed-nâmi vü ḡaflet ü rûsvây ü nekbetle mevşûf u müttehim olmaḡla aşḡab-ı başıret nazarından ḡurîḡte-i beyâbân-ı ḡüm-nâmi ‘ale'l-ḡuşûş merdûd-ı dâ’ire-i Ḥazret-i Bistâmîdür ve cây-ı pür-âşûb-ı mihnet ü bî-dâd ve serây-ı şûriş-ârâ-yı ‘inâd olmaḡla ḡaḡab-kerde-i Ḥazret-i Cüneyd-i Bağdâddur.

*Cür‘a-i cân-sûz telḡest [14b] püşt-i pâ-zede-i Şaḳîḳ-i Belḡest. Ḥod-perestân-ı dûn-himmet-râ dîrest, merdûd-ı Ebû Sa’îd Ebû'l-Ḥayrest, be-ḡüzâşte-i etḳiyâ(e)st, ber-dâşte-i eşḳiyâ(e)st.*²²²

Ey sâlik! Dünyâ ya’nî lezâi’z-i kem-beḳâ-yı ‘âlem-i fenâ telḡi ve merâdetde bir cür‘a-i cân-sûz u dimaḡ-ḡudâz ve bir şerbet-i mesmûm-ı nâ-sâzdur ki Şaḳîḳ-i Ḥazret-i Belḡi anuñ ḡalka-i devrine püşt-i pâ-yı istignâ urup hem-demî vü muḳârenetinden bî-niyâz ve hem-bezmî-i mücâleseti bâbında ser-girân-ı sülâfetü’ş-şahbâ-yı nâzdur. Şaḳîḳ-i Belḡi -ḳuddise sırrahû- ṭabaḳa-i evlâda kibâr-ı evliyâdan olup yüz yetmiş dört senesinde Ḥıtlân nâm beldede iḡrâz-ı rûtbe-i sâmiye-i şehâdetle vâşıl-ı civâr-ı raḡmet ve ḡâlâ mezâr-ı mübâregi ol vilâyetde ziyâretḡâh-ı aşḡâb-ı başıretdür.

Ma’mûre-i ḡarâb-âbâd-ı dünyâ da’vâ-yı enâniyyet ile ḡod-perest [15a] olan ya’nî kendi nefsi-i ‘âciz ve zât-ı nâ-ḳîzine vücûd viren dûn-himmet ḡâfillere ḡarâbe müşerref bir deyr ve me’yûs-ı naḡş-ı ḳadem-i Ḥazret-i Ebû'l-Ḥayrdur. Etḳiyâ ol ḡazef-pâre-i müzahrefi pâ-mâl-i tegâfûl ü bî-i’tibârî ve eşḳiyâ dürretü’t-tâc-ı ibtihâc u kâmkârî itmişdür.

Her ki ṭâlib ü zelîl ü zebân-ı ‘uzrâ vü kelîl ehl-i ‘ibret-râ nîst delîl “فل مناع الدنيا فليل”²²³

Ey ‘azîz! Her kim bu mısr-ı fitne-ḡîz ya’nî dünyâ-yı pür-sitîze rabṭ-ı ḡibâle-i meyl-i derûn ider ‘âḳıbet ḡâr u zelîl ve rûz-ı bâzâr-ı restâḡîzde zebân-ı nedâmet ü

²²¹ [Dünya], merhemi olmayan bir yaradır ve İbrahim Edhem onu boşamıştır. [Dünya], Hazret-i Bistâmî’nin kovduḡu ḡaflet ve kötülük ismidir. [Dünya], Cüneyd-i Bağdâdî’nin atıldığı sıkıntı ve zalimlik evidir.

²²² [Dünya], câni yakan acı bir yudumdur, Şaḳîḳ-i Belḡi onu terk etmiştir. [Dünya], kendini beḡenmiş gayreti düşüklere uzun süre kaldığı, Ebû Sa’îd-i Ebû'l-Ḥayr’ın reddeddiği, salih kulların geçtiği [konup göçtüğü], eşḳiyaların sahip olduğu yerdir.

²²³ Her kimin tâlibi [dünya ise] o zelildir, özrün diline ve ibret ehlinin görüşüne sahip deḡilse “Dünya malı (meta) azdır.” ona delildir.

i'tizārı ebkem ü kelîldür. Bu maqāmda aşhāb-ı 'ibret ü erbāb-ı başirete ²²⁴«فل مناع الدنيا قبل»،
ferîdesi kavî-bürhān ve rüşen-delîldür.

*Ey sâlik! Eger ez-Ḥazret-i İlāhî ta'mā-ı dārî ve ḥ'āhî restenî kūş der-zehādet
[15b] refenî ve ber-kelime-i şehādet der-şeb-i gūr-ı civānî tā der-rūz-ı kıyāmet tevānî.*²²⁵

Ey sâlik! Eger fazl u 'ināyet-i Ḥaqq'dan dest-güşāyî-i deryūze vü ümîdvārî ve başt
u satvet-ı feyyāz-ı muṭlaqdan ārzūmend-i ḥalāş u restgārî iseñ ṭarîḳ-i zühd ü taḳvāyî
meslūḳ-ı ḳadem-i ictihād itmege çalış ve eger rūz-ı hevlnāk-i kıyāmetde ḥā'iz-i dest-
māye-i tevāngerî ve fā'iz-i devlet-i āsūde-serî olmaḳ diler iseñ şeb-i gūr-ı civānî ya'nî
eyyām-ı ḡaflet-i irtisām-ı şebābda tekrār kelime-i şehādet ve ifā-yı levāzım-ı ihlās ü
'ibādete alış.

*Bergî eḫzāy ez-'amelhā ve terk nümāy emelhā ki emel iksün-ı telbīsest ve eḫsün-ı
İblīs. Ḥuşuşen be-va 'z-ı bî-iştibāh “الدنيا ساعة” ve laḫz-ı pür-intibāh “فاجعلها طاعة”.*²²⁶

Ey faḳîr! Tedārik-i ser ü sāmān-ı [16a] maḥāsin-i a'māl ve terk-i 'arā'is-i nā-dān-
firîb-i āmāl it ki metā'-ı nā-revāc-ı āmāl bî-me'āl-i dünyevî libās ile firîb-i İblîsdür. Pāy-
beste-i silsile-i tül-ı āmāl olan kūr dilān rüzgār ḥaḳḳında ²²⁷«الدنيا ساعة» va 'zı germî-i
bāzār-ı teyaḳḳuz u intibāha sermāye-i kāfî ve bîrün-nişīnān-ı ḥalḳa-i itā'at olan dil-
ḥastegān marāz-ı ḡaflet-i iştibāha ²²⁸«فاجعلها طاعة» nasīḫati 'ilāc-ı şāfîdür.

*Gozer kon be-şūristān ve nazar kon be-gūristān tā bīnî çendīn maḳābir ü mezār ü
ḥufte-i nāzenīnān şad-hezār cehd kerdend ve kūşīdend ve der-tāb-ı ḥırs u emel
cūşīdend.*²²⁹

Ey dil-beste-i beḳā-yı nazāret-i mezāri'-i dünyā olan ḡafil! Bir kerre bu şūristān
ya'nî bu 'arbedegāh-ı cihānı güzergāh-ı ḳadem-i 'ibret ü endūh olan gūristān ya'nî

²²⁴ Dünya malı (metaı) azdır.

²²⁵ Ey sâlik! Hazret-i Allah'tan bir isteḡin varsa zâhitliḡi iste, çabala ve gençliḡin ölüm gecesinden kıyamet gününe kadar kelime-i şehādet üzerine ol.

²²⁶ Amellerine bir sayfa ilave et ve emellerini terk et ki elbiseni kirletir ve İblîsin oyunudur. Hususi olarak şüphesiz bu duruma “Dünya bir saatten ibaret.” öḡüdü ve “Onu Allah'a itaat ederek deḡerlendiriniz.” sözü uyamıklıktır.

²²⁷ Dünya bir saatten ibaret.

²²⁸ Onu Allah'a itaat ederek deḡerlendiriniz.

²²⁹ Çorak, verimsiz yerden geç ve mezarlıktaki birkaç mezara bak ki oradaki yüzlerce uyumuş nazenin çalışp çabaladılar, ḥırs ve isteklerinin kuvvetinde topraḡa karıştılar.

maḥalle-i ḥāmūşānı [16b] nazargāh-ı başiret kıl tā bu deñlü maḳābir ü mezārı göresün ve anda ğalṫide-i ḥāk-i helāk olan şad-hezār-ı perveriş-yāfteġān-ı nāz ü na‘ımden ‘ibret alasin.

Beyt: Der-ā-der ḥalka-i rindān-ı gūristān ki tā bīnī
Ki her yek kāse-i ser-beg(o)zerānīde(e)st devrānhā²³⁰

ki vuşūl-ı mūntehā-yı maḳşūd zımnında ki temennā-yı muḥāl ḳabīlindendür. Sa‘y-ı belīġ ü cehd-i bī-dirīġ idüp hükm-i ḳaṫ‘ī şār-mā-şār ve ceffe'l-ḳalem ile oynadılar ve tābe-i kā‘ināt-sūz-ı hırş u emelde izābe-i eczā-yı vücūd idinceye dek ḳaynadılar.

*Ve be-reng-i ġanāyim ü infāl firīfte şodend çün etfāl-i bed riyāhā. Der-āmedend ve be-kūhsārḥā ber-āmedend ez-cevāhir ü dūrrehā ve ez-zer ü sīm-i şurrehā be-şūr u bīm ber-miyān bestend. Hīle nemūdend ve naḳde [17a] rubūdend, ‘āḳıbet mordend ve ḥasrethā bordend ve misāl-i sāde-levḥān etfāl-i firīb-ḥorde-i nīreng-i ġanāyim ü infāl.*²³¹

Ya‘nī dil-dāde-i cem‘-i māl olup deryālara girdiler, daġlara çıkdılar, dūr ü cevāhir ve zer ü sīmden şurreler baġlayup niçe iztırāb ve ġavġalar ile beste-i himyān-miyān idüp beḳāsına inandılar, ġüyā zu‘mlarunca hīlelerine şuret virüp metā‘-ı dūnyāyı naḳden ḳapduḳ şandılar, ‘āḳıbet nuḳūd-ı enfās-ı ma‘dūde-i ḥayātı şūmürde-i dest-i hādımül-lezzāt idüp daġ-ı iflās ile bu kār-vān-serādan göçüp āteş-i ḥasret ü nedāmetle yandılar.

*El-ḳışşa enbārḥā enbāştend ü ġam-ı dūnyā ber-dil begozāştend. Nā-ġāh ez-kenār emel keşānīdend ve cümle-rā şerbet-i ecel çeşānīdend.*²³²

Ve‘l-ḥāşıl bīḥ-efġenān-ı zemīn-i [17b] emel ve tuḥm-kārān-ı mezra‘a-i sa‘y u ‘amel ecnās-ı emtia‘-i dūnyeviyyeden enbārlar ṫoldurup bār-ı girān-ı ġam-ı dūnyā ile derūnların māl-ā-māl eylediler. Nā-ġehān ḥamyāze-i bī-endāze-i ye’s ü hırmān ile āġuş-ı ‘arūs-ı āmāl ü emānīden çekdirüp ²³³ «كان لربك شيا» cāhına atdurdılar ve cümlesine şu meclis-i muḫtesib-zede-i fenāda şerbet-i ḥayāt-sūz-ı eceli ṫatdurdılar.

²³⁰ Mezarlık rindlerinin kapıdan kapıya halkalarına bak/ Ki onlar, o geçmişi bir kere yaşadılar.

²³¹ İkiyüzlü kötü çocuklar gibi mal ve mülkün rengine aldandılar. Daġlara çıktılar, mücevherler, inciler, altın ve gümüşten para keselerini korkuyla bellerine baġladılar. Hile yaptılar, nakden kaptılar, sonunda öldüler, mal ve mülkün büyüüne aldanan saf çocuklar misali hasretle yandılar.

²³² Sözüün kısası gönüllerini anbarlarla doldurdular ve dūnyā gamıyla geçirdiler. Ansızın emellerinden çektiler ve ecel şerbetinden tattırıldılar.

²³³ Sanki bir şey olmamış gibi.

Dünyā çī(e)st? Ḥasī. Vāy ber-kesī ki gāfil māned ez-ferdā “وَأَتَّبِعْ هَوِيَّ فَتَدْبِي” ne bīnī. Çendīn hezār ümenā-yı emīn ve nuḡabā-yı rūy-ı zemīn ve hünermendān-ı mütenevvi‘ ve ḥiredmendān-ı mutazarri‘ ki ālemī atebe-i ez-leb-i şān būsīdend ‘āḡıbet mordend ve pūsīdend. Ārā-yı ser-encām hemān(e)st ve pāyān-ı īn cām hemān.²³⁴

Ey dervīş! Dünyā nedir? Ḥas ü ḥāşākdan ‘ibāret [18a] bir ma‘nādur. Vāy ol kimsenüñ ḥāline ki bir feḥvā-yı şıdk-ı ihtivā-yı “وَأَتَّبِعْ هَوِيَّ فَتَدْبِي”²³⁵ gāfil gīrūdār-ı rüz u ferdā ola görmez misün? Bu ḡadar biñ ümenā-yı emīn yā‘nī fermān-fermāyān-ı celālet-i āyīn ve bu ḡadar biñ nuḡabā-yı rūy-ı zemīn ya‘nī ser-efrāzān-ı aşālet-ḡarīn ve hünermendān-ı mütenevvi‘ ü ḥiredmendān-ı mutazarri‘ ya‘nī ḡıḡmet-şınāsān-ı mütevāzī‘ ki ḡalk-ı ‘ālem anlaruñ ‘atebe-i bārgāh-ı cāh u celāllerine naḡş-ı ḡül-büse-i ‘ubudiyyet ve ser-efgendegī ve ḡāk-i āstān-ı iḡbāl ü istiḡlāllerine vaż‘-ı cebīn-i niyāz ü bendegī iderler idi. Çār-pāy-ı çüpīne-i tābūt ile cānib-i şehristān-ı ‘ademe yürüdiler ve üftāde-i ḡıyābet-i cübb-i mezār olup zīr-i ḡışt ü ḡākda çürüdiler. Belī bu ‘ālemüñ ‘āḡıbet ü ser-encāmı bu ve bu cāme-i [18b] tarḡ olunan bāde-i telḡüñ netīce-i keyfiyyet-i nā-tamāmı şudur.

Ey nefş! Ez-merḡ beendīş ve emel ber-dār ez-pīş ve (e)gerne dūzah çāy ve me‘vā-yı tū. Vāy tū bebīn dūstān-ı pāk u ‘azizān zīr-i ḡāk ki du‘ā-yı tū-rā cūyānend. Ve be-zebān-ı ḡāl ḡūyānend ki: Ey civānān-ı ḡāfil ve pīrān-ı bī-ḡāşıl! Divāne-īd ki çünīn der-ḡābīd ve bī-ḡāne-īd ki der-nemīyābīd ki der-ḡāk ü ḡūn ḡofteīm ve çıhre der-niḡāb çün niḡofteīm her yekī māh dü-haftaīm ve der-hafta-i ez-yād-ı şomā refteīm. Mā nīz pīş ez-şomā ber-bisāḡ-ı kām-rānī būdīm ve inbisāḡ-ı cihānbānī mīnemūdīm ve pistān-ı ‘arūs-ı dünyā mekādīm ‘āḡıbet telḡī-i merḡ çeşīdīm.²³⁶

²³⁴ Dünyā nedir? Çerçöptür. Gaflet içinde olan ve “Nefsinin arzusuna uyan kimseler.”in vay ḡāline ki yarını görmezler. Binlerce yeryüzünün emīn ve nakip kimseleri, marifetliler ve akıllılar bu ālemin şöhret basamaḡından öptüler, sonunda öldüler ve çürüdüler. Hepsinin sonu da aynı, dünyanın sonu da aynı.

²³⁵ Nefsinin arzusuna uyan kimseler. Tāhā:20/16 (Kısmī iktibas).

²³⁶ Ey nefş! Ölümü düşün ve emellerini yok et, yoksa yerin ve yurdun cehennem olur. Bak, gör ki topraḡın altındaki temiz dostların ve azizlerin senin duāna ihtiyacı var. ḡāl diliyle diyorlar ki: Ey ḡāfil gençler ve nihayetsiz [hayata aldanmış] ihtiyarlar! Öyle uyumuş dīvāne bīḡānelersiniz ki [görmüyor musunuz] toprak ve kanda yatıyoruz, yüzümüz örtü altında saklı ve her ayımız iki haftadır. Sizin yādımızın haftasında gittik. Biz de sizden önce dünyada isteḡimize kavuştuk, hükümdarlık gördük, dünyā gelininin göḡsünden emdik, sonunda ölümün acılıḡını tattık.

Ey nefis! ²³⁷ «كُلُّ نَفْسٍ رَائِعَةٌ أَلْمِيَّةُ» haberin işitdün ve ²³⁸ «وَكُلُّ شَيْءٍ هَالِكٌ إِلَّا وَجْهَهُ» [19a] nüktesin tahkîk itdün ser-nihâde-i bālîn-i ğaflet iken bir gün nâ-gehânî zehre-şikâf-ı hayâtuñ olacak hancer-i zehr-âb-dâde-i cellâd-ı ecelden hazer it! El-hazer! Pîş-i endîşe vü hayâlden hibâl-i tül-ı emeli gider yoĥsa vây saña ki âteşkede-i saĥar saña menzil ü maĥarr olsa gerekdür.

Ey nefis! Düstân-ı pāk ve gūşe-güzînân-ı zîr-i hāke tevcîh-i nezzâre-i ‘ibret kıl ki senden istid‘â-yı du‘â ideyorlar ve lisân-ı ĥâl-i giyâh-ı mezâr ile diyorlar ki: Ey meftûn-ı hevâ-yı eyyâm-ı şebâb olan cāhiller ve ey maĥbûn-ı sevdâ-yı ‘ömr-i telef-kerde olan ğāfiller gerden-beste-i ‘ıķâl-i cünûn mısuz ki böyle tekye-zede-i nâz-bâliş-i ferâĝ olup yatur uyursuz yoĥsa bî-ĥaber-i müteĥaĥķıku'l-vuķû ‘²³⁹ «يُؤَلِّفُ مَا لَا يَنْفَعُ مَالًا وَلَا بَنُونَ» misüz ki istitlâ‘-i [19b] ĥaĥîķat-i ĥâlden mevķif-i tecāhülde tırursuz bilmez misüz ki bizler ĥāk ü ĥûn-ı mezellet içre ĥasret-zedeyüz ve ne vechle zîr-i niķâb-ı türâbda maĥcûb u der-perdeyüz. Bizüm her birimiz ayuñ on dördü bir mâh dü-hafta iken ne ‘aceb bir haftanuñ zarfında şaĥîfe-i ĥâtırınıuzdan refte-i çârüb-nisyân olduĥ! Biz daĥi sizden muĥaddem bālâ-yı bisâṭ-ı ķâm-rânîde ser-germ-i meşĝale-i inbisâṭ ve ĥoş-dil-i şâdmânî vü neşâṭ idük. Bir zamân biz daĥi pistân-ı nârencîn-i ‘arûs-ı dünyâdan temettu‘-ı şîr-şîrîn itdük ve ‘aķıbet izâķa-i merâret-i mevt ile bu mâtem-serâdan göçüp gitdük.

واحدة “Ve ez-zindeĝânî-i vefâ nedîdîm tâ ĥaber şod her yekî-râ ‘alî ĥide tünd-bâd ” ما ينظرون إلا صبغة ” be-bâd-ı fenâ ber-dâd ve be-ĥāk-i ‘anâ üftâde. [20a] Ne ez-ehl ü ‘iyâl dîdîm merĥametî ve ne ez-mâl ü menâl yâftîm menfa‘atî. Hem ķâni‘îm bā-în heme nedâmet eger der-pîş nebûdî rûz-ı kıyâmet.²⁴⁰

Ma ‘şūķa-i firâķ-ı düst ĥayât-ı müste‘ardan âşâr-ı vefâ görmedük. Biz kendimize gelüp târiķa-i hevlnâk-i kûs-ı rıĥletden ĥaberdâr oluncaya dek tünd-bâd-ı kûh-rübâ-yı “²⁴¹ ما ينظرون إلا صبغة واحدة” her birimizi mânend-i berg-i ĥazân başķa başķa ber-bâd ü

²³⁷ Her nefis ölümü tadacaktır. Âl-i İmrân:3/185 (Kısmî iktibas).

²³⁸ Onun zatından başka her şey yok olacaktır. Kasas:28/88 (Kısmî iktibas).

²³⁹ O gün ki ne mal fayda verir ne oğullar! Şuarâ:26/88.

²⁴⁰ Ve hayattan vefa görmedik, her birimiz haberdar oluncaya dek “Kendilerini yakalayacak korkunç bir ses bekliyorlar.” sert rüzgarı bizi sıkıntı toprağına attı. Biz ne dost ve çocuklarımızdan bir merhamet ve ne de mal ve mülkten bir menfaat gördük. Hem biz, kıyamet günü [sorgu-sual korkusu] olmasa bütün bu pişmanlığa razıyız.

²⁴¹ Kendilerini yakalayacak korkunç bir ses bekliyorlar. Yâsin:36/49 (Kısmî iktibas).

perīṣān idüp rüy-ı hāk-i ‘acız ü ‘anāya rīzān itdi. Bu deñlü mezellet ile hāk-niṣīn-i kūçe-bend-i melālet iken ne dil-beste-i mihrbānī vü yārī ve ümīdvār-ı ŧefkāt ü ğam-gūsārileri oldığumuz ehl ü ‘ıyāl cānibinden bir dürlü i‘ānet ü merḥamet mümkün oldı ve ne iddiḥār-ı ḥazāne-i i‘tibār ve nihüfte-i zīr-i zemīn-i iftiḥār itdigümüz māl ü menālden bir ḥabbe-i [20b] menfa‘at görüldi. Ma‘a-hazā bu deñlü nedāmet ve bu rütbe-i mezellet ile eger önümüzde rüz-ı ḥesāb ve bīm-i su‘āl u cevāb ya‘nī ferdā-yı kıyāmet olmayaydı bulduğumuz ḥāl-i melāl-i iṣtimāle rāzī olurduğ ammā heyhat!..

*Eknūn mā-rā ne bāliṣī, ne firāṣī, ne naḳdeī, ne ḳumāṣī, ne ḥürre, ne ḥaremī, ne ṣurre, ne diremī, ne vücūhī, ne cibāhī, ne ŧükūhī, ne sipāhī, ne imkān-ı ṣavt u ṣadāī, ne sāmān-ı nuṭḳ u nidāī kī(he)stīm müṣṭī gedāī.*²⁴²

Bir zamān mu‘tād-ı bālīn ü pister aṭlas u kemḥā idük ŧimdi ḳulmet-serāy-ı zīr-i ḥākda ne bālīn var ne firāṣ, ne naḳd var ne ḳumāṣ daḥi me‘lūf-ı ḥadem ü ḥarem ve māyedār-ı ṣurre vü dirhem idük ŧimdi ne ḥadem var ne ḥarem, ne ṣurre var ne direm ḥāk ü ḥıṣt-ı mezāra sürülmekden ne firāḳ olunacaḳ vücūhumuz var ne cibāhumuz istilā-yı [21a] faḳr u iḥtiyāc ile ne ŧükūhumuz ḳaldı ne sipāhumuz gülü-giriftegī-i sürme-i melāmet ile ne ref‘-i ṣavt u ṣadāya ḳudret ve dem-bestegī-i mühr-i ḥayret ile ne izḥār-ı nuṭḳ u beyāna miknet var. ŧimdi bizleri bilür misüz kimlerüz? Bir ālā-yı gedā-yı bī-ser ü pālaruz!

*Ḥaṭṭ-ı mā ez-dünyā ḥirmān(e)st. Ṣaḥm ü laḥm-ı mā naṣīb-i kirmān(e)st. Vaḳtī ki mā rā-imkān būd gevher der-kān būd, mīyāfītm ferāğ-bālī ve dāṣtem ḥoṣ-ḥālī. Nekerdīm ḥünerī, ne costīm ḥaberī, der-perīṣānī ofṭādīm ve ber-hemān cān dādīm.*²⁴³

Cānib-i teṣmāl-i dārü'n-nevāl-i dünyā-yı dūndan bizüm ḥiṣṣe vü ḳısmetümüz devrden nigāh-ı ḥasretle engüṣt-līsi-i ḥirmān ve ḥālā bir zamān zīnet-i a‘zā-yı vücūdumuz olan ṣaḥm u laḥmumuz zīr-i hāk-i mezārda ḳurdcāğızlara edīm-i ḥuṣḳdan [21b] döŧenmiṣ bir civāndur. Bir zamān ki biz de imkān-ı vücūd-ı dükkānda gevher mevcūd idi. Fevt-i furṣat idüp evḳāt-ı ‘ömr-i girān-māyeyi bī-taḥṣīl esbāb-ı ferāğ-ı bāla-i

²⁴² ŧimdi bizim ne yastığımız, ne döŧeğimiz, ne akçemiz, ne kumaṣımız, ne cariyemiz, ne haremimiz, ne para kesemiz, ne paramız, ne yüzlerimiz, ne alınlarımız, ne azametimiz, ne askerimiz, ne ses ve seda imkanımız, ne de nutuk ve nidamız var. Biz, bir avuç dilenciyiz.

²⁴³ Bizim dünyadan izimiz mahrumluktur. Bizim etimiz ve yağımız [bedenimiz] kurtların nasibidir. Bir zamanlar maden ocağında cevherdik, [orada] rahatık ve hālimiz vaktimiz yerindeydi. Bir ḥüner, marifet sahibi olmadık; bir haber, bilgi aramadık; periṣanlığa düŧük ve öylece cānımızı verdik.

haşr idüp tekmîl-i sāmān-ı hoş-hālî vü şādmānî iderdük ki dirîğ ki encām-ı kārda vesîle-i izāle-i sūrḥ-rūy-ı hacālet olacaḡ bir hünere çalıřmaduḡ ve keyfiyyet-i rüz-ı bāzhāsteden istihbār sevde-sında olmaduḡ nihāyetde perīřanlıḡ berzahına dūřduḡ ve ol hāl-i perīřān ile bu hākdāndan göçdüḡ.

*Eger nedārīd cünün der-mā negerīd künün ki rūḡ-ı her yek mīzāred ve eřk be-
hasret mībāred ve mūřībet-i hāl-i ḡod mīdāred ḡařıl-ı mā ne nānī(e)st, der-kerdehā
peřīmānī(e)st ber-kerdehā.*²⁴⁴

Eger giriftār-ı belā-yı cünün degilseñüz çeřm-i ‘ibret ve dīde-i başiretle bize baḡuñ ‘ibret aluñ [22a] ki her birimizüñ ḡülřen-i řād-āb-ı mebdede lāne-sāz-ı řāḡsār-ı ḡurb olan sīmürğ-i ‘arř-pervāz-ı rūḡumuz şimdi ḡāristān-ı fenāda zemzeme-perdāz-ı feryād u fiğān ve çeřm-i ḡün-bārdan seyelān iden sirişk-i ḡünin-i ḡasret ‘inān-rübā-yı bārān-ı bahārāndur ki kendi ‘azā vü mātemlerine meřḡüldür. Zann olunmasun ki bizüm ḡařılımuz tena‘um-ı ḡurř-kerde-i nānīdür yoḡ yoḡ peřīmānī-i kerdehā-yı eyyām-ı civānīdür.

*Ey müjde-yāfteḡān-ı “لهم البشرى”! Çi mīkonīd īn günde-pīr-i řevher-kūř-rā rüy-
āverīd? Ber-āḡ ve der-mā konīd nigāḡ ki ne ez-nām-ı mā ḡaberī(e)st ve ne ez-ecsām-ı
mā eřerī(e)st. Ebdān-ı mā rīzīde ve eřḡāř-ı mā pūsīde. Külleḡā-yı mā kūfte ve maḡbere-i
mā nār-refte.*²⁴⁵

Ey nařř-ı kerīm “لهم البشرى”²⁴⁶ dan mübeřřir-i āsāyiř-i řuriř-i ḡıyāmet olan ḡarındařlar! [22b] “ولا یغرنکم بالله العزور”²⁴⁷ Āyā bu ‘acūze-i řevher-kūř-i dūnyā-yı bī-vefāya rabḡ-ı ser-riřte-i gerden-bend-i ta‘alluḡ ve meyl-i āmīziř ü ta‘ānuḡ idüp neylersüz? Bir kerre rāḡ-ı rāst-ı teyaḡḡuz u intibāḡa ḡadem-ḡudāz-ı sülūk oluñ ve miyāne-i ḡiřt u hāḡda çāk-i girībān-ı nedāmetle bizüm perīřānī-i aḡvālümüzi ḡörüñ ki ne nām u niřānumuzdan ḡaber var ve ne cism ü cānumuzdan eřer bedīdārdur. Eczā-yı a‘zā-

²⁴⁴ Deli deḡilseniz bizim gibi olmayın ki şimdi, bizim her birimizin ruhu inliyor ve hasretle gözyaşı döküyor. Sıkıntılı hālimizden ortaya çıkan ekmeḡ [rahatlık] deḡil, yaptıklarımızdan pişmalıktır.

²⁴⁵ Ey “Onlar için müjde vardır.” ile müjde bulmuşlar! Bu eşini öldürmüş kocakarıya [dünyaya] yönelip ne yapıyorsunuz? Āḡ ile bize bakın ki ne nāmımızdan haber vardır ne de vücudumuzdan bir eser. Bizim kovamız dökülmüş ve biz çürümüşüz. Bizim tamamımız ezilmiş ve mezarımız ateş içindedir.

²⁴⁶ Onlar için müjde vardır. Yūnus:10/64; Zūmer:39/17 (Kısmī iktibas).

²⁴⁷ O aldatıcı şeytan da Allah hakkında sizi aldatmasın. Lokmān: 31/33; Fātır: 35/5 (Kısmī iktibas).

yı ebdānumuz rīhte-i maṭmüre-i helāk ve teşahhuşāt-ı kavā'im ü erkānumuz pejmürde-i galebe-i 'unşur-ı ḥākdür. Erkān-ı 'anāşır-ı erba'adan ser-çeşme-i ketibe-i cism ü cān ve serdār-ı sipāh-ı a'zā-yı nā-tüvānumuz olan ser-i felāket-medārımız destgāh-ı mezzelletde pāy-māl ve derün-ı mezārımız maḥrüm-ı cārüb olmağla māl-ā-māl gird-i melāldür.

*Ḥānmān-ı [23a] mā ḥarāb menzil ü mekān-ı mā türāb. Der-pister-i mā digerī nā'ib-i yetīmān-ı mā ez-ḥāne ğa'ib. Turre-i tarrār-ı mā bād-borde ve lāle-i ruḥsār-ı mā ḥāk-horde.*²⁴⁸

Dil-rübüde-i zīnet ü 'imāreti oldığımız ḥānedānumuz bürde-i seylāb-ı ḥarāb ve ḥālā menzil ü mekānumuz ḥarābezār-ı zīr-i türābdur. Revzen-i kāşāneden dīde-i nā-maḥrem-i āfitāba ruḥşat-ı nezzāre vü temāşā virmedigümüz cāme-ḥū'ābumuzda bī-gāneler ser-nihāde-i bālīn-i ḥū'āb-ı nāz ve yetimlerimiz ḥānelerden maṭrūd olup üftāde-i küçe-bāzār-ı 'aciz ü niyāzdur. Kemend-i cādū-i bend-i dil-i hevādārān olan zülf-i tarrār ve kākül-i pergārumuz şīve-i nā-sāzkār-ı rüzgār ile ber-bād u perişān ve zīver-i destār nezzāre-i kiyān-ı 'uşşāk olan lāle-i şafağ-gün-ı ruḥsār-ı tābdārımız fersüde-i ālāyiş-i ḥāk-i ḥüsrān ve şad-çāk şeş pür-te'essüf [23b] ü ḥırmāndur.

*Ebrū-yı ḥamīde-i mā helāk, nergis-i dīde-i mā be-ḥāk, 'akīk-i lebān-ı mā gird-āmīhte ve dürr-i dendān-ı mā dürr-i laḥd rīhte. Bülbül-i faşīḥ zebān-fürü beste, ḥokka-i yāḳūtī-dehān derhem-şikeste, cevāriḥ-i çābük-i mā ve a'zā-yı nāzik-i mā zaḥm-ḥorde-i şūristān ve ḥāk-i tūde-i gūristān. Mürğ-i ruḥ ez-mā remīde ve ḥār-ı ḥasret ez-ḥāk-i mā demīde. 'İbret-zāyend k(i)ānīm ve mev'izet āyend k(i)ānīm.*²⁴⁹

Kemān-ı pertev-zede-i ḥamī-i ebrūvānumuz ki ta'rīk-i gūş ve taḥrīk-i çilesi kuvvet-i bāzū-yı Rüstem ü Nerīmānı rahnedār-ı şikest-i ta'tīl iderdi. Ḥam-geşte-i rüz-ı kemāndār helāk ve ṭabla-i sīne-i aḥbāb u iḥvān nişāne-i neşşābe-i dil-düz-ı müjgāni olan nergis-i nezzāre-süz-ı çeşm-i füsün-sāzumuz zīver-i ser-şīşe-i bezmgāh-ı 'adem olmağla ḥalka-i dīde-i yārāndan [24a] nihān ve teh-i küze-i ḥāk-āğīn-ı mezārda ḥū'ābnākdür.

²⁴⁸ Evimiz harap, menzil ve mekanımız toprak oldu. Yatağımızda bir başkası yatıyor ve yetimlerimiz ise evsizdir. Alnımızdaki saç rüzgar alıp götürdü ve lale yanığımızı toprak yedi.

²⁴⁹ Yay gibi kaşlarımız helak oldu, nergis gibi gözümüz toprak oldu, akik gibi dudaklarımız toza toprağa karıştı ve inci gibi dişlerimiz mezara döküldü. Bülbül gibi konuşan dil sustu, ağızdaki bir hokka yakut birbirine girdi, bizim elimiz, ayağımız ve nazik uzuvlarımız çorak yerde çürüdü ve toprak mezarlarımız oldu. Ruh kuşu bizden kaçtı ve hasret dikenini mezarımızda bitti. Hâlimiz ibretlikdir ve hâlimizden öğüt alın.

Mışra ‘: Gül be-la‘let nisbeti dâred veli rengeş kemest²⁵⁰

ma‘nâsına mâ-şadak olan ‘aķıķ-i âbdâr-ı leb-i gül fâmumuz gird-âlûd

Mışra ‘: Dürr be-dendân-ı tû mîmâned veli sengeş kemest²⁵¹

mefhûmuna müstahaķķ olan dürr-i şâhvâr-ı dendân tarafa nizâmumuz âlâyîş-i gird-i yetîmi ile teng-nây-ı lahd-i mezârda rîhte vü nâ-büddur. Nağme-pervâzi-i nuķķ u beyânda tûtîyân-ı hoş-lehce-i bâğ-ı belâgi dem-beste-i hacâlet-i lüknet iden bülbül-faşîh-i şîrîn-güftâr-ı zebânumuz mühr-zede-i sükût u hâmüşî ve câm-ı zer-endüde-i muraşsa‘-i âfitâbı şermende-i tîre-rüy u kem-tâbi iden hoşka-i yâķût-nişân-ı dehânımız şikeste-i seng-i mezâr olmağla mânde-i peygüle-i ferâmüşîdür. Âsüde-i himâyet-i siper-i cism ü vücûd ve maḥfûz-ı vikâyet-i cesed ü şühûd olan cevârîh-i [24b] çâbük ü çâlâk ve a‘zâ-yı nâzik ü tâbnâkümüz şûrezâr-ı ma‘reke-i maḥalle-i hâmüşânda mecrûḥ ve miyâne-i maķâbirde tûde tûde ceste ceste maṭrûḥdur. Bir müddet zîbende-i ķafes-i bedende naķş-ı zemzeme-i şavt u nefes iden mürğ-i hoş-elḥân-ı rûḥ-ı pür-fütûhumuz terk-i âşiyâne-i dîrîne idüp bizden remîde vü bîzâr ve ḥâr-ı dâmen-feşâr-ı ḥasret reste-i ḥâk-i mezârdur. Diķķat olunsa bundan şoñra ķadem-zen-i gehvâre-i vücûd olanlara bizüm ḥâlümüz ‘ibret yeter ve mev‘îzet kifâyet ider.

Beyâd-ı dehânî der-bendîm ve beyâd-ı zebânî ḥorsendîm ve ân hem mücmelî(e)st nâ-müfesser ve devletî(e)st nâ-müyesser. Mâ der-ḥâk-i tîre ve şomâ der-ḥâb. “
*أن في ذلك لعبرة الاولى الى الباب*²⁵²

Âsüde-i encümen-i zindeğânî olan ihvândan yarım ağızla bir dil yardımı [25a] ümîdündeyüz ya‘nî ḥaķķumuzda bir du‘â-yı ḥayrlarına ķanâ‘at itmişüz ve lâkin çi sûd ki bu ârzümend oldığımız maṭlab bir mücmel-i nâ-müfesser ve bir devlet-i nâ-müyesserdür. Zîrâ bizler müstehlek-i ḥâk-i mezellet ve sizler müstağraķ-i ḥâb-ı gafletsüz.

Ey ḥüşmendân-ı debîristân ḥikmet-i ser-fürüde-i girîbân-ı fikret olsañuz siz bizüm ile hem-ḥâbe-i firâş-ı zîr-i türâb olduķda sizden şoñra gelenler sizler gibi ser-girân-ı

²⁵⁰ Gül, senin dudağına benzer ancak rengi daha açıktır.

²⁵¹ İnci, senin dişlerine benzer ancak daha azdır.

²⁵² Bir dudak için esir düştük, bir dil için hoşnut kaldık. Hem o, icmal olunan açıklanmamış ve devlet kolaylıkla olmamıştır. Bizler karanlık topraktayız ve sizler uykudasınız. “Basireti olanlar için bunda elbette ibret vardır.”

humār-ı h̄āb olsalar gerekdür ve siz, bizi me'yūs-ı tuhfe-i du'ā itdigünüz gibi anlar dađı sizi maħrūm-ı hediyye-i tezekkür ve yād itseler gerekdür “بأن في ذلك لعبر لؤلؤ الد لباب”²⁵³

*Ey sâlik! Nişân-ı ħredmendī [vü] me'rib-i hünermendī ān(e)st ki çün in kelimât-râ der-nazar-ārī bâyed ki: Dil ez-aglâl-ı ğaflet be-der-ārī ve emel-râ begozārī ve dil ez-dünyâ [25b] ber-dārī ve pîş ez-rıhlet ez-în dünyâ ħâşıl konī zād-ı taqvâ ve ber-her çi şevī mālik gūyī “كل شيء هالك” tā 'avn-i İlāhī bāşed “غفرنا ربنا واليك المصير”*²⁵⁴

Ey sâlik! Maştaba-i ħân-kāh-ı hikmetde 'alâmet-i 'aql u şu'ūr u kiyâset ve mekteb-i ma'rifetde bürhân-ı hünermendī vü ferâset oldur ki her ne zamân ki keşide-i silk-i su'tur olunan iş bu cevâhir-i girân-vezn-i kelimât ve le'âlî-i kerrübî-pesend-i ta'bîrâta imrâr-ı târ-ı nazar-ı i'tibâr idesüz gerekdür ki silsile-i âhenîn-i ğafleti destyârî-i himmet-i teyağkuş ile gerden-i dil-i meyyâlden gideresün ve terk-i sevdâ-yı cem'-i māl ve ferâgat-ı kayd-ı âmâl idüp kaţ'-ı ser-rişte-i maħabbetle zen-i nâ-mihrbân-ı dünyâya tağlak viresün ve bu kârvân-serây-ı hevlnâkden velvele-i tağl-ı raħîl ile göçmezden [26a] muğaddem zād-ı taqvâdan tedârik-i tüşe-i râh ve mażmûn-ı 'ibret-nümün

Beyt: Ez-ribâţ-ı ten çü bugzeştî dıger ma'müre nîst

Zād-ı rāhī ber-nemīdārī ez-în menzil çirā²⁵⁵

ile dil-i ğaflet-zedeysi āġāh idesüz ve esbâb-ı müste'âr-ı dünyâdan mālik oldıġuñ emti'a-i rev-ber-i fenâya darb-ı tamġa-yı “كل شيء هالك”²⁵⁶ kılasun. Ola ki 'avn ü 'inâyet-i İlāhī bereket-i mu'cize-i “غفرنا ربنا واليك المصير”²⁵⁷ ile mu'in ü naşîr ola.

*Münâcât: İlāhī! Be-ħürmet-i ān nām ki ānī ve be-ħürmet-i ān şifât ki çünānī be-feryād-ı mā resī ki tevānī! Eger bāng konem gūyī da'vâ(e)st ve ger ħāmūşī nişînem gūyī bī-mā'nâ(e)st. Eger beħendem gūyī şağrāk(e)st ve eger gerîyem gūyī zerrāk(e)st.*²⁵⁸

²⁵³ Basireti olanlar için bunda elbette ibret vardır. Âl-i İmrân:3/13; Nûr:24/44 (Kısmî iktibas).

²⁵⁴ Ey sâlik! Akıllılık alâmeti ve hünerlilik hedefi odur ki bu kelimelere dikkatle bakmak gerek: Dünyadan göçmeden önce gönlü ğaflet prangalarından kurtarmak, dünyaya ait isteklerden vazgeçmek, takva azığı toplamak ve her neye sahip olunursa olsun “Her şey yok olacaktır.” ve Allah'ın yardımıyla “Senden bağışlama dileriz. Sonunda dönüş yalnız sanadır.” denmesidir.

²⁵⁵ Tenin bağlarından (nefsin isteklerinden) geç kurtul, çünkü bir diğer mamur olan yer yoktur/ Bir yol azığına sahip değilsen bu menzilden nasıl gidilir? Sâib-i Tebrîzî. <http://ganjoor.net/saeb/divan-saeb/ghazalkasa/sh37/> (13.02.2017).

²⁵⁶ Her şey yok olacaktır. Kasas:28/88 (Kısmî iktibas).

²⁵⁷ Senden bağışlama dileriz. Sonunda dönüş yalnız sanadır. Bakara:2/285 (Kısmî iktibas).

İlâhî! Ol ism-i celâl hürmetiçün ki sen ol sen! Ve ol şifât-ı bâ-kemâl ‘izzetiçün ki [26b] fi'l-ḥaḳîka öylesün! Recāmuz budur ki: Bu ‘âciz-māndegān-ı mezālîku'l-aḳdām-ı ḫayret ve ser-geştegān-ı beyābān-ı ḫasretüñ feryādına yetişesün ve ḫuşkide-i semüm-ı ḫırmān olan çemenzār-ı ümīdimüzi ifāzā-i bārān-ı ‘ināyetle şād-āb u reyyān idesün ki merḫamet pişesün.

İlâhî! Eger dergāh-ı kibriyā-penāh-ı ‘izzetde hengāme-i ref‘-i şavt ile feryād itsem küstāhlık ve bī-edeblikdür dirsün. Eger bār-ı dūş-ı cān-ı medhūşum olan ḫaml-i şaḳīl-i ḡam-ı ḫırmānı taḫammül idüp vuşūl-ı ser-menzil-i rāḫat u ārām temennāsından sükūt itsem dergāh-ı selāṭīn-i ḡulām-ı ‘azamet ü celāle ‘arz-ı metā‘-ı nā-revāc-ı istignā itdük diyü ḫışm idersün. Eger ḡulistān-ı behişt-nişān-ı ümīd ü recāda cünbiş-i nesīm-i ruḫşat ile açılsam gülsem “ساغرتك بربك اكريم”²⁵⁹ diyü şūḫī vü bī-pervālıḳdur [27a] dirsün ve eger külbe-i tārik-i ḫavf u bīimde terāküm-i şehāb “ان بطش ربك لذيد”²⁶⁰ ile giryān olsam rızḳ-ı riyāya nisbet idersün.

*Ey yektā-yı bī-diger ve ey dānā-yı bī-fikr! Be-kerem der-‘aczi mā niger! Ḥallāc ene'l ḫaḳ goft tācdār şod. ‘Abdu'llāh Ḥaḳ goft bācdār şod. İlâhî! Eger bendegān-rā ‘iḳāb konī tūmār-ı kerem tebāḫ şeved. Eger kerde-i mā der-gerden-i mā konī rüyḫā siyāḫ şeved.*²⁶¹

Ey Ḥudā-yı bī-naẓīr ve ey ‘ālim-i bī-teşvīş ü dānā-yı Başīr! Kemāl-i kerem ü ‘ināyetle bizüm ‘aczi ü iftiḳārumuza tevciḫ-i naẓar-ı merḫamet kıll!

Beyt: Ey nīst perdei ki nebāşed nevā-yı tū

‘Ālem pürest ez-tū vü ḫālī(e)st cāy-ı tū²⁶²

Ḥükmünce Mañşūr pūte-i fenā fi'llāhda izābe-i cevher-i vücūd-ı mā-sivā idüp deryā-yı bī-ḳa‘r u bün-i istiḡraḳda ene'l-ḫaḳ dimekle tācdār-ı taḫtḡāh-ı [27b] serdār oldı.

²⁵⁸ Münācāt: İlâhî! Sahip olduğun isimlerin ve sıfatların hürmetine bizim feryadımızı duy! Haykırarak feryat etsem, şikayettir dersin; susup otursam, manasızdır dersin. Gülssem, sevinçlidir dersin; ağlasam, ikiyüzlüdür dersin.

²⁵⁹ Cömert Rabbine karşı seni ne aldattı? İnfıtâr:82/6 (Kısmî iktibas).

²⁶⁰ Şüphesiz, Rabbinin yakalaması çok çetindir. Burûc:85/12.

²⁶¹ Ey eşi benzeri olmayan ve ey fikirler olmadan bilen! Bizim acizliğimize kereminle bak! Hallâc, ene'l-Hak dedi hükümdar oldu. Abdullah, Hak dedi mükâfatını aldı. İlâhî! Kullarına azap verirken cömertliğin mahvolur. Bizim yaptıklarımızı boynumuza yüklersen yüzler siyah olur.

²⁶² Seni terennüm etmeyen musikî perdesi yok olsun/ Bütün kâinat seninle doludur, ama senin yerin boştur. Sâib-i Tebrîzî. <http://ganjoor.net/saeb/divan-saeb/ghazalkasa/sh6544/> (13.02.2017).

‘Abdu'llāh ke-zālik maḳām-ı ‘ubūdiyyette neḳsine mecāl-i ta‘ayyün-i vücūd ve ma-
‘adāya cevāz-nümūd u ūhūd virmeyüp ancaḳ Ḥaḳ dimekle der-bend-i taḫayyürde
bācdār-ı ūāh-rāh-ı intizār oldu.

İlāhī! Eger raḳabe-i ‘ubūdiyyeti beste-i ribḳa-i teklīf olan ḫaclet-zedegān-ı
ma‘ūiyet ü günāhı üftāde-i laḡziūgāh-ı ‘ikāb itmek irāde-i cenāb-ı muḳaddese muvāfiḳ
düşerse tūmār-ı tavīlū'z-zeyl-i luḳf u ‘aḫā tebāh ve ḫablū'l-metīn-i ²⁶³”سبقت رحنی علی غضبی“
kūtāh ḳalur.

Beyt: Yumazsa āb-ı raḫmet ehl-i cürmüñ cürmüni yā Rab
Ya bu bī-ḫadd ü bī-pāyān olan deryāyı neylersün

Ve eger bizüm seyyi‘āt-ı a‘mālümüzi boynumuza yükledüp bār-ḫāne-i ḳıyāmetde ol
ḫāliyle ihzār-ı mevḳif-i ḫitāb itmek lāzım gelürse ḡalebe-i ūerm ü ḫayā ve istilā-yı
mehābet-i ḫuzūr-ı kibriyā ile eczā-yı [28a] a‘zāmuz hem-ḫālet-i berggāh ve yüzlerimiz
siyāh olur biz ise vūs‘at-i deryā-yı raḫmete küllī i‘tikād ile

Beyt: Ferdā çü der-i behiūt-rā bāz-konend
Müflis ḫalebend ü müflisān nāz-konend²⁶⁴

mefhūmuna i‘timād

Beyt: Çü deryā-yı raḫmet telāḫum-koned
Güneh ūāḫib-i ḫıūū-rā gom-koned²⁶⁵

mazmūmuna istinād idüp ümīdvār-ı faḫl u iḫsān ve dil-beste-i luḳf-ı bī-ımtinānuz.

*Ey dervīū! Bāmdādān ki ber-ḫizī, der-āyīne naḫar-kon, eger rü‘yet ḫüb(e)st, kār-ı
ziūt mekon ve eger ziūtest dü-kār-ı ziūt be-hem cem‘ mekon.²⁶⁶*

Ey dervīū! Pehlū-zede-i ferāḡ u ḡaflet olduḡuñ cāme-ḫābdan ūubḫ-dem ki uyanup
ḳalkarsan çeūm-i teyaḳḳuz u intibāh ile bir kerre naḫar-endāz-ı ḫāne-i mir‘āt ol baḳ ḡör,

²⁶³ Rahmetim gazabımı geçmiştir. Hadīs.

²⁶⁴ Yarın cennetin kapısı açıldığında/ Müflis ister ve müflisler naz yaparlar.

²⁶⁵ Rahmet denizi dalgalandığında/ Günah sahibini kaybeder. Sâib-i Tebrizî.
<http://ganjoor.net/saeb/divan-saeb/ghazalkasa/sh663/> (13.02.2017).

²⁶⁶ Ey dervīū! Seher vakti kalk, aynaya bak, görünüşün hoşsa kötü iş yapma ve kötüyse bir daha kötü iş yapma.

eger şıkka-i mecmū'a-i ahsen-i taḫvīm olan şahīfe-i [28b] şabīḥa-i ruḥsār-ı tābdāruñ pīrāste-i gül-güne-i ḥüsn ü cemāl ise bā'ış-i zevāl-i zīb ü revnaḳı olacaḳ ḳabāyih-i a'mālden iḥtirāz idüp bedr-i münīr-i ruḥsārıñı lekedār-ı kelef-i seyyi'āt itme! Yok eger fersüde-i bālīn-i mālihulya itdigün çihre-i reng-i perīde ki ḥaṭṭ u ḥāl behcet ü bāhādan sāde vü ḥālī bulur iseñ izāle-i āb-rüy-ı 'işmet ile bir ḳat daḫi bī-āb u tāb sürḥī-i ḥaclet ü nedāmet itme.

*Her çi mevcūdest ḥicāb-ı ma'būdest. Mevcūd ez-pīş ber-dār tā be-ma'būd resī. Eger tū tū-rā bāyesī bende-ḥān zīstī ki tū-rā şāyesī.*²⁶⁷

Ey dervīş! Eger āşınā-yı baḫr-i tevḥīd iseñ her mevcūd ya'nī mezāyā-yı mazāhirden her şey'e ki itlāk-ı vücūd idesün cenāb-ı ma'būd ile senün miyānuñda bir ḥicāb olur *لا سجد الا لله*²⁶⁸ [29a] mışdāḳınca mevcūdāt-ı ḥāriciyye-i rev-ber-i fenāyı pīş-i nazar-ı i'tibārdan endāḥte-i cānib-i 'adem ḳıl ki ref'-i daḡdaḡa-i niḳāb u ḥicāb idüp vāşıl-ı ḳurb-ı ma'būd olasun. Eger sen saña lāzım olayduñ ya'nī 'azīz tutup bu 'ālemde esr-i yelden şaḳındıḡuñ vücūd-ı nāzenīnün iltizāmuñda olaydı mevḳif-i 'iḳāb u melā'ike-i 'azābı tezekkür idüp bu nev'-i ubūdiyyet ile imrār-ı evḳāt-ı zindeḡanī iderdük ki saña lāyık olaydı.

*Her kirā ḳadem ber-ser-i heft-aḫter resīde-bāşed ḳalemeş ber-heft-kişver keşīde-bāşed. 'İlmī ki ez-ḳalem āyed ez-ān çi ḥīzed? 'İlm ān(e)st ki Ḥaḳ te'ālā der-dil-i bende rīzed.*²⁶⁹

Ey dervīş! Her ol merd-i meydān-ı maḫabbet ki pāy-ı merdī-i iḥlāş-ı şamīmī ile bu ḫazīz-i ḥāḳdan dūnyā-yı dūndan fekk-i silsile-i rabṭ-ı derün [29b] idüp ḳadem-nihāde-i zirve-i melā'-i a'lā' ve 'ilm-efrāz-ı 'ālem-i bālā ola anuñ ḳalem-i aḫḳām-ı ḳazā mazāsı pehnā-yı memālik-i aḳālīm-i seb'ada cārī olur ve daḫi her ol pey-siper-i tarīḳ-i Ḥaḳ olan sālīk ki yoluyla taḫmīl-i esmā ve devr-i merātib-i etvār ile taḫşīl-i esbāb-ı ma'nā-yı isnā eyleye kendüyi mānende-i ḳuṭb-ı dā'ire-i āfāḳ fermān-fermā-yı aḳṭār-ı arzīn bulur. Şol 'ulūm-ı resmiyye ki vesātet-i ḳalem-i çüpīn ile pezīrūfte-i sevād u suṭūr dü-taḫşīli mevḳūf u sāl' il 'aḳl u şu'ūr ola andan ne ḥāşıl olur? 'İlm odur ki mu'allim-i evvelün feyz

²⁶⁷ Allah ile bütün mevcudat arasında perde vardır. Varlığı yok et ki Allah'a ulaşsın. Sen, sana gerekli olsaydın, sana yakışan şekilde kul olarak yaşardın.

²⁶⁸ Allah'tan başka varlık yoktur.

²⁶⁹ Her kimin ayağı yedi yıldızla basılmışsa onun kalemi yedi ülkede geçerli olur. Kaleminden gelen ilimden ne yükselir? İlim odur ki Allahu Teâlâ'nın kulunun gönlüne döktüğüdür.

ü fazlı ile kitāb-hāne-i “زِدُّ عَلِيًّا”²⁷⁰ dan bi-sa‘y u ṭaleb “اِذَا تَخَذَهُ لِمَكَّةَ”²⁷¹ aşhābına vāşıl olur.

*Be-Ḥudā ki dūd ez-āteş ve gerd ez-bād çünān nişān nedihed ki mürīd ez-şeyḥ ü şāgirdān-ı [30a] üstād. Heme-rā nīstī muşībet ve me-rā ḡanīmet.*²⁷²

Ḳasem be-zāt-ı bī-çün-i İlāhī ki vücūd-ı duḡān nārdan ve severān-ı ḡubār rüzgārdan ol kadar nişān virmez niteki mürīd şeyḥinden ve şāgird üstādından nişān virür ya‘nī eşerden mü‘eşşire intikāl ḡuşuşunda mürīdün temkīn ü televvün ü teyakḡuz u ḡafleti şeyḡün ḡāline dāll ve şāgirdün şīḡhat-ı ma‘lūmāt ve selāmet-i mazbūṭatı kuvvet-i meleke-i üstādı mübeyyen bir ḡāldür. Bu cümle ḡalka yoḡluk ḡam u muşībet, baña ise ni‘met ü ḡanīmetdür.

*Kār-dān kār mīrāned ve müdde‘ī rīş mīconbāned. Eger mīdānī ki mīdāned peşīmān şev ve eger nemīdānī ki mīdāned Müslimān şev.*²⁷³

Kār-dān ya‘nī bidāyet-i aḡvāl ve nihāyet-i a‘mālden ḡaber dār olan zāt-ı bī-çün-i muḡaddes-i celle şāne bir muḡtezā-yı “كُلُّ يَوْمٍ هَوْنٌ نَائِيٌّ”²⁷⁴ īcād-ı ḡavādiş-i kevnīyyede īḡā‘-i [30b] aḡḡām-ı meşīyyet ider. Ser-geşteḡān-ı vādī-i ḡayret olan aşḡāb-ı ḡaflet ise bī-hūşāne şaḡal oynadur ya‘nī maḡām-ı ḡayretde liḡyesini pīçīde-i ser-engüşt-i evḡām u ḡayāl idüp gider.

Ey bī-çāre! Eger maḡāsīn-i a‘māl ve ḡabāyih-i ef‘ālünden ḡāzret-i Ḥudāvend-i setīre-şīnāsuñ āḡāḡ u ḡaber dār oldıḡını bilürseñ terk-i mütāba‘at-ı hevā-yı nefis ile izḡār-ı nedāmet ü peşīmān ḡıl. Yoḡ eger ma‘āza‘llāḡ aḡvālünden bī-ḡaber şanursañ pes varta-i ḡaṭarnāk-i küfr-i ḡaḡīḡīde maḡlūb-ı ḡükm-i şeyṭānsun el-ḡāzer Müslimān ol.

²⁷⁰ Kendisine tarafımızdan bir ilim öğretmiştik. Kehf:18/65 (Kısmî iktibas).

²⁷¹ Şayet onu tahsil ederse başkalarına öğretir.

²⁷² Allah’a yemin olsun ki duman ateşten ve toz rüzgardan nişan vermez; mürit şeyhinden, çırak üstadından nişan verir. Yokluk, herkese musibet ve bana ganimettir.

²⁷³ İşten anlayan işini yapar ve iddia eden sakalını ovalar. [Allah’ın] bildiğini biliyorsan, pişman ol; [Allah’ın] bildiğini bilmiyorsan, Müslüman ol.

²⁷⁴ O, her an yeni bir ilâhî tasarruftadır. Rahmân:55/29 (Kısmî iktibas).

*Ez-ū ḥāh ki dāred ve mīḥāded ki ḥāhī. Ez-ān meḥāh ki nedāred ve mītersed ki ez-ū beḥāhī. Tū rāh-ı nerefte-i ez-ān nenemūdend verne ki zed īn der ki dereş negoşūdend. Eger tū Ḥālīk-rā beşināhtī be-mahlūk neperdahtī.*²⁷⁵

Ey faḳīr! Eger ārzūmend-i temettu‘-ı [31a] in‘ām u iḥsān iseñ ol mün‘im-i bī-zevāl-i gencīne-baḥşdan iste [ki] mālīk-i ecnās u nuḳūd u ḥudāvend-i her mevcūd ve niyāzmendi-i aşḥāb-ı taleb ü mes‘eletden ḥoşnūddur. Ol muḥtāc-ı bī-ser ü pādan iste[me] ki senden bī-nevāter ü perīşāni aḥvāli senden beter ve kendüye ilticā vü istid‘ā-yı i‘ānet ile recā itmeyesün diyü ḥavf ider.

Ey müdde‘ī! Ser-menzil-i maḳşūda ‘adem-i vuşülüñi bahāne idüp taleb-i mūntic maḥlab u sa‘y u sülūk-ı dest-gīri-i mürşid ve vuşul-i mevķif-i ḥaḳīkate sebep degildür diyü müterreddid-i ḥārzār-ı ye’s olma. Sen yoluyla ḳadem-zen-i şāh-rāh-ı ṭarīḳat olmaduñ anuñçün rāh-nümāyān-ı şehristān-ı feyż saña irā’et-i ṭarīḳ-i selāmet itmediler yoḥsa bir feḥvāyı

Beyt: İñ dergeh-i mā dergeh-i nevmīdī nīst
Şad-bār eger tevbe şikestī bāzā²⁷⁶

[31b] Bu ḳapuyı kim ḳaldı? Ya‘nī ḥulūş-ı niyyet ile ser-nihāde-i ‘atebe-i bāb-ı İlāhī olanlardan kim ḳaldı ki niyāzmend-i fetḥ-i bāb oldı da cānib-i miftaḥü'l-ebvābdan *«وَالَّذِينَ جَاهَدُوا فِينَا لَنَهْدِيَنَّهُمْ سُبُلَنَا»*²⁷⁷ vefḳınca dest-res-i miftāḥ-ı güşāyiş-kār olmadı. Eger sen Ḥāzret-i Ḥallāḳ-ı cān-baḥş-ı cihān-ı āferīnūñ ne mertebe-i kerīm-i bī-imtinān oldıḡını bileydüñ efrād-ı mahlūḳdan hīç aḥade temelluḳ u ilticā ve hīç kimseye tereddüd ü recā itmezdüñ.

Nev‘-i diger ez-keḷām: Ey Kerīmī ki baḥşende-i ‘aṭāyī ve ey Ḥakīmī ki pūşende-i ḥaṭāyī ve ey Şamedī ki ez-idrāk-i cüdüyī ve ey Eḥādī ki der-zāt u şifāt bī-hemtāyī ve ey Ḥālīḳī ki rāh-nümāyī ve ey Ḳādirī ki Ḥudāyī-rā sezāyī! Ḥāmil-i mā-rā şafā-yı ḥod dih ve

²⁷⁵ Allah’tan iste ki O, [her şeye] sahiptir ve senin istemeni istiyor. [Hiçbir şeye] sahip olmayandan isteme ki ondan istersin diye korkar. Sen O’nun yoluna girmedin ki göstermediler ve bu kapıyı çalmadın ki kapıyı açmadılar. Sen yaratıcıyı tanırsan yaratılmışların kapısına düşmezsin.

²⁷⁶ Bizim dergâhımız ümitsizlik dergâhı değildir/ Yüz kere tevbeni bozmuş olsan da yine gel. Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî.

²⁷⁷ Bizim uğrumuzda cihad edenler var ya, biz onları mutlaka yollarımıza iletceğiz. Ankebût:29/69 (Kısmî iktibas).

dil-i mā-rā hevā-yı ḥod dih, çeşm-i mā-rā ziyā-yı ḥod dih! [32a] *Mā-rā ān dih ki ān bih ki ve megozār mā-rā be-kih ve meh!*²⁷⁸

Ey ol Kerīm-i lā-yezāl ki ²⁷⁹ *إِنَّ اللَّهَ غَفِيرٌ وَإِنَّمَا الْفَقْرُ* kerīmesince baḥşende-i luṭf u ‘aṭā ancaḳ sensün ve ey ol Ḥakīm-i bī-miṣāl ki ²⁸⁰ *وَمِنْ غَيْرِ الذَّنْبِ إِلَّا اللَّهُ* mışdāqınca pūşende-i cürm ü ḥaṭā-yı merd ü zensün. Ey ol Şamed-i bī-küfv ü şebīh ki *الْإِبْصَارُ* ²⁸¹ *لَا تَذُكَّرُ إِلَّا بِصَارٍ وَهُوَ يَدْرِكُ* medlūlınca dā’ire-i ḥiss ü idrāk-i aṣḥāb-ı nazardan bīrūn ve cūdāsun ve ey ol Eḥad-i bāhirū’t-tenzīh ki ²⁸² *لَيْسَ كَمِثْلِهِ شَيْءٌ وَهُوَ السَّمِيعُ الْبَصِيرُ* mağzāsınca zāt u şıfātta bī-nazīr bir Ḥudāsun. Ey ol Ḥālīḳ-ı bī-şerīk ki çengelistān ve *مَنْ يَضِلُّ اللَّهَ فَلَا هَادِيَ لَهُ* ²⁸³ da giriftār-ı belā-yı ḥırmān olan ser-gerdānlara bir muḳteżā-yı ma’nā-yı dil-ārā-yı “²⁸⁴ *بِهِدَىٰ مِنْ شَيْءٍ* [32b] yol gösterür irā’et-i meş’ale-i hidāyet idersün ve ey ol Kādir-i bī-acz ü fütūr ki ²⁸⁵ *هُوَ اللَّهُ الَّذِي لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ* minvālınca rubūbiyyet ü ulūhiyyete ancaḳ sen sezā-varsun. Bezm-i şīşe-pāre-i pāsdār-ı ḥālümüze kendi şafā-yı mir’āt-ı zāt-ı muḳaddesūñden ‘i’tā-yı şemme-i şafā ile dil-beriz sevdā-yı mā-sivā olan gönüllerimize kendi hevā-yı rūḥ-efzā-yı ‘ışḳ u maḥabbetūñle feyz-i güşāyiş ü nemā kıl ve be-hem-beste-i şerm ü ḥacālet olan çeşm-i ḥıre-i tūremüze kendi ‘ayn-ı ‘ināyet ve şu’le-i nazār-ı merḥametūñle ziyā vir!

İlāhī! Bizi teyh-i dālālet ²⁸⁶ *عَسَىٰ تَكْرَهُوْا* da gāltīde-i ḥūn u ḥāk-i ḥasret itmeyüp “²⁸⁷ *عَسَىٰ أَنْ تَجُورُوا* netīcesinden behredār ve müstāgnī-i in’ām u iḥsān-ı şığār ü kibār eyle!

İlāhī! ‘Abdu’llāh-rā ‘omr be-kāst ve ‘özr neḥ’āst. [33a] İlāhī! Be-nām-ı ān Ḥudāyī ki nām ū rāḥat-ı rūḥest ve peygām-ı ū miftāḥ-ı fütūḥ ve selām-ı ū der-vaḳt-i şabāḥ

²⁷⁸ Bir diğēr kelāmıdan: Ey bağış sahibi Kerīm! Ey hataları örten Hakīm! Ey halkın idrakinden uzak Samed! Ey zat ve sıfatta eşsiz Ahad! Ey yol gösteren Hâlik! Ey ilâhlığa lâyık olan Kâdir! Bize kendi sefandan ver, gönüllerimize muhabbetini ve gözlerimize ışığını ver! Bize en iyisi neyse onu ver ve bizi büyüğe, küçüğe maruz bırakma!

²⁷⁹ Allah, her bakımdan sınırsız zengindir, siz ise fakirsiniz. Muhammed:47/38 (Kısmî iktibas).

²⁸⁰ Allah’tan başka günahları kim bağışlar. Âl-i İmrân:3/135 (Kısmî iktibas).

²⁸¹ Gözler O’nu idrak edemez ama O, gözleri idrak eder. En’âm:6/103 (Kısmî iktibas).

²⁸² O’nun benzeri hiçbir şey yoktur. O, hakkıyla işitendir, hakkıyla görendir. Şûrâ:42/11 (Kısmî iktibas).

²⁸³ Allah, kimi saptırırsa artık onu doğru yola iletcek kimse yoktur. A’râf:7/16 (Kısmî iktibas).

²⁸⁴ Allah dilediğini doğru yola iletir. Bakara:2/142, 213, 272; Yûnus:10/25; İbrâhim:14/4; Nahl:16/93; Nûr:24/46; Kasas:28/56; Fâtır:35/8; Müddessir:74/31 (Kısmî iktibas).

²⁸⁵ O, kendisinden başka hiçbir ilâh olmayan Allah’tır. Haşr:59/22, 23 (Kısmî iktibas).

²⁸⁶ Siz onu hoş görmezsiniz. Bakara:2/216 (Kısmî iktibas).

²⁸⁷ Siz onu seversiniz. Bakara 2/216 (Kısmî iktibas).

*mü`minān-rā şabūh ve zıkr-i ū merhem-i dil-i mecrūh ve mihr-i ū belā nişinān-rā keştī-i Nūhest. `Özr-i mā-rā bepezīr ve ber-`aybhā-yı mā megīr!*²⁸⁸

İlāhī! Ol pādīşāh-ı bī-zevālūñ nām-ı nāmīsi haqqıçün ya`nī İlāhī zāt-ı muḳaddesūñ haqqıçün ki zıkr-i ism-i sāmī ve yād-ı nām-ı be-nāmuñ ciger-sūh̄tegān-ı āteşkede-i `ışk u maḥabbete māye-baḥş-ı rāhat-ı rūhdur ve vesātet-i ḥazret-i Risālet-penāh ile -şalla'llāhū te`ālā `aleyhi ve sellem- armağān-ı tehī-destān-ı `uşāt-ı ümmet buyurılan tuḥfe-i `ālem-bahā-yı tebşirāt haqqıçün ki bīrūn-nişinān-ı ḥān-ḳāh ümīde-i miftāh-ı dervāze gencīne-i fütūhdur ve şeb-zindedārān-ı cihād u riyāzete bī-şavt u cihāt müjde-resān-ı ferḥat ve restgārī olan selām-ı [33b] selāmet-fermā-yı `ināyetūñ içün ki ser-mestān-ı şarāb-ı ṭahūr īmāna hem-neşve-i cūra`-i şabūhdur ve erre-i gülü-feşār zıkr ü tevḥīdüñ haqqıçün ki merhem-sāy-ı dilhā-yı mecrūhdur ve temevvüc-i ḳulzüm-i mihr ü maḥabbet-i ḳadīmi ve telāṭum-ı deryā-yı `ışk-ı ezeli haqqıçün ki mübtelāyān-ı çār-mevce-i Ṭūfān-ı belāya keştī-i Nūhdur. Bu ḥaclet-zedegān-ı encümen-i ma`şiyetūñ ve bu ḥāksārān-ı berzah-ı nedāmetūñ pīşānī-i `arūs-ı i`tizārumuzı zaḥmdār-ı ṭapanca-i dest-i redd itmeyüp revnaḳ-ı bāzār-ı luṭf u `ināyetūñ olan kirbās-ı nā-revāc-ı ma`şiyetümüzü tamğa-zede-i ḳabūl ü mağfīret ve `uyūbumuzı setr eyle, ferdā-yı ḳıyāmetde ḥalāş-yāfte-i işkence-i melāmet eyle!

*Ey civān-merd! Der-īn rāh merd bāş ve der-merdī ferd bāş. Bā-dil-i pūr-derd bāş.*²⁸⁹

Ey sālīk-i civān-merd! Çünki ihtiyār-ı sülūk-ı ṭarīḳ-i [34a] hidāyet itdūñ vāşıl-ı ser-menzil-i maḳşūd olmaḳda ihtimām idüp merdāne çalış, merd ol! Ve taḥşīl-i kemāl ile duḥūl-i encümen-i ma`nāya taḥşīl-i esbāb-ı ehliyyet idüp merd iseñ ferd ol! Ve hemīşe tedārīk-i metā`-ı ḡam-ı `ışk ile tuḥfe-resān-ı dil-i pūr-derd ol!

*Ey delīl-i her ber-geşte ve ey rāh-nümā-yı her ser-geşte! Ḥ`āndī te`ḥīr kerdem, fermūdī taḳşīr kerdem. İlāhī! `Ömr-i ḥod ber-bād kerdem, ber-ten-i ḥod bī-dād kerdem.*²⁹⁰

²⁸⁸ İlāhī! Abdullah ömrünü tüketti ve özür dilemedi. İlāhī! Adı ruhlara rahatlık veren, haberi fetihlerin anahtarı olan, selāmı sabah vakti müminlere şarap olan, zikri yaralı gönüllere merhem olan, merhameti belada olanlara Nuh'un gemisi olan Allah'ın adıyla. Özrümüzü kabul et ve kusurlarımızı ört!

²⁸⁹ Ey civanmert! Bu yolda adam ol ve adamlıkta tek ol. Gönülle dert dolu ol.

Ey vuşul-i menzil-i maķşud müyesser olmayup «الطرق إلى الله عدد أنفاس الخلابو»²⁹¹ şāh-rāhundan me'yūsen 'avdet iden nevmīdlerüñ delīli! Ve ey 'arşa-i pehnāver-i talebde bī-hūş-dārū-yı istiğrāk-ı hayret ile [34b] başı dönmüş, yol şaşırımış ğarīblerün hādī-i sebīli! Bu ğürisne-i nevāle-i 'ināyeti bā-delālet-i «ادعوا استجب لكم»²⁹² ziyāfet-hāne-i ħurb u civāra da'vet itdüñ icābetde irtikāb-ı ma'şiyet-i terk ü te'ħīr ve «واخلقت المجمع والانس لا يعبدون»²⁹³ ħükmünce vazīfe-i 'uhde-i 'ubūdiyyet buyurılan aĥkām u tekālīf edāsunda ihtiyār-ı külfet-i taķşīr itdüm.

İlāhī! Berg ü bār-ı dıraĥt-ı 'ömr-i 'azīzümi tünd-bād-ı ğurūr-ı şitāb ile ber-bād ve ten-i za'if u cism-i nizāruma zūlm ü bī-dād itdüm.

*İlāhī! Besāz kār-ı men, meniger be-kirdār-ı men. Her ki ğüyem be-restem şuğlī dige dihī be-destem. İlāhī! Ez-pīş-i ĥaṭar ve ez-pes rāhem nīst. Destem ğīr ki cüz fazl-ı tū penāhem nīst.*²⁹⁴

İlāhī! Kendi maĥz-ı 'ināytüñle benüm evrāk-ı perīşān-ı nüşha-i aĥvālūme nīzām virüp seyyi'āt-ı a'māl ve ħabāyiĥ-i ef'ālūme bakma!

İlāhī! [35a] Her ne zamān ki sevāniĥ-i āşār-ı tecelliyāt-ı ğaybiyye ile vāşıl-ı derece-i ittihād oldum şanup artıķ taĥammül-i teklīfden ħurtuldum diyü cezm iderüm dest-i irādetūme bir başķa meşğale ĥavāle idersün.

Beyt: Her şebī ğüyem ki ferdā terk-i ĩn sevdā konem
Tāze mīğerd u hevāyeş her seĥer-ğahem dige²⁹⁵

ya'nī rāh-ı talebde nihāyet ve merātib-i 'ubūdiyyetde ğāyet yoķdur dirsün.

²⁹⁰ Ey yüz çevirmişlerin ve şaşkınlının yol göstericisi! Çağırdın, geciktim; buyurdun, kusur ettim. İlāhī! Ömrümü berbat ettim, vücuduma haksızlık ettim.

²⁹¹ Yaratılanların nefes sayısı kadar Allah'a giden yol vardır.

²⁹² Bana duā edin, duānıza cevap vereyim. Mü'min:40/60 (Kısmî iktibas).

²⁹³ Ben cinleri ve insanları, ancak bana kulluk etsinler diye yarattım. Zâriyât:51/56.

²⁹⁴ İlāhī! İşime düzen ver, benim amelime bakma! Her kurtuldum dediğimde elime başka bir iş verirsin. İlāhī! Önümde tehlike var ve arkamda yol yok. Elimden tut ki senin fazlından başka sığınağım yok.

²⁹⁵ Her akşam yarın bu sevdayı terk edeceğimi söylediğimde/ Seveda tazeleniyor ve onun havası da her sabah bambaşķa oluyor. Selmân-ı Sâvecî. <http://ganjoor.net/salman/divanss/ghazalss/sh242/> (17.02.2017).

İlâhî! Müteveccih olduğum rāh-ı āhîret-i maḥūf u ḥaṭar-ālūd ve ḫaṭ' itdigüm menāzil sinîn 'ömr ise sedd-i istiḫāle-i rücū' ile mesdüddur. Bu bî-dest ü pāy-ı muḡaylānzār-ı ḫayretüñ kemāl-i 'ināyetüñle elümden tüt ki fazl u keremüñden özge melce'-i penāhum nā-büddur.

*Ey būd-ı nebūd-ı men tū-rā yeksān! Ez-ḡam me-rā be-ṣādī beresān! İlāhî! İḡrār kerdem be-müflisî ve hîç kesî. Ey yegāne ki ez-heme çizhā muḡaddesî! Çi şeved ger müflisî-rā [35b] der-nefes-i āḫîr be-feryād-resî!*²⁹⁶

Ey benüm vücūd u 'ademüm bir mışdāḡ “*أَنَّ اللَّهَ غَفِيْرٌ عَنِ الْعَالَمِيْنَ*”²⁹⁷ nezd-i ḫāzret-i ceberütüñda yeksān-ı müşkilāt-ı ḡam u endūhumı vuşlat-ı şāhid-i şādî vü sürür ile kııl āsān.

İlâhî! Ben kendi nā-kesî vü iflāsuma iḡrār u i'tirāf itdüm. Ey yek-tā-nişîn-i mesned-i eḫadiyyet! Saña egerçi nesne vācib degil her şeyden muḡaddes ü münezzehsün! Ammā āḫîr nefesümde feryād-reslik idüp bu müflisi mālîk-nisāb-ı merḫamet itseñ nolur! “*أَنَّ اللَّهَ بَغْفِرًا تَذْنُوْبٍ جَمِيْعًا إِنَّهُ هُوَ الْعَفْوَرُ الرَّحِيْمُ*”²⁹⁸ deryā-yı bî-pāyānından nīm-ḡatre-i zülāl-i merḫameti ālūde-i ḡubār-ı ma'siyet olan rüy-ı siyāhuma erzāni görseñ ḡulzüm-i zehḫār-ı rahmet ḫāşā noḡşān mı bulur!

İlāhî! Çün bā-tū nemīḡüyem eḡḡār mīşevem çün bā-tū mīḡüyem sebük-bār mīşevem.[36a] *İlāhî! Tersānem ez-bedî-i ḫod, beyāmurz me-rā be-ḫodî-i ḫod! İblîs der-āsmān zındîḡ şod, Ebū Bekr der-put-ḫāne Şiddîḡ şod.*²⁹⁹

İlâhî! Eger perîşāni-i aḫvālümü senüñ dergāh-ı maḡfîret-penāhuña 'arz itsem neşter-i ser-tîz-i ḡam-ı 'işyān ile eḡḡār u zaḫmdār olurum ve her ḡaçan ki kendüm gibi maḡlûl-ı zindān-ı teklîf olanlardan i'rāz idüp ancak saña teveccüh iderüm şıḡlet-i iḫmāl-i mā-sivādan sebük-bār olur rehā bulurum.

²⁹⁶ Ey varlığımla ve yokluḡumla bir olan! Gamdan, kederden beni mutluluḡa ulaştır! İlâhî! Müflis olduğumu ve hiç olduğumu kabul ettim. Ey her şeyden mukades olan eşsiz Allah'ım! Bir müflisin son nefesinde feryadına yetişsen ne olur!

²⁹⁷ Şüphesiz Allah, âlemlere muhtaç deḡildir. Ankebût:29/6 (Kısmî iktibas).

²⁹⁸ Şüphesiz Allah, bütün günahları affeder. Çünkü O, çok baḡışlayandır, çok merhamet edendir. Zümer:39/53 (Kısmî iktibas).

²⁹⁹ İlâhî! Sana söylemezsem incinirim, sana söyleyince rahatlarım. İlâhî! [Amelimin] kötülüḡünden korkarım, beni azamet ve varlığımla affet! İblîs semāda zındîḡ oldu, Ebū Bekir puthanede siddîḡ oldu.

İlāhî! Kendi seyyi'ât-ı a' mālūmden havfım var beni kendi 'azamet ve varluęuñla 'avf itseñ ne var! İblīs mīnā-serāy-ı āsmānda cümle-i muħarremān-ı dehlīzū'l-ķurb-ı İlāhî'den iken mazħar-ı nekāl-i ĩard u teb'īd olup zındīķ oldu. Ėazret-i Ebū Bekr - rađıya'llāhū 'anhū- gūrūh-ı 'abede-i ešnām ile mūcāvır-i zāvıye-i put-ħāne iken sezāvār-ı ĥıl'at [36b] ķabūl olup Őıddīķ oldu.

Ber-günāh dilīrī mekon ki Ėaķ Őabūrest, ĥıŐten-rā gurūr medih ki ũ Ėafūrest. Bīdār Őev ki bī-gāh mīŐeved mebādā ki āħır-i ķār-ı tū tebāh Őeved. Günāh-rā be-taķdīr-i İlāh dān tā bī-günāh āyī, ĩā'at-rā be-tevfīķ-i Allāh dān tā be-rāh āyī.³⁰⁰

Ey nefis! Ėazret-i Ėudāvend-i ĥayūr Őabūr'dur diyū bīm-i 'iķāb u ĥavf-ı 'itābı ĥōñūlden ķıķarup irtikāb-ı ma'āŐīde ķendān cesūr ve Ėazret-i Allāh Celle ve Celālūhū Kerīmdūr, Ėafūrdur diyū taħammūl-i bār-ı ĥırān-ı günāh-ı bī-pāyān idüp ĥāfil-i mazmūn-ı «ولا یغرنکم بالله العزور»³⁰¹ olma. Ė'ābīde-i gül-pister-i ĥaflet-i civānīsūn 'unfuvān-ı eyyām-ı Őebāb ķün seyl-i pūr-Őitāb ĥeĥdi. Bī-ķāre uyan, aħŐam oluyor, olmaya ki encām-ı ķāruñ tebāh ve yūzūñ Őıyāh ola ey dervīŐ!

Li-münŐihī: [37a] Ėayr u Şerr cümle Ėaķķ'a rāci'dür
Kimsenūñ iħtiyārı elde degil
Eldeki iħtiyār cüz'īdür
Līk ol daħi bir 'amelde degil

Ėıı'ası saña mu'allim-i fenn-i kemāl olabilür. İħtiyāruñ daħi ĥālīķı Ėazret-i Ėālīķ ĥayr u Őerr ve nef' ũ zardur diyüp kesb itdigūñ māye-i ma'Őıyeti inzimām-ı taķdīre ĥavāle ķıl ki dest-i iķtidāruñdan selb-i ser-riŐte-i iħtiyār ile mevķif-i su'āle bī-günāh gelesün. Ke-zālīk muvaffaķ olduęuñ Őevāb u ĩā'ati daħi yār-ı ĥazret-i Ėıızr-ı tevfiķden bil ki yola gelesün.

İlāhî! Der-dilhā-yı mā be-cüz tuħm-ı maħabbet-i ĥod meķār ve ber-īn cānhā-yı mā cüz eltāf u merħamet-i ĥod menekār ve ber-ķiŐthā-yı mā cüz bārān-ı raħmet-i ĥod

³⁰⁰ Günaha cüret etme ki Hak Sabūr'dur, kendini mağrur ĥörme ki O Ėafūr'dur. Uyan ki vakit ĥeĥiyor, iŐin sonunda yaptıkların mahvolmasın. Günahı Allah'ın takdiri olduğunu bil ki günahsız gelesin, tāati Allah'ın yardımını olduğunu bil ki yola gelesin.

³⁰¹ O aldatıcı Şeytan da Allah hakkında sizi aldatmasın. Lokmān:31/33 (Kısmī iktibas).

mebār! Padīşāhā! Gürīhte būdīm tū ḥāndī, tersān būdīm [37b] ber-ḥān-ı “لا تفتنوا”³⁰² tū nişāndī. İlāhī! Ber-ser ez-ḥacālet gird-dārīm, derd-i dil ez-ḥayret derd-dārīm ve ruḥ ez-şerm-i günāh zerd-dārīm. İlāhī! Eger dūstī nekerdīm düşmenī hem nekerdīm, egerçi ber-günāh muşirrīm ber-yegānegī-i ḥazret tū muḳırrīm.³⁰³

İlāhī! Bizüm zemīn-i dil-i ḥazīnemüze kendi tuḥm-ı zūd-nümā-yı maḥabbetüñden ḡayrısın ekme ve bizüm giriftār-ı mazīḳ-i cism-i ḥāki olan cān-ı nā-tüvānumuza luṭf u merḥamet mu‘āmelesünden özgesün revā görme ve bizüm mezra‘a-i ḥuşkīde-i a‘mālümüze imṭār-ı bārān-ı raḥmet idüp tegerg-i belā yaḡdurma. Padīşāhā maḡfıret-i penāhā! Ḥavālī-i aḥad-ı itā‘atde irtikāb-ı cünāḥ-ı isā‘et idüp civār-ı dārü'l-enn-i fezv ü felāḥdan mişāl-i vaḥşī firār itmişdük. Beftere-i ‘ināyetüñle da‘vet itdüh itdüklerümüzden ḥavf u ḥaşyet ve ‘arşa-i [38a] ‘araşātda vuḳū‘ bulacaḳ baṭş u saṭvetden dehşet ü vaḥşet üzere idük kenāre-i ḥān-ı ‘amīmü'n-nevāl-i “لا تفتنوا من رحمة الله”³⁰⁴ de ni‘met-i bī-dirīḡ-i “ان الله بغفرآئذ نوب جميعا”³⁰⁵ ile bu gürisnegān-ı bādiye-i ye’s ü ḥırmāna ‘ālī ziyāfet itdüh.

İlāhī! Başlarımızda ḡubār-ı ḥacālet ve derūnlarımızda derd-i ḥasret ve yüzlerimizde kemāl-i şerm ü ḥicābumuzdan şufret vardır.

İlāhī! Dūstluḳ itmedükse düşmenlik daḥi itmedük. İrtikāb-ı envā‘-ı cürm ü ḥaṭā ile nefşümüzi endāḥte-i varṭa-i helāk idüp ne itdükse kendümüze itdük, saña şerīk ḳoşmaduḳ. Rāh-ı hevlnāk-i put-perestān ve ḥod-perestāna ḡitmedük. Egerçi ma‘şiyet ü günāhda ısrārımız vardır, Ḥudāyā sen biliyorsun ki yegānegī vü vaḥdetüñe iḳrārımız aşıḳārdur.

³⁰² Ümidinizi kesmeyin. Zümer:39/53 (Kısmî iktibas).

³⁰³ İlāhī! Gönüllerimize kendi muhabbet tohumundan başkasını ekme, cânlarımıza kendi lütuf ve merhametinden başkasını nakşetme, tarlalarımıza kendi rahmet yağmurundan başkasını yağdırma! Ey padişah! Kaçmıştık, sen çağırdın; korkmuştuk, “Ümidinizi kesmeyin.” sofrasına sen oturtun. İlāhī! Başımız utancımızdan döner, yaralı gönlümüz şaşkınlıktan acı çeker ve yüzümüz günahın utancından sararır. İlāhī! Dostluk göstermediyse de düşmanlık da yapmadık, günahıta ısrar ettiyse de yüce zatının birliğinde karar kıldık.

³⁰⁴ Allah’ın rahmetinden ümidinizi kesmeyin. Zümer:39/53 (Kısmî iktibas).

³⁰⁵ Şüphesiz Allah, bütün günahları affeder. Zümer:39/53 (Kısmî iktibas).

*İlâhî! Der-ser humâr-ı tû dârîm ve der-dil [38b] esrâr-ı tû dârîm ve be-zebân eş'âr-ı tû dârîm. İlâhî! Eger gûyîm senâ-yı tû gûyîm ve eger cûyîm rızâ-yı tû cûyîm.*³⁰⁶

İlâhî! Bezmgâh-ı rûzu's-sittede ser-mestân-ı sülâfetü'ş-şahbâ-yı belâya izâka itdiğüñ bâde-i hoş-güvâr-ı 'ışk u maḥabbetüñden henüz serlerde humâr

Bezt: Ne tenhâ Ka'be şahrâyî(e)st dâr u Ka'be-i dil heme
Begird-i ḥıṣṣen ez-vüs'at-ı meşreb beyâbânâ³⁰⁷

Medlûlınca vüs'at-ı âbâd-ı derûn ve lâ-meşhûnumuzdaki câygâh ḥazret-i kıbriyâ-penâhdur, hezâr esrâr vardır ve lisânumuzda tekrâr olunan senüñ eş'âr-ı mâ'nîdâr ve nazm kerîm-i 'âlem-i medârüñdur. Eger söylerüz seni senâ eylerüz ve eger isterüz rızâ-yı şerîfüñi isterüz.

*İlâhî! Bünyâd-ı tevḥîd-i mâ-râ ḥarâb mekon ve bâğ-ı ümîd-i mâ-râ bî-âb mekon ve be-günâh rûy-ı mâ-râ siyâh mekon! İlâhî! Ber-târik-i mâ ḥâk-i [39a] ḥacâlet nişâr mekon ve mâ-râ be-belâ-yı ḥod giriftâr mekon!*³⁰⁸

İlâhî! Bezm-i binâ-yı tevḥîdümüzi ḥarâb ve bâğ-ı ümîdümüzi bî-âb u tâb ve yüzlerümüzi sevâd-ı günâh ile zeng-yâb itme!

İlâhî! Şûrişkede-i yevm-i nüşürda bu 'uryân-tenân-ı ḥasret-zedeyi ser-efgende-i ḥacâlet idüp başlarumuza toprak saçma ve “المخلصو على خطر عظيم”³⁰⁹ menziline yüzlerümüze kendi 'ilmüñde olan görünmez belâ kapularun açma!

*İlâhî! Ânçi ber-mâ ârâstî ḥarîdîm ve ez-dü-cihân maḥabbet-i tû ber-gozîdîm. Câme-i belâ borîdîm ve perde-i 'âfiyet derîdîm.*³¹⁰

İlâhî! Ol emânet-i kübrâ ki taḥammülünden semâvât u arzîn izḥâr-ı 'aciz itmekle bir mışdâk “وحملها الإنسان”³¹¹ bize yükletdüñ, taḥammül idüp alduḡ ve iki cihân

³⁰⁶ İlâhî! Başımızda senin sarhoşluḡun, gönlümüzde senin sırların ve dilimizde senin sözlerin vardır. İlâhî! Söylersek senin övgünü söyleriz ve ararsak senin rızanı ararız.

³⁰⁷ Bir tek Ka'be sahra deḡil belki gönül Ka'besi de/ Kendi etrafında meşreb büyüklüḡünden bir sahra sayılır. Sâib-i Tebrîzî. <http://ganjoor.net/saeb/divan-saeb/ghazalkasa/sh1/> (17.02.2017).

³⁰⁸ İlâhî! Tevhîd binamızı harap etme, ümit bağımızı susuz bırakma, yüzümüzü günahla siyah yapma! İlâhî! Bizi terkedip, bize utanç topraḡı saçma ve bizi belalarına maruz bırakma!

³⁰⁹ İhlas içinde bulunanlar büyük tehlikededir.

³¹⁰ İlâhî! Bizim için süslediklerini satın aldık ve iki cihandan senin muhabbetini seçtik. Bela elbisesini kestik ve afiyet perdesini yırttık.

ni‘metlerinden ancak senüñ halka-i zencir-i ‘ışk u maḥabbetüñi ihtiyār [39b] idüp gerden-i cāna şaldı. Cāme-i belāyı kesüp giyüp derd-i ‘ışk ile gönüllerümüzi ğamnāk ve tercih-i bīmārī-i maḥabbetle perde-i ‘āfiyet ve giribān-ı ferāgati çāk çāk itdük.

*İlāhî! Bāyeste-i tū pîş ez-tâ‘at maḳbûl ve nā-bāyeste-i tū pîş ez-mā‘siyet meḥcûr. İlāhî! Be-luṭf mā-rā dest-gîr ve pâyedâr dil der-ḳurb-ı kerem ve cān der-intizâr der-pîş-i ḥicābhā bisyâr ḥicābhā ez-pîş-ber-dâr ve mā-rā be-mā bâz-megozâr! Yâ Raḥîm u yâ Ğaffâr yâ Ḥalîm u yâ Settâr!*³¹²

İlāhî! Bir muḳtezâ-yı şār-mā-şār ve ceffe'l-ḳalem-i dīvān-ı ḳadîmü'l-bünyān ezelde senüñ şâyān-ı hil‘at-i raḥmetüñ olan sü‘edâ-yı iştiğāl-i emr-i tâ‘atden muḳaddem maḳbûl-ı dergāh ve mazhar-ı ḳahr u suḥtuñ olan bî-çäreler dāmen-ālûde-i çirk-âb-ı ma‘şiyet olmazdan evvel merdûd [40a] ve nāme siyāhdur.

İlāhî! Luṭf u faẓluñla bize dest-girlik ve pâyedârlık it ki dil meyyāl-i ḳurb-ı keremde ümîdvār ve cān ḥāhişker, dīde be-rāh-ı intizârdur. Miyānede ḥicāblar pek çokdur. Ne-māni‘-i ḥücüb ile civār-ı ḳurba bizüm için fırsat-ı vuşul yokdur.

İlāhî! Ḥicābları destyārī-i ‘ināyetüñle ref‘ idüp bizüm ḥall-i ‘uḳde-i eşḳālümüzi yine bizüm enāmīl-i ihtiyār-ı ‘adîmü'l-iḳtidārumuza ḥavāle itme! Yâ Raḥîm u yâ Ğaffâr yâ Ḥalîm u yâ Settâr!

*İlāhî! Dilî dih ki dergāh-ı tū cān bāzîm. Cānî dih ki kārān-ı cihān sâzîm. Takvā dih tā ez-dünyā beborîm. Rûḥî dih mā ez-uḳbā ber-ḥorîm. Yakînî dih tā der ez ber-mā bâz-neşevēd. Ḳanā‘atî dih tā şa‘ve-i ḥırş-ı mā bâz-neşevēd.*³¹³

İlāhî! Bir dil-i āğāh vir ki sezāvār-ı dergāh olacaḳ mücāhedāt-ı ma‘neviyyede [40b] ifā-yı merāsīm-i cān-sipārī idelüm. Bir cān vir ki pertev-i meş‘āle-i şafā-yı rûḥānisi ile imāḥa-i zulmet-i ğaflet-i cismānī idüp miḥmāzi-i neş‘e-i uḥrāda olalum. Derūnumuza ilḳā-yı şerāre-i mā-sivā-güdüz-ı şevḳ ile dimāğumuzu āşinā-yı zevḳ-i takvā

³¹¹ Onu insan yükledi. Ahzâb:33/72 (Kısmî iktibas).

³¹² İlāhî! Senin talimatların tâat makbulünden öncedir ve senin gereksiz kıldıklarından günah işlemeden önce uzak durmak gerekir. İlāhî! Lütfunla elimizden tut, ayaklarımızı sabit kıl ve gönle cömertliğinin yakınlığını ver! Cān bekleyiş içinde, önümüzde perdeler çok, önümüzdeki perdeleri kaldır, bizi bize bırakma! Yâ Raḥîm yâ Ğaffâr yâ Halîm yâ Settâr!

³¹³ İlāhî! Bize bir gönül ver ki senin yolunda cānımızı verelim. Bir cān ver ki ahiret âleminin işlerini yapalım. Takva ver ki dünyadan gönlümüzü keselim. Bize bir ruh ver ahiretten beslenelim. Bir yakîn ver üzerimize kapı açılmasın. Bir kanaat ver hırs kuşumuzu oynatmayalım.

kıl ki lezā'iz-i serī'ü'z-zevāl-i dünyā-yı bī-beḳādan kesilelüm. Rūḫumuza rüşengeri-i mişḳale-i hidāyetünle bir ḫālet-i diger müyesser eyle ki 'ālem-i 'uḳbāda “
 وَلَكُمْ فِيهَا مَا تَشْتَهُهُ الَّذِينَ
 314 hadīḳasından ser-zede-i zuhūr olan nev-bāde-i ebediyyü'l-ḳarārı kendimüze muḳarrer bilelüm. Ma'rifet ü vaḫdet-i zāt ve vuşül-ı mefhüm-ı şıfātuñda “
 وَعَلَّمَ دَامُؤُسْمَا
 315 mektebünden dest-i dile bir sebaḳ-ı yaḳın-i i'tā eyle ki dervāze-i 'ālī-serāy-ı müşāhedāt-ı ma'ānī pīş-i nazar-ı başiretümüzde bedīd olup mānde-i verā-yı zahrü'l- [41a] ḡayb olmaya. Bu şahrā-yı ḫārzār rüzgāruña ḫazīde-i kemīngāh-ı iştibāh olan ḡazālān-ı berḳ cevelān-ı āmālden tefrīḡ-i dimāḡ ve dest-keşti-i ferāḡ için gerdem-i cāna bir ḡüne āvīze-i berāt-ı ḳanā'at kıl ki sevdā-yı ıştıyād-ı tıyūr-ı ārzü ile şa've-i ḫama' u ḫırşumuz ḳuvvet-i per ü bāl-i şeh-bāz bulmaya.

*İlāhī! Dānāyī dih ki tā ez-rāh neyoftīm. Bīnāyī dih tā der-cāh neyoftīm. Dest-gīr ki dest-āvīzī nedārīm. Bepezīr ki pāy-ı gürīzī nedārīm. İlāhī! Der ḡüzār ki bed kerdeīm. Āzerm dār ki āzerdeīm.*³¹⁶

İlāhī! Ve “*مِنْ بَضَلِ اللَّهِ فَلَا هَادِيَ لَهُ*”³¹⁷ girīvegāhında serāsīmegī-i ḫayret ve tereddüd-i vaḫşetden ḫalāş idüp beste-i iḳāl-i “*خَلْقَ الْإِنْسَانِ جَهْلًا*”³¹⁸ olan dest-i idrākümüze teslīm-i 'aşā-yı “*وَاللَّهُ يَهْدِي مَنْ يَشَاءُ*”³¹⁹ ile ta'līm-i 'ilm-i yaḳın kıl ki [41b] delālet-i bedreḳa-i 'aḳl ile yoldan çıkmayalum ve ḫicāb-ı ḡaflet ve niḳāb-ı nedāmetle temāşā-yı şāhid-i ma'nāya ḫasret olan çeşm-i şu'urumuzı ifāza-i sürme-i 'ināyetle tenvīr eyle ki cāh-ı mezellete düşmeyelüm.

İlāhī! Kemāl-i kerem ü ḳudretünle dest-gīr ol ki 'arşa-i maḫşüre-i *لِلْمَلِكِ الْيَوْمَ*”³²⁰ da āvāze-i münādā-i “*وَمَنْ يَفْرَأْ ذُنُوبَ إِلَّا اللَّهُ*”³²¹ tefrī'-i mesāmi'-i bī-nevāyān itdükde ḫazretünden özge dest-gīr ü mu'inümüz yoḡdur. Rūz-ı 'āşī-süz-ı ḳıyāmetde “*ذَرِّوْهُ شَرًّا*”

³¹⁴ Orada cânlarımızın çektiği her şey var. Fussilet:41/31 (Kısmî iktibas).

³¹⁵ Allah, Âdem'e (bütün varlıkların) isimleri öğretti. Bakara:2/31 (Kısmî iktibas).

³¹⁶ İlâhî! Bilgi ver ki yoldan çıkmayalım, feraset ver hırsa düşmeyelim. Elimizden tut ki tutunacak dalımız yok. Kabul et ki kaçacak hâlimiz yok. İlâhî! Bağışla ki kötü yaptık. Şefkat et ki incittik.

³¹⁷ Allah, kimi saptırırsa artık onu doğru yola iletecek kimse yoktur. A'raf:7/186 (Kısmî iktibas).

³¹⁸ İnsan cahil yaratılmıştır.

³¹⁹ Allah, dilediğini doğru yola iletir. Bakara:2/213; Nûr:24/46 (Kısmî iktibas).

³²⁰ Bugün mülk (hükümranlık) kimindir? Mü'min:40/16 (Kısmî iktibas).

³²¹ Allah'tan başka günahları kim bağışlar. Âl-i İmrân:3/135 (Kısmî iktibas).

وَمَنْ يَعْلَمْ شِقَاكَ³²² mizânı kurulup giribānumuz füşürde-i ser-pençe-i batş u satvet olduĝda kaĝre-i deryā-yı merĝametüñle suĝur-ı şaĝife-i şaĝife-i ma'şiyetümüz āb-zede-i maĝfired eyle ki pāy-ı ĝüriz ve penāh u kemīnümüz yokĝdur.

İlāhī! Sen 'avf eyle egerĝi bedkārī-i ĝünāh ile [42a] ĝaclet-zede-i ĝül-ĝüne-i ĝurūruz. İlāhī! Rıfĝ u 'ināyetle mu'āmele eyle ki zaĝm-ı nā-sūr-ı fısk u fücūr ile rencūruz.

*Ṭā'at mecūy ki ān nedārīm. Ez-heybet(e)st megūy ki tāb neyārīm.*³²³

Ser-gerdān-ı tīh-i melāmet olan bu siyehkārīlardan metā'-ı ṭā'at isteme ki dūş-ı ĝālümüz ol libāsdan 'urādur. Bu dil-ĝūn-şüdegān ĝacletkede-i bīm ü hirāsa şüret-i celāl ĝösterme şadme-i zühre-şikāf-ı nedāmetle dil-i melāmet-zedemüz bī-tāb olmaĝla ol kaĝramān kaĝr-ı şavletüne taĝammülden berīdür.

*İlāhī! Megūy ki ĝi kār kerdeīd ki dervā-şevīm. Mepors ki ĝi āver-dīd ki rūsivā-şevīm. İlāhī! Tefvīk dih tā der-dīn istivā şevīm. 'Uĝbā dih tā ez-dūnyā bīzār şevīm.*³²⁴

İlāhī! Bu fūrū-māndegān-ı bīmār-ĝāne-i baĝālete istinādumuz [42b]

Beyt:

قدمت ابى ككريم بغير زاد

من الحسنات بالطلب السليم³²⁵

mefhūm-ı münīfine ve i'timādumuz

Beyt:

وحمل الزاد اجمع كل شي

اذا كان الفدوم على ككريم³²⁶

³²² Kim de zerre aĝrılıĝınca bir kötülük işlerse, onun cezasını görecektir. Zilzāl:99/8.

³²³ Tâat arama ki ona sahip deĝiliz. Heybetten söz etme ki ona ĝücümüz yok.

³²⁴ İlāhī! Ne iş yaptınız diye söyleme ki şaşkın oluruz. Ne getirdiniz diye sorma ki rūsivā oluruz. İlāhī! Tefvīk ver ki din üzerine olalım. Ahireti ver ki dūnyadan uzak kalalım.

³²⁵ Kerīm Allah'a hayır amellerle deĝil/ Kalb-i selīm ile geldim. Hz. Alī. <http://www.shoaraa.com/poem-9847.html> (18.02.2017).

³²⁶ Ki bu yaptıklarında her türlü kabahat vardır/ Şayet Kerīm'in huzuruna çıksa. Hz. Alī. <http://www.shoaraa.com/poem-9847.html> (18.02.2017).

mazmūn-ı şerîfinedür. Dest-âvîzünüz nedür? Maḥāsin-i a‘mâlden neñüz vardır diyü hedef-i ḥadeng-i ‘itâb itme ki ḥalka-i bîrūn-ı der gibi ḥāric-i vūs‘atkede-i rahmetde ḳaluruz.

Beyt: Ez-ribât-ı ten çü bugzeştî diger ma‘müre nîst
Zād-ı rāhî ber-nemîdārî ez-în menzil çirâ³²⁷

Ḥaberi's-sene-i giyāh-ı mezār sefer-i kerdegān-ı āhiretten vāşıl-ı sāmî‘a-i yaḳînünüz idi. Ol sefer-i lâzımu'l-vuḳū‘ işte geldi zuhūr itdi. Ṭapançe-i hevlnāk-i muḥāsibine siper olacak ne metā‘uñuz vardır ne getürdiñüz diyü ihzār-ı dîvān-ı su‘āl u cevāb itme ki ḡalebe-i dehşet ü ḥacāletle rüsvāy oluruz.

İlāhî! Tevfîḳ it ki dînde müstaḥkim-i [43a] üstüvār olalum. Lezzet-i ni‘met-i ‘uḳbāya āşinālık vir ki dünyādan müteneffir ü bîzār olalum.

*Nigāh dār tā perişān neşevîm. Be-rāh dār ki ser-gerdān neşevîm. İlāhî! Beyāmüz tā sırr-ı dîn bedānîm. Ber-efrüz tā der-tārîkî nemānîm. Telkîn-kon tā ādāb-ı şer‘ bedānîm. Tevfîḳ dih tā der-ḥalāb-ı ṭama‘ nemānîm.*³²⁸

İlāhî! Müteferriḳ-i tünd-bād-ı hevā olan evrāk-ı eczā-yı nüṣḥa-i aḥvālümüzü çiredestü-i şîrāze-bend-i ‘ināyetüñle pezîrûfte-i cem‘iyyet ü iltiyām eyle ki cem‘iyyetgāh-ı restāḥîzde çāk-ı girîbān-ı nedāmet ve sîlî-i cebîn-fersā-yı melāmetle perişān olmayalum. Bu laḡzidegān-ı mezālîḳu'l-aḳdām-ı ḥāyrete irā‘et-i meş‘ale-i ḥidāyetle deālet-i tarîḳ-i müstaḳîm ḳıl ki şahrā-yı girān tā girān “بَعْدَ يَغْرَابِ مَنْ مِنْ أَجْنِهْ وَأَيْتِهْ وَأَيْتِهْ”³²⁹ de ser- [43b] gerdān ḳalmayalum.

İlāhî! Zānū-zedegān-ı debistān-ı cehālet ve ḥayrān-māndegān-ı maḳşûre-i kehāletüz. Esātîze-i ‘ālî-himmet-merdān vāsıtasıyla nüṣḥa-i “من عرف نفسه”³³⁰ esrārından ta‘lîm vir ki āşinā-yı sırr-ı dîn ve vāşıl-ı ser-menzil-i yaḳîn olalum. Dūd-ı ḳîr-endūd-ı hevā vü hevesle māl-ā-māl ve sevdā-yı vuşul-ı netāyic-i âmāl ile dil-şîfte-i temennā-yı

³²⁷ Tenin bağlarından (nefsin istekerinden) geç kurtul, çünkü bir diğer mamur olan yer yoktur/ Bir yol azığına sahip değilsen bu menzilden nasıl gidilir? Sâib-i Tebrîzî. <http://ganjoor.net/saeb/divan-saeb/ghazalkasa/sh37/> (13.02.2017).

³²⁸ Kolla ki perişan olmayalım. Yolda tut ki şarhoş olmayalım. İlāhî! Öğret ki dinin sırlarını bilelim. Aydınlat ki karanlıkta kalmayalım. Telkin et, emirlerinin kaidelerini bilelim. Tevfik ver, açgözlülüğün bataklığında kalmayalım.

³²⁹ Kişinin kardeşinden, annesinden, babasından kaçacağı gün. Abese:80/34, 35.

³³⁰ Nefsini bilen. Hadîs. (Kısmî iktibas).

muḥāl olan tîre-ḥāne-i derūnumuzı pertev-i āfītāb-ı cemāl-i bā-kemālūñle rüşen kıl ki zulmetden ḥalāş bulalum. Telķīn vir ki mekteb-i ma'rifetde ādāb-ı şer'ī bilelüm. Tevfīk eyle ki çirk-āb-ı tāmā'da ğaltān ḳalmayup dest-i murtāz-ı ḳanā'atle dāmen-ālūdeden leke-i hırş u āzı birāz silelüm.

*Tū nevāz ki digerān nedānend. Tū besāz ki digerān netevānend. Heme-rā ez-ḥod- [44a] perestī rehāyī dih, heme-rā be-ḥod āşināyī dih. Heme-rā ez-mekr-i şeytān nigāh-dār, heme-rā ez-kīne-i nefş āġāh-dār!*³³¹

İlāhā Kerīmā! Bu yetīmān-ı ser ü pā-bürehneyi cāme-i bī-baḥye-i luṭf u 'ināyetle yine sen nevāziş eyle ki menn ü ezā ile ibtāl-i me'āl-i cūd u 'atā idenler bilmezler. Aḥvāl-i perīşānumuza sen niżām vir ki kendi umūrlarında fūrū-mānde-i 'acz ü ḳuşūr olanlar idemezler. Bu āyīne-i ḥāne-i serī'ü'l-inkisārda ṭarāvet-i bahār-ı ḥazān der-peyi civānīye ḳapulup perestiş-i şūret-i nefş-i emmāre ile mübtelā-yı renc-i 'ucb u ğurūr olanlaruñ cümlesün silsile-i gerden-şiken-i ḥod-bīnī-i bendinden ḥalāş ve kendi zāt-ı bī-çünūñe müteveccih ü āşinā olmalarıçün cümleñüñ dūş-ı cānın sezāvār-ı teşrīf-i ihlāş eyle! Cümlemüzi mekr-i dānā-firīb-i şeytāndan emīn ü der-penāh [44b] ve kīne-i dīrīne-i nefş-i şūm ile cünūd-ı merdüm-ḥār-ı ğaflet hücüm itmezden muḳaddem cümlemüzi müteyaḳḳız u āġāh eyle!

*İlāhī! Dilī dih ki ṭā'at efzāyed ṭā'atī dih ki be-beḥişt rāh nümāyed. 'İlmī dih ki der u āteş-i hevā nebuved. 'İlmī dih ki der u āb-ı riya nebuved. Dīde dih ki 'izz-i rubūbiyyet-i tū bīned. Dilī dih ki zıll-ı 'ubūdiyyet-i tū gozīned.*³³²

İlāhī! Müteḥammil-i bār-ı teklīf bir dil-i niyāzmend vir ki sāmān-ı ṭā'ate berg ü bār-ı efzāyiş vire. Bir ṭā'ate tevfiķ eyle ki cānib-i ğülzār-ı cināna yol göstere. Būstān-ı derūnumuzı «وهنا من لنا علم»³³³ kitāb-ḥānesinden bir 'ilm-i ḥaḳḳānī ile şād-āb eyle ki anda āteş-i hüve'l-heyb-endāz-ı imtizāc olmaya. Nāme-i mesā'ī vü irādetümüzi şalāḥa maḳrūn bir 'amel ile tevşīḥ kıl ki içinde şufūf-ı suṭurun āb-zede-i ḥalel [45a] idecek

³³¹ Sen merhamet et ki diġerleri bilmesin. Sen yap ki diġerlerinin gücü yetmez. Herkese kendini beġenmişlikten kurtuluş ver, herkesi kendinle tanıştır. Herkesi şeytanın hilelerinden koru, herkesi nefsin kininden haberdar eyle!

³³² İlāhī! Gönül ver ki tâat artsın, tâat ver ki cennet yolu görünsün. İlim ver ki içinde heva ateşi ve kapısı, riya suyu olmasın. Göz ver ki senin rubūbiyyetinin yüceliġini görsün. Gönül ver ki senin kulluġunun itaatini seçsin.

³³³ Kendisine tarafımızdan bir ilim öğretilmiştir. Kehf:18/65 (Kısmî iktibas).

reşāşe-i arık-ı riya bulunmaya. Bir çeşm-i 'ibret-bîn vir ki müşāhede-i cemāl-i 'izz-i rubūbiyyet ve bir dil-i pür-temkîn vir ki ihtiyār-ı zıll-ı 'ubūdiyyet eyleye ya'nî senden gayrısın görmeye ve maḥabbet-i 'ubūdiyyetüñden özgesin bilmeye.

*Nefsî dih ki ḥalḳa-i bendegî-i tû der-güş koned. Cānî dih ki zehr-i ḥikmet-rā be-tab' nüş koned. İlähî! Tû sâz ki ez-în ma'lûlân şifâ neyâyed. Tû goşâ ki ez-în maḡlûlân kârî negoşâyed.*³³⁴

İlähî! Bir nefsi-i muṭma'inne vir ki bîrûn-ı dâ'ire-i ḥod-re'yi olup güş-ı cānına senüñ ḥalḳa-i 'ubūdiyyetüñi mengüş eyleye. Bir cān-şinās iḥsân eyle ki “عَسَوَانُ تَكْرَهُوا شَيْئًا فَمِنْ خَيْرِكُمْ”³³⁵ ma'cûn-ı mübînden lezzet-çeş-i ḥaḳîḳat-i hâl olup zehr-âbe-i güvārâ-yı telḥ-nümâ-yı ḥikmeti meyl-i ṭabî'î ile nüş eyleye.

İlähî! Teb-zedegân-ı ḥarâret-i ḥırmân [45b] ve pehlû-dâdegân-ı ḥâr-pister-i hizlân olan ḥaste-dilân-ı ğumûm ve bîmārân-ı hüçûm-ı hümümüñ terkîb-i ma'cûn-ı 'âfiyet ve tertîb-i eczâ-yı devâyı şihḥatlerine yine sen ta'yîn-i ṭabîb-i merḥamet kııl ki

Mışra': *طبيب بادى الناس وهو عليل*³³⁶

erbâbından şifâ gelmez. 'Uḳde-i müşkile-i silsile-i ümîdümüze yed-i ḳudret ve yemîn-i 'inâyetüñle sen güşâyış vir ki bu maḡlûlân-ı zencîr-i “خَدْرٌ شَيْئًا ضَعِيفًا”³³⁷ ihtimâmıyla açılmaz.

*İlähî! Be-şalâḥ-ı âr ki nîk bî-samānîm, cemî'-i dâr ki nîk perîşānîm. İlähî! Zâhirî dârîm şürîde, bâṭınî dârîm der-ḥ'âb, sîne-i dârîm pür-âteş dîde-i dârîm pür-âb. Gâh der-âteş-i sîne mîsûzîm ve gâh der-âb-ı çeşm ğarḳ-ı âb. İlähî! Eger ne bā-düstân-ı tû der-rehîm âḥir ne seg-i Aşḥâb-ı Kehf dergehîm.*³³⁸

[46a] İlähî! Bizi işlâḥ eyle ki

³³⁴ Nefs ver ki sana kulluk küpesini taksın. Cân ver ki hikmet zehrini içsin. İlähî! Sen şifa ver ki bu malûllardan şifa gelmez. Sen aç ki bu malûllardan iş gelmez.

³³⁵ Olur ki, bir şey sizin için hayırlı iken, siz onu hoş görmezsiniz. Bakara:2/216 (Kısmî iktibas).

³³⁶ Malûl olduğu hâlde, insanlara devâ (tedavi) veren bir tabip. Abdulvâhid bin Zeyd. <http://www.4salaf.com/vb/showthread.php?t=16610&page=2> (09.03.2017).

³³⁷ Çünkü insan zayıf yaratılmıştır. Nisâ:4/28 (Kısmî iktibas).

³³⁸ İlähî! İyilik ile süsle bizi ki çok yoksunuz, topla bizi ki çok perişanız. İlähî! Perişan bir zâhirimiz var, uykulu bir batınımız var, ateş dolu göğsümüz var, yaş dolu gözümüz var. Bazen gönül ateşinde yanarız ve bazen de göz yaşında boğuluruz. İlähî! Senin dostlarınla aynı yolda değilsen senin dergâhındaki Ashâb-ı Kehf'in köpeği bile olamayız.

Mışra ‘:

Sevād-ı şeh̄r be-dīvāne bend-i zindān(e)st³³⁹

diyerek ser-şūrīde ve girībān be-dāmen-resīde ser-be-şahrā-dādegī-i melāmet ü rüsvāyī ve çāk-zeni-i girībān-ı felāket ü şeydāyī ile ‘aceb bī-ser ü samānuz. Cem’ eyle ki pek perīşānuz. Zāhirümüz, ārāyış-i müzahrefāt-ı hevā ile şūrīde vü harāb; bāṭınumuz, bī-hūş-dārū-yı ğaflet ü ḥaṭā ile mest-i ser-endāz-ı ḥ̄āb-ı gülşen; sīnemüz, küllhen-i āteş-i āb-gīne; dīdemüz, leb-rīz-i āb. Gāh revāk-sūz-ı tāḫ-ı āsmān olan āteş-i ser-keş-i sīne ile sūzān ve gāh esās-efgen-i ḥānmān-ı zālīmān olan seyl-i sirişk-i ḥūnīn içinde ğark-ı āb u ğaltānuz.

İlāhī! «اجت الصالحين ولست منهم»³⁴⁰ ḥükmünce egerçi senüñ meydān-ı maḥabbetüñde pāy-ı güzār-ı şāh-rāh-ı şevk ü taleb ve taḥşīl-i dest-māye-i [46b] ğam u endūh yolunda ber-hem-zen-i encūmen-i ‘ıyş u ṭarab olan şādīk düstlaruñla hem-rāh degil isek bārī dergāh-ı ‘ācizān-ı penāh-ı ceberūtuñuñ seg-i Aşḥāb-ı Kehfiyüz.

İlāhī! Şūrīdegī-i ser-i sevda-zede ve ṭapīdegī-i sīne-i miḥnetkedemüze merḥamet it. Ḥudāyā! Sūz-ı derūn-ı vīrān ve ḥūn-ābe-i çeşm-i giryānumuza şefkāt kııl.

İlāhī! Müstağrak-ı deryā-yı hevā vü heves olan āvāre *Nevres* her ne kadar bī-gāne-i tā‘at ise de yine āşinā-yı düstān-ı ṭarīkat ve çārū-keş-i bāb-ı hümāyūn-ı şerī‘atdır. Kenāre-i kirbās-ı cebīn-i gerd-āğīnindeki «ات هذا العامي»³⁴¹ lekeseñ ḥabībūñ Muḥammed Muştafā -şalla'llāhü ‘aleyhi ve sellem- ḥürmetine tamğa-yı ḥüsn-i qabūl idüp rūz-ı bāzār-ı kıyāmetde sürḥ-rūy-ı gül-güne-i hacālet ve ser-efgendegī-i mevķif-i nedāmet ü melāmetle melūl itme.

*Ān ki be-cān zindeest ez-zindegānī maḥrūmest. [47a] Ān ki cān be-dād-ı zinde-i Ḥayy-ı Kayyūmest. Eger ser-i īn kār dārī ḥīz ü kaşd-ı rāh kon. Nī zād ber-gīr ü nī hem-rāh-rā āğāh kon. ‘Āfiyet-rā be-nāz u sūḥan kūtāh kon.*³⁴²

Mansūb-ı burc-ı beden ve mensūb-ı dā‘ire-i ten olan ‘alem-i pejmürde-i mūhce-i cān ve ‘alemdār-ı kūtāh-dest-i rūḥ-ı revāniyle mütevārī-i ḥişār-ı ḥayāt-ı bī-sebāt olan

³³⁹ Şehrin karanlığı dīvāneye zindanın bağıdır.

³⁴⁰ Salih insanlardan olmadığım hâlde, ben onları seviyorum.

³⁴¹ Bu isyankarın.

³⁴² Cān ile diri olan hayattan mahrumdur. Cānın kendisiyle diri olduğu Hayy-ı Kayyūm’dur. Bu işi biliyorsan kalk ve yola gir. Ne yol azığı al ne yoldaşlara haber ver. Sağlığı, naz ve sözle kısa kııl.

mürde-dilân mümtezic-i mâ'ü'l-ḥayāt-ı cāvīdānī olan şerbet-i hoş-güvār-ı zindegānīden mahrūm ve bir muḳtezā-yı

Beyt: Tā-dem-zede cān ber-keff teslīm nihāde

Der-merg-i şehīdān-ı nefis bāz-pesī nīst³⁴³

meydān-ı kārzār-ı 'ālem-i vücūda ibtidā fer-i serān-ı duḥūl olduḡda terk-i gavā'il-i tīg ü siper ve fedā-yı berg ü sāz-ı cān u ser idenler 'ıyş-ı ebedī ve şafā-yı sermedī ile zinde-i mazhariyyet-i Ḥayy u Ḳayyūmdur. Eger başuñda sevdā-yı tīg-bāzī-i meydān-ı maḥabbet [47b] ve göñlüñde ārzū-yı dem-sāzī-i merdān-ı tarīḳat var ise devlet-i 'āfiyet-i çend-rūzeye ifā-yı levāzım-ı ḥamd ü şükr idüp hemān yola gir. Ne tūşe-i rāḥ ḳaldur ne de yoldaşlara ḥaber vir.

*Hezār nevhager ne bes me-rā vaḳtī ki ber-ser-i zānū nişānem. Hezār muṭrib ne tarab-ı mā-rā vaḳtī ez-tū endīšem. Dūstī-i ū mā-rā hest kerd ve rehā kerd nişānī ferā dād ve nişāne-i belā kerd.*³⁴⁴

İlāhī! Eger aḥkām-ı celāl ü saṭvetüñüñ bīm-i vuḳū' u hirās-ı zuhūriyla ber-hemzen-i keff-i efsūs ve zānū-nişān-ı mātemkede-i ye'ūs-ı bu'us olsaḳ ḥālümūze ağlamak ve bizüm için cigergāh-ı seng-i ḥārāyı dāḡlamaḡa müy-keşān u derīde-girībān-ı hezār-ı nevhager ü mersiye-ḥān kifāyet itmez ve tecellā-yı āfitāb-ı cemāl ü 'ināyetüñüñ taḥaḳḳuḳ-ı feyz-i envār-ı raḥmeti sürūriyla encümen-ārā-yı neşāt [48a] ve tertīb-sāz-ı sāmān-ı inbisāt olup izḥār-ı şādmānī itsek ḳulüb-ı sākinān-ı mele'-i a'lā ve derūn-ı maḳşūre-nişānān-ı bisāt-ı ḡabrāyı leb-rīz-i neş'e-i feraḥ u inşirāḥ itmege hezār-muṭrib-i hoş-nevā yetmez. ³⁴⁵ «كان الله ولم يكن معه شيء» 'āleminde ³⁴⁶ «ه كنت كمنزاً مخفياً فاجبت ان اعرف» bezmgāhına tertīb ve ma'cūn-ı 'ışḳ u maḥabbete şüret-i terkīb virüp kendi zāt-ı muḳaddesine nazare-i ta'aşşuḳ şalmaḳla bizleri ki dārū-yı hūş-rübā-yı 'adem ile bī-ḥod ve bī-gāne-i şehristān-ı vücūd idük cilve-dih-i meclā-yı şühūd idüp bu ma'reke-i hevlnāk-i hestīde 'inān-endāḥte-i meydān-ı dilā eyledi. Ḥadīḳa-i ḥaḳīḳat-i zāt-ı ḳadīmü's-şifātında bir nişān ya'nī şecere-i zātü'l-ḡuşūn şu'unundan ibdā'-i gönçe-

³⁴³ Ne zaman ki istemiş cāmı teslim etmiş/ Nefiste şehit düşen ölümlerde geri dönme yok.

³⁴⁴ Başımı dizime koyduğum zaman [üzüldüğümde] ne binlerce aḡıt yakıcı bana yeter, seni düşündüğüm andaki sevinci ne binlerce çalgıcı karşılar. Muhabbetinle bizleri var ettin, [sana olan] hayretimizle bizleri [dünyaya] gönderdin ve bizlere belalar verdin.

³⁴⁵ Allah idi, ondan başka bir şey yoktu.

³⁴⁶ Gizli bir hazinedin, ben seni bilmek istedim.

nişinân şâhsâr-ı nisbeti itmekle semere-i 'izz ü [48b] şân gösterüp nişâne-i sihâm-ı tünd-
bâd-ı belâ eyledi.

*Rûzgârî û-râ mîcostem hod-râ mîcüyem û-râ mîyâbem. Loğma-i harâm u râzî
şoden be-nâm Allâh dâned ki mâtemî bûd tamâm.*³⁴⁷

Bir zamân nihân-hâne-i 'azamet ü celâlde ol pâdişâh-ı lâ-yezâl cüst-cüsuyla tek ü
pû iderdüm. Şeverân-ı ğubâr-ı hodî ve enâ'iyet-i mir'ât-ı 'âlem-nümâyı dîde-i 'ibreti
zeng-yâb u hîre ve feverân-ı kâtrân-ı ğaflet ü cehâlet gülşen-serây-ı dil-i hod-gâmî teng
ü tîre itmekle hiçâb-ı dehlîzü'l-kurb-ı Rabbânî olan kendi nefis-i nâ-çizimi bulurdum ve
niğâb-ı çihre-i 'arûs-ı emânî olan kendi vücûd-ı nâ-bûd-ı hâk-âmîzimi görürdüm. Şimdi
kendimi arar ve meydân-ı talebde tevsen-i âsmân-ı mesîr-i ictihâdî yorarum. Şerâre-i
mâ-sivâ-sûz-ı mağabbet [49a] esbâb-ı hân mân-ı dil ü cânı sûzân ve seyl-hâne ber-endâz-
ı miñnet-hâne-i kehgil-i cism-i nâ-tüvânı esâsından vîrân itmekle “لا موجد إلا الله”³⁴⁸
bâbı feth olup “لبس في الدار عين ديار”³⁴⁹ ahvâlin bulurum. Bu 'imâret-hâne-i harâb-âbâdda
isâle-i âb-ı rûy-ı hamîyyet ve izâle-i sâmân-ı ğayretle taşşil olunan bir loğma-i harâm
içün da'vâ-yı 'izz ü ihtirâm idüp irtifâ'-i âvâze-i şöhret ü şân kaydına düşmek Hâk
'Alîmdür ki 'ucb mâtem-i ğarîb-i rüsvâlık, müşkil-i marâz, tamâm-ı şeydâlıkdur.

*Belâyî ki tû-râ meşğûl koned bed u bih ez- 'atâyî ki tû-râ meşğûl koned ez-û. Heme
'ıyşhâ der-bî- 'ıyşî(e)st, heme tevângerîhâ der-dervîşî(e)st. Dâñî ki zindeġanî kodâmet?
Ânkes ki hemîşe bî-nâmet ve ez-Hâk ber-dil-i vey peyâmet ve ber-zebân u dil ü zîkr-i
düst [49b] müdâmet. Dûnyâ û-râ dâmet ve 'uğbâ bâ-û bî-nizâmet. Ez-her dü-û-râ
Mevlâ tamâmet.*³⁵⁰

Ey sâlık! Şol târiqa-i râhat-fersâ-yı belâ-yı nâ-gehânî ki kûpâl-i kût-vâl-i rûyîn
diz-i imkân-ı cânibinden havâle-i ser u düş ve âfet-resân-ı çeşm u ğuşuñ olup seni âġâhî-
i dil-i derdnâk ile meşğûl-i zîkr-i Bârî ve mütevaġġıl-ı şükr-i ni'met-i perverdigâri ide.

³⁴⁷ Seni ararken kendimi bulurum ve sonra seni tanırım. Haram lokma, nam ve şöhrete razı olmak
Allah bilir ki tam bir matemdir.

³⁴⁸ Allah'tan başka varlık yoktur.

³⁴⁹ Diyarda ondan başka yok.

³⁵⁰ Seni O'nunla meşgul edecek bela, seni O'nunla meşgul olmaktan alıkoyacak bir baġıştan iyidir.
Bütün zevk ve sefalar zevksizliktedir, bütün güçlülük ve kuvvetlilikler dervîşliktedir. Hayat
hangisidir bilir misin? Dâimâ isimsiz ve namsız olan, Hak'tan gönlüne bir haber olan, dilinde ve
gönlünde dâimâ Hakk'ın zikri olandır. Dünya ona tuzak ve ahiret ona düzendir. Her ikisinden de
Mevlâ ona yeterlidir.

Ol ‘atāyā-yı hizāne-hāne-i kazādan ki seni “وان تعدوا نعمة الله لا تحصوها”³⁵¹ me’ālinden gāfil “وافضل الذكر لا اله الا الله”³⁵² ma’nāsın ‘indünde hem-rütbe-i türrehāt-ı mecālīs ü maḥāfil eyleye yekdür ya’nī bu meydān-ı maḥabbetde siper-endāzān-ı ‘acz ü mezellete zehr-ābe-i nā-güvār-ı gam u mihneti piyāle-i müydār-ı ser-i şūrīde ile çeküp kendüden geçmek meclis-i şaḥne-i ber-der-i [50a] rüzgār-ı kām-rānīde dest-i siyeh-i kāse-i iḳbāl-i güm-beḳādan şerbet-i nūşīn-i ‘āfiyet içmekden eydür. Bütün ‘ālemūn ‘ıyş u ‘ālemi bī-‘ıyşlıkda ve tamām-ı gīnā vü tevāngerlik dervīşlikdedür.

Ey dervīş! ‘Aceb bilür misün ḥayāt didükleri ḳanḳı zindegānīdür? Ḳarīn-i ḥayāt ol cān-ḥastedür ki ser-dāde-i ḥār-ı pister-i bī-nām u bī-nişānīdür ve bir mefhūm

Mışra ‘: Dil nazargāh-ı Ḥudāyī ekberest³⁵³

meclā-yı sırr-ı tevḥīd olan āyīne-i ḳalbi cilve-i şüret-i ḥaḳīḳat ile mücellā olup ‘andelīb-zebān ve gülşen-i cinānı tilāvet-i zıkr-i düst ve ṭarāvet-i fikr-i Ḥudā ile ḥalāvet ü neżāret bula ve yanında dūnyā dām-ı mürğ-i ārām ve nazarında ‘uḳbā bir meclis-i ‘adīmü'l-intizām olup

Beyt: Ez-bāğ-ı na‘īmeş medih in‘ām u miyāmīz

Bā-maṭlab-ı ü maṭlab-ı aşḥāb-ı şikem-rā³⁵⁴

[50b] müsted‘āsınca terk-i neşve-i bezmgāh-ı neş‘etin ile tālib-i cemāl-i mülk-i ‘allām ve şeb-zindedār sevdā-yı vişāl-i Ḥudāvend-i lā-yenām ola.

*İntizār-rā ṭāḳat bāyed ve mā-rā nīst, sabr-rā ferāğat bāyed ve mā-rā nīst. Bendegī kerden cüz-Melik-rā ber-bende ḥarāmeşt, tū ū-rā bende bāş, heme ‘ālem tū-rā gūlāmeşt. Küşte-i dīdī ez-cevr-i zamān men ānem, teşne-i dīdī miyān-ı deryā men hemānem.*³⁵⁵

³⁵¹ Eğer Allah’ın nimetlerini saymaya kalkışsanız sayamazsınız. İbrâhim:14/34; Nahl:16/18 (Kısmî iktibas).

³⁵² Zikrin en faziletlisi, Allah’tan başka ilâh yoktur. (lâ-ilâhe illa’llâh).

³⁵³ Gönül, Allah’ın baktığı en büyük yerdir.

³⁵⁴ Bağın bolluğundan nimet ve meyveler verme/ Seni talep eden ile ashabını isteyen karnına.

³⁵⁵ Beklemek için takat gerek, o da bizde yok; sabır için feragat gerek, o da bizde yok. Padişahın başkasına kulluk etmek kula haramdır, sen O’na kul ol, bütün âlem sana köledir. Zamanın cevrenden ölü görürsen ben oyum, denizin ortasında susuz görürsen ben oyum.

Ḳudüm-1 şâhid-i dil-ârâm-1 vuşlat sevdâsıyla bār-1 girân-1 kışımu'z-zahr-1 intizâra düşen zaḥmdâr-1 cân-1 bî-ḳarârda t̄akât gerek o ise bizde nâ-büd ve imtidâd-1 eyyâm-1 firâḳ ve iştîdâd-1 âteş-i iştîyâḳ nâ'ibesine şabr ve ḥuşûl-1 dest-mâye-i şabr için dil-i ümîdvâr ve cân-1 heveskârda ferâgat lâzım, o ise bizde mefkûddur. Egerçi pâdişâh-1 taḥtgâh-1 [51a] eḥadiyyet-bârgâhından özgede kemer-beste-i muvaḳḳaf-1 bendegî vü kıyâm ve irtikâb-1 rezâ'il-i zûll ü iftikâr ile yek-tâ-nişîn-i vahdet-serây-1 hüviyyetden ğayrıya gerdânde vü râm olmaḳ ḥarâmdur ammâ eger nezd-i bendegân-1 Ḥudâ'da ihtiyâr-1 firûtânî vü bendegî ve mecma'-1 bây u gedâda irtikâb-1 tevâzu' u ser-efgendegî idüp şemşîr-i cihân-gîrül-kibriyâ ile ḳat'-1 'ırḳ-1 ḳahramân-1 naḥvet ve şecere-i püsîde-i bîḥ-i kibr ü ğurûrdan nez'-i ğuşûn selvet idersûn tamâm-1 gerden-firâzân-1 enâm saña ḥalka-be-ğuş-1 ğulâmdur. Tîĝ-1 bî-dirîĝ-i cevr-i rûzgâr ile mecrûḥ u helâk ve şadme-i sîlî-i sipîhr-i ehl-i âzâr ile âĝuşte-i ḥûn u ḥâk bir âvâre-i girîbân-çâk gördük ise işte bu üftâde-i pây-1 taleb ve eger miyâne-i deryâ-yı bî-kerânda laṭma-ḥ'âr-1 [51b] emvâcü'l-'atş u âmed-şûd cezr ü medd-i ye's ü ümîd ile mübtelâ-yı girdâb-1 keş-me-keş bir bî-çâre-i sūznâk gördük ise işte bu teşne-i sūhte-lebdür.

Her kūh ki ne ber-âverde-i mihr-i ū(e)st hāmūn(e)st. Her āb ki ne ez-deryā-yı ū(e)st heme ḥūn(e)st. Ebū Ma'şer-i Belhî ğūyed -raḥmetu'llāhi 'aleyhi- ki: Ber-men şeş-çîz vâcibest: Dü-be-zebân, dü-ber-dil, dü-ber-ten. Ānçi be-zebānest, zîkr-i Ḥudā ve sūḥân-ı nîkū ve ānçi ber-dilest, büzürg-dāšten-i emr-i Ḥudā ve şeḳkat ber-ḥalk ve ānçi ber-tenest, t̄a'at-i Ḥudāyî ve renc-i ḥod ez-ḥalk berdāšten.³⁵⁶

Gehvâre-i etfâl-i mevâlîd olan *الم بجعل الأدمى*³⁵⁷ bisâtinin evtâd-1 ḥıyâm-1 mümkinât kılınan şevâmiḥ-i cibâlden her ḳanḳı kūh-1 pür-şükûḥ ki aṭnâb-1 maḥabbet-i perverdigâr ile ser ber-âverde-i evc-i iştihâr [52a] olmaya i'tibârda nişîb-i hāmūn ya'nî şahrâ-yı vücûdda nümüdâr ve 'uzm-1 şân ile 'ilm-i ifrâz-1 iḳtidâr olan zür-âverân-1 meydân-1 taleb ki bî-behre-i maḥabbet ola fi'l-meşel kūh-1 Bîsütün ise de dâmen-i şahrâ-yı imkânda herze-gerd-i bevâdî-i ḥayret olan mürde-dilân ḥasretle berâber ve hem-

³⁵⁶ O'nun şeḳkati üzerine kurulmamış her daĝ çöldür. O'nun lütuf deryasından olmayan her su kandır. Ebū Ma'şer-i Belhî rahmetullâhi aleyh şöyle der: Bana altı şey vâciptir: İki dile, ikisi gönle, ikisi tenedir. Dilde olan, Allah'ın zikri ve güzel söz; gönülde olan, Allah'ın emrini yüceltmek ve halka şeḳkat etmek; tende olan, Allah'a itaat ve halka vermiş olduğu sıkıntıyı yok edip gidermek.

³⁵⁷ Biz, yeryüzünü bir döşek yapmadık mı? Nebe':78/6.

hâletdür ³⁵⁸ «وازلنا من المعمرات ماءً ثجاجاً» çeşmesârından tereşşuḥ iden her āb ki deryā-yı mevc- engīz- mihr-i İllāhī’ye uğrayup cedāvil-i mecārī-i büstān-ı maḥabbetden cereyān itmeye ḥaḳīḳatde Ceyhūn hūndur ya’ nī cebīn-i rehnevardān-ı ser-menzil-i maḳşūddan ser-zede her şebnem-i ‘araḳ ki sīne-i gül-i şad-berg dil-i hezār-pārede tāb-ı āfītāb-ı şevḳ-i dīdār ile güşāde olan dāğ-ı hūnīn-i ‘ışḳdan neş’et itmeye ‘araḳ-ı şerm ü hacālet ve dīde-i [52b] güşāde-i çeşmān-ı şebistān-ı maḳlabdan nübū’ iden her ḳaṭre-i sirişḳ ki kanūn-ı derūnda ḡaleyān-ı inbīḳ-i maḥabbetle germ olmaya şūrābe-i giryē-i nedāmetdür. Ebū Ma’şer-i Belhī -raḥmetu’llāhi ‘aleyhi- buyururlar ki: “Baña ya’ nī benüm gibi pāy-beste-i silsile-i tekliḳ olan efrād-ı beşerden vażī’ u şerīfe altı nesne vācibdür. İki zebān ikisi göñül ikisi cesede. Vācibe-i ‘uhde-i ‘andelīb-zebān dā’ire-i gülşen-i tevḥīdde naḡme-i pervāzi-i zikr-i Ḥudā ve ³⁵⁹ «وَسبحم الطيب يصعد إليه» ma’ nāsın mülāḡaḡa ile ḳabāyih-i kelāmdan ihtirāz ve iltizām-ı ḡusn-i edā lāzıme-i zimmet-i ḳalb ta’zīm-i aḡḳām-ı Cenāb-ı Ḥālīḳ ve teraḡḡum-ı ḡalā’ik ve farīza-i gerden-i cevārīḡ-i a’zā ifā-yı tā’at-ı Ḥudā-yı bī-endād ve ictināb-ı cevr ü cefā ile terfīh-i ‘ibād itmekdür.”

*İllāhī! [53a] Ez-hīç heme çiz tevānī ve be-hīç çiz nemānī. Her ki ḡūyed tū çünīn u çünānī tū āferīnende-i īn u ānī. İllāhī! Za’ifem ḡāndī ve çünīnest, her çı ez-men āyed der-ḡor ānī(e)st.*³⁶⁰

İllāhī! Bir āferīnende-i tevānā ve bir Ḥakīm-i dānāsun ki ser-be-ceyb-i ketm-i ‘adem olan eşyāyı yokdan var idüp cilveger-i āyīne-i şühūd ider ve **فوالسما** ³⁶¹ «ليس كذلك في الارض ولا» ḡükmünce şā’ibe-i müşābehetden berī vü be-dersün.

İllāhī! Kūr-dilān-ḡāne-i ḡafletüñ şanem-ḡāne-i cehāletde senüñ zāt-ı bī-çünüñe teşbīh itdükleri yine senüñ maḡlūḡuñ ve ³⁶² «وما من دابة الا على الله رزقها» naṡ’ında yine senüñ merzūḡuñdur.

³⁵⁸ Yaḡmur yüklü yoğun bulutlardan şarıl şarıl yaḡmur yaḡdırdık. Nebe’:78/14.

³⁵⁹ Güzel sözler ancak O’na yükselir. Fâtır:35/10 (Kısmî iktibas).

³⁶⁰ İllāhī! Sen, hiçten her şeyi yapmaya muktedirsün ve hiçbir şeye benzemezsiniz. Her kim sen şöylesin böylesin derse sen bunun onun yaratıcısın. İllāhī! Beni zayıf yarattın, öyleyim; yaptığım her şey bundan ileri gelir.

³⁶¹ Yerde ve gökde, “O’nun benzeri hiçbir şey yoktur.” Şûrâ:42/11 (Kısmî iktibas).

³⁶² Yeyüzünde hiçbir canlı yoktur ki, rızıkı Allah’a ait olmasın. Hûd:11/6 (Kısmî iktibas).

İlāhī! «*خلقا الأناش ضعيفا*»³⁶³ vefkınca baña muḳtezā-yı fiṭrat ve mübtenā-yı hilḳatüm olan za‘f-ı zātı ile ḫitāb itdūñ pes [53b] za‘fūñ a‘māli mertebe-i za‘fina göre olmamaḳ düşvār ve taḫaḳḳuḳ-ı ‘ac-z-i ḫulḳı ile encümen-i faẓl u ‘aṭāda ter-zebān-ı i‘tizār olmaḡa yer vardur.

*Eger bā-Ḥudā nāz-dārī pīrān-rā neyāzārī, zühd ü zārī zi-behr-i murdārī, āngāh tū kīstī? Begū bārī. İnkār mekon ki inkār şūmest, inkār konende ez-īn devlet maḫrūmest. Ser-fürū dār tā be-her derī der-gürizī. Himmet bülend dār tā be-her ḫasīs neyāmizī.*³⁶⁴

Ey dervīş! İ‘ṭā-yı meleke-i isti‘dād-ı zātı zımnında keşīde-i pīşgāh-ı enām ve erzānī-i ‘umūm-ı ḫavāşş u ‘avām ḳılınan «*ولقد كرمنا بخادم*»³⁶⁵ ḫānından taḫşīl-i nevāle-i iḡtinām idüp ḳuvvet-i mücāhid ve zühd seni maḫremān-ı dehlizü'l-ḳurb-ı ‘ālem-i bālāya taḳrīb ü dem-sāz ve ḫālet-i vicdāniyye-i cān-āşüb iḡtişās bāre-i [54a] cihān-baḫş-ı bī-niyāzda seni ser-girān-ı sülāfetü’ş-şahbā-yı nāz daḫi iderse yine şaffü'n-ni‘āl-i bezmgāh-ı pīrān-ı āgāhda ferş-i siyeh-i gilīm cebīn-i niyāz itmege muḫtāc ve meydān-ı lā-mekān-ı ‘ünvān-ı irşādı kenāresinde dest-ber-sīne-i muvaḳḳıf-ı iḡtiyācsun. Germī-i bāzār-ı müşterī bī-zār-ı zühd ü zārī eger bu ‘acūze-i vefā düşmen-i dünyā murdārınuñ taḫşīl-i muḳārenet-i çend-rūzesi içün ise bir kerre kendiñi yoḳla baḳ sen kimsün, nesün, şor tecelliyāt-ı Ḥaḳḳ’a muşayḳal-ı āyīnesün. Çihre-i müzahref-i ‘arūs-ı dünyāya tevciḫ-i nigāh-ı şehensāh istiḡnā-i nā-sezā ve güy-ı gerdān-ı meydān-ı gerdün iḡtilāsıçün taḫrīk-i çevgān himmet-i bī-cādur. Şu‘ünāt-ı sevāniḫ-i ḡaybiyye-i bāṭniyye engüşt-penc-i tār-ı nāzik inkār olma ki ol kār ya‘nī ol i‘tiḳād [54b] nā-hencār-ı nā-müteyemmin ü meş‘üm ve bu kār-ı nā-hemvār ile şarf-ı naḳdīne-i evḳāt-ı ‘ömr idenler feyz-i ebediyü’z-zuhūr-ı ma‘nādan bī-naşīb ü maḫrūmdur. Ser-fürū-bürde-i girībān-ı tevāzu‘ u pestī ol ki büyük küçük her ḳapuya duḫūl-ı vāreste-i ḳayd-ı şu‘ūbet ü eşḳāl ola. Hümā-yı himmete ḳuvvet-i pervāz-ı ‘ulüvv-i merātib vir ki üstüḫān-pāre-i rīgistan-ı fenāya taḫrīk-i çengāl-i tenezzül-i ‘adīmü’l-iḡtimāl ola.

Hoş-ḫuy bāş tā be-her dilī beyāmizī. Ṭā‘at rehā mekon çün kerdī bābhā mekon. Süḫan bā-tū ü mīḡüyed men tercümānem, tīr-i ḳahr ber-cān-ı tū ü mīzened, men

³⁶³ İnsan zayıf yaratılmıştır. Nisâ:4/28 (Kısmî iktibas).

³⁶⁴ Allah’tan bir isteḡin varsa yaşlıları incitme, bir murdar için zühd savurursun, o zaman sen kimsin? Onu söyle bari. İnkâr etme ki inkâr uğursuzdur, inkâr eden bu devletten mahrumdur. Başını eḡ ki her kapıdan geçebilesin. Himmetini yüksek tut ki her cimriye bulaşmayasın.

³⁶⁵ Andolsun, biz insanoḡlunu şerefli kıldık. İsrâ:17/70 (Kısmî iktibas).

*kemānem. Eger cān-ı mā der-ser-i in kār şevved şāyed ki mā-rā in kār cān mī(e)fezāyed!*³⁶⁶

Ey derviş! Güşāyiş-i pişānī-i beşāşet ile terk-i bed-hūyī vü sitiz ve def'-i şīme-i tünd [55a] ü tiz eyle ki mānend-i nāmiye-i mevsim-i bahār ḥadāyık-ı kulüb-ı ihvānda cāy-gīr-i sereyān olasun. Bāzār-ı itā'atda metā'-ı ḥoş-ḥumāş-ı tā'ata revāc vir ammā zīnhār lāzıme-i zımmet-i 'ubūdiyyet olan perend-i ḥüsn-i a'mālī sevdā-yı taleb-i mükāfāt ile dest-zede-i dellāl-ı bāzār hīç-fürüşān itme. Zühd ve 'ibādete i'tinā ve istinād itmeyüp fazl-ı mücerred-i Ḥazret-i Vāhibü'l-'aṭāyāya i'timād eyle.

Beyt: Ger benüm añladığum gibi ise fazl-ı Ḥudā
Ben senüñ zühdiñe ey şeyḥ değışmem küñhüm

nüktesin yād it. Bir muḳtezā-yı “قل كل من عند الله”³⁶⁷ senüñ bu āvīhte-i güş-ı hūşuñ kılınan cevāhir-i girān-miḳdār-ı güftarı saña ḥaḳīḳatde söyleyen Allāh Sübhāne ve Te'ālādur, mīyānede ben tercümānum. Her nāvek-i dil-düz-ı ḳahr u 'itāb ki ṭabla-i cān-ı nā-tüvānuña işābet ider [55b] şaşt-ı kemāndār-ı ḳazā vü ḳader cānibindendür, arada ben bir kemānum. Eger bezzāz-ı cān u dil sa'y [u] küşiş idüp bu kārda ya'nī ihlāş ile 'amelde irtikāb-ı rezā'il-i ca'l u taşannu' itmezseñ lāyık u sezā ve bize bu maşlahat evvelen ve āḫiren dil-fürüz u cān-fezādur.

*İlāhī! Eger tū ḥ'āhī heme ān konī ki tū ḥ'āhī. Çün heme ān konī ki tū ḥ'āhī, pes ez-ın bī-çāre-i müflis çi ḥ'āhī! Dostī-rā ān şāyed ki der-vaḳt-i ḥışm ber-tū bebaḥşāyed.*³⁶⁸

İlāhī! Rubā'ī: Nīk ü bed cümle Ḥaḳḳ'a rāci'dür
Kimsenüñ ihtiyārı elde degil
Eldeki ihtiyār cüz'idür
Līk ol daḫi bir 'amelde degil

³⁶⁶ İyi huylu ol ki her gönülle uyuşasın. Tâati bırakma, bırakırsan da [Allah'a varmak için] kapıları bırakma. Sana bu sözleri O söyler, ben tercümanım; kahır okunu cânına O atar, ben yayım. Cânımız bu yolda iş yaparsa o zaman ki bizim cânımızı bu işte arttır!

³⁶⁷ (Ey Muhammed!) De ki: “Hepsi Allah'tandır.” Nisâ:4/78 (Kısmî iktibas).

³⁶⁸ İlāhī! İstersen hep senin istediğini yaparız. Çünkü sen hep istediğini yaparsın, o zaman bu bîçāre müflisten ne istersin! Dosta yakışan öfke sırasında seni bağışlamasıdır.

Bizüm āvīhte-i düş-1 heves itdigümüz metā'-1 bahyedār-1 ihtiyār-1 cüz'ī eyle ki ber-vech-i küll tābī'-i kudret ü irādetüñdür. Kesb eyledigümüz a'māl yine senüñ muqtezā-yı aḥkām-1 irādetüñle ḥāşıl olur [56a] çünkü ḥāl bu minvāl üzeredür ya'nī mā-kāne ve mā-yeküne taşarruf-1 icrā-yı mümkināt yed-i sultān ceberūtuñda olup bizden her ne şudür iderse senüñ nigār-ḥāne-i meşiyetüñde şüret bulur pes bu keşt-i şikestegān-1 gārka-kāh-1 'aciz ü kuşurdan ne istersün! Ya bu pāk-bāzān-1 kumār-ḥāne-i iflāsa ḥavāle-i muḥāsib-i bāz-yāft idüp neylersün!

Ey sālīk! Bu kelāmda diğkat ve mülāḥaza-i ma'nā-yı ḥaḳīḳat it. Düst ittiḥāzına ol kimse sezāvārdur ki vaqt-i tūfān-1 deryā-yı gāzabında senüñ ḥas u ḥāşāk-i cürm ü 'isyānuñı hīzem-i tennūr-1 bahşāyiş ü 'ināyet idüp ābile-i pāy-1 kec-reftārıñı ḥabāb-1 seylāb-1 'afv u güzeşt eyleye.

Tenbīh: İşte ey dervīş! Bizi teng-nāy-1 berzah-1 'ademden vāşıl-1 vüs'at-serāy-1 vücūd idüp bī-sābıka-i ḥaḳḳ-1 bendegī sezāvār-1 teşrīf-i ni'met-i hayāt iden Allāh Kerīm bizden [56b] küll-i ān müstelzim iltihāb-1 nā'ire-i saḫvet-i büleñ ü bālā-gīr olan bād-1 burūt-1 naḫvet ü ma'şiyete bakmaz ve umarum ki ³⁶⁹”ان الله لا يغفر ان شرركم“ vartasından çıkdüñ ise seni ³⁷⁰”وبغفر ما دون ذلك لمن يشاء“ güruhuna ilḥāk ider bakmaz. Düst dimege şāyān u cins-i maḥabbeti hezārān hezār nāḳd-i cān ile alınsa erzāndur.

*Eger der-āyī der-bāzest ve eger neyāyī Ḥaḳ bī-niyāzest. Maḥabbet der-bezed, miḫnet āvāz-dād, dest der-ışḳ zedem her çı bādābād! Hoş çizī(e)st 'ālem-i nīstī her kucā ki nīstī kesī be-tū negūyed ki tū kī(he)stī.*³⁷¹

Ey dervīş! Eger deryūze-i nevāle-i raḫmet ile dāḫil-i ḥarīm-i ḫalvet-serāy-1 İllāhī olayum dirsüñ gel ki bāb-1 Ḥudā meftūḫ-1 dest-i kerāmet ve kitābesinde raḳam-zede-i ḳalem-i kudret olan ³⁷²”سلام عليكم بتم فاخلوها خالدين“ kerīmesi saña nāme-i da'vetdür. [57a] Yok eger temettu'-1 ni'met-i dīdār sevdāsında olmaz güruh-1 enbūh-1 dāḫiline ilḥāk

³⁶⁹ Şüphesiz Allah, kendisine ortak koşulmasını asla bağışlamaz. Nisâ:4/48, 116 (Kısmî iktibas).

³⁷⁰ Bunun dışında kalan günahları, ise dilediği kimseler için bağışlar. Nisâ:4/48, 116 (Kısmî iktibas).

³⁷¹ Girersen kapı açıktır ve girmezsen Hakk'ın ihtiyacı yoktur. Muhabbet kapıyı çaldı, mihnet seslendi; elimi aşka vurdum, her ne olursa olsun! Yokluk âlemi güzeldir, her nerede durursan kimse, sen kimsin demez.

³⁷² Size selâm olsun! Tertemiz oldunuz. Haydi ebedî kalmak üzere buraya girin. Zümer:39/73 (Kısmî iktibas).

emrinde ihmāl idersek “ان الله غنى عن العالمين”³⁷³ haber-i mu‘teberi hüd-müşbetdür. Maḥabbet daḳḳ-ı bāb itdi, miḥnet şadā virdi. Ben daḫi dāmen-i ‘ışḳa āvīhte-i dest-i irādet ve her çi bādābād ihtiyār-ı kār-ı maḥabbet itdüm.

Ḳıṭ‘a-i li-münşihī: ‘Adem cāy-ı hoşī būdest ammā men nedānistem
Vücüdem arzū oftād u oftādem be-zindāneş
Vürüd ender-vücüdem ez-‘adem ān kışşa-rā māned
Ki Yūsuf-rā zi-Ken‘ān būd ve cāh endāht ihvāneş³⁷⁴

‘Ālem-i nīstī vü şehristān-ı ‘adem ‘aceb ‘ālem-i özge vādī-i hurremdür ki bu seng-lāḫ-ı muşībet ü ğamda ifnā-yı vücüd u istiğnā-yı esbāb-ı būd u ne-būd idüp nā-mevcüd olduğuñ yerlerde ne seni kimseler bilür ne sen kimsün, nesün, ne yerdensün diyü [57b] su‘āl ider.

Hikāyet: Şehensāh-ı ‘ālem-i fenā fi’llāh sultān-ı bī-ḫayl ü ḫışm-ı kişver-i intibāh İbrahīm Edhem Ḥāzretleri -ḳuddise sırrahū- seyrān-ı aḳālīm-i maḫv-ı istiğrāk idüp pāy-ı taht-ı şahv u şu‘ūra ‘avdet itdükde mülāzımān-ı bāb-ı hümāyün-ı ma‘rifetden bir niçe yārān-ı şafā İstāde-i muvaḳḳıf-ı su‘āl olup didiler ki: “Püşt-i pā-zede-i nefret-i taḫī‘i itdigüñüz tahtğāh-ı salṭanatdan ayrılup ve lezā‘iz-i şerbet-i ‘āfiyetden tefrīg-i dimāğ-ı arzū idüp telḫ-ābe-i şürezār-ı terk ü tecrīdi çeküp seng-endāz-ı şışe-ḫāne-i ārām olduğunuz eyyāmda vesīle-i inbisāt-ı ḫātır-‘ālī olacaḫ ḫālātdan nesne vāḳi‘ oldı mı ve ol hengāmda şüretā ğubār-ālūd-ı gerd-i melāl olan āyīne-i tābnāk-i dil-i derrākuñuzda cilve-i feraḫ hīç şüret buldı mı?” Ol sultān-ı kāmkar terk-i ser ü sāmān-ı [58a] kār ü bārda olan şādmānī-ı şeh-āyīn-ı fenā fi’llāha işāret idüp buyurdılar ki: “Destyārī-ı kār-fermā-yı hidāyet-i Rabbānī gerden-i cānumdan fekk-i silsile-i ğavğa-yı salṭanat ve dil-i vīrānumdan selb-i maḥabbet-i sevdā-yı memleket idüp ḳahramān-ı ḳavī-dest-i irādet beni seng-i felāḫanvār-ı āvāre-i beyābān-ı vaḫşet ve ser-gerdān-ı kūh u deşt-i melāmet itdükde libās-ı müste‘ār-ı vücüd-ı ḫāricīden ta‘arrī hevāsıyla bir müddet çāk-zen-i girībān-ı şühüd olup sevdā-yı vuşül-ı ser-menzil-i maḳşüd ile bir zamān reh-siper-i vādī-ı ifnā-yı vücüd ve ser-germ-i imāḫa-i esbāb-nümüd oldum ammā kemāl-i dehşetden peydā-yı

³⁷³ Şüphesiz Allah, âlemlere muhtaç değildir. Ankebût:29/6 (Kısmî iktibas).

³⁷⁴ Yokluk güzel bir yerdir ama ben bilmiyorum/ Vücudum düşmeyi istedi ve zindana düştü/ Benim yokluktan vücuda girişim o kıssaya benzer ki/ Yūsuf’u Kenan’dan götürdü ve kardeşlerini hırsla attı.

hevlāk-i hayretde ne bir seng-i nişān gördüm ve ne bir delālet ider yār-ı cān buldum. Günlerde bir gün süzen-i müjgān-ı çeşm-i hūn-bār ile pāy-ı ābile [58b] dārumdan izāle-i hār-āzār fikriyle bir harābenūñ dīvārı sāyesine geçdüm oturdum ve bu kadar zamān seyāhatde hāşıl itdigüm kālā-yı nā-revā-yı ye's ü hırmānı endāze-i hāsetle ölçer yardum. Anı gördüm bir kār-vān-ı enbūh ve bir kāfile-i pūr-şükūh gelüp pehlū-zede-i dīvārı oldıgum harābeye qarīb bir maħalde naşb-ı hıyām-ı kıyām ve ferş-i bisāt-ı ārām itdiler ve birer ikişer kazā-yı hācet-i hafife için benden yaña yüridiler ve her birisi bün-i dīvār ve miyāne-i hākda beni firāz-ı dīvārdan sākıt-ı hışt-pāre zannıyla ser-ā-pā-yı a'zā-yı vücūdımı nişāne-i mīzāb-ı hācet idüp gitdiler. Bu hālet-i cān-fezā-i gevher-i tābnāk-i vücūdumuñ hışt u hāk ile hem-seng ve berg ü bār şecere-i beşeriyye-i beşeriyetümüñ [59a] şükūfezār-ı hadīka-i fenā ile yek-reng oldıgına delālet itmegin işte tamāmī-i eyyām-ı saltanat u seyāhtümde ne böyle bir lezzet-i zā'ika-nevāz-ı sürür ile şīrīn-kām oldum ve ne bu şūrābe-i çeşmesār-ı melāmetde ta'biye olunan hālāveti kāse-i fağfūrī-i hākānīde memzūc-ı gül-āb-ı 'āfiyet kılınan şarāb-ı hoş-güvārda buldum." diyü yārānı ser-mest-i rahīk-i tahkīk buyurdılar.

*Def'-i takdīr-i tū-rā tevān nedārem. 'Özr-i takşīr-i hod-rā zebān nedārem. Çün dermānī firārī-i tenī, çün kāret ber-āyed 'āşī-i tenī. 'Aybī ki der-şomā(e)st diger ān-rā melāmet mīkonīd. Dād-ı tāt nedāde da 'vā-i kerāmet mīkonīd.*³⁷⁵

Ey dervīş! Sevād-yāfte-i şahīfe-i cebīnūñ olan suṭūr-ı ezeli-i şudūr-ı ser-nüviştūñūñ tağyīr-i aħkāmına benüm kudretüm irmez. Raqam-tırāzi-i kalem-i [59b] kudretle elvāh-ı evrāk-ı kā'ināta yazılan menāşīr-i nāfīze'l-mazmūn-ı kazā vü kaderūñ mefhūmı lā-maħālle zuhūr ider tebdīl ü te'hīrine imkān yoqdur. Sen kendiñi şāyeste-i teşrīf-i kabūl olacaq isti'dād çāresin gör benüm cāy-gīr-i havālī-i irādet ve nisbetüm oldıgūña garrū'n-nevb aldanma ki henüz kendi 'özr-i takşīrātuma dilüm varmaz. Şīrīnkārī-i nefsi-şūm ile gül-gūne-sāy-ı ruhsāre-i āhvālüm olan günāhum çoqdur fūrū-mānde-i galebe-i za'f kavī olduqça i'māl-i nā-belūsi-i tecāhül idüp 'ibādete kuvvet-i cevārih ü a'zā gerekdür diyü ser-nihāde-i bālīn-nāz olup cismūñden bīzārlıq gösterirsün. Sereyān-nümā-yı bahār-ı civānī ile kesb-i kuvvet ü tarāvet idüp şāhsār-ı naḥl-i vücūdūñ olan dest ü pā ve sā'ir a'zāda [60a] berg ü bār ve şemere-i āsār-ı iktidār bulduqça tünd-

³⁷⁵ Senin takdir ettiğini uzaklaştırmaya gücüm yok. Kendi kusurumun özrünü dile getiremem. Dermanın olduğunda kaçarsın, işin çıktığında âsi olursun. Ayıplarınız varken başkalarını kınıyorsunuz. Tâatin gereğini yapmadan keramet davasında bulunuyorsunuz.

bād-ı hevā vü hevesle ihtizāz ve ni‘met-i serī‘ü’z-zevāl-i güşāyiş-i penc-rūze ile i‘tizāz idüp ‘āşī olursun dāmen-ālūde-i çirk-āb-ı irtikābı oldıguñuz ālāyiş-i ‘uyüb ile uħra-ı ta‘yīb itmek turfe-i bī-hayāyī ve ‘ayb-ı ğarībdür. Revā-yı tāt-i zāhire gil-naqş-ı leke-ı riyā ile hem-hālet-i post-ı mār ve nümūdār-ı mecmū‘a-i şūret-i nigār iken da‘vā-yı manşib-ı kerāmet kılamak zihī rüsvāyī ve kār-ı ‘acībdür.

Ez-dīdār şināht neyāyed, dīdār ber-miğdār-ı şināht āyed. Eger bekā mīh‘āhī der-fenā(e)st ve eger bākī mīh‘āhī Hudā(e)st. Çün ez-ħod-ı ħod restī be-Hak peyvestī. ‘Özr-i bisyār ħ‘āsten bī-mürüvvetī(e)st, ‘özr-i kabūl nā-kerden bī-fütüvvetī(e)st.³⁷⁶

Ey sālīk! Mücerred-i muşhāf-ı ruhsār-ı şāhid-i maqşūdı görmekle mezāyā-yı [60b] ma‘nā-yı ra‘nāsına ıttılā‘ gelüp bilinmez, görmek ve görmeklikde merküz olan lezzet-i nezzāre sevābıķ-ı şināht ü āşināyī miğdārınca olur vech-i āħarla şūret bulup görünmez. Eger ni‘met-i sermedī ve bekā-yı ebedī isterseñ sevād-ı a‘zām-ı bekā dāmān-ı beyābān-ı fenādadır. Bākī isterseñ bu ma‘nānuñ a‘şarı ancak zāt-ı kādīmü’s-şifātdādur. Kaṭre-i nā-çiz-nümūd-ı vücūdını deryā ideyüm dirseñ ve “ليس في جى سوى الله”³⁷⁷ sırrınıñ zuhūrına ifnā-yı eczā-yı a‘zā-yı vücūd ile himmet iderseñ ibtidā-i da‘vā-yı menī vü pindārdan geçersün ve encümen-i terk ü tecerrüdde şīşe-i ħod-perestī ve endīşe-i bālā-destīden çekilüp dest-i sākī-i bezmgāh-ı bākīden cür‘alar içersün. Dūsta cefā-yı bisyār ve cevr-i bī-şümār idüp dönüp ol kadar i‘tizār itmek mürüvetsizlik [61a] ve dūstdan kabūl-i ‘özr itmek fütüvetsizlikdür. Aħbāba cevr itme i‘tizārdan kurtul. İhvānuñ müstelzim-i i‘tizārı olacak sirke-fürüşlugu terk it merd ol.

Dīvāne bahār dīd ğüftārīest conbīden herkesī ez-āncā(e)st ki veyest. İlāhī! Eger ne āğāz-ı kār(h)estī lāf-ı mihr-i tū-rā her kez ki yār(h)estī, eger ne tū-rā ħadīş-i īmen ħ‘āstī pūser-i İmrān be-ṭaleb-i “ارنى”ki ber-ħ‘āstī. Eger ne tū-rā īn ma‘nā bāyestī Muħammed Muştafā -şalla'llāhü ‘aleyhi ve sellem- Kāb-ı Kavseyñ-rā çi şāyestī?³⁷⁸

³⁷⁶ Görmekle tanınmış olunmaz, görmek tanıdığın mikdarıncadır. Bekāyı istiyorsan fenādadır ve bākī olanı istiyorsan Allah’tır. Kendi benliğinden kurtulduğunda Allah’a bağlanırsın. Çok özür dilemek mürüvetsizliktir, özrü kabul etmemek fütüvetsizliktir.

³⁷⁷ Aşkımda Allah’tan başka yok.

³⁷⁸ Dīvāne baharı görüp herkesin hareketini kendisi gibi gördü. İlāhī! Bu işi sen başlatmasaydın senin şefkat sözün ne kimseye yār olurdu, sen bu olayı istemeseydin ne İmrān’ın oğlu [Hz. Mūsā] “Bana (kendini) göster.” isteğinde bulunabilirdi. Bu anlam sana gerekmeseydi Muhammed Mustafā s.a.v. Kab-ı Kavseyñ’e lâyık olabilir miydi?

Dīvāne eyyām-ı bahār u ʔarāvet-i sebzezārı görüp dem-serd -i tünd-bād-ı sevdā ile bu zemist ndur didi. B riş-i berf   b r n-ı dey-m h ile  az de-i g şe-i fer gat u  r m idi. G ş yiş-i ezh r-ı l lez r ve  uz ret-i h m n u k hs r-ı d g nih n -i dil-i [61b] b kar rını t zeley p tecd d-i  ame-i şeyd y  eyledi. Bel  herkes n cünbiş    areketi muktez -y  a k m-ı p ş n  ve her ferd n te k z -y  mazm n-ı  ab 'atı mefh m-ı n ş a-i vicd n sid r.  l h !

Beyt: El  y  eyyühe's-s k  edir ke'sen ve n vilh 
Ki 'ışık  s n n m d evvel vel  oft d m řkilh ³⁷⁹

Vef ınca ibtid -y  k r-ı 'ış kda n m d r olan s h let-i gir b n-g r-i m btediy n seb -i c n n olmasıydı. Reste-i b z r-ı bender-i ma abbetde  ar d ri-i met ' -ı mi nnete kimler k dir idi. Eger v d -i  mende yine senün  ad ş-i dil-pez r n tahr k-i silsile-i  r z  itmesiydi. Ma d m-ı ömrün ya'n   azret-i M s  -'aleyhi şalav t 'r-rahm n- sevd -y  k l -y  d d r ile ces ret-i ma'n -y  " r f "³⁸⁰ itmeyecegi z hir idi.  alk -i encümen-i ma'rifetde takr r-i mebh s-ı [62a] 'ilme'l-ya n ve ta k k-i mes'ele-i 'ayne'l-ya n iden r şen-dil n-ı g ş de-i  eşm n g ft r u kird rları kendi  al u ş nlarına göre olup görülen 'av ma  afi olma la m 'ellif-i kit b 'Abdu'll h Ens r   azretlerinin - kuddise sırrah -ş n-ı  azret-i Ris let-pen hda -şalla'll h  'aleyhi ve sellem- muta ammın ma'n -y  bütünü olan zev hir-i elf zına ilb s-ı kisvet-i te'vil itmek bizlere nisbet terk-i edeb ve la ziş-i p y-ı şu' ra sebep belki i tim l-i  at  der-k r iken min- ayr-ı şu' r ol m kerrem-i mi m n-ı  alvet-ser y-ı  ud   a k nında i tiy r-ı ta b k m b yenet-i lafz u ma'n  ve irtik b-ı tevfi -i n -ber-c  ile k st hl k müheyyic-i t f n-ı g zab ola diyü metn-i kit bda "Eger ne t -r  in ma'n  b yest  Muhammed Muştaf  -şalla'll h  'aleyhi ve sellem-   b-ı Kavsey-n-r   i ş yest ?"³⁸¹ fi ralarının fehm-i [62b] g v m z-ı ma'n -

³⁷⁹ Ey s ki! Kadehi d nd r, dolaştır, bana da sun/ Aşk önce kolay göründü, ancak sonra zorluklar ortaya  ıktı. H fiz. <http://ganjoor.net/hafez/ghazal/sh1/> (17.02.2017). Bu beytin Osmanlı Edebiyatına etkisi için Bkz.  sma l Hakkı Aksoyak, "H fiz Divanındaki  lk Beytin Osmanlı Edebiyatına Etkisi", Bilig (8), ss. 99-102.; Ayrıca bu beytin, Sur r  ( . 1562), şem'i ( . 1603), S d  ( . 1599), Cevr  ( . 1654) ve Konev  ( . 1828) tarafından şerhi ve şerhlerin karşılaştırılması için Bkz.  sma l Güleç, "Abdurrahim Fed i'nin H fiz Divanı'nın  lk Beytine Yaptığı şerhin önceki şerhlerden Farkı", Yakın Doğu  niversitesi  slam Tetkikleri Merkezi Dergisi, Yıl 2, C.2, S.1, Bahar 2016, ss.13-16.

³⁸⁰ Bana (kendini) göster. A'raf:7/143 (Kısm  iktibas).

³⁸¹ Bu anlam sana gerekmeseydi Muhammed Mustaf  s.a.v. Kab-ı Kavsey'n'e l yık olabilir miydi?

yı hālîsi bizüm gibi kıl ü kâl ahālîsine nâ-müyesser olmağın tercüme vü şerhine ta'arruz olunmayup iki düst arasına girmege cür'et olunmadı.

*İlâhî! Eger der-tû mînigerem mînâzem ve ger be-ğod der-mînigerem der-niyâzem ve eger tâ nefis mînigerem mîgodâzem.*³⁸²

*Rubâ'î: Yâ Rab zi-tû ânçi men gedâ mîh'âhem
Efzûn zi-hezâr pâdişâh mîh'âhem
Herkes be-der-i tû hâcetî mîtalebed
Men ħod be-cihân ez-tû tû-râ mîh'âhem*³⁸³

İlâhî! Seni ve vüs'at-i deryâ-yı rahmetiñi mülâhaza ile ^{سبقت رحمتي على غضبي}³⁸⁴ beşâretin yâd idüp vedî'a-i nokta-i nuŧfe-i beşeriyye eyledigün ^{لقد خلقنا الإنسان فاعز نفوسه}³⁸⁵ laţîfesin fikr itdükçe kâffe-i eşnâf-ı maĥlûkât arasında istiĥkâk-ı ĥil'at-i 'aql u 'ışk imtiyâzıyla ġarrü'n-nevb ĥâ'iz-i meleke-i taşvîr-i zann ve fâ'iz-i mühlîke-i [63a] cümüd-ı ten oldıguma iftiĥâr ve müselleme-i dest-i nefis-i nâţıka buyurılan naġdîne-i şeh-revâ-yı ihtiyâr ile kendi zâtuma i'tibâr iderüm ve eger kendimi ya'nî ĥaġıġat-i zât-ı müstemendimi tefekkür idüp ġalţide-i maţmüre-i 'adem ve berzah-ı câh-ı nâ-ka'r-yâb-ı nîstîde derhem iken mazhar-ı sa'âdet-i ĥalk u tekvîn oldıktan soñra mehbiţ-ı saĥat-ı " ^{ثم رددناه اسفل سافلين}³⁸⁶ oldıgımı taĥayyül itdükçe iftiĥâr u i'tibâra yer ħalmayup maġlûbiyyet-i tasalluţ-ı nefis-i emmâre ile hemîşe firûtanî vü niyâzda ve nefis-i emmâreye baġdıġça ġalebe-i dehşet-i infî'âlden süz u ġüzârda olarım.

*İlâhî! Ez-baĥt-ı ħod çün be-perĥîzem ve ez-bûdenî kucâ gorîzem?*³⁸⁷

*Rubâ'î: Ender reh-i Ĥaġ taşarruf-ı râz mekon
Çeşm-i bed-i ħod be-'ayb-ı kes bâz mekon
Sırr-ı heme-i bendegân Ĥudâ mîdâned*

³⁸² İlâhî! Sana bakarsam nazlanırım, kendime bakarsam niyâz ederim, nefsim bakarsam yanarım.

³⁸³ Yâ Rab senden gedâlıġı istiyorum/ Binlerce padişah artsın istiyorum/ Herkes senden bir ihtiyaç istiyor/ Ben bu cihanda senden seni istiyorum. Hâce Abdullah Herevî. <http://www.tebyan.net/newindex.aspx?pid=934&articleID=757698> (17.02.2017).

³⁸⁴ Rahmetim gazabımı geçmiştir. Hadîs.

³⁸⁵ Biz, gerçekten insanı en güzel bir biçimde yarattık. Tin:95/4.

³⁸⁶ Sonra onu, aşağıların aşağısına indirdik. Tin:95/5.

³⁸⁷ İlâhî! Kendi bahtımdan çekiniyorum ve bu durumdan nereye kaçayım?

İlâhî! Kendi bahtımuñ [63b] iktizâ-yı aḥkâmından ne şekil perhîz ideyüm? Serâ-perde-i ğaybden çihre-nümâ-yı zuhûr olacaḡ zarûriyyât-ı umûr-ı maḡdûreden pây-ı selâmet ü gürîz yoḡdur ḡanda gideyüm?

*Nev'-i diger ez-keleâm: Bedân ki evvel-i çîzhâ Hudâ(e)st 'Azze ve Celle ve bâz geşt-i heme çîzhâ. Bâ-dest çün ü dihed kesî netevâned ki besitâned. Tû ü-râ nigâh dâr tâ tû-râ nigâh dâred. 'Ömr-râ der-perestiş-i ü şarf kon. Nümâyende-i şırâṭ-ı müstaḡim Haḡ te 'âlâ-râ dâñ. 'Aḡl-râ bünyâd-ı müşemmir (...). Peyġamber-râ zinde dâñ, Qur'an-râ emân dâñ. Namâz u rûze vü ḡacc u zekât u ġazâ-râ begozâr ve ferâmûş mekon ve şabûr bâş tâ be-murâd resî. Hûy-ı nîk berây-ı merdüm-i ehl dâr. Ber-nîkû kâr bahâne-cüy mebâş. Ber-pîre-i zenân i 'timâd mekon. Muḡanneşân-râ der-ḡâne-i ḡod râh medih. Vefâ ez-merdüm-i aşlî cüy ki aşl ḡatâ nekoned. Dil-râ [64a] ve câme-râ pâk dâr tâ be-murâd resî. Bâ-merdüm-i fûrû-mâye meneşîn. H'îşân-ı dervîş-râ dil-ḡoş dâr. Bedterîn 'aybî bisyâr ġüften-râ dâñ. 'Ömr-râ der-nâ-dânî be-âḡhir meresân. Beyâmûz ve beyâmûzân. 'İlm egerçi dür bâşed be-ṡaleb tâ sünnet-i Resûlu'llâh -şalla'lâhü 'aleyhi ve sellem- 'amel kerde bâşî ki "اطلبوا العلم ولو بالصبين". Kem ġüy u kem ḡor u kem ḡoft der-saḡtîhâ şabr pîşe-ġîr. Ber-ġüzeşte vü şikeste vü rîḡte efsûs meḡor. Tamâm-ı zindeġânî bâ- 'âfiyet ü şihḡat şinâs. Zîrekî-i tamâm-ı 'âfiyet şinâsî-râ, nâm neh. 'Ömr-râ 'inâyet dâñ. Ten-i dürüstî-râ ġanîmet şomor. Ecel-râ der-hîç ḡâl ferâmûş mekon, āngâh ters ki îmen bâşî. Ez-faḡr u cihâd faḡr kon. Pinhân-ı ḡod-râ bih ez-âşîḡâr dâr.*³⁸⁹

³⁸⁸ Hakk'ın yolunda sır tasarrufu yapma/ Kendi kötü gözünü kimsenin ayıbını aramak için açma/ Bütün kulların sırlarını Allah bilir/ Kendine bak ve boş işlerle uğraşma. Hâce Abdullah Herevî. Almaz, a.g.e., s.58.

³⁸⁹ Bir diġer keleâmdan: Bilmiş ol ki Allah Azze ve Celle her şeyden evveldir ve her şey ona geri dönecektir. O'nun verdiġini kimsenin almaya ġücü yetmez. O' nu göz önünde bulundur ki O da seni göz önünde bulundursun. Ömrünü O'na ibadetle geçir. Doğru yolun göstericisini Hak Teâlâ bil. Her şeye vakıf olan akla itimat etme. Peyġamberi diri bil, Qur'an'ı kurtarıcı bil. Namazı, orucu, ḡaccı, zekatı ve gazayı katet ve unutma. Sabırlı ol ki murâdına eresin. Mâlik olanlara iyi davran. İyi işte bahane arama. Kocakarlara itimat etme. Korkakları evine uğratma. Asıl (dürüst) insanda vefâ ara ki asil insan hata yapmaz. Gönlü ve elbiseyi temiz tut ki murâdına eresin. Kişilikten yoksun kimselerle oturma. Dervîşin akrabalarının gönlünü hoş tut. Çok konuşmayı en kötü ayıp bil. Ömrünü cahillikle sonlandırma. Öğren ve öğret. İlim uzakta bile olsa taleb et ki resulullâhın sünneti s.a.v. "İlim, Çin'de de olsa gidip alınız."ı uygulayasın. Az konuş, az ye, az uyu ve zorluklarda sabrı kuşan. Geçmişe, kırılmışa ve dökülmüşe hayıflanma. Ömrünün tamamını afiyet ve sıhhatte bil. Afiyetin tamamını uysallıkta bil, nâm ver. Ömrü, inâyet bil. Dürüstlüġü, ganimet say. Eceli hiçbir zaman unutma, ansızın kork ki emniyette ol. Faḡr ve cihadla (nefisle savaş) övün. Sırrının, aşîkar olan şeylerden daha iyi olduġunu bil.

Ey sâlik! Bilmiş ol ki qadīm ü ezeli “³⁹⁰كادولله” dūr Cenāb-ı Hāzret-i [64b] Allāhdur ve cemī‘-i mevcūdāt u maḥlūkuñ bāz-geşt ü rücū‘ī ol bārgāh-ı eḫadiyyet-penāhdur. Virdigini kimse alamaz ‘aḫāsına bir ferd māni‘ olamaz. Muḥāfaza-i rızā-yı şerīfnde ihtimām ile maḥfūz ol. Şanem-perestī-i nefsi-i ḥasīsden ‘inān-ı dil ü cāni maşrūf ve eyyām-ı ‘ömr-i gūzarānı perestiş-i zāt-ı muḫaddesinde te‘ālā şāne mevḫūf it. Reh-nümā-yı tarīḫ-i rāst ve rehber-i şırāt-ı müstakīm ya‘nī hādī-i sebīl anı bil. ‘Aqla i‘timād itme zinhār delālet-i mücerred-i ‘aql-ı kūtāh-endişt ile yola gitme. Peyğamberi zinde vü ḥayy bil bu mes‘elede şübhe itme bir ay bil. Ḳur‘ān’ı emān şavm u şalāt ve ḥacc u zekātı lāzıme-i ‘uhde-i imān bil unutma. Şabūr ol ki murāda iresün, umūruñda ‘acele itme. Aşhāb-ı ḳulūba ḥüsn-i sülūk eyle. Kelām-ı nerm söyle. [65a] Erbāb-ı a‘māl-i ḥaseneye bahāne-cūy olma i‘tibār eyle. Pire-zenlere ol ḥānmān-ı ber-hem-zenlere i‘timād itme. Muḥannesleri dā‘ireñe uğratma. Ümīd-i vefā iderseñ merdüm-zāde-i aşıldan it ki aşl ḫaḫā itmez. Ḥāne-i derūnuñı gūbār-ı vesāvis-i şeyṭāniyyeden refte-i cārüb-ı ihlāş idüp libāsuñı pāk tut. Fūrū-māyegān-ı nā-cins ile ṫurma oturma. Fuḳarā-yı aḳrabānuñ zāruret ü ihtiyācın revā görme. Eşna‘-i ‘uyüb-ı pūr-gūyluḳla tenfir-i ḳulūbdur. ‘Ömriñi nā-dānī vü cehl ile encāme yitürme; öğren, öğret, ³⁹¹اطلبوا العلم ولو بالصين،” medlūlınca mu‘allim ırāḳ yerlerde esbāb-ı ‘ilm ba‘īd maḫallerde ise de pāy-ı talebe fütūr götürme. Az söyle, az yi, az yat. Şedā‘id-i rüzgārına be-ḳarāra gerden-dāde-i taḫammül olup ³⁹²”أذننا إذا أصابهم مصيبة قالوا أنا لله،” [65b] semeresine el uzat. Geçmişe yerinme, ḳırılmışa gücenme, dökülmüşe ṫarılma. Sālim ol, tamām-ı sa‘ādet-i zindegānī ve ferāḡı şihḫatde añla, ‘āfiyetde bul. Ḳadr-şināsī-i şihḫat u ‘āfiyeti zīrekī-i tamām u rüşd-i mā-lā-kelām ile tesmiye ḳıl. Sikke-zen-i dārü‘d-ḫarb-ı vücūduñ celle şāne şümürde-i dest-i ‘ömr itdigi naḳdīne-i enfās-ı ḫayātı ‘ināyet bil. Şebīḫūn-ı yektā-süvār-ı ecel nā-geh zuhūrı bir ḫāl ile ferāmüş itme ki emniyyet-i tamām ḫāşıl olduḳda işte ol zamān nā‘ibe-i ḫaḫarı unutma. Faḳr u cihād ile faḫr eyle, merāsım-i perhīz ü ādāba nazargāh-ı merdümde itdiginden ziyāde ḫalvetūñde ri‘āyet eyle ya‘nī zāhirde riyā, tenhāda düzdī-i būriyā idüp

Beyt: Zāhidān kīn (ki in) cilve der-miḫrāb u minber mīkonend

³⁹⁰ Başlangıcı yok.

³⁹¹ İlim, Çin’de de olsa gidip alınız. Hadis.

³⁹² Onlar; başlarına bir musibet gelince “Biz şüphesiz (her şeyimizle) Allah’a aidiz (derler)”. Bakara:2/156 (Kısmi iktibas).

[66a] me'âline mâ-şadağ olma.

Nedîm-i cihân-dîde-râ kezîn (ki ez-în) bâ-sitihende sūhan megūy. Ez-sultân-ı kâhir ü câbir ber-ħazer bâş ve endek-i 'afv ū-râ bisyâr dān ve 'afv ez-hîç sezāvâr dirîğ medār. Bâ-hîç bedî hem-dāstān mebāş. Belâ-râ be-şadağa def' kon eger mecāl būd. Tedbîr bâ- 'âkılān kon. Pîrân-ı kâr-dîde-râ ħürmet dār. Ez-āmūhten-i 'ilm ü pîşe 'ār medār. Kâr ez-ħod çünān nümāy ki ez-ān der-nemānî. Cürm ü bühtān ber-hîç kes meneh. Tā infî 'āl be-tū bâz negerded tā nîkū neyendîştî megūy. Sūd-ı her dü-cihān der-şoĥbet-i dānā şinās. Ma 'yüb-râ şüm dān. Cem 'i māl-râ iĥbāl ve ĥarc nâ-kerdeneş-râ idbār u vebāl dān. Ĥod-râ ez-heme-i 'ālem kemter dān. Bî-ħüde gūyî-râ ser-i heme-i fitnehā dān. Düstî nemüden-i düşmen-râ, düstî medān. Tevāngerî-i [66b] muṭlağ-ı ĥursendî. Revān rîza dāden be-fesād-ı sırr-ı ma 'āşî dān. 'Ālimān-râ dānā ve bînā şomor nâ-dānān-râ zinde meşomor. Nisye-râ māl medān. Ber-āverden-i ĥacet-i büzürg kârî dān. Dilîrî-i bî-silāĥ-râ nâ-dānî dān. Ez-taĥvâ-yı zād-ı āĥiret bâz. Nāşenîde megūy tā neporsend megūy. Ten-râ der-deryāhâ-yı ârzü ġarĥa mekon. Be-ğam-ı kesān şādî mekon. Maĥāl-râ hîç te 'vîl der-mekon. Hîç kes-râ be-ĥuşümet ve ceng va 'de medih. Ez-fermān berdārî-i nefş ĥazer kon. Māl-râ fedâ-yı ten kon, ten-râ fedâ-yı māl kon. Düst-râ, be-tevāzu ' bende kon. Ez-günāh lāf mezen. 'İzzet-râ, ez-hîç sezāvārî bâz medār. Der-sefer ĥod-râ ez-ān ĥoşter dār ki der-ħazar dāştî. Ez-şulĥ ber-murād nereved ceng-râ bâş.³⁹⁴

Ey dervîş! Ĥavāle-i gerden-i irādet ve ķibāle-i [67a] 'uhde-i inābet olan zîkr ü tã'at ve mücāhede vü 'ibādetden ferāğat gelüp bast-ı muĥaddemāt-ı mübāsetet ve tarĥ-ı

³⁹³ Zâhitler mihrab ve minberde kendisini parlak gösteriyorlar/ Kendi halvetlerinde başka işler yapıyorlar. Hâfiz. <http://ganjoor.net/hafez/ghazal/sh199/> (17.02.2017).

³⁹⁴ Dünya görmüş bir sohbet arkadaşıyla söz kavgası yapma. Sultan-ı kâhir ve câbirden çekin ve O'nun azıcık iltifatını çok gör. Affedilmeye lâyık olan kimseden affını esirgeme. Kötülerle ağız birliği yapma. Mecalin varsa sadaka ile belayı defet. Akıllı kimselerle tedbir al. Güngörmüş yaşlılara ĥürmet et. İlim ve bir mesleği öğrenmeyi ayıp görme. Yaptığını görüldüğü gibi yap. Kimseye iftira atma. İyi düşünmeden söyleme ki sana gücenmesinler. Her iki dünya faydasını, bilenlerin sohbetinde bil. Ayıplananı uğursuz bil. Malın tümünü ikbal, verilmemiş harcı da talihsizlik ve vebal bil. Kendini bütün âlemden aşağı gör. Boş konuşmayı bütün fitnelerin başı bil. Dost görünen düşmanı, dost bilme. Kanaat, muṭlak zenginliktir. Def'i mümkünken razı ol çünkü asiliklerin sırrı fesattadır. Âlimleri bilen ve gören say, bilmeyenleri diri sayma. Veresiye malı, mal görme. Önemli işleri bilene ver. Silahsız yiğitliği cahillik bil. Ahiret azığını takvadan yap. İştmediğini söyleme, sorulmayana cevap verme. Vücudunu istek denizlerine daldırma. İnsanların üzüntüsüyle mutlu olma. İmkansıza ayrı mana verme. Hiç kimseye düşmanlık davasında bulunma. Nefsin fermanına uymaktan çekin. Malı, vücudun fedası yap; vücudu, malın fedası yap. Dosta, tevazu ile köle ol. Günahıtan söz etme. Değeri, lâyık olan kişiden esirgeme. Seyahat anında ikâmetinden daha iyi huylu ol. Barış istediğin gibi gitmezse savaş.

encümen-i şoḥbet itdükçe mücerrib-i aḥvāl-i ‘ālem olan nedīm-i cihān-dīde ile ihtiyār-ı ülfet ü müdāhin-i ḥoş-āmed-i gūydan mücānebet kıl. Sultān-ı kāhir ve mülk-i cābirden ḥazer kıl ve cüz’ī-i ‘afvını ganīmet bil. Çirk-āb-ı günāh ile nāme-i siyāh olmayan kimse sezāvār-ı maḡfiret olmaz. İmdi seni cevr ü cefā ile tekdīr idüp şāyeste-i ‘afv u güzēşt olanlardan «³⁹⁵ومن عنى واصلى فاجن على الله» ma‘nāsın mülāḥaza eyle, nazare-i şefkat ü ‘afvı dirīğ eyleme. Bed-sirişt ü tīre-derūnlar ile mücālis ü hem-dāstān olma, iktidār u mecāl ve ma‘īšet-i zārūriyyeden fazla māl var ise taşadduḡ eyle, def‘-i beliyyāt u nevā’ib kıl. Tedbīr-i [67b] umūr u meşveret-i maşlaḥatda ‘uḡalā-yı rüşen-i re’y ü kār-āmūzdegān-ı cihān-ārā ile hem-zebān olup pīrān-ı kār-dīdeye ri‘āyet-i levāzım-ı ḥürmet kıl, ebnā-yı zamān gibi baḡ. Henüz bu mādde cāhil ve şu ma‘nadan ḡāfil imiş dirler. Hedef-i siḥām-ı ta‘n u ta’yīb iderler diyü bilmedigüñ ‘ilm ve öğrenmedigüñ şan‘at u pīşeyi ta‘allümden ‘ārlanma. Bir ḡaḏiyyeye şürü’ it ki intācına iktidāruñ ola ve bir kāra başla ki şu‘ūbet ü işkālī seni fūrū-mānde-i ‘aciz ü fütür itmeyüp ikā’ī elüñden gele. Günāh-ı nākerde ile bir ferde isnād-ı töhmet ve hīç aḡadi endāḡte-i çāh-ı miḡnet itmege niyyet itme ki «³⁹⁶الناس مجربون بأعمالهم» vefkınca giriftār-ı silsile-i mükāfāt ve ḡalḡide-i çāh-ı mücāzāt olmayasun.

Beyt: Her ki koned be-ḡod [68a] koned
Ger heme nīk ü bed koned³⁹⁷

ḡükmünce ihvāna itdigüñi bulmayasun. Çīre-desti mi‘mār-ı Sinnimār-pīşe endīşe ile esās-ı kelāma metānet-i nizām virmedükçe söyleme.

Beyt: Ez-sūḡan goften ‘ayār-ı cāhilān peydā şevēd
Tīr-i kec çün ez-kemān bīrūn şevēd rüsvā şevēd³⁹⁸

teşhīrinden ḡaflet eyleme. İki cihān menāfi‘ini şoḡbet-i merdüm-i dānāda bil. Cebīn-i ḡālī dāḡdār-ı ‘ayb-ı tekebbūr ü ḡurūr olanları bed-ḡadem ü şüm ve i‘lān-ı fişḡ u fesād ile izḡār-ı sūrūr u irtikāb-ı şūrūr idenleri mezmüm şay, teveccüh-i dūnyā vü cem‘iyyet-i mālī āsar-ı iḡbāl ve iddiḡār ü imsākı netīce-i idbār ve ḡulāşa-i vebāl añla. Bu destḡāh-ı

³⁹⁵ Ama kim affeder ve arayı düzeltirse, onun mükāfatı Allah’a aittir. Şûrâ:42/40 (Kısmî iktibas).

³⁹⁶ İnsanlar amellerine göre ceza bulurlar.

³⁹⁷ Her ne yaparsan kendine yaparsın/ Yaptığın bütün iyilik ve kötülüklerden.

³⁹⁸ Cahil insanların değeri, onların konuşmasından belli olur/ Tıpkı eğri okun yaydan çıktığında rezil olduğu gibi. Sâib-i Tebrîzî. <http://ganjoor.net/saeb/divan-saeb/ghazalkasa/sh2655/> (17.02.2017).

‘ālemdede pīçide-i minvāl-i vücūd olan ihvāna çeşm-i haķāretle bakma ve mākū-yı başiretle nesīc-i kālā-yı hoş-ķumāş-ı tevāzu‘ idüp nefsuñi cümleden aħķar tüt. Esbāb-ı [68b] hānmān-ı rif‘at ü i‘tibārıñı “من تكبر وضعه الله”³⁹⁹ āteşine yakma. Mecālis ü maħāfil ve nezd-i ekābir ü esāfilde bī-hüde-güylük ve jāy-hāyılık itme ki aşl-ı mādde-i fiten ü şürür hengām-ı lüzüm-ı sükūtda herzedārliķdur. Düşmen-i dü-bāre-i hilķatüñ temşiyet-i maşlahat u ‘adāveti zımnında düm-cünbāni-i şüret-i düstī vü gürg āştı-i bī-beķā-yı nādürüstüne aldanma. El-ħazer düşmen-i dīrīneye inanma. Zinhār bu tã’ ifeden ħayr gelür şanma muţlak tevāngerī vü ğınāyı “الفناء كنز لا ينفى”⁴⁰⁰ zımnında bil. Def‘-i mümķün iken fesād-ı kārġāh-ı ‘āleme rızā virme ki a‘zam-ı ma‘āşīdür. ‘Ulemāyı bīnā ve dānā-i cühelāyı mürde-i nā-bīnā bil. Zımmet-i diġerānda mevķūf-ı ‘uķde-i nisyān olan nisyeye tayanup mālum var dime. Silāhsız cenge girme. Mezra‘a-i ‘ubūdiyyetden der-āverd-i ħirmen-i taķvā idüp [69a] tedārık-i tüşe-i rāh-ı āħiret kıl. Vāşıl-ı sāmī‘a-i yakīnūñ olmayan aħbārı lisāne olup söyleme. Su‘āl olunmaduķça cevāba taşaddī eyleme. Vücūd-ı nā-tüvānuñı āmāl u ārzü deryālarında ġarķ ve muşībet-i dīġerān ile izħār-ı şādmānī idüp kendiñi ihvān u hem-ġināndan fark itme. Bīrūn-ı dā‘ire-i imķān-ı zātı olan emri muħālī peymüde-i endāze-i te’vīl idüp ‘aķlınca taķdīm-i muķaddemāt-ı evhām u ħayāl iden felāsife aķvāline inanup ķulaġuña ķoma. Hiç kimseye ceng ü ħuşümet da‘vāsıyla meydān oķuma. Fermān-ı nefsi emmāreye itā‘at ve şanem-ħāne-i dil hevesķarda vuşūl-ı ser-menzil-i hevā-yı nefsāni irādesiyle secde-i sehvi-i tã‘at itmekden iħtirāz eyle. Vedī‘a-i dest-i temellüküñ kılınan ecnās-ı emvāl-i serī‘ü’z-zevālī esās-ı serāy-ı ma‘rifetu’llāh olmaķ için [69b] yapılan kāh-ı vücūda fedā ve encām-ı kārda “هالك الأوجه”⁴⁰¹ vartasında serāsīme vü nā-būd olacaķ vücūdıñı me‘āle ķurbān ya‘nī maħv-ı ma‘nā-yı ma‘rifet-i Ĥudā eyle. Cennet-maķām imām ol sultāni-i ‘Arabzāde merħūmuñ

Beyt:

O deñlü mürtefi‘ bünyāddur ķaşr-ı tevāzu‘ kim

Riyāz-ı cennete nezzāre mümķündür zemīninden

beyt-i dil-āşübunı añla. Aħbābı tevāzu‘ ile kendiñe bende idüp taħşīl-i rızā-yı Ĥudā-yı zü’l-minende ol. İzħār-ı şervet ü sāmān zımnında irtikāb eyledięüñ ‘ıyş-ı pādur rikāb-ı ma‘āşīden dem urma. Sezāvār-ı iħtirām olan kirām-ı enāmdan ikrām u ħürmeti diriğ

³⁹⁹ Kim kibirli olursa, Allah onu aşıġılatır.

⁴⁰⁰ Kanaat, hiç tükenmeyen bir hazinedir.

⁴⁰¹ O’nun zatından başka her şey yok olacaktır. Kasas:28/88 (Kısmī iktibas).

eyleme. Tehiyye-i esbāb-ı sefer-i āhirete medār-ı sühület-i zafer için seferde ārāmkede-i hāzarda olduġuñ intizām-ı hālden ziyāde kendiñe nizām virüp def´-i kehālet ü baṭālet ile [70a] cüst ü çālāk ve «الوضوء سلاح المؤمن»⁴⁰² çeşmesārından nübū´ iden zülāl-i şāfi ile çihre-i hālūñden şüst ü şüy-ı terāküm-i ġubār-ı rāh idüp pāk ol. Eger şalāh u diyānetde müzāhim ü mu´arız olan küşteni ile ġālibāne-i şulh-ı vuķū´ı imkān bulmazsa ceng ü ber ü dūş-ı haşm-ı ´anīdi zaḥmdār-ı şademāt-ı müşt ü seng it.

*Ġümān-ı halk der-ḥaḳḳ-ı ḥod ḥaṭā mekon. Der-cāyī ki bāşī küstāḥ mebāş ki Ḥudā-yı te´ālā bā-tū(e)st. Der-mühimmāt, za´ıf-re`y ve süst himmet mebāş. ´Ahd-rā der-ḥālet-i ġaḏab u saḥaṭ, nīkū dār. Çizī megūy ki ´özr bāyed ḥāst. Çün pīş-i büzürgī beneşīñi heme ġüş bāş, çün ü sūḥan ġūyed tū ḥāmūş bāş. Der-cāygāh-ı tōḥmet (...). Merd-i bende-i ki furūḥten ḥāhed der-ḥāne medār. Ġam bā-kesī ġūy ki ez-tū kem tevāned kerd. Sırr-ı ḥod, bā-zen megūy. Bīmār-rā ve nā-dān-rā ve mest-rā [70b] pend medih. Şuġl egerçi ḥurd buved be-nā-āzmūde mefermāy. Dūstān-rā ez-´aybşān āgāh mekon. Çün be-ḥāne-i kesān der-āyī çeşm-rā şıyānet fermāy. Merdüm-rā be-mu´āmele biāzmāy ve āngāh dūstī kon. Bīhterīn zindeġāñi nīk-nāmī-rā şinās. Merdümān-rā be-çerib zebāñi meferīb. Bā-şāḥibān-ı devlet mūkāvaḥat mekon. Be-´ayb-ı ḥod bīnā bāş. Tā be-cāy-ı resī bā-düşmen meşveret mekon, çün kerdī her çi ü ġūyed meşinev. Ḥod-rā ez-mu´temedān ġerdān tā ber-tū i´timād konend. Be-ziyāret-i mürde vü zinde berev. Rāḥat ez-renc-i ṭaleb. Destī mīconbān tā kāñil neşevī. Rūzī ez-Ḥudā mīdān tā kāñir neşevī. Pāy-ı ez-kilīm-i ḥod dirāz mekon. Be-zāñir ferīfte meşev.*⁴⁰³

Ey sālīk! Delālet-i mürşid-i tevfiḳ ile vaḥdet ü ḥalvetüñde zāñü-zede-i secdegāh-ı itā´at ü ´ibādet iken ġünāñ-ı nā-kerde ile ithām [71a] olunmaḳda tevehhüm olunan ecri ma´şiyet-āmīz-i zu´mı yāḥūd cāme-pūş-i nümāyiş ü ḥod-fürüş-i ve maşṭaba-ı nifāḳ u

⁴⁰² Abdest mümünin silahıdır. Hadīs.

⁴⁰³ Kendi hakkında halkı zanna düşürüp hata yapma. Saygısız olma ki Allahu Teālā seninledir. Mühim işlerde, zayıf görüñlü ve tembel olma. Kızgınlık ve öfke hālinde sözünü hoş söyle. Özur dilemeni gerektirecek bir şey söyleme. Bir büyüġün huzurunda onu tamamen dinle, o konuşurken sen sessiz ol. Tōḥmetli yerlerden kaçın. Beni sat diyen köleyi evinde tutma. Gamı, kederi öyle birine söyle ki senden daha az ġüçlü olsun.. Sırrını, kadınlara söyleme. Hastaya, cahile ve sarhoşa nasihat etme. Bir işin ne kadar küçük olsa da bilmeyene buyurma. Arkadaşlarının kusurlarını duyurma. Birinin evine girdiġinde gözünü koru [etrafa bakma]. İnsanları muamele ile dene ve ondan sonra dostluk kur. En iyi yaşamı iyi ünde bil. Dalkavukluk yaparak insanları aldatma. Devlet büyükleriyle tartışma. Kendi aybını gör. Bir yere ulaşana kadar düşmana danışma, danışsan bile her ne söylerse dinleme. İnsanlara itimat et ki sana da itimat etsinler. Ölünün ve dirinin ziyaretine git. Rahatı sıkıntıdan iste. Elini hareketli tut ki tembelleşmesin. Rızkı Allah´tan bil ki kafir olma. Ayaġını kiliminden dışarı uzatma. Zāñire aldanma.

riyāda irā'et-i taylasān u ridā-i be-dūşı iştihārından lāhık olacak 'ār-ı nā-be-hencār havfiyla irā'et-i şūret-i 'isyān u izhār-ı ālāyiş-i dāmān idüp haqquñda halkı sū-i zann vartasına düşürüp bed-gümān itme ve anlara şe'āmet-i sū-i zann ile hāşıl olan vizr ü günāha 'illet olduğıñ cihetle senüñ dağı nüvişte-i nāme-i a'mālūñ olacak zevksiz günāhdan yaña gitme. Halvet ü keşret her ne maħalde olursañ terk-i şerā'it-i hıfz-ı edeble küstāh u bī-pervā olma ki

Beyt-i li-münşihī: Huftē-i 'aczm ammā pāsbān dārīm [mā]

Bī-te'emmül pā meneh der-dil ki der-hāne kesest⁴⁰⁴

me'ālince Allāh te'ālā hāzır ve her yerde aḥvālūñe nāzır dur. İntāc u temşiyeti bāz-beste-i 'uhde-i ihtimāmuñ olan [71b] mühimmāt-ı umūr-ı zarūriyyede izhār-ı 'aczm ü fütür ile za'if-i re'y ve süst-i himmet olup resānide-i mertebe-i huşul itmekde kuşur itme. Hengām-ı feverān-ı fıskıyye-i ğāzabda ihvānıyla merbūṭ-ı gülmih-i ülfet-i sābıka olan ser-rişte-i 'ahd ü mīsākı pıç-i hurde-i girih-i tegāfül itme. 'Ahdüñde ber-ķarār ol ve cüz'ī-i infī'āl-i nefsanī ile zamān-ı ihtilātda muṭṭali' olduğıñ 'uyüb-ı aḥbābı zīver-i zebān-ı teşhīr ü şemātet eyleme. Maķām-ı maḥabbetde pāydār ol encāmında müstelzim-i i'tizār olacak söz söyleme.

Mışra': Evvel endişe vāñgehī güftār⁴⁰⁵

laṭifesinden ğaflet eyleme. Būstān-ı mecālis-i büzürgāna fırsat-ı duḥul ve ruḥşat-ı müşul bulduķça ğonce gibi yek-pāre hūş ve gül gibi ser-ā-pā gūş ol ve anlar söylerken sen “
 الصمت حكمه وقيل ناعلمها⁴⁰⁶ fā'idesin fikr it [72a] ḥāmūş ol. ”⁴⁰⁷ أنفوا مواضع التمس emrine münķād ve medḥul olan meclislerden ayak çekmege mu'tād ol. Hidmetde nāz ve 'ubūdiyyetde evzā'-ı nā-sezā idüp beni şat diyen köleyi tutma, şat ve gevher-i ķadr ü i'tibārını istişhāb-ı li'ām ile kem-ķadr itme, öyle ḥazef-pāre-i bed-güheri yābāna at. Derdiñi bir kimseye söyle ki dermān olabile. Ğamuñı şol ğam-güsāra aç ki 'ilācı elinden gele. Sırrıñı 'avretlere söyleme. Ḥasteye, aḥmaķa, ser-ḥoşa naşīḥat eyleme. Maşlaḥat her ne ķadar ḥaķīr ise de kār-āzmuđe olmayan kimselere buyurma. Zu'muñca icrā-yı muķtezā-yı ihlās şanup düstlara 'aybların tıyurma. Bir kisenüñ ḥānesine varduķça hıfz-ı 'inān-ı

⁴⁰⁴ Uyumuş aciziz ama gece bekçisiyiz/ Düşüncesizlik yapma ki gönül evdeki kişidir.

⁴⁰⁵ Önce düşünce, sonra söz.

⁴⁰⁶ Sessizlik hikmettir, uygulayanı azdır.

⁴⁰⁷ Şüpheli şeylerden kaçınm. Hadis.

h̄ ṡem. Tū tevāngerī ve men dervīšem. İlāhī! Be-behişt ve hūr çī nāzem? Me-rā dīde-i dih ki ez-her nazārī behiştī sāzem bāş. Tā rāh-ı maşāff vāşevēd, süvār-ı ez-piyāde cūdā şevēd. Her ki nūr-ı ihlāş yāft, ez-riyā ḥalāş yāft. Tā ‘atī be-riyā ārāste çün ḥāne-i īst ‘āriyetī ḥ ṡāste.⁴¹¹

Rubā ‘ī: *H̄ ṡhī ki der-īn zamāne ferdī gerdī
Ve ender reh-i dīn şāhib-i derdī gerdī
Rūzān u şebān be-gird-i merdān mīgerd
Merdī gerdī çü gird-i merdī gerdī⁴¹²*

Her dil ki [74a] direv-i tuḥm-ı maḥabbet pāşīdend. Ehl-i ‘ālem ḥaṡṡ-ı melāmet ber-ān dil keşīdend. Bā-düşmen-i zāhir ceng kerdēn āsānest. Kār bā-düşmen-i bāṡīnest ki kaşd-ı ū be-īmānest. Çün bād mebāş ki be-her nā-kes vezī. Çün āteş meşev ki be-her ḥas āvīzī. Çün āb mebāş ki be-her nā-cins beyāmīzī. Çün ḥāk bāş ki bā-her ehl sāzī. Dīn der-ser-i direm mekon. Dil der-ser-i şikem mekon. Ey pārsā-yı dīn furūş! Dīn-i ḥod-rā be-loḳma-i mefurūş. İlāhī! Eger der-fitnehā-yı āḥir-zamānīm sezā-yı ānīm ki rūzān u şebān der-‘işyānīm. Huşyār bāş ki ‘akebe bārīkest. Kem ḥosb ki gūr teng ū tārīkest.⁴¹³

İlāhī! Egerçi tamāmī-i ḥalk-ı ālem yarınki günden ḳorḳar ben dūnki günden tersānem ya ‘nī fermān-bürrān-ı nefsi emmāre keyfiyyet-i saṡvet-i rūz-ı restāḥīzden ḥavf ider ben ḥaḳḳumda [74b] şābit olan aḥkām-ı menşūr-ı ezeliyyü’ş-şudūr-ı şār-mā-şār u ceffe’l-ḳalemūn çī-gūnegī-i zūhūrundan hirāsānem. Ey geç ḡaṡab idici tīz geçici Kerīm! Bu ūmīdvār-ı luṡf u ‘ināyet ve leb-teşne-i zülāl-i merḥameti deryā-yı bī-pāyān-ı

⁴¹¹ İlāhī! Herkes yarından ḳorḳar ben dūnden. Ey geç öfkelenip çabuk barīşan! Bu umutsuzlukta kurt gibi olan bizimle barīştın. İlāhī! Kullarını üç afetden şeytanın vesvesesinden, nefsin isteklerinden ve cahillīḡin gururundan ḳoru. İlāhī! Sana rahmet, bana hacet yakışır. Sen zenginsin, ben fakirim. İlāhī! Cennet ve huriyi ne yapayım? Bana bir nazar et ki her nazardan bir cennet yapayım. Cenk yolu açılsın, yayalardan atlılar ayrılsın. Her kim ihlas nurunu buldu, riyadan kurtuldu. Riyaya bulaşmış tāat, oturduḡun evi ödünç istemeye benzer.

⁴¹² Bu felekte bir fert olmak istersen/ Ve din yolunda dert sahibi olmak istersen/ Gece gündüz insanların etrafında ol/ İnsan olursan insan etrafında ol. Mevlānā Celāleddīn-i Rūmī. <http://ganjoor.net/moulavi/shams/robaeesh/sh1846/> (07.03.2017).

⁴¹³ Her gönlün içine muhabbet tohumu ektiler. İnsanlar, o gönlün üzerine melamet çizgisi çektiler. Zāhir düşmanla savaştık kolaydır. Batınī düşman zordur, çünkü senin imanına kasteder. Rüzgar gibi olma ki herkese esesin. Ateş gibi olma ki her bayaḡı kişiye asılasın. Su gibi olma ki her cinsi bozuḡa karışasın. Toprak ol ki her insanla geçinebilesin. Dinini, paraya satma. Gönlünü, dünya nimetleriyle doldurma. Ey dinini satan mümin! Bir lokma için dinini satma. İlāhī! Ahir zaman fitnelerindeyseḳ hakkımızdır, çünkü gündüz gece isyan ediyoruz. Akıllı ol ki yokuş dardır. Az uyu ki mezar dar ve karanlıktır.

merhametünden mahrûm ider misün? Kılzüm-i zehhâr-ı keremünden bu hâksâr-ı ‘aciz ü iztirâra bir kaçre ve neyyir-i tâbdâr-ı fazl u ihsânından bu hayret-zede-i zulmetkede-i hırmâna bir zerre ihsân it.

İlâhî! Giriftâr-ı silsile-i maḥabbet olan âvâreleri vesvese-i şeytânî hevâ-yı nefsanî ve naḥvet-i nâ-dânîden emân virüp bu üç dürlü belâ istilâsından hıfz eyle.

İlâhî! Saña rahmet yaraşur baña ḥâcet yaqışur. Dergâh-ı ‘acizân-penâh-ı keremünde bir ‘abd-i zelîl ve gedâ-yı ḥaḳîrem ve «إِنَّ اللَّهَ غَنِيٌّ وَأَنْتُمْ الْفُقَرَاءُ»⁴¹⁴ ḥükmünce sen Ğanîsün ben faḳîrüm.

İlâhî! Hür u cinâmı neyleyeyüm? Baña bir dîde-i [75a] Hudâ-bîn vir ki her nazarda bir başka na‘îm temâşâ eyleyeyüm. Ey sâlik!

Mışra ‘: سوف ترى إذا مجلى الغبار⁴¹⁵

Şabr it nâ-geh râh-ı maşâff açılson süvâri piyâdeden seçilsün. Her kim ki riyâdan ḥalâş buldı ol kimse nûr-ı ihlâş buldı. Âlûde-i reng-i riyâ olan tâ‘at bir libâsa beñzer ki ‘âriyet ola.

Rubâ ‘: Hâhî ki der-în zamâne ferdî gerdî
Ve ender reh-i dîn şâhib-i derdî gerdî
Rûzân u şebân be-gird-i merdân mîgerd
Merdî gerdî çü gird-i merdî gerdî⁴¹⁶

Her ol büstân-ı dil-i dâğdâra ki tuḥm-ı maḥabbet ekdiler ehl-i ‘âlem ya‘nî zâhir-bînân-ı ebnâ-yı âdem aña ḥatt-ı melâmet çekdiler. Düşmen-i zâhirî ile ceng ü âheng isti‘mâl-i şemşîr ü ḥadeng âsândur. İş düşmen-i bâtınîde ya‘nî nefis ile şaytândadur [75b] ki bunların kaçdları raḥne-i serây-ı imândur. Bâd gibi mâ‘il olma ki her nâ-kese vezân ve âteş gibi müştâ‘il olma ki her ḥasa âvîzân olasun. Âb gibi her cânibe sâ‘il olma ki her nâ-cins ile ihtilâḫ idesün. Hâk ol ki ehl ile âmîziş ü irtibâḫ idesün. Dîniñi dirhem ü dînâr-

⁴¹⁴ Allah, her bakımdan sınırsız zengindir, siz ise fakirsiniz. Muhammed:47/38 (Kısmî iktibas).

⁴¹⁵ Toz kalktığında her şeyi göreceksin.

⁴¹⁶ Bu felekte bir fert olmak istersen/ Ve din yolunda dert sahibi olmak istersen/ Gece gündüz insanların etrafında ol/ İnsan olursan insan etrafında ol. Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî. <http://ganjoor.net/moulavi/shams/robaeesh/sh1846/> (07.03.2017).

1 dünyāya şatma. Gönlüñi mümtelî-i iştihâ-yı şikem itme ya'nî istişhâb-ı metâ'-ı dünyâ sevdeysiyle ticâret-i râbiha-i bâzâr-ı âhireti unutma ve iltikâm-ı loğma-i gelû-gîr heves-i hevâsiyle kalbüñi sâ'il-i ebvâb-ı âmâl itme. Ey zâhid! Dîn-fürûş el-ğazer el-ğazer bir loğma için râh-ı dalâleti tutma.

Îlâhî! Mübtelâ-yı şuriş-i âhir-zamânuz belî ibtilâ-yı meşâ'ib-i meşâ'ibe-i sezâvâr u şâyânuz. Zîrâ ki rûzân u şebân mu'tekif-i encümen-i 'işyânuz. Ey rû-be-râh-ı sermenzil-i murâd-ı huşbâr u sebük-bâr! Ol delâlet-i [76a] merdüm-i çeşm-i başiretle kendiñi bul ki cisr-i nehr-i murâd ziyâde hağarnâk ve gâyet bârikdür. Bu h'âbgâh-ı ferâğ-ı şürîde çokluk i'tiyâd-ı h'âb-ı nûşîn itme ki 'âkıbetü'l-emr varup yatacağın hufre-i mezâr pek teng ve pek târikdür.

Kerâmât ne ber-âb reftenest, kerâmât 'ayn-ı hağîkât costenest. Bahar seest: Bahâr-ı ten, bahâr-ı dil, bahâr-ı cân. Bahâr-ı ten edebest, bahâr-ı dil vefâ(e)st, bahâr-ı cân beğâ(e)st. Der-în râh nefsi mîbâyed mürde, dilî mîbâyed zinde, cânî mîbâyed ferhunde. Mâ dilî dârim mürde, nefesî zinde, cânî der-tefrika ve eyyâmî perâkende. Maşlahat-ı düstî-râ ân ki sezâvâr bâşî ki ez-'atâ efgâr bâşî. 'Âmm ber-ânend ki tâ du'â nebuved icâbet nebuved. Hâşş ber-ânend tâ icâbet nebuved tevfiğ be-du'â nebuved. [76b] Dünyâ ne serây-ı âsâyişest, eger âsâyişest ân hem ez-âzmâyişest. Ez-zindegânî der-'azâbîm güyî ber-âteş-i kebâbîm. Ne hordîm peydâ ve ne h'âbîm. Büzürg çizî ez-mâ fevt şod ve 'ömr gozeşt ve vakt mevt şod.⁴¹⁷

Ey sâlik! Sağ-ı başı-ı âb üzere baş-ı seccâde-i irâdet idüp rûy-ı deryâda refât ile da'vâ-yı kerâmet nâ-mağbüldür. Kerâmet kerâmet cüst-cüy-ı cüybâr-ı hidâyet idüp delâlet-i Hızr-ı tevfiğ ile çeşmesâr-ı hağîkâte vuşüldür. Bahâr üç nev'idür: Bahâr-ı ten, bahâr-ı dil, bahâr-ı cân. Bahâr-ı ten iktisâ-yı libâs-ı fâhîr-i edeb, bahâr-ı dil ri'âyet-i merâsim-i vefâ, bahâr-ı cân kabûl-i şaykal-i şafâ ile beğâdur. Bu yolda ya'nî şâh-râh-ı 'ışğ u mağabbetde bir nefis gerekdür ki izâle-i [77a] teneffuğ-ı hevâ-yı mâ-sivâ ile esbâb-ı kâ'inâta vücûd virmeyüp mürde ola ve bir dil lâzımdur ki halka-i bezmgâh-ı

⁴¹⁷ Keramet su üstünde yürümek değildir, keramet hakikati aramaktır. Bahar üçtür: Vücudun baharı, gönlün baharı ve cânın baharı. Vücudun baharı edep, gönlün baharı vefa, cânın baharı bekâdır. Bu yolda bir nefis gerekir ki ölü ola, bir gönül gerekir ki canlı ola, bir cân gerekir ki mübarek ola. Bizim ise gönlümüz ölü, nefsimiz canlı, cânımız ayrılıkta ve günlerimiz dağımıktır. Dostun emrine o kimse uygun olur ki ihsanından gönlü yaralı (âşik)dir. Avam olanlar duâ etmediler, icabet bulmadılar. Seçkin olanlar icabet bulmadılar, duâ ile tevfiğ bulmadılar. Dünya, rahatlık sarayı değildir, rahatlıksa o da tecrübe edilmiştir. Hayattan kederliyiz, sanki ateş üstünde kebabız. Ne yedik ne de uyuduk. Bizden büyük şeyler [firsatlar] gitti, ömür geçti ve vakit öldü.

tevhîdde nûş-ı şerbet-i terk ü tecrîd ile zindegânî vü hayât bula, bir cân ister ki 'arağ-pîşanî-i gül-ruhân-ı a'yândan istişmâm-ı bûy-ı âşinâyî-i ezeli idüp piyâle-i vicdânî ve karâbe-i ruhânîsi gül-âb-ı revân-bahş-ı neş'e-i dâ'imî ile tola. Bizüm ise gönlümüz te'sîr-i bî-hûş-dârû-yı hevâ-yı nefis ile mürde ve nefsumüz taqvî-i dil-i heveskâr ile baţarân u zinde, esbâb-ı hân mân-ı cân ve eyyâm-ı 'ömr-i gûzarânumuz müteferriğ ü perâkendedür. Düstluğdan dem urmağa ve nefsü'l-emrde mestûr-ı cerîde-i düstân olmağa ol kimse sezâvâr olur ki 'atâ-yı düstdan müstağnî vü dil-figâr ve düstluğ lî-garağ olmayup mahabbet-i zât-ı muţlakla yanında luţf [77b] u kahr ve kabz u başt ve men' ü i'tâ mâ-sivâ vü hemvâr ola. 'Avâm-ı nâs "ادعوا فى اسبجلكم"⁴¹⁸ kerîmesünüñ ma'nâ-yı ra'nâsına nazarla icâbet-i Hudâ-yı mevķûf-ı du'â şanurlar. Havâşş-ı enâm "بهدي من يشاء"⁴¹⁹ laţifesünüñ mażmûn-ı dil-ârâsına i'tibârıyla huşul-ı icâbet-i şudûr-ı du'âya tevfiğden soñra olacağın biliyorlar ve kâffe-i a'mâl-i maħlûkât ve 'âmme-i harekât ü sekenât "والله خلقكم من افعالون"⁴²⁰ hükmünde bulurlar. Dünyâ serây-ı rāhat u âsâyiş degildür eger fi'l-cümle âsâyiş ü ferâğa zafer bulduğ ise ma'lûm ola ki ol daħi hağîkatde rāhat ve nefsü'l-emrde âsâyiş ü ferâgat degildür belki netîce-i ahvâle nisbetle âzmâyiş ü imtiħân u netîce-i miħnetdür. Bu hayât-ı zindegânîden 'azâb u keş-â-keşdeyüz. Gûyâ [78a] bir keb'ir ki inķilâb-ı sîh-i ıztırâb ile ser-âteşdeyüz. Tezâhüm-i âlâm-ı miħnet ile ne tenâvül-i bedel-i mâ-yeteħallel olacağ ni'mete fırsat var ve ne terāküm-i endüh u muşîbet ile irâhe-i merdüm-i çeşm idecek h'âb-ı rāhat bedîdârdur. Bizden bir büyük fırsat ve 'azîm-i ġanîmet fevt oldu ya'nî eyyâm-ı 'ömr-i 'azîz encâm bulup zamân mevt oldu.

İlāhî! Ne der-bendem ne āzādem. Ez-tū ne rencūrem ne dil-şādem. Der-saħāvet çün bād bāş ki ber-her kesî vezî ve der-şefķat çün āb bāş ki be-her keştî beresî ammā der-şoħbet vahşî bāş ki bā-her nā-kes neyāmîzî. Ķur'ān ez-dūst yādigārest. Çün dūst ħāzîrest bā-yādigār çî kārest? İlāhî! "بجيم"⁴²¹ tamārest "بجيو"⁴²² kodārest? Her ki ne 'aşîkest mestūrest. Rūz-rā çî koned ān ki şeb kūrest? [78b] Tū der-nām tevāngerî ve der-

⁴¹⁸ Bana duâ edin, duânıza cevap vereyim. Mü'min:40/60 (Kısmî iktibas).

⁴¹⁹ Allah dilediğini doğru yola iletir. Bakara:2/142, 213, 272; Yûnus:10/25; İbrâhim:14/4; Nahl:16/93; Nûr:24/46; Kasas:28/56; Fâtır:35/8; Müddessir:74/31 (Kısmî iktibas).

⁴²⁰ Oysa Allah sizi de, yaptığımız şeyleri de yaratmıştır. Saffât:37/96.

⁴²¹ (Allah) Onları sever. Mâide:5/54 (Kısmî iktibas).

⁴²² Onlar da (Allah'ı) severler. Mâide:5/54 (Kısmî iktibas).

kīse dāngī ne ez-ḥarāb ḥarāc mīḥāhend ve zehre-i bāngī ne. Behişt be-bahā nemīdihend, be-bahāne mīdihend, lākin tenhā nemīdihend. Nişān-ı zūhd se çizest: Kūtāh giriften-i emel, ḥakīr dīden-i ‘amel, nezdīk dānisten-i ecel. Der-her kārī yārī ṭaleb kon. Sermāye-i ‘ömr tevḥīd-rā şinās ve taqvā bīnā dān. İ’tikād-ı pāk, genc-i bī-zevāl-i şomor. Be-şabr, bülendī cūy. Tā ‘at-i Ḥaḫ-rā, ganīmet-şomār. Dünyā-perest mebāş ki Ḥudā-yı te ‘ālā-rā perestīde bāşī. Silāḥ ez- ‘ilm sāz. Ez-rāstī-i şefī ‘ engiz. Necāt-ı nefis der- ‘ibādet cūy, sūḥan ez- ‘ibādet gūy. Heme vaḫt merg-rā yād dār. Güzeştēn ez-ḥod resīden be-Ḥaḫ dān. Nefis-rā murād medih ki bisyār ḥāhed. Be-zāhid-i cāhil i’tikād mekon. Ḥiştēn şināsī-rā sermāye-i büzürg dān. Ber-ṭā ‘at ḥarīş bāş, taqvā [79a] –rā ḥiştēn-i ḥaştīn şinās. Ez-düşmen-i düst-nümā ḥazer kon. Ez-nā-dān-ı magrūr ictināb nümāy. Nā-şenīde ve nā-dīde megūy. Merdüm-rā, be-ıfırāt menikūh ve mesitāy. Āngeh be-gūş-ı şenīde-i hūş-dār, rāst gūy ve ‘ayb mecūy. Rastī ki be-dürüg māned megūy. Egerçi ziyān resed der-cevāb ta ‘cīl menümāy. Ḳavl, ez-rāstī bāz megīr. Tā neporsend megūy tā ne cūyend merd. Mefürüş ānçi ne ḥarend. Der-güzār tā der-güzārend. Ez-ḥod lāf mezen. Belā-rā netīce-i hevā dān. Ānçi nihāde-i ber megīr. Nākerde, kerde meşomor. Dil-rā, bāziçe-i dīv mesāz. Her çi ber-ḥod revā nedārī, ber-digerān revā medār. Bende-i ḥırş mebāş. Ḥuḫte-i ḡaḫlet meşev. Nān-ı heme kes-rā meḫor. Nān, ez-hiç kes dirīg medār. Ez-dervīşī meters, ez-tevāngerī menāz. Ez-dāde-i Ḥudā-yı te ‘ālā ḥūr tā kem neşevēd. Sermāye-i bāz rüy-ı [79b] sūd-ı bisyār ez-dest medih. Sūdī ki der-āḫiret dāred begozār. Emānet nigeḫ dār tā tevānger bāşī. ‘Āfiyet be-fermān-ı nefis ez-dest medih. Ez-düşmen-i ḫanegī bīşter terīn. Ez- ‘āciz-i nev-kīse vām meḫāh. Bā-neşināḫte hem sefer mebāş. Endek-i ḥod-rā, bih ez-bisyār-ı digerān dān. Tā betevānī niyāz-ı ḥod-rā ber-ḫalk ‘arza mekon. Minnet bedār, minnet meneḫ, merdüm-āzārī ber-ḥod rāh medih. Ḥiştēn-rā bende-i çiz-i kesān mesāz. Ḥācet-revāyī-rā, kār-ı büzürg şomār. ‘Uḫubet be-endāze-i günāh kon. Be-her cāy ki bāşī Ḥudāy-rā ḥāzır dān, küstāḫ merd (...). ‘Avret-i ān-rā ber-merdān üstüvār medār. Ez- ‘ādet-i fūrümāyegān perhīz kon. ‘Ahd-rā bā-vefā resān. Vaḫt-rā, ganīmet dān. Düstī-i dilhā der-saḫā ve güm-āzārī(e)st. Ḥod-rā ez-ḫāl-i ḥod ḡāfil mesāz tā ez-muḫāsebe-i ḥod neperdāzī der-digerān şürū ‘ [80a] mekon. Megū ānçi netevānī şenīd. Sa ‘ādet-i dünyā vü ‘āḫiret der-şoḫbet-i dānā şinās. Tevāngerī ki ez-dervīşī īmen būd ḫanā ‘atest. Ez-düst yek cefā mekerd, düst-rā der-ḫiştēn āzmāy. Muşāḫib-rā, der-vaḫt-i nīstī tecrūbe kon.⁴²³

⁴²³

İlāhî! Ne köleyim ne hürüm. Senden ne incinmişim ne de gönülüm mutlu. Cömertlikte rüzgar gibi

İlâhî! Ne âvîh̄tegî-i fitrâk-ı maḥabbetle gerden-dâde-i ṭavḳ-ı tecerrüd olup ḫalka-i zencîr-i ihlâsa bağlandum ve ne bezmgâh-ı a'ÿân-ı sâbitede dest-i sâķî-i ezelden tecerru' itdigüm şahbâ-yı 'acîbü'l-keyf-i teklîfden şu'üd-ı dimâĝ-ı cân iden nicâr-ı neşve-i fi'l-cümleden ḫalâş bulabildüm. Meş'ale-i zûlmet-sûz-ı âsâr-ı cemâl ile reh-yâb-ı sermenzil-i ümîd ü recâ olduĝça daĝ-daĝa-i cân-ḫırâş-ı bîm-i satvetden rehâ bulup ihâta-i âfitâb-ı rahmet ü 'inâyetüñle def'-i tîre-rûzî-i ye's ü ḫırmân iderüm. Rencür degilüm ammâ şadme-i ḳahramân-ı celâlünü [80b] mülâḫaza itdükçe güsistegî-i ser-rişte-i ümîd ü recâ ile 'inân-ı güsiste-i 'arşa-i perîşânî ve ĝaltîde-i ḫâk ü ḫün-ı hirâsânî olup berzah-ı hevlnâk-i ḫavf u ḫaṭarda pây-der-gilüm.

Ey sâlik! Şahâde-i taķlîd-i cünbiş-i nesîm-i şabâ ile «خبر الناس من ينفع الناس»⁴²⁴ bâzârından intifa' idüp herkese ḫayruñ tokuna. Nermî vü şefkatde iktisâb-ı meyelân-ı âb-ı şâfi kıl ki mecâlis-i aḫbâb u etrâbda menḳabe-i mekârim-i aḫlâkuñ oĝuna. Kesret-i

ol ki herkese es ve şefkatlikte su gibi ol ki her gemiye ulaş. Ama sohbet kötüyse insaniyetsizlere karışma. Kur'ân dostun yadigarıdır. Dost varken yadigara ne gerek var? İlâhî! “(Allah) Onları sever.” tamam da “Onlar da (Allah'ı) severler.” hangileridir? Her kim âşık değildir, sarhoş da değildir. Gece kör olan [insan] gündüzü ne yapsın? Senin namın zenginliktir, kesende dirhem yok; harap yerden harac isterler, sende yiĝitliĝin sesi yok. Cenneti kıymet ile vermezler, bahane ile verirler, ama onu da yalnız vermezler. Zühtlüĝün işareti üç şeydir: İstekleri azaltmak, amellerini hakir görmek, ecelin yakın olduĝunu bilmek. Her bir işinde yardım iste. Tevhîdi ömrün sermayesi bil ve takvayı ona temel bil. Temiz itikadı, sonsuz hazine say. Sabrı, yükseklerde ara. Allah'a tâati, ganimet say. Allahu Teâlâ'ya kul olayım dersin dünyaya tapan olma. İlimden silah yap. Doğruluĝu [kendine] şefaât edin. Nefsinin kurtuluşunu ibadette ara, sözü ibadetten söyle. Her vakit ölümü hatırla. Allah'a ulaşmayı kendinden geçmekte olduĝunu bil. Nefse istediĝini verme ki istediĝi çoktur. Cahil zâhide inanma. Kendini bilmeyi, büyük sermaye bil. Tâati hırsla yap, takvayı sağlam kale bil. Dost görünen düşmandan sakın. Gururlu cahilden çekin. İşitmediĝini, görmediĝini söyleme. İnsanları, kınamakta ve övmekte aşırıya gitme. Kulaĝınla duyduĝunu koru, doğru söyle ve ayıp arama. Yalana benzeyen doğruyu söyleme. Sana zarar verecekse cevap vermede acele etme. Sözü, doğruluktan geri çekme. Sorulmadan söyleme ki cevaplayanı aramasınlar. Alınmayan şeyi satma. [Dostlarının hata ve kusurlarını affet] geç ki [onlar dahi seni] geçerler [affederler]. Kendinden söz etme. Hevesin sonunun bela olduĝunu bil. Neyi koyduysan [artık] geri çekme. Yapılmamışı, yapılmış sayma. Gönlü, şeytanın oyuncaĝı yapma. Her neyi kendine lâyıık görmüyorsan, başkalarına da lâyıık görme. Hırsın kölesi olma. Gaflet uykusunda olma. Herkesin ekmeĝini yeme. Ekmeĝi, hiç kimseden esirgeme. Fakirden korkma, zengine naz yapma. Allahu Teâlâ'nın verdiĝi nimeti azaltma. Çok kârı var diye elindeki sermayeyi telef etme. Kârın uhreviyyesi varsa bırak. Emaneti koru ki zengin olasın. Nefsin isteklerine uyma ki afiyet bulasın. İç düşmandan daha çok sakın. Sonradan görme acizden borç isteme. Tanımadığınla yolculuĝa çıkma. Kendindeki [sahip olduĝun] az şeyi, başkalarının çoĝundan, daha çok bil. Kâdir olduĝun kadar niyâzını halka arzetme. Minnettar ol, minnet etmeyip insanları incitme. İnsanların baĝışlarının kölesi olma. İhtiyacı gidermeyi, büyük iş say. Günahın haddine göre, ceza ver. Her yerde Hüdâyı hazır bil, küstah olma. Kadınları, erkeklerin üzerine galip etme. Kötü âdetlerden çekin. Ahde vefa et. Vakti, ganimet bil. Gönüllerin dostluĝu, cömertlikle ve sitemin yok olmasıylaadır. Kendi hâlimden gâfil olma, kendini muhasebeye çekmedikçe diĝerlerine [başkalarını muhasebeye] başlama. Duymaya güç yetiremediĝini [üzüldüĝün şeyi] söyleme. Dünya ve ahiret saâdetini bilenlerin sohbetinde bul. Zenginlik kanaatle fakirliĝe karşı korunabilir. Dosta bir cefa etme, dostu azarlama. Dostu, yokluk zamanında tecrübe et.

⁴²⁴

İnsanların en hayırlısı insanlara en faydalı olandır. Hadîs.

ihtilâf ve vefret-i ülfetden ictinâb it ki her nâ-cins ile âmîziş-i şūrî vü ma'nevî idüp nişâne-i sihâm-ı âlâm olmayasun. Şeyhüñ -kuddise sırrahû- “*Qur'an ez-düst yâdigârest. Çün düst hâzirest bā-yâdigâr çi kârest?*”⁴²⁵ maqal-ı hâlîsi ta'kîd ü eşkâlden hâlî olmamağla [81a] kümmelîn-i şūfiyyenüñ -kuddise'llâhü esrârühüm- havârîk-ı 'ādāta dā'ir aḥvālîni müştēmil-i kütüb ü resā'ilde gördüğümüz bazı 'āsār ile te'vîle muhtâcuz. Erbâb-ı başîrete maḥfî degildür ki gerek erbâb-ı zâhir ve gerek aşḥâb-ı bâtinuñ aḥkâm-ı şer'â'ir-i şerâyi' ü âsâr serâ'ir-i ḥaḳâyîka teşebbüs ü tevessülleri pîşgâh-ı dîvân-ḥâne-i rîzâda iktisâ-yı ḥil'at-i ḥüsn-i ḳabûl ve dehlîzü'l-ḳurb-ı sulṭân-ı lâ-yezâle iktisâb-ı dest-mâye-i vuşûl içündür. Sa'âdet-i ḳabûl müyesser ve devlet-i vuşûl muḳarrer olup 'ale'l-ḥuşuş havâşş-ı evliyâdan pûte-i tevḥîdde izâbe-i cevher-i vücûd ve seyl-i 'âlem-i ber-endâz-ı terk ü tecrîd ile izâle-i 'alâyîk-ı bûd u ne-bûd idüp âşinâ-yı deryâ-yı hüviyyet ve şinâver-i ḳulzüm-i ḥaḳîḳat olanlara esbâb u vesâ'ilden ki şer'a-i şer' u meslek-i sülûkdur. İstîgnâ-yı ıztırârı ḥâşıl olacağına delâlet-i [81b] ḥücûm ile ihtiyâr-ı seyr ü sülûk idenler tûlû'-ı âfitâb-ı cihân-tâb sebebiyle rehberî-i kevâkibden müstâgnî oldukları bürhândur ḳaldı ki “*Bā-yâdigâr çi kârest?*”⁴²⁶ ibâreti ki ma'nâsı Qur'an'a ne ihtiyâc ḳalır dimekdür. Aşḥâb-ı vuşûl ve encümen arayan ḳurb u ḳabûle nisbet her ne ḳadar ḳâbil-i tevcîh ü te'vîl ise de yine televvün-i ḳable't-temkîn-i erbâbına ki mübtediyân-ı fenn-i etvâr ve bîrûn-nişînân-ı serâ-perde-i esrâr dirler yaḳışmaz “الإنسان”
 „نعرفه بالله من أفاضت اللسان لأن فيها مخافات”⁴²⁷

Ey sâlik! Ḥâzret-i mü'ellifüñ -kuddise sırrahû- “*İlâhî! “بجئيم” tamâmet “بجئو” ne kodâmet?*”⁴²⁸ diyü âşinâ-yı zebân-ı ḳalem-i taḥḳîḳ itdigi ma'nâdan murâdı Cenâb-ı Ḥâzret-i Vâhibü'l-'atâyânuñ cellet-i ḳudrete saña edâ-yı vazâyîf-i tâ'at için iḥsân-ı cevârîḥ ü a'zâ ve in'âm-ı 'aḳl u rüşd ü ḥavâss [82a] u ḳavî itmesiyle mefhûm-ı kerîme-i “بجئيم”⁴²⁹ tamâm-ı taḥaḳḳuḳ bulur. Ammâ sende tâ'ate ḳudret ü ta'aḳḳul, levâzım-ı 'ibâdete miknet ü iltibâs, libâs-ı beşerîyyet şerefiyle taḥammül-i emânete isti'dâd u ḳâbiliyyet var iken i'tikâf-ı zâviye-i 'ibâdet ḳanı ve mülâzemet-i bâb-ı maḥabbet niçe oldı? Ḳulluḳ böyle mi olur dimekdür. Câm-ı ser-şâr-ı işḳdan şurîde-i neşve-i maḥabbet

⁴²⁵ Kur'an dostun yadigarıdır. Dost varken yadigara ne gerek var?

⁴²⁶ Yadigara ne gerek var?

⁴²⁷ Dil afetlerinden Allah'a sığınırız. Çünkü onlar yüzünden insanın korktuğu başına gelir.

⁴²⁸ İlâhî! “(Allah) Onları sever.” tamam da “Onlar da (Allah'ı) severler.” hangileridir?

⁴²⁹ (Allah) Onları sever. Mâide:5/54 (Kısmî iktibas).

olmayanlar “⁴³⁰ولم اعين ابصارها ولهم اذان لا يسمعون بها” tahtında dāhil-i reme-i “اولئك كالانعام بل هم اضل⁴³¹ durlar ve miyāne-i zālām-ı şebde pertev-i cemāl-i şāhid-i envārı ki ⁴³²كأنهم في رابعة النهار” āşikārdur. Görmeyen huffaş-menişler rüşenī-i ruzī neylerler ki hāqīkatde ‘amā-yı başar-ı başiretle mübtelā-yı ‘illet-i sebeldürler. Miyāne-i halkda ismūn tevāngerī vü ğınā ile meşhūr, kīse-i iktidāruñda ise habbe yok da ‘vā-yı mücerred idüp [82b] neylerün? Mübtehic-i istişhāb u temellūki oldıguñ harābezārdan sālyāne isterler sende ise yārā-yı def‘ ve zehre-i imtinā‘ nā-peydādur. Sen ne söylerün ya‘nī hücüm-ı seylāb-ı kehālet ile harāba virdigüñ erkān-ı kaşr-ı vücūduñdan ki dest ü pā vü çeşm ü gūş u dil ü cān u ‘aql u hūşdur. ‘Amel isterler n’işlersün? Ālūde-i çirk-āb-ı ‘ucb itdüğüñ zühd ü taqvāya i‘timād ve muqābele-i a‘mālde istiḥkāk-ı na‘īm-i firdevse i‘timād idersün bilmez misün ki cenneti bahāne ile virürler bahā ile virmezler ve ni‘met-i duḥūl-ı cennet cānib-i fażl-ı İlähī’den beyne’l-‘ibād bir rātibe-i müşterekdür ki girenler yalnız girmezler.

Nişāne-i zühd ve ‘alāmet-i ihlāş üç nesnedür: Biri kūtāhī-i ser-rişte-i emānī vü emel, ikinci istiḥkār-ı riyāzet ü ‘amel, [83a] üçüncü i‘tikād u taqarrüb-i eceldür. İ‘āre-i kabza-i irādet-i cüz’iyyeñ olan kuvvet-i tedbīr-i kem-te’sīriñe ğarrū’n-nevb temşiyet-i maşlahat-ı cüz’iyye vü külliyyede müteferrid-i vücūd-re’y olma. Her emrde bir müsteşār ve her kārda bir yār i‘ānetünden ğaflet eyleme. Tevhīdi sermāye-i bāzār-ı ‘ömr kııl ve taqvāyı aña bünyād ü esās bil. Dürüstī-i i‘tikād u selāmet-i īmānı, ḥazīne-i sa‘ādet-i dünyā ve gencīne-i devlet-i ‘uqbā şay. Şūrī vü ma‘nevī-i ṭalīb-i irtifā‘-i derece vü menzilet iseñ tavāriḫ-ı ma‘reke-i rüzgāra teslīm-i ‘inān teslīm ü rızā idüp şabūr ol. Ṭā‘at-i Mevlā’yı ğanīmet bil hezīmet bulma. İşbāt-ı da‘vā-yı Hudā-perestī ideyüm dir iseñ müzāhrefāt-ı ārāyişe vücūd virüp dünyā-perest olma. Seyf-i kātı‘-ı ‘ilm-i nāfi‘den tertīb-i silāḥ ve tehiyye‘-i bişāt-ı şalāḥ [83b] eyle ki mübāḥase-i ‘ilmiyye-i ‘akliyye vü naqliyye bezminde rezm-i vāki‘ oldukça ḥaşmı mağlūb ve i‘lām-ı mükāberelerin tercümānī-i zebān bürhān-ı kāt‘ıla maqlūb eylesün. Ta‘allüm-i ‘ulūmden ile’l-leḥdi ‘ār itme. Rāstī vü istiḫāmetden kendiñe şefi‘-i ittiḥāz it saḳāmeti şī‘ār itme. Nesīm-i muḥālif-i hevā ile bīmār olan nefis-i emmāreye dārū-yı bür’ü’s-sā‘a-i necāt u ifākātı şifā-

⁴³⁰ Gözleri olup da bunlarla görmeyen, kulakları olup dabunlarla işitmeyen. A’râf:7/179 (Kısmî iktibas).

⁴³¹ İşte bunlar hayvanlar gibi, hatta daha da aşağıdadırlar. A’râf:7/179 (Kısmî iktibas).

⁴³² Gündüz güneşi kadar apaçıktır.

hâne-i perhîz ü 'ibâdetde ara bul ve hemîşe şoḥbet-i 'ibâdet ve müzâkere-i tevḥîd ü riyâzetle gūyâ ol. Mevti her bār-ı ḥâtırda ber-ḳarâr tut. Ḥaḳḳ'a irmek dilerseñ kendiñi unut. Nefs-i meyyâlîñüñ teklîf ü teḳâzâ vü murâd ü hevâsına müsâ'ade gösterme ki istediği çoḳdur. Cāhili zinde bilme ki da'vâ-yı vüçüd itmege cānı yoḳdur. “⁴³³»⁴³³ [84a] ma'nâsını bir hoş mülâhaza idüp zâhid-i cāhil ve 'âbid-i rācile rabṭ-ı silsile-i i'tikâd itme kendiñi bil. Sermâye-i sa'âdet-i 'uzmâ olan ⁴³⁴»⁴³⁴ sırrını endîşe ḳıl. Güzâşte-i kâlbüd-i ḥilḳatüñ olan mādde-i meyelân u hırşı maşrûf-ı emr-i tâ'at eyle. 'İbâdet ü taḳvâyı kendiñe ḥıšn-ı ḥaşîn idüp zaḥm-ı sinân-ı şeyṭândan emîn ol. ⁴³⁵»⁴³⁵ tamḡasıyla dâḡdâr olan düşmen-i ḡaddâr-ı düst-nümâdan emîn olma emân bul. Ḥüsn ü ḳubḥı temeyyüzden 'âciz-i cāhil-i maḡrûrdan ictinâb it. İştmedigüñi görmedigüñi zîver-i mesâmi'-i ihvân ve naḳl-i mecâmi'-i yârân eyleme. 'Āḳıbet-i kârda mâ'il-i semt-i ḥilâfı olacaḡuñ aḳvâl-i medḥ ü zemmi ḥaḳḳında ihtyâr itme. Vâşıl-ı sâmi'a-i yaḳînüñ olan aḥbârı ḥıfz eyle toḡrı [84b] söyle 'ayb-cüy olma. Müşâbih-i kizb ü dürüḡ olup sâmi'îni endâḥte-i varṭa-i sū-i zann idecek sözi ketm eyle mutaḳarrır olursuñ daḡi imsâk-ı 'inân-ı zebân it söyleme. Sâ'ilüñ me'âl-i su'âlini ḳalem-i şîrîn-i raḳam-ı endîşe ile şaḥîfe-i zihn ü idrâk yazmaduḳça belâ-ı te'emmül-i cevâba şitâb eyleme. Aḳvâlüñi râstî vü ḥaḳ-güyulükdan alıḳoma. Mes'ûl olmadıḡuñ söze ḳarışma. Da'vetsüz bir yire varma. Ḥaḳḳuñ nazar-ı i'tibârından sâḳıṭ olup almayacaḳların şatma. İḥvândan şudûr iden ḥaṭâ ve ḳuşûrı ma'zûr tut gec ki anlar daḡi senüñ şaḥîfe-i günâhuña ḳalem-i 'afv çekeler. Temeddüḥ-i zât ve şervet-i bî-şebât ile 'izzet-i nefis-i rezîlden dem urma. Netîce-i hevâ vü heves belâ oldıḡını bil. Kendiñi sergirânî-i neşve-i ibtilâya [85a] aldurma. Ḳoymadıḡuñ elüñle ḳaldurma. İtmedigüñi itdüm dime. Gūy-ı meydân-ı maḥabbet olan beyza-i dil-âzâdeñi bâzîçe-i çevgân-ı şeyṭân itme. Nefsüñüñ müteneffir oldıḡı ma'nâ-yı âḡir ḥaḳḳında revâ görme. Bende-i hırş u âz ve ḡaflet-zede-i ḥ'âb-ı nâz olma. Herkesüñ etmegin yime. Etmegi bir kimseden [dirîḡ] idüp bezl-i ni'met ü nân ve başt-ı ḥ'ân-ı iḥsân ile faḳîr olurum dime. Ḳısmet ü naşîbüñi ḳalem-i ḳassâm-ı ezel ile cerîde-i ⁴³⁶»⁴³⁶ da mu'ayyen bil. Nevâleñe zevâl irmesüñ dirseñ Allâh'uñ virdigüne ḳanâ'at ḳıl. Fâ'ide-i keşîre ümîdiyle elüñdeki

⁴³³ Allah kendisine cahil bir takipçi tutmaz.

⁴³⁴ Nefsini bilen. Hadîs.

⁴³⁵ Bir şey uğruna burnunu kesti.

⁴³⁶ Biz paylaştırdık. Zuhruf:43/32 (Kısmî iktibas).

sermāye-i itlāf itme. Fā'ide-i uhreviyyesi var ise kār it tütme. Emānete ihānet itme ki ḡanī olasun. Kendiñi es'ir-i şehvet itmeyüp itā'at-i fermān-ı nefis ü hevādan ihtirāz eyle ki 'āfiyet bulasun. [85b] Düşmen her ne kadar za'if ü nā-tüvān ise de hūr u haķır görüp mekrinden emīn olma. Ammā düşmen-i hānegīden ki şeytān nefis-i şābitü'l-'udvāndur ziyāde hāzer kıl. Fūrū-māyegān-ı nev-kīsedden ķarż isteme. Meşreb ü mesleki ma'lūmuñ olmayan bī-gāneler ile yola gitme. Kendinüñ mālīk olduḡuñ azacıķ nān-ı huşķ-ı bī-imtinānuñı āherüñ memzūc-ı hamīr-maye-i minnet olan çok çok ni'metinden daħi çok bil. Kādir olduḡuñ kadar ķadr-nā-şināsān-ı rüzgāra 'arz-ı niyāz itme. Sūkūtı kendiñe 'ādet kıl. Aħbābdan görilen i'ānet ü mü'rüvvetden cüz'ī ise de minnetdār ol. Sen itdiḡuñ iħsānla taħmīl-i imtinān itme merdüm-āzār olma. Halkuñ mālına göz dikme. Bende-i iħsān-ı le'imān olup nedāmet çekme. 'Arz-ı hācetle ķapuña gelüp dem-sāz-ı niyāz olan aşhāb-ı recānuñ [86a] pīşān-ı istid'asına havāle-i müşt-i dest redd itme. Hācet-revālīḡı sa'ādet ü niyāzmend olmayup melaz olmaķlıḡı büyük ni'met bil. Sitem gördiḡuñ kimseleri itdiḡüne göre mu'āheze kıl. Haṡāen yāhūd ķaşden bir kimseden azacıķ cefā görmekle derūnuñı ķīr-gün-ı ķīn ü ḡayz idüp ebnā-yı zamān gibi harābī-i hānmān ve i'dām-ı māl ü cānına ķaşd itme. Bulunduḡuñ yerde küstāh u bī-edeb olma. Her hālide Hūdā-yı mūte'ālī hāzır ve cemī'-i aħvālūñe nāzır bil. ⁴³⁷الرجال وأمرنا عالنساء hükmün bozup reh-zenān-ı kārban-ı kār ü bār olan zenānı merdān üzerine ḡālib ve metbū'ī-i tābī' luṡfuna tālib itme. Le'imān-ı bed-i tıynet-i zamān ve fūrū-māyegān-ı güm-furşat-ı devrān 'ādetleriyle hūylanup i'tiyād-ı rezā'ilden perhīz it. 'Ahde vefā kıl. [86b] Furşatı ḡanīmet bil. Celb-i ķulūb ve setr-i 'uyūb, is'āf-ı recā ve ifā-yı muķtezā-yı saħā ile olur ve bu sa'ādet-i halk üzerenden terk-i sitem ve ref'-i cefā ile şüret bulur. Kendi aħvālūñden ḡāfil olma. Kendi nefsūñi nīk ü bed muħāsebeye çekmedükçe teccessüs-i aħvāl-i ḡayra şürū' eyleme. İstimā'ından mütekeddir olduḡuñ sözi ḡayra söyleme. Devlet-i dūnyā ve sa'ādet-i 'uķbāyı şöhet-i 'ulemā ve muķārenet-i merdüm-i dānāda bul. Zārar u hūsran ve ye's ü hīrmānı ülfet-i nā-dān u ihtilāt-ı cāhilānda bil. Aḡniyā-yı zamān ve tevāngerān-ı cihān-ı cihet-i kesret-i māl ve sebep-i vefret-i esķāl ü aħmāl ile peyveste-i sengsār-ı āfāt ve zaħmdār-ı tavāriķ-ı beliyyāt olup ḡināsı müstelzim-i renc ü 'anā olduḡı muķarrer iken devletmendī-i 'ālem-i ķanā'atde olan [87a] rāħat-[bāl] ve ferāḡat-ı hātır-gūşe-i güzīnān-ı fakr u güm-nāmide bulunan ārām u āsāyişden efzūn ve aşhāb-ı ķanā'at-i hemvāra āsūde-i āsīb-i gerdündür. Dūstdan bir cevır görmekle ķaṡ'-ı

⁴³⁷ Erkekler, kadınların koruyup kollayıcılarıdır. Nisā:4/34 (Kısmī iktibas).

rābīta-i ūlfet idüp bī-gāne olma. Sen daħi aħbābı, zamān-ı hışm u ğazabuñda tecrübe it ya' nī senden řudūr iden tehevür ü ğazab zımnında aħbāba nisbet-i vāķi' olan zülle vü ħařādan rü-gerdān olanları maħabbetde sābit-ķadem-i ařħābından bilme. İnkılāb-ı dolāb-ı devrān ve iřābet-i çeřm-i zaħm-ı zamān ile teng-dest ve mertebe-i ķadr ü menziletüñ pest olduğı vaķitlerde

Bevt: Yārān be-rüz-ı ħādiře yār-ı cihān şevend
Çün yār şod zamāne heme mihrbān řevend⁴³⁸

mefhūmuna mā-řadaķ olan āřināları unut, ammā

Ķıř 'a-i li-münřihī: [87b] Nā-mihrbān-ı refiķ beni sen niçe añladuñ
Sanduñ ki rüz-ı 'izzet ü cāhuñda yārūñum
Pervāne-i şikeste-per şem' -geşteyüm
Miħnetde bařuña dönerüm ğam-ġüsārūñum

mażmūnuna müstaħaķķ olanları pek tüt.

Bedān ki ħayr nīst meġer der-řoħbet-i se ten: 'Ālimī ki tū-rā ez-'ayb-ı tū bāz dāred ve ber-perhīz āred. Dervīři ki der-řoħbet-i ū mütevāzi' bāři ve be-ħayrāt peyvendī. řāħib-i dilī ki ber-ser-i vey ebr-i raħmet bāred meġer ez-ān ħizi ber-tū bāred. Īmān ber-se vechest: Bīmest ü ümīdest ü mihrest. Bīm ħünān mībāyed ki tū-rā ez-ma' řiyet bāz dāred. Ümīd ħünān mībāyed ki tū-rā be-tā'at āred ve mihr ħünān mībāyed ki der-dil-i tū tuħm-ı maħabbet kāred. Īlāhī! Egerçi dūr mīdānend nezdīkter ez-cānī. Her niřān ki dihend ber-ter ez-ānī. Müzdverān [88a] ez-tū be-müzd rāzi ve 'āřiyān ħacel ez-müstakbel ve māzi. Be-rüz-ı ħande ve be-řeb-i ħāb ve dil der-cem'-i esbāb. Eger müřtāķ-ı niyāzmendī ġū tarīķ-i niyāzmendī ez-ħünīn ten ħi-rā ħorsendī ve dil-i ħod-rā ħi-rā ħünīn mīpesendī? Īlāhī! Mā-rā ez-se ħiz nigār dār: Ez-maħrūmī der-vaķt-i bār ve ez-münāķařet be-rüz-ı řümār ve ez-ħicāb be-vaķt-i dīdār. Īlāhī! Se ħiz-i mā-rā kerāmet kon: řiħħat-i ten ve ferāġat-i dil ve řafā-yı vaķt dārī. Beħor u beħorān tā nemīri hem-ħü ħarān. Küfr ez-İslām biř ve hevā ez-küfr piř. Īudā-perest dervīř-i tevāngerest ve hevā-perest tevānger-i dervīř. Īlāhī! Eger men tevānistemī ki ez-cürm begozāřtemī. Çün cürm-i men menem, tevbe-i men ħi(e)st? Çün 'özr peziroft der-heme 'ālem ħün men

⁴³⁸ Dostlar olay (sıkıntı) ġününde dünya dostu olurlar/ Bütün ġülyüzlüler zamane dostu olurlar.

kī(e)st? Çün hâzirest be-edeb zī çün nâzirest be-ṭarab zī. [88b] Vābeste-i ū-rā ‘illet nīst, nāvābeste-i ū-rā hīlet nīst. Ez-būde nālem yā ez-nā-būde. Ez-būde muhālest ve ez-nā-būde bī-hūde. ‘Adl-i ū pinhānest ve faẓl-ı ū āşikār. Ū hem gūyed ki ber-hīz ve her-gāh ki kaşd konem. Be-küstāhī serem gūyed ki begorīz. Yekī-rā dūst mīhāned ve yekī-rā mīrāned ve kesī sırr-ı kabūl ve redd-i ū nedāned. İblīs-rā ez-āsmān mīrānend, Ebū Bekr-rā ez-büthāne mīhānend. İblīs, der-āsmān zındīk şod; Ebū Bekr, der-büthāne Şiddīk şod. Īn kār-ı hidāyetest tā bā-ki ‘ināyetest. İlāhī! Bende cürm kerd ve haste-dil ve ālūde-dāmen bāşed. Münādī-i kerem-i āvāz dād ki naşīb-i mağbūnān bā-men bāşed. Raḥmet-i sebkat girifte-i faẓl u kerem zāmin şod. Lā-cerem segī ān seb-rā sāmīn şod. İlāhī! Eger ten mücrimest dil muṭī‘est ve eger bende güneh kārest [89a] kerem-i tū şeftī‘est. İlāhī! Mā-rā hāstī men ān hāstīm ki tū hāstī mā-rā beyārāstī çünān ki hod hāstī. İlāhī! Men çi ehl-i hāst ve der-hāstem ez-nīk u bed-i hāş be-kāstem? Ser-i ‘ināyet be-dest-i kifāyet ne men pīrāstem. Eger genc-i ‘izz-i hod der-ḥarābī-i ‘ac mīnehī men bed-īn rāstem. Kerīmā! Rūz-ı āḥir ḥaḳḳ-ı hāş meḥāh, çün men der-rūz-ı evvel būd-ı hāş neḥāstem. Her bende-i ki bendeḡi koned āzādī yābed. Kemāl-i merd der-bende kī(e)st ve ‘izzet vey der-tavāzū‘ ve efkend kī(e)st. Yār-ı nīk, ez-kār-ı nīk; yār-ı bed, bedter ez-mār-ı bed. Yār-ı nīk, tū-rā be-‘özr āvered. Yār-ı bed, tū-rā be-‘aceb āvered ve yār-ı bed tū-rā ez-īmān ber āvered ne ‘üzü billāh. Eger yār-ı nīk dārī ṭarab kon, eger nedārī ṭaleb kon. Şoḥbet bā-şālihān dār ki şoḥbet-rā eşerest mis der-şoḥbet-i kīmyā oftād zer-geşt. Haste-i ḥurmā be-dest [89b] dihkān oftād dirāht-ı pūr ber-geşt ve āngāh be-dest-i hīzem keş oftād ḥākister geşt ammā dāde-i pāk bāyed tā pāk bīned cevherī üstād bāyed ki dürr ez-seng-i rīze çīned. Dānī ki dāde-i sırr-rā ki nigāh dāred, ān ki dāde-rā der-ser nigāh dāred ve cüz ber-dūst negomāred. Eger tū hod-rā beşināhtī ez-şādī ve neşāṭ begodāhtī. Eger şoḥbet-i hod-rā der-yaftī bā-her dü-‘ālem neperdāhtī.⁴³⁹

⁴³⁹

Bilmiş ol ki bu üç kişi dışında başkalarıyla sohbet etmede hayır yok: Bir âlim ki seni günahtan engeller ve perhize (takvaya) yönlendirir. Bir derviş ki onunla sohbet ederken tevazu edeceksin ve hayır işler göreceksin. O gönül sahibi ki onunla sohbetten rahmet yağmuru yağar, ondan sana bir şeyler yağar. İman üç türdür: Korku, ümit ve sevgidir. Korku öyle olmalı ki seni günahtan alikoymalı. Ümit öyle olmalı ki seni tâat üzere kılmalı. Sevgi öyle olmalı ki senin gönlüne muhabbet tohumu ekmeli. İlahî! Seni ne kadar uzakta da bilseler cândan daha yakınsın. Hangi nişanı verseler sen ondan daha üstünsün. Ücretle çalışanlar senin ücretinden razılar; asiler de gelecekte ve geçmişten utanıyorlar. Güldüğün günde ve uyuduğun gecede sebepler gönlünde toplanır. Yalvararak özlediğini söylüyorsun, niyâz yolunda böyle tene niçin kanaat edersin ve böyle gönlü nasıl uygun görürsün? İlahî! Bizi bu üç şeyden koru: Meyve vaktinde mahrumluktan,

Ey dervîş! Bilmiş ol ki hayr me'mûl olunmaz illâ üç kimsenüñ şöhetinde berekete nihâyet bulunmaz: Biri ol 'âlim-i 'âmildür ki saña ta'îm-i 'ulûm-ı nâfi'a ile tefhîm-i temâyüz-i hüsn ü kubb idüp irtikâb-ı rezâ'il-i kabâyiñ ü ma'âyibden dür ve sa'y u himmetüñe taşşîl-i meleke-i perhîz ü takvâya makşûr eyleye. İkinci şol dervîş-i dil-rîş-i haqîkat-i endîşedür ki te'âtî-i kâsât-ı bezmgâh-ı [90a] şöhetleriyle ser-endâz-ı neş'e-i tevâzu' u firütenî olup vâşıl-ı hâşıl-ı mezârî'-i hayrât ve nâ'il-i devlet-i tevfiğ-i meberrât ola. Üçüncü bir mürşid-i şâhib-i dil ve bir şâhib-i ferruh-ı nefsi-kâmildür ki âbyârî-i feyyâza şehâb-ı 'inâyet-i hadîka-i halvet-hânesin şâd-âb-ı matîr-i rahmet itdükçe sen dañi muqârenet ü mücâlesetüñ sebebiyle hişşedâr-ı reşâşe-i feyz olabilesün. İmân üç nev'idür: Bîmdür, ümîddür, mihrdür. Bîm ya'nî endîşe-i qahramân-ı bî-emân-ı'adl-i Hudâ ile bir mertebe-i 'arağ-rîz-i harâret-i havf u hirâs olmak gerekdür seni âşinâyî-i bed-hüyân-ı ma'âşîdür bî-gâne eyleye. Ümîd ya'nî büstân-ı hemîşe-i bahâr-ı fazl-ı İlâhî'den ümîdvâr olduñ fevâkih-i şecere-i rahmetüñ devâm ve beğâsı bâbında bir güne dil-beste-i şîve-i ilticâ ve bir gâyetde secde-güzâr-ı âstân-ı [90b] havf u recâ olmak iktizâ ider ki seni ⁴⁴⁰ «وَأَنْتُمْ بِاللَّهِ الْغُرُورُ» dâmgâhından halâş ⁴⁴¹ «وَمَا نَحْمَدُكَ إِلَّا بِمَا نَعْلَمُ»

hesap gününün sual ve cevabından, kavuşma günü perdeden. İlahî! Bize bu üç şeyden ihsan eyle: Vücudun sıhhati, gönlün feragati ve vaktin sefası. Ye, yedir, eşekler gibi ölme. Küfr İslâm'dan daha fazla ve istekler küfrden daha önde. Hüdâperest olanlar zengin yoksul ve hevaperest olanlar yoksul zengindir. İlahî! Gücüm yetebilseydi günahlarımı bırakırdım. Benim günahım benim, benim tevbem nedir? Özü kabul olan bütün âlemde benim gibi kimdir? Mevlâ hazırdır edebli ol, nazırdır sevinçli ol. [Allah'a] bağlı olmak için illet yok, O'ndan bağımsız olmak için de hile yoktur. Vardan yoktan şikayet ediyorum. Varlıktan muhaldır ve yokluktan beyhude. O'nun adaleti gizli ve keremi aşıkardır. O, kalk [gözünü aç] der, ben her vakit [kötülüğe] niyet ederim. Küstahlık ederim; kaç, sakın der. Kimini dost olarak ister ve kimini dostluktan sürer. Kimseler kabulünün sırrını ve reddini bilmez. İblîs'i semadan kovdular, Ebû Bekir'i puthanede tuttular. İblîs, semada zındık oldu; Ebû Bekir, puthanede sıddık oldu. Bu hidayet işi, inayetledir. İlahî! Kulun günah işledi, gönlü hasta ve eteği bulaşık oldu. Kereminin tellahıyla aldanmışların nasibi, benimledir. Rahmetin geçmesi, fazl ve keremin oluşmasına kefil oldu. Şüphesiz o köpek, yediye sekizinci oldu. İlahî! Ten mücrim ise gönül itaat edendir ve kulun günah işleyen ise senin keremin bağışlayandır. İlahî! Bizi istedin ve istediğin gibi bizi süsledin [yarattın]. İlahî! Ben nasıl istek ehlinden olayım; iyiyi, kötüyü kendimden nasıl eksilteyim? İnaletimi kifayet elimle süsleyemem. Kendi hazineni acizlerin harap gönlüne verirken ben, bu kötülükte doğruyum. Ey Kerîm! Son günde benden hakkını isteme, çünkü ilk günde kendi varlığımla [doğmayı] istemedim. Her abd ki kulluk eder, azad olur. Kişinin kemâli kullukta, izzeti tevazu ve efgendeliktedir. İyi dost, iyi bir işten daha iyidir; kötü bir dost, kötü bir yılandan daha kötüdür. İyi dost, seni özre [pişmanlığa] getirir. Kötü dost, seni şaşkın eder ve Allah korusun imandan götürür. İyi dostun varsa sevin, yoksa talep et. Salihlerin sohbetinde bulun ki onların sohbetinde bakır, kimya sohbetinde altına dönüşür. Hasta hurma, çiftçinin elinde ağaca dönüşür ve ondan sonra oduncunun eline düşüp hepsi toz olur. Ama temiz [basiretli] göz gerek ki hikmeti görsün; üstadlık cevheri gerek ki inciye küçük taşlar arasından çekip çıkartsın. Kimin sır sakladığını biliyor musun, o ki gördüğünü saklasın ve dost dışında [kimseye] söylemesin. Sen kendini tanıdıysan sevinçten alevlenirsin. Kendi sohbetini bulduysan her iki âlemden de kurtulursun.

440

O aldatıcı şeytan da Allah hakkında sizi aldatmasın. Lokmân:31/33; Fâtır:35/5 (Kısmî iktibas).

441

Şükreden bir kul olmak istemez misin?

menâşında resânide-i ser-menzil-i ihtîşâş ve ser-germ-i meşgale-i tã'at ü ihlâş ide. Mihr ya'nî mezra'a-i sîne-i bî-kînede gâv gâv-ı nerre gâv gâv-ı 'ışk öyle lâzımdur ki kaçâ-yı mihr-efzâ-yı dil-âşüfte ki tuhm-efşân-ı maḥabbet ola.

İlâhî! Kûteh-nazarân-ı ḥaḳâyıḳ-ı kâr egerçi seni dūr ve derîçe-i çeşm-i idrâklerine çekilen perde-i ḥicâb sebebiyle senüñ zerrât-ı kâ'inâtı muḥîṭ olan âfitâb-ı cihân-tâb-ı cemâlüne maḥcûb u mestūr zann iderler ammâ erbâbına ma'lûmdur ki eşyâya ihâta ve ḳurbuñ cisme cândan aḳreb ve fi'le zamândan enîsdür. Kendi zât ve ḥaḳâyıḳ-ı şıfâtında her ne ḳadar îrâd-ı vech ü vecîh ve iḳâmet-i edille-i [91a] tenzîh ü teşbîh iderler ise yine 'azamet ü ceberûtuñ andan 'âlî ve güft-güy-ı ḥaḳîḳatüñ kemâ-hû'l-lâyıḳ ne ḳalidür ve ne ḥâlî. 'Amele-i 'âlî-serây-ı 'ubüdiyyet ve müzdverân-ı 'imâret-ḥâne-i tã'at olanlar müzd-i rahmet ü ecr-i mağfiretle cânib-i cenâb-ı kerîmünden ḥoşnûd u râzî.

Beyt: Tevbe ber-leb sübḥa ber-keff dil pür ez-şevḳ-i günâh
Ma'şiyet-râ ḥande mîâyed zi-istiğfâr-ı mâ⁴⁴²

me'âlî ḥasb-i ḥâlî olan lâ-yubâlîler ki ḥ'âb u ḥayâl ile güzârende-i zamân-ı ömr-i 'azîz ve atnâb-ı rişte-i tûl-i âmâl ile güm-geşte-i şâh-râh-ı hidâyet ü temeyyüz olmuşlardır. Ḥayret-zede-i müstakbel ve şermende-i mâzîdürler.

Beyt-i li-mütercime: Dânî ki çî(e)st vâşıta-i nâ-girîsten
Der-rûz-ı ḥande kerden ü şebḥâ girîsten⁴⁴³

'aynından iğtirâf-ı zülâl-i me'âl itmeyüp çihre-i ḥâlî gül-güne-i gurûr-ı civânî ile ḥâlî-i dil-i meyyâlî esbâb-ı [91b] teyaḳḳuz u intibâhdan ḥâlî olan şürîdeler gündüzlerde tekâzâ-yı 'ahd-i şebâb ile ḥandân u ârâm-yâb ve gicelerde istîlâ-yı ḡafletle esîr-i ḥ'âb ve dil-beste-i şevâḡil-i kesb-i mâl u cem'î-i esbâbdurlar. Eger müştâḳ-ı encümen-i vişâl ve niyâzmend-i temâşâ-yı cemâl iseñ ḥâr-ı ser-tîz-i reh-güzâr-ı maḳşûdda âbile-rîzi-i pây-ı taleb ḳanı çünki ḥâk-râh-ı düst itmezsen neylersün? Böyle cismi böyle teni dil-i ḥod-re'y-i bâz-mânde-i sevdâ-yı maḥabbet ve pây-keş-i ḥâr-zâr-ı miḥnet olmaḡa niçün ruḥşat vir dirsün? Ḥumâr-zede-i şahbâ-yı bezm-i elest olan cân-ı belâ-keşîñüñ maḥrûm-ı neş'e-i câm-ı beḳâ olmasun nice revâ görürsün?

⁴⁴²   Tevbe dilde, tespih elde, gönül günah içinde/ Günahlar bizim bağışlanma isteğimize gülerler. Sâib-i Tebrîzî. <http://article.tebyan.net/25113/> (9.03.2017).

⁴⁴³   Ağlamamanın sebebi nedir biliyor musun?/ Gündüzleri gülmek ve geceleri ağlamaktır.

İlāhî! Bizi üç dürlü belâ-yı rāhat-fersâdan hıfz eyle. Biri sereyân-ı nâmiye-i bahâr-ı 'inâyetle eşcâr-ı hadîka-i fazl u kerâmet [92a] ü kesb-i huzâret idüp şâhsâr-ı gül-nihâlân-ı bâğzâr-ı 'atâda şükûfeleri açılıp ve meyveler yetişüp vaqt-i ictinâ-i bâkûre-i kām ve dest-bestegân-ı dervâze-i intizâra şilâ-yı 'āmm olduğu hengâmda bizi mahrûm idüp ırâqdan nezzâre-i hasret belâsına mübtelâ itme. Biri münâkaşa-i rûz-ı hesâbdaki mebhâs-ı tevârüd-i su'âl ve muvaqqıf-ı tereddüd-i cevâbdur. Hıfz u şıyânet idüp ser-şâr-ı mağlûbiyyet-i ğarîm-i günâh eyleme ve biri âteş-zen-i hân mân-ı şabr u karar ve ârâm-sûz-ı hâtır-ı yâr u ağıyâr olup müjde-i taḥakkuk-ı vuķû' ile cân-ı 'uşşâkı düşmen-i cidd ü ced-i ümîdvârânı mâ'il-i i'tikâf-ı genc-i müşhid iden ve iki cihân devletine kesâd virüp püşti-i muhmelîn nişîmen-i firdevse püşti-pây-ı istiğnâ urdıran ni'met-i iştihâ-fezâ-yı rü'yet-i cemâl için bast-ı [92b] mände-i izn ü ruḥşat buyurılıp ḳurbâniyân-ı 'ışk u maḥabbet maḥv-ı şafâ-yı temâşâ olduḳda bezm-i müjgân-ı hûn-bâr-dîde-i intizârumuzı hâr-ı dîvâr-ı gülzâr-ı dîdâr idüp pîşgâh-ı çeşm-i hasretümüze ta'lîk-i ğışâve-i hayret ü hırmân buyurma.

İlāhî! Bizi bu üç nev'-i iḥsân ile şādân u ser-āsân eyle ya'nî bizlere şihhat-i ten ve ferâġat-i hâtır ve şafâ-yı vaqt-i iḥsân eyle. Ey 'azîz! Çünkü hizâne-i 'atîyye-i İlāhî'den sezâvâr-ı naşîb-i ġmâ ve rehâ-yafte-i işkence-i 'asâr u 'anâsun pes mâlik olduġuñ ni'metden hem tena'um u temettu' it hem ġurisnegân-ı ihvân u cîrânı nâ'il-i nevâle-i tevakkû' it ki rîsmân-ı baḥl ü imsâk ile gerden-beste-i silsile-i behâ'im olmayasun ve eşekler gibi yiyüp yatup marâz-ı hırş ile olmayasun. Küfr, İslâm ile gider [93a] ammâ hevâ-yı nâ-ber-câ islâ-i İslâm'ı rahnedâr ider. Perestiş-i Hudâvend perestende-i âferîn ile imrâr-ı evķât-ı 'ömr-i nâzenîn idenler zâhiren faķîr ise de ḥaķîkatde ḥâce-i tevânger ve mûna'am-ı şâhib-i iktidârdur. Velîk hevâ-perest olup âlâyiş-i ârâyiş-i dünyâ-yı dūn ile bezm-ârâ-yı ḥâhiş-i derūn olan mecnūnlar şüretâ ġanî ise de ma'nen faķîr-i ber-geşte-i rûzgârdur.

İlāhî! Eger beste-i tavķ-ı gerden-feşâri olduġum zencîr-i ma'siyet-i vuķû' -yâfteden ḥod-be-ḥod taḥlîs-i dest ü pây-ı nâ-tüvân ve rehâ-bâḥşî-i ġirîbân-ı cân itmek elümden geleydi ya'nî **«ومن بعضنا الذنبي الأثمة»**⁴⁴⁴ ma'nâsından kaṭ'-ı naẓar-ı 'ibret idüp kaṭ'en tâbi'-i aḥkâm-ı irâdet-i külliyye-i ceberütüñ olan iktidâr-ı nâ-pâydâr-ı ihtiyâr-ı cüz'î ile kesb-i ma'siyet ve 'afv u maġfîret-i ḳudret ü miknetüm olaydı ibtidâ-yı [93b] emrde

⁴⁴⁴ Allah'tan başka günahları kim baġışlar. Âl-i İmrân:3/135 (Kısmî iktibas).

irtikāb-ı günāh ve şeverān-ı ğubār-ı hevā ile pīşānī-i cānı siyāh itmezdüm. Fi'l-aşl sevād-yāfte-i ħarīṭa-i cebīnüm olan suṭūr-ı ma'āşī vü kuşūr bāz-beste-i aḥkām-ı 'ilm-i kudret ve muḳtezā-yı ḳazā vü irādetüñ idi. Zuhūrına ben 'āciz-i ālet ve ⁴⁴⁵«من بطل الله فلا هادي له» mezlaḳasında bu ser-gerdān-ı beyābān-ı ḫayreti

Beyt: Her çı dilet ḫ'āst ne ān mīşeved
Ānçi Hudā ḫ'āst hemān mīşeved⁴⁴⁶

ṭarīḳiyle rāh-ı günāha delālet eyledüğüñ 'abd 'ācizine ḳādirdür. ⁴⁴⁷«قل كل من عند الله» ḫükmüyle cemī'-i mā-kāne ve mā-yeküne cenābuñdan şadırdur. Çünki benüm cürmüm benüm imkān-ı vücūd ve āşār u aḥkām-ı şühūdum oldı. Pes bu ictihād-ı maḫāsın-i a'māl ve inḳitā' ve meyl-i ḫarām u ḫelāl zımnında tevbe vü istiğfāruma ne ihtiyāc ḳalur? Ve bu şüretde 'özrüm maḳbül-i dergāh olur ise [94a] bütün dünyāda benüm gibi kim āsāyiş bulur?

Ey *Nevres!* Ey dāmen-derīde-i ḫār u ḫas heves-i Cenāb-ı Ḥazret-i Mevlā'nuñ şümül-i 'ilm-i ezelişine nisbetle egerçi bu cisr-i bārīk bizüm mezhebümüzdür lākin sen ayaguñı denk al ki meslegümüz degildür. Bu vādilerde 'inān-rīzī-i semend sülük-ı cüyüş-ı deryā-ḫurūş iklīm-i ma'rifet şāḫibi ve niyyet-i ğazā-yı ekberle taḫrīb-i vücūd u iḫrāk-ı büldān-ı büd u ne-büd idüp livā-yı 'arş-ı istivā-yı tecerrüd ü temkīni mañşüb-ı ḳulle-i sipihr-i berīn olan e'āzım-ı mülük-ı kārīdür.

Ey dervīş! Çünki Mevlā ḫazırdur şühī-i güstāḫīde bulunma edīb ol ve çünki 'ayn-ı merḫametle saña nāzırdur şād ol ṭarab bul. Şayeste-i dergāh-ı vuşül olanlar ⁴⁴⁸«لا خوف عليهم ولا هم يحزنون» mazallesinde ḫarāret-i āteş-güdāz-ı āfitāb-ı 'itābdan āsüde vü sālīm [94b] ve merdūd-ı bārgāh-ı ḳabül bulunanlar ⁴⁴⁹«وإنا ناوليهم إياها الجزيمون» maḫallesinde giriftārī-i cezā-yı a'māl ile şermsār-ı şe'āmet-i nefis-i zālimdürler. Ölmüşden mi ḳorḳayum ölmüşden mi endīşenāk olayum ya'nī debistān-ı ezelde raḳam-yāfte-i şāḫīfe-i ümmü'l-kitāb olan aḥkām-ı ḳader-i lāzımü'l-ḳazādan mı feryād ideyüm yoḫsa ḫār-ı dāmen-gīr-i

⁴⁴⁵ Allah, kimi saptırırsa artık onu doğru yola iletcek kimse yoktur. A'râf:7/186 (Kısmî iktibas).

⁴⁴⁶ Gönül ne isterse olmaz/ Allah ne isterse o olur.

⁴⁴⁷ (Ey Muhammed!) De ki: "Hepsi Allah'tandır." Nisâ:4/78 (Kısmî iktibas).

⁴⁴⁸ Onlar korkuya uğramayacaklar, mahzun da olmayacaklardır. Bakara:2/62, 112, 262, 274, 277; Yûnus:10/62 (Kısmî iktibas).

⁴⁴⁹ (Allah, söyle der:) "Ey suçlular! Ayrılın bu gün!" Yâsin:36/59.

tereddüd ile giriftār-ı keş-me-keş-i istidlāl olan ‘aql-ı vehhāmuñ taşvīr itdiği evhām-ı nā-būdadān mı kōrķayum. Şübūt-yāfte-i dārū'l-hükmi-i ‘ilm-i ezeli aḥķāmından taḥlīs-i girībān itmek emr-i maḥāll-i sulṭān-ı taḥt-gāḥ-ı eḥadiyyetüñ dāḥil-i encümen-i a‘yān-ı şābite itmekle müsta‘idd-i vücūd-ı ḥāricī itmediği aḥvāl-i bī-me‘alden infi‘āl-i bī-hüde bir ḥayāl ve ‘abeş bir melāldür. İntikām u ‘adli ḥafī, kerem ü fażlı zāḥir ü vefidür. Nāz-perest-i [95a] ḥ‘āb-ı ḡafletden t̄kāz idüp bāzār-ı t̄a‘at ü ‘ibādetde zamān ticāret-i meṭā‘-ı necāt ve hengām sūd-ı sermāye-i sa‘ādetdür k̄alk göziñi aç dir ve gāḥi ki iḡvā-yı ehremen-i nefsi-i şüm ile kaşd-ı küstāḥi ve niyyet-i irtikāb-ı ma‘āşī iderüm. Bedreķa-i fażl u ‘ināyeti irā‘et-i ṭarīķ-i şavāb-ı şevāb idüp şaķın kaç dir. Secde-güzārān-ı āstān-ı ‘ubūdiyyetden kimini düst diyü da‘vet ve civār-ı dārū'l-emn-i raḥmetine taķrīb ider ve kimini leb-sūḥte-i ābile-i ḥırmān idüp dergāḥdan sürer ve kimseler k̄abülüne ḥikmet ve reddine ‘illet nedür bilmezler. İblīs’i bu k̄adar müddet zānū-zede-i ‘ibādetkede-i k̄urb iken āsmāndan teb‘id idüp sürerler. Ebū Bekr niçe zamān ḥihre-sāy-ı ‘atebe-i deyr ve ser-dāde-i perestiş-i ḡayr iken bütḥāneden da‘vet idüp sürerler iş [95b] hidāyetdedür. ‘Ināyet kim bilür kime müyesser menşūr-ı sa‘ādet ‘acebā k̄anķı devletmend ḥaķķında muķarrerdür. İblīs āstāne-i āsmānda müdārese-i ‘ulūm-ı ḥaķāyık ile zındīķ ve Ebū Bekr nigāristān-ı şanem-ḥānede ḥihre-güşā-yı taşāvīr-i taşavvur-ı bāṭıla birle Şiddīķ oldu “

بِعَمَلِ مَا بَيْنَا»⁴⁵⁰ ve «بِحُكْمِ مَا بَرِيد»⁴⁵¹

İlāḥi! Günāḥı ben itdüm ḥastegī-i nedāmet dil-i nālānumda ve ālūdegī-i melāmet ṭaraf-ı dāmānumdadur. Münādī reste-bāzār-ı raḥmet āvāz-ı bülend ile nidāda kim mu‘āmele-i maḥāsin; a‘māde, ḥasāret ve sevķü's-silāḥ; felāḥda, izā‘at-i bızā‘at-i şalāḥ ile itlāf-ı dest-māye-i t̄a‘at iden maḡbūn u ziyān-resīdelerin naşīb ve ḥişşeleri benüm yanumdadur. ‘Arşa-i fesīḥetü'l-eknāf-ı fażl [96a] u elṭāfda rā‘iz-i sebük-‘inān-ı raḥmet ketībe-i āteş-‘inān-ı baṭş u satṭveti sebķat idüp sulṭān-ı kerem tehī-destān-ı naķdīne-i a‘māl olan ber-geşte-ḥāllere kefīl ü zāmin ve lā-cerem mazḥariyyet-i fażl-ı maḥż ile bir seg-i za‘īf-i redīf-i Aşḥāb-ı Keḥf olup ol heft-aḥter-i āsmān-ı sa‘ādete şāmin oldu.

İlāḥi! Eger ten mücrim ise gönül muṭ‘dür. Kullaruñ ‘āşī ise keremüñ şefī‘dür. Genc-i nihān olan zāt-ı k̄adīmü‘ş-şifātuña vāsīta-i zuḥūr olmaķ için bu bürehne-pāyān-ı kūçe-bend-i ‘adem ya‘nī bī-ḥaber-i ḥayr u şerr ü keyf ü kem olan ebnā-yı ādemi kemāl-i

⁴⁵⁰ Allah dilediğini yapar. Âl-i İmrân:3/40 (Kısmî iktibas).

⁴⁵¹ Allah istediği hükmü verir. Mâide:5/1 (Kısmî iktibas).

keremünle yine kendün istedün kendün halk itdüñ. Hilkatümüze irâdet ve vücudumuza kudretün ta'alluk itmekle bizler daği yine senün in'âmuñ olan cevher-i isti'dâd u kabiliyyet ile kabül-i şüret-i [96b] fıtrat itdüñ ve diledigün istedigün vech üzere bize arâyış ü tertib virdün. Ne didünse öyle eyledük ve ne emr itdüñse anı işledük. Şahrâ-yı maḥabbetde âdem başına bir çâh ve adım başına bir senglâḥ-ı haṭargâh var. Çeşm-i idrâkümüz âğuşte-i ğubâr-ı hevâ ve dil-i derdnâkümüz nâ-şinâs-ı nef' ü zarr devâdur. Ne yol bilirüz ne iz. Bizi sen râh-ı râsta delâlet eyle ki talebkârî-i kâlâ-yı 'inâyete ehl degilüz. Perîşân-ı rûzgârlıktan 'arlanup varlıktan uşandum ser ü rüy u ber ü müy-ı şâhid-i 'inâyete meşşâta-i çâpük-dest-i kifâyetle ben arâyış virmedüm. Ḥayret âteşine yandum. Ezel-i âzâldan çâr-süy-ı çâr-rükni-i 'anâşıra binâyı sen urduñ ve bender-i vücudda hemâlân hiç ber-düş ve dellâlân-ı bād-fürüşı şâyân-ı ḥil'at-i [97a] kerâmet idüp bu bâzârı yine sen kurduñ. Eger genc-i şâygân-ı 'izz ü celâlünü ḥarâbe-i kulüb-ı niyâzmendân-ı 'acz ü kuşûrda mestür-ı ḥâksârî-i ḥâksârân-ı maḥabbet itmek 'âdet-i cemîleñ ise işte bu ğubâr-ı râh-ı râstân toğrı dîn ü i'tikâd-ı metîn ile ber-hem-zen-i hengâme-i zânn ü iştibâh olup mertebe-i yakîndeyüm. Kerîmâ! Rûz-bâz-ı ḥ'âst ve mev'id-i temâyüz-i kec ü râstda benden ḥaḳkıñı isteme ki edâya iktidârum yoḳdur. Hem evvel-i kârda ben ḥod-be-ḥod sevdâger-i metâ'-ı vücûd olmadum bu mu'âmelede ihtiyârum yoḳdur.

Her 'abd ki Mevlâsına cânıyla ḥidmet ve rızâsına derûn-ı dilden mütâba'at ider elbette âzâd olur. Kişi kemâli bendelükde ve 'izzet ü rif'ati tevâzu' u efgendelükde bulur.

Yâr-ı şâdiḳ ve ğam-ğüsâr-ı muvâfiḳ muṭâbıḳ-ı aḥkâm-ı rüşd ü sedâd olan kâr-ı lâyıḳdan bihter ve celîs-i [97b] sū' ve enîs-i münâfiḳ pîçide-i pây-ı taleb olan mâr-ı zehrâkden bedterdür.

Yâr-ı muvâfiḳ seni şe'âmet-i irtikâb-ı ma'siyetden âgâh idüp irâ'et-i câdde-i 'özü ü nedâmet ider. 'Amel-i şâlih ve kâr-ı lâyıḳ seni mübtelâ-yı 'ucb u nahvet idüp ni'met-i bî-bahâ-yı fazl u iḥsâna ḥasret ider.

Yâr-ı nâ-muvâfiḳ ve muşâhib-i münâfiḳ ihtilâtıyla ḥod ne'üzü billâh pîrâye-i dîn ve sermâye-i îmân gider.

Bir yār-ı nīgū-kirdār ve dem-sāz-ı vefādaruñ var ise şād ol derünuñı leb-rīz-i neşve-i şevk ü tarab eyle. Yok eger bu encümende bir hem-dem ve bir hayr-ḥāh-ı mahremüñ yoğısa huşyār ol taleb eyle. Erbāb-ı kemāl ve aşḥāb-ı maḥāsın-i a‘māl ile ihtilāf eyle ki bir muḳtezā-yı ⁴⁵² **بِالْعَجْمَةِ مَوْزِقَ** nīk ü bed şoḥbet ü ülfete müsta‘idd-i ḳabūl-i eşer olmağla imtizāc-ı ‘ulemā vü üdebādan bereket ü hayr [98a] müyesser ve āmīzış-i eşkıyā vü cühelāda şerr ü zarar muḳarrerdür ve li-hāzā mis-i kem-miḳdār-ı ihtilāf-ı iksīr ve şoḥbet-i kimyākār ile tebdīl-i sikke-i ḥaḳıḳat idüp ḳudret-i kāmīle-i muḥavvilül-ahvāl ile zer-i ḥālīşü'l-‘ayār ve şāh-ı ber-kende-i ḥurmā dest-i diḥḳān-ı kār-güzāra düşüp ḳarīn-i semere-i terbiyesi oldığıçün dıraḥt-ı meyvedār olup hīzem-keş ya‘nī oduncı eline girmekle üftāde-i mevḳid-i nār ve ḥākister-i hevā-yı ḥasār oldı ve ikisi ḥaḳıḳatde bir şey’ iken ihtilāf-ı ḳarīn ile her birisi başḳa bir şüret buldı. Ammā bu keyfiyyet-i ḥikmet-āmīzi idrāke dīde-i başīret-i pāk ve sā‘ī-i endīşe-i fehīmde vü çālāk gerekdür ki temeyyüz-i cevāhir-i ḥüsn ü ḳubḥ mertebesine ire ve üstād-ı cevher-şınās lāzımdur ki miyāne-i rīze-i seng-i siyāhdan dürr dere.

Hīç kimdür bilür misün? Dīde-i [98b] cihān-bīn-i cismānisin Ḥudā’nun dü-peykān-ı Rüstem-i zamān ve işābet-i sinān-ı cān-sitan-ı meşā’ib-i devrāndan ḥıfz eyleye. Ol civān-ı sa‘ādetmenddür ki çeşm-i perīşān-ı nezzaresine perde-i tegāfūl çeküp temāşā-yı ruḥsāre-i şevāhid-i zevāhir ile hayra ve şahā’if-i mütün-ı buṭün-ı bātına nazar ve diḳḳatden i‘rāz u iğmāzla tīre itmeyüp cānib-i maḥbūb-ı bī-semt ü cihetden özge bir taraḫa şarf eylemeye. Eger sen kendiñi bileydüñ ya‘nī cevher-i āyīne-i kerāmet ve gevher-i ma‘den-i emānet olan zāt-ı sūtüde-i şıfātuñuñ şıfāt-ı ḥālīḳu'l-mümkināt ile keyfiyyet-i istiḥkām-ı rābıṭā-i iştirākına fi'l-cümle itṭalā’ bulayduñ temevvüc-i deryā-yı şādī vü neşātla şikest-keştī-i vücūd ve teheyvüc-i nesīm-i tarab u inbisāt ile reft vurup [99a] ḥāşāk būd idüp tāb-ı āfıtāb-ı şafā-yı rüḥānī ile kesb-i zindegānī ve izābe-i eczā-yı cismānī iderek eger merāḥimet-i fikret-i mā-sivādan taḥayyüle-i encümen-i derün idüp kendi sırruñla muḥāṭabet ve veled-i ḳalbünle muşāḥabet-i lezzetine nā’il ya‘nī ḫālḳa-i bezmgāh-ı kesretten ayak çeküp güşe-i ḫarābāt-ı ḫalvetde tertīb-i esbāb serā-perde-i vaḫdet ve muşāḥib-i dil-i ḥumār-zede ile irāde-i kāsāt-ı mübāseṭet-i ḫāletine vāşıl olabiliyor iseñ şarāb-ı meykede-i neş’etin neşvesinden tefrīg-i dimāg-ı ārzū ve iki cihān neşātından fekk-i rişte-i güft-gū ve keff-i pāy-ı cüst-cū iderdüñ.

⁴⁵² Arkadaş, muhiti (insanı) etkiler.

İlâhî! Her ki pendâşt ki tû-râ be-ḥ ʔş şinâht ne tû-râ ve ne ḥ ʔş-râ şinâht. Bedân ki ten-i ḥidmet-râ be-dil resâned ve dil-i maʔrifet-râ be-cân. Pes ez-şinâht [99b] ve ḥizmet meyâsây yek zamân. İlâhî! Nazar-ı ḥod ber-mâ müdâm kon ve in şādî-i ḥod ber-mâ tamâm kon. Mâ-râ ber-dâşte-i ḥod nâm kon. Be-vaḳt-i reften ber-cân-ı mâ selâm kon. Şiddîkân ez-günâh peşimânend ve ez-tâʔat-i ḥacel ʔzr ber-zebân dârend ve teşvîr der-dil-i dü-gîtî fâyet ve Mevlâ bâ-düstî hem-râh ve düst menzil bende-i ânî ki der-bend-i ânî. Mühr ez-kîse ber-dâr ve ber-zebân neh, mihr ez-direm ber-dâr ve ber-îmân dih. İlâhî! Ber-in bisâṭ piyâde mândeîm, ruḥ be-her ki mîârîm, esb ber-mâ mîdevâned, ez-ân ki ferzîn-i tâʔat-i mâ kec mîreved. Der-ân sâʔat ki der-şâh-mât-ı ecel mânde bâşîm ve dü-espeh ruḥ be-dâr-ı beḳâ nihâde ve ferzîn-i irâdet der-bend-i ḥayret ez-mürekkebi ʔilm ü ʔamel piyâde mâned, ez-pîl-i dîv-şûret-i mân der-emân dâr. Tevângerân be-zer ü sîm nâzend [100a] ve dervîşân kuvvet ez-”مغن قسما” sâzend yâft. Rızâ-yı Ḥaḳ der-se çîzest: Evvel şikesten-i hevâ, düvvüm ez-pîş berdâşten-i sevâ, siyûm güm-kerden-i nâm u neng. Dervîşî çî(e)st? Zâhirî bî-reng ü bâtinî bî-ceng. Dervîş ne nâm dâred ve ne neng, ne şulḥ dâred ve ne ceng. Dünyâ-râ ber-ḥalk bâş ve zinde mîbâş. Hoş bâş ve derûn-ı kes meherâş. Âncî der-pîşânî-i pîr pinhânest. Ân nihân bih ez-her dih dü-cihânest. Nazar-ı pîr kimyâ(e)st, vücûd-ı mürîd-râ zer koned. Çeşm-i pîr ejdehâ(e)st, dil-i mürîd-râ zîr ü zeber koned. İlâhî! Şarâb-ı şevḳ der-cân-ı Hüseyñ Manşûr-ı Ḥallâc efzûn şod, ân şarâb der-ân câm negoncîd be-ser bîrûn şod. İblîs ez-ân cürʔa-i neyâft cāvîd melʔun şod. Be-cürʔa-i ez-ân şarâb Üveys-i Ḳarenî meymûn şod. [100b] İlâhî! Kesî ki tû-râ ʔmrî ḥâned nesezed ki ümîdeş vâneḥâned. Dil der-ḥalk mebend ki ḥaste şevî. Dil der-Ḥaḳ bend tâ reste şevî. Eger pây dârî der-bend-i ü dâr ve eger serî dârî der-kemend-i ü dâr. Düst deryâ(e)st, bâḳî heme cüy, eger der-cüyî ez-deryâ cüy. ʔAbduʔllâh gencî bûd pinhânî, kilîd-i ü be-dest-i Ḥaraḳânî. Nâgâh beresîdîm be-çeşme-i zindegânî çendân vâḥordîm ki ne ʔAbduʔllâh mâned ne Ḥaraḳânî.⁴⁵³

⁴⁵³ İlâhî! Seni ve kendilerini bildiklerini zannedenler, ne seni ne de kendilerini bildiler. Bilmiş ol ki hizmet, teni gönle; marifet, gönlü câna ulaştırır. Bilip hizmet verdikten sonra bir an bile dinlenme. İlâhî! Nazarını bizim üzerimize dâim kıl ve bu sevinci hakkımızda tamam eyle. Bize sahip olduğundan nâm ver. Ecel vakti geldiğinde cânımıza rahatlık ver. Sıddıklar günahtan pişmanlar, dillerinde [günahın] özrü, [gönüllerinde] gösteriş için yaptıkları tâatin utancı vardır, iki cihan gönüllerinde yok olmuştur. Mevlâ, dost ile yoldaş; dost, menzilde onun kölesidir, bağıdır. Mührü keseden çıkar da dilin üzerine vur, iyiliği dirhemin üzerinden kaldır da imanın üzerine koy. İlâhî! Bu yerde piyade gibiyiz, kime doğru gidersek, atıyla üzerimize doğru koşuyor, ondan tâatimizin veziri eğri gidiyor. O saatte ecelin şah matıyla kaldık, iki sipah, yüzlerini bekâya çevirdi; iradenin veziri, hayretin bağında ilim ve amelin mürekkebinden piyadeye benzedi; dev suretli filden bizi

İlâhî! Her ol tehî-māye-i naḳdîne-i hidāyet ki bir mürşid-i kâmil ve bir pîr-i deryâ-dilûn dâmen-i irâdetine imâle-i dest-i inâbet itmedün tefsîr-i Ḳur'ân bi-re'yihî gibi kendi mekteb-i mücâhedet ü riyâzetlerinde taḥşîl itdükleri 'ilm-i bî-uşûl-i 'indî ile ḥaḳîḳat-i ma'rifet-i zâtuña vuşûl-ı zu'munda olanlar ne kendi zâtlarına taḥşîl-i iṭṭilâ' eylediler ve ne ^{بجهد زین}454 seni bilebildiler. Erkân-ı dîvân-ı vücûd olan [101a] a'zâ-yı cesed şemere-i mücâhede vü ḥizmeti ki müstelzim-i şafâ-yı ma'rifetdür. Şadr-nişîn-i encümen-i sîne olan kâr-fermâ-yı dil-i dānāya yetiştürür ve dil-i dānâ daḥi iktisâb itdiği feyz-i ma'nâyı cāna ulaştırur. İmdi sen daḥi leyl ü nehâr terk-i ârâmiş ü ḳarâr idüp ḳatre-i cüybâr-ı ḥavâdiş olan vücûdîni mülâzemet-i bâb-ı ḥizmet ve müdâvemet-i iktisâb-ı ma'rifetle vâşıl-ı deryâ-yı ḥaḳîḳat ve müstaḡraḳ-ı lücce-i vuşlat ḳıl ve bunu sermāye-i devlet-i dūnyâ ve pîrāye-i sa'âdet-i âḥiret bil.

İlâhî! Nazar-ı luṭf u 'inâyetüni bu muḥtâcân-ı nevâle-i merḥametden ḳaṭ' itme ve zıll-ı zalîl-i sâyebân-ı şefḳatüni bu sūhte-pâyân-ı fuḳarâ-yı ḥayret üzerinde rehîn-i devâm ve bu ni'met-i meserreti ḥaḳḳumuzda tamâm eyle ve bizi kemâl-i faẓl u keremünle maḳbûl-i dergâh olmaḳ üzere nâmdâr idüp cellâd-ı bî-emân-ı ecel [101b] pençe-zen-i girîbânumuz oldığı zamân cân-ı nâ-tüvânumuzı mesrûr-ı tuḥfe-i selâm ile şiddîḳân-ı nüvişte-i cerîde-i a'mâlleri olan 'işıyândan egerçi peşimân u münfa'il velîk sebt-i şaḥîfe-i ḥüsn-i ḥâl itdükleri ṭâ'atden daḥi şermende vü ḥaceldürler. Şiddîḳlaruñ dillerinde 'özl-i günâh ve gönülllerinde teşvîr-i ḥacâlet-i ṭâ'at ala. Ammâ 'ârifân-ı ḥaḳâyîḳ-ı umûr olanlar âmîḥte-i puḥte-i türâb ve rîḥte-i ḳalîb-ı âteş ü âb olan vücûd-ı ḥâricîden şarf-ı nigâh-ı teḡâfûl idüp aḥvâl-i ta'ayyünât-ı ezeliden âḡâhdurlar. İki cihân fânî vü tebâh ve merci'-i kâ'inât olan Mevlâ-yı müte'âl-i reh-i nürdan kişver-i maḥabbete reh-nümâ vü hem-râhdur. Muḳaddemât-ı a'mâl ve netâyic-i aḥvâl ü âmâlûñ

koru. Zenginler altın ve gümüşle oyalanırlar, fakirler kuvveti “Biz paylaştırdık.”tan bulurlar. Hakk'ın rızası üç şeydir: Birincisi isteklerin kırılması, ikincisi eşitliğin kaldırılması, üçüncüsü isim ve ünün yok olmasıdır. Dervîşlik nedir? Zâhirde renksiz, batında savaşızdır. Dervîş; ne isme ne de üne sahiptir, ne sulh eder ne de savaş. Dünya halkın olsun, [sen] zinde ol. Hoş ol ve kimsenin gönlünü kırma. O şey ki pîrin alınında gizlidir, o sırrı her iki cihandan iyi bil. Pîrin nazarı kimyadır, müridin vücudunu altın yapar. Pîrin gözü ejderhadır, müridin gönlünü altüst eder. İlâhî! Şevk şarabı Hüseyin Mansûr-ı Hallâc'ın cânını arttırdı, o şarap o kadehe sığmayıp dışarı taşı. İblis o şaraptan bir damla aldı, sonsuzluk bulmadı, melûn oldu. Üveys-i Karenî o şaraptan içti, kutlu oldu. İlâhî! Bir kimse ki ömür boyu seni ister, isteğinin yerine gelmesi lâıyk olmaz. Halka gönül bağlama hasta olursun. Hakk'a gönül bağla kurtulursun. Ayağın varsa O'na bend eyle, başın varsa O'na kement eyle. Dost deryadır, bâkî olamı ara, ararsan deryada ara. Abdullah gizli bir hazineydi, onun anahtarı da Harakânî'nin elindeydi. Ansızın hayat çeşmesine varıp o kadar içtiler ki ne Abdullah kaldı ne de Harakânî.

454

Herhangi bir şekilde.

bendesi olduğıñ cenāb-ı cihān-āferīnūñ bāz-beste-i rişte-i irādetidür. Sen hemān dehān-ı kīsedēn fekk-i mühr-i [102a] baḥl ü imsāk idüp mührü zebān-ı serī‘ül-beyāna ur ve destgāh-ı derūndan mihr-i direm-i maḥzūnı ḳaldur īmānı gör.

İlāhī! Bu bisāt-ı ‘ālem ve bazīçegāh-ı elemde kec-bāzi-i ferzīn-i t̄a‘at ile piyāde-mānde-i naḥ‘-ı hayret ve maṣṣūbe-i dest-bürd daḡal-bāz-ı ma‘ṣiyet ile rānde-i peygūle-i ḥasret olmuşuzdur. Şöyle ki üftān u hīzān ne semte kim taḥvīl-i ruḥ-ı ilticā ideyüz gūşe-güzīn-i intihāz-ı fırsat olan āteş-‘inānān-ı güm-furşat-ı rūzgār üzerümüze at sürüp bizi pā-māl-i senābikū'l-ḥayl-i istignā idüp maṭrūḥ-ı maṭmüre-i ‘aciz iderler. Ḥudāvendā! Hirās-ı āteş-bāzān-ı derekāt-ı t̄ammāt ve şademāt-ı bāzū-şiken-i hādīmū'l-lezzāt ile tevsen-i ‘ilm ü ‘amelden sākıṭ olup dü-espeh dü-semt-i āḥiret ve şāh-māt-ı gālebe-i [102b] nedāmet olduğumuzda bizi kīne-i pīşīne ile düşmen-i dīrīnemüz olan fil-i dīv-şuret-i şeytān-ı la‘īnden emīn ve āsūde-i firīb-i düşmen bir serdür. Kemīn ile tekye-zen-i şandūka-i iktidār olan aḡniyā-i vedī‘a-i hemyānçe-i istişḥābları ḳılınan zer ü sīm ile iftiḥār ve fāriḡ-nişīn-i ārāmgāh-ı ḳanā‘at olan dervīşān u fuḳarā ni‘met-i ḥ‘ān-ı “
مغن مسنا⁴⁵⁵ ile ta‘ayyüş ve aḥkām-ı tūşmāl-i ḳazā vü ḳadere i‘tibār iderler. Taḥşīl-i rızā-yı Ḥudā üç vechle müyesserdür: Biri kesr-i sevret-i tünd-bād-ı hevā, ikinci ba‘de'l-kesr pīçīde-i dimāḡ-ı naḥvet olan baḳıyye-i hevā-yı izāle vü ifnā, üçüncü āşūbgāh-ı ‘ışḳ u maḥabbetle terk-i sāmān-ı neng ü nām idüp iḥtiyār-ı velā-yı belā itmekdür.

Dervīşlik nedür? Bir zāhir-i bī-reng ü bī-ārāyiş ve bir bāḥn-ı bī-ceng [103a] ü bī-şūrişdür. Dervīş,

Beyt: Rişte-rā ber-gerdenem efkende dūst

Mībered her cā ki ḥāṭır ḥ‘āh-ı ū(e)st⁴⁵⁶

ḥalkāsına rabṭ-ı silsile-i irādet idüp ne nām ḳaydın çeker ne neng, ne şulḥ-ı fikrin ider ne ceng. Dervīş ol, meṭā‘-ı dūnyā-yı bī-beḳāyı ehl-i dūnyāya terk it rāḥat gör, ḥayāt bul. Terk-i ru‘ūnet ü sitīz eyle. Kesb-i esbāb-ı melāmiyyet-i şulḥ-engīz idüp kimsenūñ derūnunu ḥirāşīde-i nāḥun-āzār itme ve ḥalkı hedef-i siḥām-ı cefā itmekle yār u aḡyārı kendūnden bīzār itme. Pīr-i ṭarīḳat ve mürşid-i rāh-ı ḥaḳīḳat olan rūşen-dillerin cevher-i āyīne-i pīşānī ya‘nī mefhūm-ı nüṣḥa-i sırr-ı nihānīlerin iki cihān devletinden a‘lā bil ve

⁴⁵⁵ Biz paylaştırdık. Zuhruf:43/32 (Kısmî iktibas).

⁴⁵⁶ Dost ipi boynuma doladı/ İstedığı yere beni götürüyor.

şu 'le-i āfitāb-ı dīdārların meş'ale-i āfitāb-süz-ı dīdār kı. Nazar-ı pīr kimyādur vücūd-ı mürīdi [103b] zer eyler. Çeşm-i pīr ejdehādur dil-i mürīd her ne kadar ser-keş ü tevānā ise de bir nazarda zīr ü zeber eyler.

İlāhī! Zücāc-ı cān-ı Manşūr-ı Hāllācı şarāb-ı şevk ü maḥabbet-i tamām leb-rīz idüp kabūl-i ziyādeye zarfı dar gelüp lerziş-i dest-i istiğrākla taşdı ve deryā-yı muḥīt-i maḥv u fenā başından aşdı. Ol bāde-i ṭarafa keyf ü 'acībū't-te'sīrden İblīs bir piyāle ile kendiden geçdi mel'ün u maṭrūd oldu. Üveys-i Kārenī içdi maḥbūl ü mes'ūd oldu.

İlāhī! Ol kimse ki tamāmī-i eyyām-ı 'ömrünü senūñ tevḥīd-i zāt-ı imuḳaddesūñle imrār ide ve hengām-ı ferec ü şiddet ve feraḥ u kürbetinde Allāh diyüp Allāh işide sezāvār-ı vuşlat-ı şāhid-i maḥşūd olmamak muğāyir-i şān-ı şerīf-i sultān-ı 'ināyet ve münāfi'-i aḥkām-ı 'umūm rahmetūñdür.

Ey dervīş! [104a] Halka gönül bağlama ki ḥaste olasun Hāḳḳ'a rabṭ-ı ḳalb eyle ki vāreste olasun. Eger ayaguñ var ise ya'nī pāy-ı talebūñ vādī-i maṭlabda mālik-i ḳuvvet-i reftār ise dā'ire-i hem-pāyān-ı güm-furşat-ı zamāndan çeküp ve ol ḥārzārı geçüp Hābl-i metīn o emr-i İlāhī'ye bend eyle ve eger başuñ var ise ya'nī ser-i sa'ādet-i efserūñ taḥtḡāh-ı 'ālem-i intibāhda tācdārī-i salṭanat sevdā-yı 'ışḳa sezāvār ise gerden-keş-i silsile-i aḥbāb olup bāb-ı Rabbi'l-erbābda nihāde-i 'atebe-i bülend ve girīftār-ı pençe-i kemend eyle. Düst deryādur mā-'adāsı cūybārdur. Cüst-cūy der-girān-māye-i maḥşūd-ı maṭlūb ise deryā-yı ḥāḳīḳatde āşinā-yı resm-i şināveri olmaḡa çalış ki nümūdār-ı 'ahd-i şebāb olan cūybār-ı pūr-şitābdan iḥrāc düşvārdur. 'Abdu'llāh bir genc-i nihān idi ki miftāḥ-ı [104b] tılsımı dest-i hidāyet-peyvest-i Pīr-i Hāraḳān'da maḥfūz u nihān idi. Nā-gāh yolumuz çeşmesār-ı ḥayāta uğrayup uğramazı bedreḳa-i iḳbāl aldı. Ol kadar içdük ki ne 'Abdu'llāh ḳaldı ne Hāraḳānī ḳaldı.

Dıraḥt-rā āb u tıfl-rā şīr bāyed, şerī'at-rā üstād ṭarīḳat-rā pīr. İlāhī! Ne zālīmī ki güyem zīnhār ve ne me-rā ber-tū ḥāḳḳī ki kerīm beyār. Kār-ı tū dārī mīdār īn ber-dāşte-i ḥod-rā fūrū megozār. Dervīş āb der-çāh dāred ve nān der-ḡayb, ne temennā der-ser ve ne zer der-ceyb. Cūyende güyendeest ve yābende ḥāmūş goft. Nev-şebī(e)st heme zehr ve ḥāmūşī zehrī(e)st, heme nūş her çi be-zebān āmed. Nefs büttest ve kabūl-i ḥalk zūnnār. Cümle ḥāḳīḳat begoftem be-yek-bār. Maḥabbet, bā-miḥnet ḳarīnest. 'Aşīḳ-rā belā der-pīş ve digerī-rā der-kemīnest. [105a] Tevḥīd ān nīst ki ū-rā yegāne dānī, tevḥīd

ān(e)st ki ū-rā yegāne bāṣī. Ānçi tū-rā(e)st nedānem rŭzī-i kī(e)st ve ānçī rŭzī-i tū(e)st nedānem der-dest-i kī(e)st. İlāhī! Eger men bemīrem der-memleket ḥalel āyed ve me-rā dīr-i ez-īn cihān bedel āyed ki men der-memleket be-kārem ve ez-dü-gītī yādigārem. Ez-Ḥüseyn Maṣṣūr-ı Ḥallāc porsīdend ki maḥabbet çī(e)st: Goft “أولها جبل وآخرها قتل” evvel resen(e)st ve āḥir dār. Eger ser īn dārī dār ve eger ne der-goṣār.⁴⁵⁷

*Beyt: Ez-düst be-merg ān çünān ḥursendem
Şad-tuḥfe dihem eger künūn bekoşendem⁴⁵⁸*

İlāhī! Āmurzīden-i Ebū Bekr ve ‘Ömer çī kārest? Raḥmetī ki ger heme me-rā neresed çī miḳdārest? Eger ber-āb-ı rŭy ḥasī bāṣī ve eger der-hevā perī megesī bāṣī, velī be-dest ār tā kesī bāṣī. Der-zāḥir Ka‘be binā kerd ki āb [105b] gilest ve der-bāṭın Ka‘be binā kerd ki cān u dilest. Ān Ka‘be-i aḥcārest ve īn Ka‘be-i esrārest. Ān Ka‘be-i ṭavāf-ı eṣnāf-ı ḥalāyīkest ve īn Ka‘be-i maṭāf-ı naṣar-ı Ḥālīkest. Ān Ka‘be-i binā-yı İbrahīm Ḥalīlest ve īn Ka‘be-i binā-yı Rabb-i Celīlest. Āncā Merve vü Şafāest, īncā mürüvvet ü vefā(e)st. Āncā maḥall-i şifāt(e)st, īncā tecellī-i zāt.⁴⁵⁹

*Rubā ī: Der-rāh-ı Ḥudā dü-Ka‘be āmed menzil
Yek Ka‘be-i şūretest ve yek Ka‘be-i dil
Tā betevānī ziyāret-i dilhā kon*

⁴⁵⁷ Ağaca su, çocuğa süt gerek; şerfata üstad, tarıkata pîr gerek. İlâhî! Zalim değilsin ki eyvah diyeyim, üzerinde bir hakkım yok ki ver diyeyim. İşi veren sensin, bu verdiğini esirgeme. Dervîşin suyu kuyuda, ekmeği gaybda, ne başında istek ne cebinde altın var. Arayan söyledi, bulan sessiz oldu. Gecenin başı ve sessizlik zehirdir, içen dile gelir. Nefs puttur ve halkın onu kabul etmesi zünnardır. Cümle hakikati bir kerede söyledim. Muhabbet, mihnete yakındır. Âşığa bela yüzüne karşıdır, diğerleri pusudadır. O’nu yegâne bilmek tevḥîd değıldir, O’nunla yegâne olmak tevḥîddir. Benimdir dediğin, kimin kısmetidir bilemem ve senin kısmetin, kimin elindedir bilemem. İlâhî! Ben ölürsem memleket zarar görür. Benim bu dünyadan geç göç etmem gerekiyor ki ben memleketin iş bileni ve iki cihânın yadigarıyım. Hüseyin Hallâc-ı Mansûr’a muhabbet nedir diye sordular: “Evveli ip, sonrası ölüm.”; evveli iptir, sonrası ölüm dedi. Senin başında bu darağacı varsa geri dur.

⁴⁵⁸ Dosttan gelen ölüme öyle sevinirim ki/ Şimdi beni öldürseler yüz hediye veririm.

⁴⁵⁹ İlâhî! Ebū Bekir ve Ömer’in başışlanması nasıl iştir? Raḥmetin her şeyi kapsamazsa bana ne miktardadır? Su üzerinde bir ot kırıntısı olsan da, havada bir sinek kanadı olsan da, bir kimse olmak için bir gönül elde et. Zâhirde Ka‘be, su ve kilden inşa edildi; batında Ka‘be, cān ve gönülden inşa edildi. O [Ka‘be] tuğladan [yapılmış] Ka‘bedir; bu [Ka‘be] sırların Ka‘besidir. O Ka‘be insanların tavafı için [yapılmış], bu Ka‘be ise Hâlik’in nazarının tavaf yeridir. O Ka‘be’nin mimarı İbrahīm Hâlildir, bu Ka‘be’nin mimarı Rabb-i Celîldir. Onda Merve ve Safâ, bunda mürüvvet ve vefa vardır. Orası sıfatın yeri, burası zât-ı tecellîdir.

K'efzūn zi-hezār Ka 'be āyed yek dil⁴⁶⁰

*Rubā 'ī: Dī āmedem ve zi-men neyāmed kārī
Ve īmrūz zi-men kerem neşod bāzārī
Ferdā berevem bī-ḥaber ez-esrārī
Nā-āmede be-bedī ez-īn bisyārī⁴⁶¹*

Yār bāş, mār [me]bāş; gül bāş, ḥār mebāş.⁴⁶²

*Rubā 'ī: Şad-sāl eger dār-ı āteşem sehl būd
Ān āteş-i [106a] sūzende me-rā sehl būd
Bā-merdüm-i nā-ehl mebādā şoḥbet
K'ez merg beter şoḥbet-i nā-ehl būd⁴⁶³*

*Ḳıṭ 'a: Menümāy u meşinevān 'amel-i ḥ 'īş ḥalk-rā
Zîrā 'amel-i nihüfte zehr-i çeşm ü gūş bih
Ez-ṭā 'atī ki behr-i firīb-i ḥalāyıkēst
Āvāz-ı ceng ü meşgale-i nāy u nūş bih⁴⁶⁴*

*Rubā 'ī-i diger: Ān kes ki girān(e)st ve bedāned ki girān(e)st
V'allāh ki girān nīst sebük-rūḥ-ı cihānest
Ve ān kes ki girān(e)st ve nedāned ki girān(e)st
V'allāh ki girān(e)st ü girān(e)st ü girān(e)st⁴⁶⁵*

⁴⁶⁰ Allah yoluda iki Ka'be meydana geldi/ Biri Ka'be-i sûret, biri Ka'be-i gönül/ Gücün yettiğince gönülleri ziyaret et/ Çünkü binden fazla Ka'be bir gönle geldi. Hâce Abdullah Herevî. Almaz, a.g.e., s.65.

⁴⁶¹ Dün geldi ve benden hiçbir iş çıkmadı/ Bugün ise benle bir pazar ısınmadı/ Yarın sırlardan habersiz giderim/ Bundan daha çok kötülük gelmemiştir. Hâce Abdullah Herevî. <http://www.iranamerica.com/forum/showthread.php?p=150762> (07.03.2017).

⁴⁶² Dost ol, yılan olma; gül ol, diken olma.

⁴⁶³ Yüz yıl ateşte kalışım eğer kolay olsaydı/ O yakıcı ateş bana kolay olurdu/ Ehil olmayan insanlarla sohbet etme/ Ehil olmayan biriyle sohbet etmek ölümden daha beterdir. Hâce Abdullah Herevî. Almaz, a.g.e., s.63.

⁴⁶⁴ Kendi amelini halka gösterme ve duyurma/ Zîrā gizli amel gözün ve kulağın zehrinden iyidir/ Halkı kandıracak bir tâatten/ Savaş ilanı zevk ve sefadan daha iyidir. Hâce Abdullah Herevî. <http://www.aenefarzanegi.com/> (07.03.2017).

Ḳıṭ' a: *Ġāfil meşev ki merkeb-i merdān-ı rāh-rā*
Der-senglāḥ-ı bādiye peyhā borīdeend
Nevmīd hem mebāş ki rindān-ı bāde nūş
*Nā-geh be-yek ḥurūş be-menzil resīdeend*⁴⁶⁶

Beýt: *Egerçi müşg ez-fer hoş-nesīmest*
*Demī cān-baḥş çün būyet nedāred*⁴⁶⁷

Rubā ī: *Ey cān-ı tū der-pey-i hevāhāt kerd*
Beneşīn pes-i kār-ı ḥ'ış bisyār meded
Zīrā ki nemīherend der-rişte-i 'ışk [106b]
*Şad-cān-ı muṭahhar-ı muḳaddes be-vücut*⁴⁶⁸

Rubā ī-i diger: *'İşk āmed u şod çün ḥūnem ender reg pūst*
Tā kerd me-rā tehī ve pūr kerd zi-dūst
Eczā-yı vücut-ı men heme dūst girift
*Nāmī(e)st zi-men ber-men bākī heme ū(e)st*⁴⁶⁹

Āfet-i tünd-bād-ı zemīstāni ile ḥazāni olan nihālān-ı büstāni ve eşcār-ı küh-sitāni pāy-merdī-i bāḡbāni ile sīrāb ve terbiye-i nāmiye-i bahārī ile ṭarāvet-yāb olmaḡa muḥtacdur ki cāme-i rengāreng-i berg ü bār ile cilve-fürüş-ı rişte-i bāzār-ı ḥıyābānzār ola ve ser-ber-āverde-i meşīme-i māder olup pīçide-i kımāt-ı mehd ü vücut olan tıfl-ı razī' ḡonce-i bustān-ı dāyeden perverde-i gül-āb-ı şīr-i şīrīn olmaḡ gerekdür ki ḡunüde-i gehvāre-i cesedi olan rüh-ı ḥayvānīsi kuvvet-i [107a] bülüg bulabile. Ṭalebe-i ittılā-i

⁴⁶⁵ O kimse ki değerlidir ve bilsin ki değerlidir/ Vallah ki değerli değildir, dünyanın en değersizidir/ Ve o kimse ki değerlidir ve bilmesin ki değerlidir/ Vallah ki değerlidir, değerlidir, değerlidir.

⁴⁶⁶ Yolun yolcularının eşeği gibi gâfil olma/ Çölün taşlarında izleri kaybolmuş/ Ümitsiz olma, rintlerin şarabını iç/ Onlar ansızın çoşup menzile ulaşırlar. Hâce Abdullah Herevî. <http://www.110.loxblog.com/post/167> (07.03.2017).

⁴⁶⁷ Her ne kadar güzel kokulu misk hoş esiyorsa da/ Cān bağışlayan bir nefes gibi bir kokuya sahip değildir. Hâce Abdullah Herevî. <http://blogo.blog.ir/post/185> (07.03.2017).

⁴⁶⁸ Ey ki senin cānın boş şeyler arzu ediyor/ İşinin başında otur ki yardıma çok ihtiyacın var/ Zīrā aşk aleminde/ Vücutla kutsal ve temiz olan yüz cān alınmıyor. Hâce Abdullah Herevî. <http://karbalaiesmaili.blogfa.com/post-6.aspx> (07.03.2017).

⁴⁶⁹ Aşk geldi ve gitti, damar ve derimdeki kanım gibi oldu/ Nihayet beni boşalttı ve dostla doldurdu/ Vücutumun azaları hep dostla doldu/ Benden bana kalan bir isimdir, bākī olan hep O'dur. Hâce Abdullah Herevî. Almaz, a.g.e., s.55.

aḥkām-ı şerī'ata mu'allim-i üstād gerekdür ki temeyyüz-i sevād u beyāz ve fark-ı cevāhir ü a'rāza kudreti ola ve reh-revān-ı tarīkat ve 'ışık u maḥabbete pīr-i şāhib-i irşād lāzımdur ki zālām-ı şeb-i mücāhedede sevād-ı a'zam-ı maqşūdı bula.

İlāhī! Zālīm degilsün ki ḥaqqumda zuhūr iden meşā'ib-i vaqāyi'den istikrāh ile feryād ideyüm üstüñde ḥaqqum yoq ki vir diyeyüm. Bu nigār-ḥāne-i 'ālemde çihre-nümā olan şuver-i müteḥālifü'z-zuhūr-ı umūruñ küllisi eser-i şüretger-i kudret ü irādetüñdür. Diledigün işler, istedigüñi idersün. Ḥil'at-i dūş-ārā-yı 'aql u ma'rifetle teşrīf ve ni'met-i girān-bahā-yı insāniyyet ile talḫif itdigün bu 'abd-i za'ifi endāhte-i mehleke-i hırmān ve derd-i derüñümü bī-gāne-i dermān [107b] itme.

Ey sālīk! Dervīş, ol ebdāl-ı Ḥudā endīşe dirler ki terk-i taḥammül-i esbāb-ı tecemmül ve ihtiyār-ı tarīka-i tecerrüd ü tevekkül idüp fikr-i āb u nān ile istişḥāb-ı ibrīk ü hemyāne bile. Göñül bağlayup vesīle-i def'-i āteş-i 'atş olacaq şuyı kuyıda ve izāle-i za'f-ı gürisnegī idecek nānı, ḥ'ān-ı kısmetde olur ki ne başında sevdā-yı mā-sivā var ve ne ceyb ü bağalında zer ü sīm bulur. Şarāb-ı nā-resīdenüñ te'sīr-i keyfiyyet-i ḥāmī ile cūş u ḥurūşda oldığı gibi nā-puḫte-i düdmān-ı ḥaḫīkat olan fūrūşlar bā-vücūd-ı iflās-ı naḫdīne-i ḥavāss 'arż-ı kālā-yı ma'rifet belki da'vā-yı kerāmet iderler. Ammā ḫulzüm-i āremīde şıfat-ı girān tā girān telāḫum-ı emvāc-ı ma'nā ile leb-ber-leb-i dürr ü gevher olan deryā-diller hem-zebāni-i şevāhidü'l-üns-i ḡamgīn ile tarḫ-ı encümen-i [108a] şoḫbet-i ḥāşş idüp zāhirde sükūt gösterirler. Meydān-ı süḫanda kemmiyyet-i muḥannā-mūy zebān-ı ruḫşat-ı ḫareket bulup āsar-ı ḡubār-ı müşg-āgīn-i kelāmı dil-nişini-i iltiyām ve şīrīnī-i insicām ile hem-lezzet-i çekīde-i ḫand muşırırı ise de şüret-i tiryākda bir zehr-i ḫātıl ve ḫamūşī vü sükūt aña mu'ādıldür. Zebāna gelen ziyān buldı. Sükūt iden emān buldı.

Nefs bütdür ve ḫalkuñ anı kabül itmeleri zünnārdur. Bu kelāmumda 'umüm-ı ḫaḫāyıkı ihāta vardur. Mü'ellif-i Risālenüñ -ḫuddise sırrahū- "*Nefs bütest ve kabül-i ḫalk zünnār. Cümle ḫaḫīkat begoftem be-yek-bār.*"⁴⁷⁰ buyurdukları ḡüftār-ı ma'nīdāruñ egerçi 'ālem-i tevḫīdde nefy-i mā-sivā-i Allāh ile şanem-i şamd u kesret-i vaḫdet oldığı ḫaysiyyetle zevk-i vicdānī [108b] ve ma'nā-yı rüḫānisi Mollā 'Urfīnüñ

⁴⁷⁰ Nefs puttur ve halkın onu kabul etmesi zünnardır. Cümle hakikati bir kerede söyledim.

Beyt: İ'nāyet-i Şamedī redd-i küfr-i mā nekoned
Eger kemāl-pezīr ü şanem-perestī-i mā⁴⁷¹

beytünüñ mefhūm-ı dil-āşūbunı idrāk ve hücum-ı şevk-i yegānegī vü istiğrākıyla girībān-ı cāme-i şühūdı çāk iden hāl erbābına ma'lūmdur ki ol t̄ā'ife-i 'aliyye 'indinde nefis belki nefis-i ma'dūmdur. Ammā 'ālem-i teklīf ü taqyīde büt-i nefsdan murād nefis-i emmāre ve kabūlden maqşūd emrine fermān-ber ve üftāde-i mezlaқа 'azīm-i haţar olmaqlıgla fesāduñ başı nefis oldıgı ise bizüm yerā'a-i qalīlü'l-istiţā'amuzuñ fi'l-cümle qāmet-i zavāhir-i elfāzına ilbās-ı kabā-yı ma'nāyı sāde itmege iktidārı olup gerden-dāde-i fermān-ı nefis olmağ büt-perestī ve izhār-ı meyl ü kabūl itmek zünnār-bestī olur dirüz.

Li-münşihī: Hele bu bābda [109a] biz halka-i bīrūn dirüz.

Mihnet-i maḥabbete qarīn lāzım, bī-gāne-i maḥabbete belā der-kemīn ve āşināya enīs mülāzımdur. Ḥazret-i sultān-ı tahtgāh-ı eḫadiyyeti bir bilmek tevḫīd-i ḫaḫīkī olmaz. Muvahḫid, o kimseye ittılāk olunur ki işbāt-ı vücūd-ı mutlağ ve nefy-i mā'adā-yı Ḥağ ile lücce-i bī-kenār-ı fenā fi'llāha āşinā olup maḫām-ı hüviyyetde Ḥudā-yı yegāne ile bir olur, ğayr bilmez. Müddaḫir-i ḫazā'in-i temellük ü istişḫāb tutdıgıñ ve benüm mālumdur didıgıñ metā'-ı müste'ār ve esbāb-ı nā-pāydār 'acebā kimlerüñ şübūt-ı rüz-nāme-i kısmet-i rüzīsidür bilemem ve senüñ revātib-i muḫarrere-i rızq-ı naşībüñ āyā kimlerüñ kabza-i taşarrufundadır kaţ' idemem.

İlāhī! Fermān-fermā-yı kişver-i vücūd olan ebü'l-fütūḫ-ı rūḫ tehī-sāz-ı taht-ı revān-ı cism-i nā-tüvān olup burc-ı qal'a-i beden [109b] ḫarāb-gerde-i tūb kıyāmet-āşūb-ı ecel olduğda ve ben bu tahtgāh-ı ḫayātdan tebdīl-i mekān-ı imkān idüp tertīb-i esbāb-ı sefer-i āḫiret-i kulūb olduğda cünūd-ı mücennede-i ebrāra ḫalel gelür ve kārgāh-ı āşār-ı esrār mu'atḫal qalup esbāb-ı kār-ḫāne-i ma'nā perīşān olur ve bu rüzgārda baña 'adīl ü hem-ser olacağ merd-i meydān-ı maḥabbet müşkil-i şüret bulur. Zīrā ben memleket-i ma'nānuñ zeber-dest-i ber-kār-güzārī ve iki cihānuñ mu'teber bir yādigāriyüm. Manşūr-ı Ḥallāc'dan bir merd-i reh-neverd ḫaḫīkat-i maḥabbet nedür diyü

⁴⁷¹ Allah'ın inayeti küfrümüzü reddetmez/ Eğer biz puta tapar ve kemale erdiğimizi kabul edersek.

su'âl eyledi. Ol serdâr-ı ketîbe-i ebrâr “اوطهاجبل واخرهاقتل”⁴⁷² didi. Eger sen dağı serüñde bu ma'rekenüñ sevdâ-yı gîr ü dârı var ise buyur ve illâ geri ÷ur.

İlâhî! Sebbehâhü mebbehâhü 'aşere-i mübeşşereye zîver-i nişānegâh ve maħfûz-ı viķāye-i kibriyâ-penâh olan [110a] Ebü Bekr ve 'Ömer Hāzerātunuñ -rağıya'llâhü 'anhümâ- ser-i sa'âdet-i efserlerine nişâr-ı cevâhir-i 'afv u âmürziş idüp bārân-ı bahâr-ı 'ināyet ü mağfireti ol iki ĥadîķa-i reyyân-ı vilāyete taħşîş ne şekil işdür. Ķâf tâ Ķâf-ı Ķadem ü beķâ-ı muħîṭ devâ'ir-i 'avâlim-i şetti olan Ķulzüm-i zehhâr-ı raħmetüñ 'umüm-ı 'uşât-ı ümmeti ve cumhür-ı ümîdvārân-ı mağfireti şâmil olmazsa sedene-i dehlîzül-kurb-ı vişāle muħtaşş olan nevâleden ne ĥâşıldur.

Ey sâlik! Eger saṭh-ı basît-ı âb-ı revân üzere basît-ı seccâde-i kerâmet idüp pây-ı iķtidâra cünbiş-i refṭâr virürsüñ hîç ĥod-fürüş-ı bāzâr-ı iftiĥâr olma ki bu mertebeler bir ĥas-ı nâ-çîzede müyesserdür ve eger cevvi semâda per ü bâl açup uçarsuñ hîç mübtehic-i heyecân-ı inbisâṭ olma ki bu hevâlarda güşāyiş-i bâl ü per [110b] bir meges-i nâ-tüvânada muķarrerdür. Bir dil-i şafâ-peymâ-i peydâ Ķıl ki mübtelâ oldıĥuñ maraž 'ucb u naḥvete bir dermân bula ki sezāvâr-ı 'âfiyet-i derd olasun. Fezâ-yı feraḥ-fezâ-yı Mekke zâhirde Ka'be bünyâd ittiler ki eczâ-yı binâsı âb u gildür. Meydân-ı lâ-mekân-ı pehnâ-yı bātında Beytu'llâh iḥyâ itdiler ki erkân-ı esâsı cân u dildür. Ol Ka'be-i aḥcârdur, bu beyt-i esrârdur. Ol ṭavâfgâh-ı eşnâf-ı ĥalâyıķdur, bu maṭâf-ı nazar-ı Cenâb-ı Hâliķdür. Anuñ bânîsi İbrahîm Hâlıldür, bunuñ mi'mâr-ı bî-müdânîsi Hüdâvend-i Celîldür. Anda Merve vü Şafâ vardur, bunda mürüvvet ü vefâ hem-vardur. Orası maḥall-i şıfât, burası tecellîgâh-ı zâtdur. Ey dervîş! Yâr ol, mâr olma; gül ol, ĥâr olma.

*İlâhî! Dîde-i dih ki düşmen bîned efķâr şeved, çün düst [111a] bîned hezâr şeved. Yekî çihil-i sâl-i 'ilm âmüzed ve çerâĥî neyefrûzed, yekî süĥanî gûyed ve dil-i ĥalkî besüzed. Düşvârest düşvârest tâ ez-ĥod nerehî kârest. Ey ez-yek-ķatre menî! Der-terâzû-yı Ķudret çend menî? Hân gümân-ı bed neberî ki ez-gümân-ı ĥod ber neĥorî. Süĥan-ı Hâllâc şenîdem, ne Ķabül kerdem ve ne inkâr. Men ne şarrâfem, me-râ be-ķabül ve inkâr çî kâr.*⁴⁷³

⁴⁷² Evveli ip, sonrası ölüm.

⁴⁷³ İlâhî! Göz ver ki düşmanı görüp fikri olsun, dostu görüp hezâr olsun. Biri kırk yıl ilim öğrenir bir çerağ yakamaz, biri bir söz söyler halkın gönlünü yakar. Zordur zordur, kendinden kurtulmazsan işin vardır. Ey bir damla nutfeden olan! Terazide tartılsan kaç kilosun? Sakın suizan etme ki kendi

Beyt:

Her ki ū tuhm-ı kâhilî kâred

*Kâhilî kâfirîş bār āred*⁴⁷⁴

Her ki h̄āst bār āvāz-ı dil-i mā ber-h̄āst. Heme ārzū zi-pesîn porsend, men ez-rūz-ı pīşîn. Her ki ber-hod bended, ber-hod bend. İlâhî! Nevâhte Tūr-râ mîgūyî ki bedân çeşm ki der-tevângerân mînigerî der-dervîşân niger. Kerîmâ! Tū ūlâ-terî ki bedân çeşm ki der-muṭî'ân nigerî der-müflisân nigerî. Nân ez-seg dirîg nîst, [111b] şoḥbet ez-Bâyezîd dirîgest. Dünyâ düşmen mîdârî, beḥor tâ nemâned ve eger dūst mîdârî, bedih tâ bemâned. Haḡ te'âlâ, dünyâ-râ beyâferîd ve ḡavmî beyârâ(e)st ve goft īn nişân-ı 'atâ(e)st ve ḡod-râ beyârâ(e)st ve goft ey civân-merdân dü-gîṭî ez-ân mā(e)st. Yekî-râ himmet-i behîşt ve yekî-râ dūst. Fedâ-yî ānem ki heme himmeteş ū(e)st. Ānhâ ki İlâh-râ beşînâhtend, be-'arş ü kürsî neperdâhtend. Ez-āsmân külâh mîbâred ammâ ber-ser-i ân ki ser-fürû dâred. Der-reng ü post meniger, der-naḡd-i dūst beniger. Her rûz ki ber-mîāyed nâ-kesterem çendân ki mîrevem vâpesterem. Her ki der-āmîht der-āvîht der-şuḡl oftâd ve ez-'āfiyet begorîht. Me-râ dil ez-behr-i tū be-kârest ve (e)gerne çerâg-ı mürde-râ çî miḡdârest? Çî konem tâ beyâsâyem? Hûn-ı dil ez-dîde bepâlâyem. Ne kilîd men dârem ki der beguşâyem [112a] ger be-men estî ber-hod bebaḡşâyem. ” *نفسم* *دع ما برئتك إلى لا برئتك* ” *فإن النبي عليه الصلوة والسلام إذا أراد الله بقوم خيرا بصروهم بعروب* *bemân u yakîn begîr, nefsi i tū yakînest ve 'ayb-ı digerân şekk. Eger merdî 'ayb-pūş bāş nî-'āyb pāş.*⁴⁷⁵

zannına düşmeysin. Hallâc'ın sözünü işitdim, ne kabul ettim ne inkar. Ben sarraf değilim, ne kabul ne inkar benim işimdir.

⁴⁷⁴ Her kim o tembellik tohumunu eker/ Tembelligi onun kafir olmasına sebep olur. Senâî. <http://ganjoor.net/sanaee/hadighe/hdgh01/sh9/> (07.03.2017).

⁴⁷⁵ Her kim yük istese bizim gönlümüzden feryat çıktı. Herkes yarından sorar, ben dünden sorarım. Her kim kendini bağladı, kendine bağladı. İlâhî! Tecellî ettiğin Tūr'da söylersin ki zenginlere baktığın gözle fakirlere bak. Ey Kerîm! Sen itaat edenlere, müflislere [rahmetle] bakmakta daha evvelsin. Ekmeği köpekten esirgeme, sohbeti Bâyezîd'den esirge. Dünyayı düşman bildinse ye ki kalmayasın, dost bildinse ver ki kalasın. Hak Teâlâ, dünyayı yarattı, bir kavimle süsledi ve bu bağışın işaretidir dedi; zât-ı mukaddesine ârâyiş-i zuhûr verip ey civanmertler iki cihân bizimdir dedi. Kiminin himmeti cennet, kiminin himmeti dosttur. Himmeti hep O olana ben fedayım. Onlar ki İlâh'ı tanıdılar, gökyüzüne ve yeryüzüne önem vermediler. Gökyüzünden külâh yağar ama başımı eğene yağar. Renge ve posta bakma, dostun nakdine bak. Her gün doğduğunda daha yalnızım öyle ki daha geriye gidiyorum. Her kim bu işlere karışsa kafa kafaya geldi ve afiyetden kaçtı. Benim gönlüme senden gelen hünerdir, yoksa ölü çerağın kıymeti nedir? Ne yapayım ki rahat olayım? Gönlümün acılarını gözden akıtayım. Ne anahtarım var kapıyı açayım ve ne de onu açmaya keremim var kendime bağışlayayım. “Peygamber efendimizin s.a.v. rivayet ettiğine göre: Allah bir topluluk için hayır murâd ettiğinde, onlara nefislerinin ayıplarını gösterir.”, “Sana şüphe veren şeyi bırak, şüphe vermeyene yönel.”de kal ve yakîni tut, nefsin yakîindedir ve diğerlerinin ayıplarından şüphe et. Mert isen ayıpları ört, ayıpları yayma.

İlāhî! Bu manzara-i vücūdda temāşā-yı heyākil-i mevcūdāt olan dīde-i ‘ibret-bīne tūtüyā-yı başiretle bir hālet vir ki gubār-ı pāy-ı kec-reftāri zeng-resān-ı mir’āt-ı i’tikād olan düşmān-ı dūst-nümāya baqduqça kuvvet-i ‘ilm-i fiṭrī ile bilüp temyīz idüp temāşāsından efkār ola ve dūstān-ı ezeli ve āşināyān-ı qādīmi gördükçe huşūl-ı sürūr-ı zarūrī ile qarīr ü şevk şafā-yı nezzāre ile hezār ola. Murabba‘-nişīn-i çār-bālīn ifāde-i ‘ulūm olan esātīze-i rūsūmdan [112b] biri kırk yıl taqrīr-i mesā’il-i ma‘kūl u menkūl ve neşr-i fevā’id-i ma‘lūm u mechūl ider, izā‘a-i külfet-i zulmet-i dil ve izā‘e-i külliyye-i āb u gil idecek bir çerāğ yakamaz. Jülīde-müyān-ı külhen-güşe-i melāmetden biri harāret-i āteş-sūz-ı derūn ile bir söz söyler binā-yı raşīn-i gāfleti yıkar dünyāyı yaqar.

Ey ‘azīz! Müşküldür müşküldür lağzişgāh-ı ḥodī vü pindārdan taḥlīş-i mürekkeb gūsiste-‘inān-ı dil ü cān itmeyenler pāy-der-gildür.

Ey bir kaṭre-i menīden ḥāşıl olan nā-dān! Sen ḥod insānsun hīç kendiñi sencīde-i mīzān-ı i’tibār itdūñ mi ‘acebā terāzū-yı pindāşt u menīde kaç baṭmansun? Şaḫm sū’-i zann itmeyesün zīrā sū’-i zann sebebiyle mübtelā-yı ḥimānsun. Ḥallācuñ sözün işitdüm ne qabūl gösterdüm ne inkār itdüm. Ben şarrāf-ı nīk ü bed-i ālem ve muḥtesib-i [113a] keyf ü kem degilüm inkār ne kārem ve qabūl ne vazīfem.

Beyt: Her ki ü tuḥm-ı kāhilī kāred
Kāhilī kāfirīş bār āred⁴⁷⁶

Her kim tarīk-i Ḥaqq’a ma’ildür anuñ bār-ı şu‘ūbet-i terbiyesi bizüm dūş-ı derūnumuzdan zā’ildür. Heb gelecek günden şorarlār ben giçen günden su’āl iderüm ya’nī bütün ḥalq rūz-ı restāḥīzde melḥūz olan ḥaṭardan ḥavf iderler ben dīvān-ı ezelde sābit olan aḥkām-ı qaderden qorqarum.

İlāhî! ‘Alem-i efrāḥte-i tecellīgāh-ı Ṭūr u nevāziş ü iltifātuñla müstağraḫ-ı lücce-i nūr olan Kelīm-i Kerīm’üne delālet-i tarīk-i merḥamet idüp aḡniyāya baqdıguñ dīde-i şefkatle fuqarā vü dervīşāna baq diyü fermān idersün. Kerīmā! Muṭī‘ān-ı riyāzet-pereste sezā gördigüñ ‘ayn-ı raḥmetle ‘āşiyān-ı tehī-destī şāyān-ı nazar-ı merḥamet itmege sen Mūsā’dan ūlā-tersün.

⁴⁷⁶ Her kim o tembellik tohumunu eker/ Tembelligi onun kafir olmasına sebep olur. Senâi. <http://ganjoor.net/sanaee/hadighe/hdgh01/sh9/> (07.03.2017).

[113b] Mü'ellifün -kuddise sırrahū- metn-i Risāle'de “*Nān ez-seg dirīg nīst.*”⁴⁷⁷ fıkrası zeylinde “*Şohbet ez-Bāyezīd dirīgest.*”⁴⁷⁸ mefhūmuna zārūrī ilbās-ı kisvet istifhām olunmazsa beyne't-tā'ife bir vākı'a-i sâbıkaya mübtenī olmağa himl iderüz ya'nī dervāze-i encūmen-i merdān-ı Hūdā'da kelbden nān dirīg olunmazken nevāle-i h̄ān-ı esrār Hāzret-i Bāyezīd-i 'ālī-miḳdārdan dirīg mi olunur dinürse olur ve illā mevḳūf-ı işārāt-ı aşḫāb-ı mükāşefāt olan ma'nāsı 'uhde-i irāde-i muşannefde ḳalır.

Ey düst! Eger dünyā-yı bī-beḳāyı ya'nī meṭā'-ı pejmürde-i bāzār-ı fenāyı **اموالکم**“⁴⁷⁹ hükmünce kendiñi düşmen ve aña ta'alluḳı h̄ār-ı dāmen bildüñ ise şarf it ki ḳalmayasun ve dīdār-ı 'adüvv-i raḥne-i binā-yı 'āfiyet olmasun. Yok eger “**الدنيا مزرعة الاخرة**”⁴⁸⁰ vefḳınca vefret-i ni'met [114a] sermāye-i ticāret-i bāzār-ı āḫiret oldıḡına bināen yār u düstdāruñ ise maḫallerine ṭapşur ki bāḳī ḳalsun ve devām-ı āşināyān-ı aḫbāb ile aduñ yād olunsun. Hūdāvend-i lā-yezāl dünyāyı ḫalk idüp bir ḳavim yarattı ve ol ḳavmi nümüne-i iḫsān ve nümūzec-i 'aṭā eyledi ve kendi zāt-ı muḳaddesine ārāyiş-i tecellā-yı zuhūr virüp ey civān-merdān-ı 'ibād iki cihān bizüm mülkümüzdür didi. Nemed-puş-ı h̄ān-ḳāh-ı imkāndan kiminüñ ḳudreti taḫşīl-i riyāz-ı behişte maşrūf kiminüñ himmeti duḫūl-ı ḫarīm-i vuşlāt-ı düsta mevḳūfdur. Ben anuñ ḳurbanuyum ki tamāmı-i ḳudret ü himmeti ḳurba ma'tūfdur. Ol kimseler ki 'alem-efrāḫte-i leb-i bām-ı ma'rifetu'llāh oldılar 'arş ü kürsīyi evvelin pāye-i sellem-i i'tibār buldılar ya'nī şol maḫremān-ı serā-perde-i ḳabūl ki delālet-i bedreḳa-i [114b] hidāyetle 'ayne'l-ḫayāt-ı vişāle vuşūl buldılar. Āteş-i dil-fürüz bāde-i encūmen-süz neş'esiyle şerāre-endāz-ı ḫirmen-i teklīf olup baḡal-gīri-i hūşyārān-ı zāhir ü bāṭından bī-niyāz oldılar.

Ey dervīş ve ey gerden-firāz-ı naḫvet-i ṭā'at! Belī bām-ı āsmāndan külāh yaḡar ammā maḳām-ı tezellülde ser-fürü-bürde-i girībān-ı 'acz ü iftiḳār olanlar ḳapar. 'Uhde-i rüzḡār-ı iḳbālde ḫuşūl-ı bāz-beste-i iḫtimāl olan māl-ı serī'üz-zevāle ki vāşıl-ı dükkānçe-i temellüküñ olsa bile ḳarīben mine'z-zamān keş-ā-keş ḳahramān-ı merg-i bī-emān ile derīde-i girībān ve zīver-i bāzār-ı maḫlūl-fürüşān olacaḡdur aldanma zā'ildür

⁴⁷⁷ Ekmeḡi köpekten esirgeme.

⁴⁷⁸ Sohbeti Bāyezīd'den esirge.

⁴⁷⁹ Bilin ki mallarınız. Enfāl:8/28 (Kısmī iktibas).

⁴⁸⁰ Dünya ahiretin çiftliğidir.

ve kīse-i ser-i mübhir ⁴⁸¹ «إِنَّ اللَّهَ لَا يَخْلُقُ الْبَعَادَ» da mev'ūd oldığıñ nuḳūd-ı ma'dūd müteḥakkıḳ olurdu gör ki elbette vāşıldur. Dirīgā izā'at-i bızā'at-i 'ömr-i 'azīz idüp eyyām-ı [115a] ātiyede tedārik-i esbāb-ı teyaḳḳuz u istiğfār ve önümüzde olan zād-ı sefer-i āhireti ihzāra şarf-ı naḳdīne-i iḳtidār lāzım ve belki i'ānet-i girye-i nedāmetle şaḣş-ı ümīd terettüb-i ḣüsn-i 'āfiyeti cāzım iken günden güne bed-ḣāl ve siyeh-nāme-i seyyi'āt-ı a'māl olmadayuz. Ḳat'-ı tarīḳ-i murād için tekāverān-ı ḳavī-rān-ı leyl ü nehār ve çār-pāyān-ı 'anāşır-ı tīz-refṫār ile her ne ḳadar ki sür'at iderüz reh-zenī-i gül-ı ḡafletle girü ḳalmadayuz. Her kim bu bīş ü cedvār u zehr ü tiryāḳdan mürekkeb-i ma'cūn-ı ḣüş-rübāya alışdı ya'nī ḣayr u şerr ü nef' ü zarrı maznūn-ı umūr müteḣālifü'z-zuhūr-ı dünyaya ḳarışdı āvīḣte-i çengāl-i āmāl olup kendüye iş açdı ve āsūde-i daḡdāḡa-ı kār ü bār olan başını koy meydān-ı ḡavgā-yı cihān idüp rāḣatdan ḳaçdı. Benüm şadr-nişīn-i [115b] şavma'a-i sīne olan göñlüme bāzār-ı ḣürşīd-fürüşān-ı ma'nādan virilen ḣişşe-i pertev-i irşād senüñ izāle-i tīregī-i fu'ād u nihādūñ içündür yoḣsa pūf-zede-i nesīm-i 'aciz olan bu çerāḡ-ı kem-şu'lenüñ ne ḳadri vardur fī-ḣadd-i zāta hem-ḣālet-i daḡ-ı lāle-i ḣāmūndur. Bu miḣnetkede-i 'ālemde ne şekil tedbīriyle tedārik-i esbāb-ı rāḣat idüp āsāyiş bulayum? Hemān ḣūn-āb-ı derūnı fevvāre-i çeşm-i terden aḳıdup kendi ḣāl-i pūr-melālūme aḡlayayum. Kilīd-i ḳufl-ı şandūḳa-i maḳşūd baña müsellem-i dest-i iḣtiyār ḳılınmadı ki fetḣ-i bāb-ı murāda iḳtidārım olaydı ben kendi rüy-ı ümīdimi zaḣmdār-ı sīlī-i ye's itmezdüm. Eger bu bābda iş baña ḳalaydı 'uyüb-ı digerānuñ ḣaḳīḳat-i vuḳū'unda tereddüd ü iştibāhuñ der-kār ve kendi naḳāyiş u 'uyūbuña yaḳīnūñ var iken [116a] yaḳīni terk ve şekkī iḣtiyār itme eger merd iseñ ḣalḳuñ 'uyūbını setr it, izḣār itme

«دع ما يربك الى ما لا يربك»،⁴⁸³ «كافال»⁴⁸² النبي عليه الصلوة والسلام اذا اراد الله بيقوم خيرا ابصرهم بيقوب نفهم»،

ḣalḳuñ vāḳıf olup seni āḡāḣ itdiği 'uyūbuñı yāḣūd görüp saña göstermediḡi naḳāyiş u zūnūbuñı bırak şöyle ṫursun dil-beste-i neng ü nām ve müctenib-i ser-zeniş-i ḣāşş u 'ām iseñ anlardan ḡičersün. Şer'-i mürüvvetde farz olan anları terk itmekdür ḣüner ü mürüvvet mu'arız-ı daḡal-bāz nefsi-ḣīle-perdāz ile tarḣ-ı encūmen-i muḣāsebe-i ef'āl itdükte sencīde-i mīzān-ı çeşm-i inşāf ve keşīde-i silk-i iḳrār u i'tirāf itdiğiñ 'uyūbdan i'rāz idersün. Şer'a-i 'ubūdiyyetde lāzım-ı ādāb-ı ihlāş olan anlardan [116b] ḡičmekdür.

⁴⁸¹ Şüphesiz Allah, verdiḡi sözden dönmez. Ra'd:13/31; Âl-i İmrân:3/9 (Kısmî iktibas).

⁴⁸² Peygamber efendimizin s.a.v. rivayet ettiḡine göre: Allah bir topluluk için hayır murād ettiḡinde, onlara nefislerinin ayıplarını gösterir. Hadīs.

⁴⁸³ Sana şüphe veren şeyi bırak, şüphe vermeyene yönel. Hadīs.

Meşnevî: ‘Ayb-ı kesân meniger ve ihsân h̄ĩş
Dīde furū-ber be-girībān-ı h̄ĩş⁴⁸⁴
Dīde-i h̄ĩşten ārāyī meşev çün bahār
Tā nekoned der-tū tama‘-ı rūzgār⁴⁸⁵

Rubā‘ī: *Hurrem nebūd velī ki k̄āni‘ nebūd*
Der-‘ayn-ı belā cüz dil t̄āmi‘-i nebūd
Devlet zi-hüner mecūy ki kavlı-i h̄ükemā(e)st
Sūdī nekoned hüner çü t̄ālī‘ nebūd⁴⁸⁶

Rubā‘ī-i diger: *Yâ Rab dil-i halk-râ be-rahmet cân dih*
Derd heme-râ be-şābirī dermān dih
Men-i bende nedānem ki çi m̄ibāyed h̄ĩst
Dānende t̄üyī her ānçi bihter ān dih⁴⁸⁷

Der-īn reh nevha-i Ya k̄ub bāyed bā-nāle-i Mecnūn bā-dilī pür ez-derd bā-dāmenī pür ez-h̄ün. Mest bāş u mehurūş, germ bāş u mecūş, şikeste bāş u h̄āmūş ki sebū-yı düriüst-râ be-dest girend ve şikeste ber-dūş. Hudāyī m̄ibīned ve m̄ipūşed [117a] ve hem-sāye nemībīned ve m̄ihurūşed. İlähī! Egerçi behişt, çü çeşm ü çerāgest, bī-dīdār-ı tū derd u dāgest. Ey dervīş! Behişt ü dūzah bahāneest, maqşūd Hudāvend-i h̄āneest. Cem‘ī-râ be-dūzah revāne konend, cem‘ī-râ be-behişt āşiyāne konend, pes dūstān-ı h̄od-râ ez-her vükūn u mekân bī-gāne konend. Seyl ber-bālā ve men der-hāmūnem, hem-derd dāned ki men çünem. Dervīşī çī(e)st? H̄ākekī netīce ve ābekī ber-ū rīhte. Ne keff-i pā-râ ez-ū derdī ve ne pūşt-i pā-râ ez-ū gerdī. İn kār bī-nişānī(e)st nām-ı in kār zindegānī(e)st. İlähī! Her ki-râ dāğ-ı maḥabbet nihādī, ḥirmen-i vucūd-ı ū-râ be-bād-ı nīstī ber-dādī. İlähī! Cüz tū ki dāned! Her ki tū-râ şināsed kār-ı ū bārīk, her ki tū-râ neşināsed rāh-ı ū

⁴⁸⁴ İnsanların ayıplarını ve kendi ihsanını görme/ Kimseye karışma. Nizâmî-i Gencevî. <http://ganjoor.net/nezami/5ganj/makhzanolasrar/sh39/> (07.03.2017).

⁴⁸⁵ Bahar gibi bir kendi iyi özelliklerini görme/ Ki hayat sana tamah eylesin. Nizâmî-i Gencevî. <http://ganjoor.net/nezami/5ganj/makhzanolasrar/sh39/> (07.03.2017).

⁴⁸⁶ Sevinç yok ancak kanaatkârlık da yok / Belada gönül dışında hiçbir şeye tamah etme/ Hünerde devlet arama ki âlimlerin sözüdür/ Hüner talih olmazsa kâr etmez.

⁴⁸⁷ Yâ Rab! Halkın gönlüne rahmet ile cân ver/ Bütün dertlilere sabır ile derman ver/ Ben köleyim, ne istemem gerektiğini bilmem/ Bilen sensin, daha iyi olan ne ise onu ver. Hâce Abdullah Herevî.

tārīk. Tū-rā sāhten ez-tū berestenest ve be-tū peyvesten ez-ḥod [117b] gozeštenest. Kavli i bī-‘amel cüz pīç pīç nedihend, ez-kavl be-‘amel āy ki be-ḥadīs hīç nedihend. Çün Hudāyī te‘ālā īn cihān-rā der-maḥall-i ḥicāb bedāšte būd ve çendīn naqş-ı ḥicāb benigāşte būd. Muḥakkıkān goftend: Her çı be-ḥod kā`im nebāşed dā`im nebāşed ve her çı be-ḥod şebāt nedāred ḥayāt nedāred. Ğavnāş kerd rūd-ı ḥuşk necūyed, diḥkān ez-behr-i tuḥm zemīn-i şūre nepūyed. Naqş-ı dūnyā dīde rengīn koned, çün dīde rengīn şod dil sengīn koned. Lā-cerem çün hevā-rā, be-riyāzet dūr kerdend; nefş-rā, be-mücāhede maḥhūr kerdend. Derūn-ı perdehā be-her-çi ḥ`āstend şitāftend be-her-çi şitāftend. Ammā ānhā ki aşḥāb-ı dālālet u erbāb-ı cehālet būdend benemūdend ānçī nemūdend ber-nāqş-ı germābe-i `ışk bāhtend ve ber-şīr-i şādurvān kemend endāhtend. Çün der-nigerī ne [118a] ez-ṭarīkat eşerī ve ne ez-ḥaḳīkat ḥaberī, ne ez-fi`l-i cefā nedemī ve ne der-rāh-ı vefā ḳademī, her yekī be-fitne maḡlūb şode, be-vücūd-ı ḥ`ış ez-dīden maḥcūb şode. “**نعود بالله من سقط الله**”. Evliyā-yı Hudā-yı te‘ālā der-kār nekonend, be-ḥile zindegānī nekonend, be-güzāf negūyend, be-rāḥat neḥorend, be-iḥtiyār neneşinend ve ḥaşmī-i ḥalḳ nekonend ve ber-āferīdgār inkār nekonend ve ḥāṭır-ı işān ez-kām-ı işān ferāter nebāşed ve ez-tevbe be-‘ışyān neperdāzend ve ber-Hudā-yı te‘āla hīç nebendend ve be-ḳaḥḳaha neḥendend meger be-tebessüm ve işān-rā çihār ṭama` nebāşed be-ḥalḳ-ı ṭama`-ı māl ve ṭama`-ı cāḥ ṭama`-ı du`ā ve ṭama`-ı şenā. Zāhid be-zūhd nāzed ve `arīf be-dūst. Şūfī-rā çı gūyem? Şūfī ḥod-ı ū(e)st.⁴⁸⁸

⁴⁸⁸ Bu yolda Yakūb’un nevhasıyla, Mecnūn’un nalesiyle, gönlü dertli ve eteği kanlı olmak gerekir. Sarhoş ol ama coşma, sıcak ol ama kaynama, kırıl (üzül), ama sessiz ol [şikayet etme] ki sağlam testiye elde tutarlar, kırılanı omuzda tutarlar. Hüdâ gören ve örtendir, komşu görmez ve coşar. İlahî! Cennet, göz ve ışık gibiyse de seni görmeksizin dert ve acıdır. Ey dervîş! Cennet ve cehennem bahanedir, maksūd Hüdāvend’in evidir. Bir toplumu cehenneme gönderir, bir topluma cennette âşiyân yapar, geri kalan dostlarını her iki mekandan kayıtsız eder. Gökten sel yağar ama ben çöldeyim, dert ortağı bilir ki ben böyleyim. Dervîşlik nedir? Bir avuç toprak ve bir miktar sudur. Ne ayağında ondan bir dert ne de bir toz var. Bu iş nişansızdır ve bu işin nâmı sonsuz hayattır. İlahî! Her kime muhabbet yarasını koydun, onun vücudunu yokluk rüzgarına verdin. İlahî! Senin dışında kim bilsin! Her kim seni bildi onun işi ince oldu, her kim seni bilmedi onun yolu karanlık oldu. Seni bulanlar kendinden kurtulanlardır ve sana bağlananlar akıldan geçenlerdir. Amelsiz [kuru] söze ıztırabın dışında nesne vermezler, sözü amel ile yap ki hiç reva görmezler. Hüdâyı Teâlâ bu dünyayı sırların mahali kılmış ve her sırrın nakşını yazıya geçirmiştir. Muhakkıklar dediler ki: Kendi varlığıyla ayakta duramayan dâim olmaz ve kendi vücuduyla sabit olamayan hayat bulmaz. Dalgıç olan kuru nehirde aramaz, çiftçi verimsiz yere tohum ekmez. Dünyanın nakışları gözü renkli yapar, gözün renkli olması gönlü taş yapar. Bundan dolayı istekleri, riyâzetle uzaklaştırdılar; nefsi, mücâhedeyle yok ettiler. Perdelerin içinde her neyi istedilerse buldular. Ama dalâlet ve cehâlet ehlerinden olanlar -öyle değıllerdi ama öyle göründüler- hamamın resmine âşık olup aldandılar da her şadırvanın başına kement attılar. Baktığımda ne tarīkattan bir eser, ne de hakikatten bir haber, ne cefa fiilinden pişmanlık, ne de vefa yolunda bir

Ey sâlik! Pây-güzâr-ı vâdî-i taleb olursan bu tarîk, tarîk-i [118b] reh-nümâ-firîb-i maḥabbetdür. Genc-i bād-âverd-i bûy-ı pîrâhene kanâ‘at itmeyüp dîdâr-ı Yûsuf-ı maḫşûd, çeşm-dâşt-ı dîde-i ârzû ise teng-nây-ı ârâmkede-i ⁴⁸⁹“فصیر حیدر” da dâğ-ı nihânî-i dil-i Ya‘kûb’ı naḫş-ı şaḫîfe-i sîne-i cân ve temevvüc-i deryâ-yı dil-i pür-derd ile devḫa-i nevḫa-yı şâd-âb u reyyân idüp i‘tikâf-ı Beytül-hüzn-i endûh u esefiyi taḫdîm-i bâlâ-nişîni-i ḫaşr-ı Yûsuf itmelüsün ve süveydâ-yı dil-i sitâre-i siyâhuñ ğazâlân-ı ḫaymegâh-ı yârûñ nezzâre-i sevâd-ı çeşm-i şūḫuyla eglenemeyüp dâmen-i şahrâ-yı vuşlatda ârzû-yı Nîl devlet-i muḫârenetle cemmâze-keş-i maḫmil-i leylî olayum dirsûñ dâmen-i pür-ḫûn ile lâle-i hâmûn-ı cünûn ve irtikâb-ı şavâ‘ib- varâḫ-ı şûmî-i silsile-nâme-i Mecnûn olmalusun. Bâde-i ḫavşala-sûz-ı ḫam-ı ‘ışḫ ile ser-mest ol ammâ şikest-i zencîr-i ḫam-ender-ḫam-ı cünûn ile izḫâr-ı [119a] bed-mesti idüp keyfe keder virme. Âteş-i cân-fürüz-ı tenevvür-i şevḫ ile germ-sâzân-ı hengâme-i maḫabbete dem-sâz u hem-dest ol lâkin şerâre-i aḫker-pâre-i vaz-ı bâridle dâğ-güşâ-yı sîne-i aḫbâb olup vebâle girme. Şikeste-i sengsâr-ı nedâmet ü peşîmânî ol lâkin zebân-dırâzi-i şikâyet ü izḫâr ‘acz ü melâletle ağzını açma. Kûze-i dürrüsti elde tutarlar ise sebû-yı şikesteyi zîver-i düş-iderler. Şikestelikden kaçma sübhâne’llâh dânen-de-i serâ’ir ü ğuyûb ve bînende-i maḫâsin ü ‘uyûb olan Ḥudâvend-i cihân-âferîn ⁴⁹⁰“عمت الأدوة” zîşt-rüyân-ı ma‘âşî vü seyyi’âtümûze min-küllil-vücûh nâzır ve her bulduğumuz yerde vâḫıf u ḫâzır iken teşḫîr ü rüsvây itmez ve günâhlarımızı perde-i faẓl u ‘inâyetle setr eyler. Kendi zemâ‘im-i aḫvâl ve ma‘âyib-i ef‘âl [119b] ü aḫvâllerinden ğâfil olan ḫomşular ḫaḫḫumuzda görmediklerin isnâd ider bilmediklerin söyler.

İlâhî! Egerçi gülhâ-yı hemîşe-i bahâr-ı ḫadîḫa-i cennet nev-bâde-cüyân-ı riyâz-ı ârzû olan dîde-düzân-ı şâh-râh-ı ‘inâyet yanında hem-rütbe-i çeşm ü çerâğdur lâkin gülistân-ı bî-reng ü bûy-ı dîdârdan ictinâ-i esmâr nezzâre-sûz intizârında olan aşḫâb-ı himmet nazarında nümüdârdur vehm-i peyker-i dâğdur. Ümîdvâri-i duḫûl-ı cinân ve bî-medâri-i âteş-i nîrân miyânede bir ḫurî bahânedür yoḫsa cümleñüñ maḫşûdı Ḥudâvend-i

---

adım; her biri fitneye mağlup, kendi vücutlarıyla gözden mahcup olmuş. “Allah’ın gazabından Allah’a sığınırız”. Hüdâyı Teâlâ’nın evliyâları [uygun olmayan] işi yapmazlar, hile yapmazlar, boş konuşmazlar, rahat yemezler, isteyerek oturmazlar, [dünya işleri için] halka düşmanlık yapmazlar, yaratıcıyı inkar etmezler, gönülleri insanların mutluluğuyla kederli olmaz, tevbeden sonra günah işlemezler, Hüdâyı Teâlâ’nın [emri] üstüne [hiçbir emri] tanımazlar, kahkaha ile gülmez tebessüm ederler. Onlara dört türlü tamah olmaz: Malın, mevkinin, duânın ve senanın tamahı. Zâhid zühdülikle oyalanır, ârif dostla. Şûfiye ne söyleyeyim? Sûfi bizzat O’dur.

⁴⁸⁹ Güzel bir sabırdır. Yûsuf: 12/18, 83 (Kısmî iktibas).

⁴⁹⁰ Nimetleri [her şeyi] kapsadı.

hâne ya'nî Hâzret-i Hudâvend-i yegânedür. Bir tâ'ifeyi çemen-i şuffe-i behişt birinde murabba'-nişîn-i ser-h'ân-ı tena'um u zevk ve bir gürühi ne'üzü billâh âteşkede-i dūzaḥa sevķ idüp lezâ'iz-i her-dü-serâdan tahliye-i dimâġ-ı dil u cân [120a] iden devletmendânı na'im ü caḥimüñ her ikisinden bîzâr ve vaķfegâh-ı dîdârda müstaġrak-ı envâr-ı şevķ iderler.

İlâhî! Mest-i şahbâ-yı bezm-i vişâl olan Hâzret-i Muḥammed Muştafâ -şalla'llâhü 'aleyhi ve sellem- 'ışķına bu leb-sûhte-i ḥumâr-ı ma'siyeti ol meclis-i germâ-germ-i 'ışķ u maḥabbette bir teh-i cür'â-i luṭf u keremle mesrûr ve ḥarâb-gerde-i meyl-i ḥarâbât olan dil-i nâlânımı ma'mûr eyle. Dirîġâ bārân-ı şehâb-ı rebî' ḥırmânıyla ḥurûş iden seyl-i hâne-i ber-endâz-ı belâ cānib-i bālâdan hücûm u istîlâda ve bu ḥâşâk-ı mesîl ibtilâ-i dâmen-i pehn-i şahrâda zānû-girifte-vâz-ı pâ-fütâdeyüm. Bu ḥâli hem-derd bilür ki ne muşîbetde ve ne belâdayum.

Ey sâlik! Dervîşlik nedür? Elüñden geçmiş mülâyim bir avuç ġubâr-ı bî-vücûddur ki üzerine bir miķdâr şucaġız dökülmüş ola. Nermî [120b] vü nu'ümeti bir ġâyetde olur ki anı pâ-mâl-i renciş ü âzâr idenlerüñ keff-i pâyı derdnâk ve püşt-i ķademi âlûde-i ḥâk olmaz bu kâr-ı hemvâr-ı bî-nâm u bî-nişân olan merdân-ı 'azîmü'-şân işidür ve bu işüñ nâmı ḥayât-ı cāvidânîdür ki şâhibi herkez olmaz.

İlâhî! Her kimüñ ki şahîfe-i sînesine ġül-naķş-ı dâġ-ı maḥabbeti urduñ anuñ ḥirmen-i vücûdını şarşar-ı âteş-i 'inân-ı hevâ-yı cānân ile bâda virdüñ.

İlâhî! Kühn-i zât-ı ķadîmü'-ş-şifâtuñuñ ḥaķîķat-i keyfiyyet-i bî-kem ü keyfine yine sen-'âlem-sen kemâ-hû'l-Ḥaķķ kimseler bilemez. Fi'l-cümle iktisâb-ı meleke-i ma'rifet idüp bilenler mu'riz-i ḥatarda ve bilmeyenler târîki-i ḥüsrân u zârarda ķaldılar. Senüñ ma'rifet-i zâtuña ıttalâ' bulanlar berzah-ı vücûddan ķurtulup kendüye bî-gâne olanlardur ve meclis-i tevḥîdde şerbet-i ḥüşkvâr-ı yegâneġi içenler cām-ı fenâ [121a] fi'llâhı çeküp kendinden geçenlerdür. Maḥrûm-ı âmîziş-i a'mâl olan aķvâl-i bî-me'âl muķâbilinde pîç-tâb u ıztırâbdan ġayrı nesne virmezler. Aķvâli ķarîn-i maḥâsin-i ef'âl u a'mâl ideġör ki ķurı sözle duḥûl-ı bezmgâh-ı ķabûle seni revâ görmezler. Hudâvend-i lâ-yezâl “جلكت ذاتة عن الشبه والمثال”⁴⁹¹ temâsîl-i a'yân-ı mevcûdâtı mir'ât-ı mücellâ-yı 'ilm-i ķadîminde cilveġer ü işbât ve verâ-yı estâr-ı meşîyyetde maḥcûb-ı ḥücüb-i şu'unât itmişidi ve

⁴⁹¹ Allah yücedir, O'nun eşi ve benzeri yokur.

nuķuř-ı şuver-i kâ'inâtı ki haķıķatde hem hicâb ve hem maħcûbdur. řaħâyif-i imkân-ı vücuda çekmişidi ve kendisi kâ'im-i be-zâta ve dâ'im-i be-ħayâta idi. Muħaķķakîn didiler ki: Kendi zâtıyla kâ'im olmayan dâ'im olmaz ve kendi vücud-ı vâcibü's-şübütla sâbit olmayan ħayât-ı bâķi bulmaz.

Ey tâlib! Ćihre-i 'arûs-ı dil-i ümîdvârıñı 'araķ-feşâni-i [121b] pîşânî-i sa'y u ictihâd ile âb u tâb-ı isti'dâd vir ki sezâvâr-ı terbiye-i ařĥâb-ı irşâd olasun. Zîrâ ġavvâs olan ħavâřřın cüst-cüy-ı dürr-i şâhvâr ile cüybâr-ı ħuřķide ețrâfına varmaz ve kiřt-kârân-ı dihķân ilķâ-yı tuĥm için ilķâ-yı zemîn-i řüre aramaz. Ćâr-dîvâr-ı 'anâşır ya'nî zavâhir-i řahâ'if-i mazâhirde olan nuķuř-ı ârâyîş-i temâşası egerçi âyîne-i dîde-i kütâh-bîni rengîn ider ammâ nermî vü mülâyemetde ta'ne-zen-i binâġuř-ı ħûrân olan dil-i nâzenîni saĥt u sengîn ider. Li-hâzâ Ćile-keşân-ı riyâzet-ĥâne-i ictihâd nesîmbârî-i enfâs-ı ĳudsiyye ile ħubâb-ı ser-i sevdâyiden izâle-i hevâ-yı mâ-sivâ idüp pehlevân-ı ĳavî-dest-i nefsi zûr-ı bâzû-yı mücâhede vü riyâzetle za'if ü maķĥûr ve taşfiye-i âyîne-i ĥâne-i derûn ile nefsi muțma'inneyi muzaffer [122a] ü mesrûr itdiler ve řâh-râh-ı ħafâ vü ma'nâdan istedikleri cânibe şitâb gösterüp diledikleri maķřûda yetdiler. Ammâ verâ-yı perde-i evĥâmda ħayâl-bâzân-ı şûret-i taķlîd ve bî-gâneġ-i ser-rişte-i itlâķ ile giriftâr-ı 'uķde-i taķlîd olan ařĥâb-ı dâlâlet ve erbâb-ı cehâlet mir'ât-ı zeng-beste-i derûnlarına dest-kârî-i muşavvir-i taşavvur-ı bâtil ile mün'akis olan şuver-i ma'kûs ve temâşîl-i menĥûsa vücud virüp şûret-i dîvâra ĳapılıp 'ařıķlık şandılar ve taşvîr-i řîr-i şâdurvâna kemend atdılar. Ammâ dîde-i haķıķat-bîn ile diķķat olunsa ne tarîķinden eřer bedîdâr ve ne haķıķatden ħaberleri vardur ne işledikeri ĥaťâyâ-yı a'mâlden peşîmânî vü nedâmetleri peydâ ve ne câdde-i vefâda ĳadem-i ġayret ü pâ-yı ĥamiyyetleri ber-câdur. Her biri ġavġâ-yı nefsi [122b] bî-pervâ ile bir fitneye maġlûb ve perde-i ĥaclegâh-ı 'arûs-ı şühûd olan vücud-ı keder-âlûdelerinüñ hicâb u ĥaylûletiyle maħcûb olmuşlardur “
نعون بالله من سخط الله”⁴⁹² Evliyâ'e'llâhi -ĳaddese'llâhü esrârühüm-

Meşnevî:

Her ki derûneş diger ü dil-i diger

Tîġ bebâyed zedeneş ber-kemer⁴⁹³

⁴⁹² Allah'ın gazabından Allah'a sıġınırız.

⁴⁹³ Her kimin dili ve gönlü ayrı olursa/ Beline hanĉer vermek gerekir.

Şemşirinden gerden-keş-i perhîz ü ihtirâz olup muvâfık-ı irâde-i derûn olmayan emri aşinâ-yı zebân itmezler ve hîle vü hâda'a ile evkât-ı hayevâtı imrâr ve lâf ü güzâf ile güftâr bilmezler. Ni'met-i istirâhatden temettu'-ı ârâm-ı tamâm ile zânû-zede-i ser-i h̄ân-ı ta'âm olmazlar. Kenâre-nişîn-i mâ'ide-i tena'um oldukları hâlde bile h̄âhiş ü ihtiyâr ile oturmazlar. Umûr-ı dünyeviyye için halk ile tarh-ı ma'reke-i huşûmet ü peygâr ve huzûr-ı Hudâvend-i âferîdgârı inkâr itmezler.

[123a] Hâlâ fermân-fermâ-yı dîvân-ı serây-ı şadâret-i 'uzmâ ve münşî-i memâlik-i şüret ü ma'nâ Hazret-i Râgîb Paşa'nun -sellemehu'llâhü te'âlâ-

Beyt: Muzaffer vaqt-i fırsatda 'adüvvden intikâm almaz
Mürüvvetmend olan nâ-kâmî-i düşmenle kâm almaz

muṭṭali'-i ma'nîdârı üzere düşmenün nâ-kâm ve kendülerinün nâ'il-i merâm olmalarından mesrûr belki düşmenün muzaffer ve kendilerinin mükedder olmasından rencûr olmazlar. Tevbeden sonra ma'siyete meyl itmezler. Vâcibü'l-vücûd olan “⁴⁹⁴نعال لما يريد” cenâbına hiç bir emri icâb kılmazlar. Vaḥdet ü kesretde harḳ-ı perde-i edeb idüp kaḳkaḳa ile gülmezler. Ol ṭâ'ife-i 'aliyyede dört dürlü ṭama' olmaz ki ṭama'-ı mâl ve ḥubb-ı câh, istid'â-yı du'â ve recâ-yı şenâdur bir nev'le derûnlarına gelmez zâhid-i zühd-i bârid ile garrü'n-nevb 'ibâdetine istinâd ider. [123b] 'Ârif dūsta ṭayanup faẓl-ı Ḥaḳḳ'a i'timâd ider. Şüfîye ne diyeyüm nice ta'rîf ideyüm? Şüfî ḥod maḥv-ı ser-â-pây-ı vücûd-ı ḥadis ile müstağraḳ-ı baḥr-i ḳadem oldığı cihetle 'adîm ve bâḳî-i Hudâvend-i ḳadîmdür. Kimini meslek-i zühde şevḳ idüp kimini şâh-râh-ı ma'rifete irşâd ider.

Îlâhî! Be-şirk ez-şirk resten netevân, be-necâset necâset şosten netevân. Ez-mürşid porsîdend ki taşavvuf çî(e)st? Goft efkenden-i dâm u ber-kenden-i kâm. Şerî'at çî(e)st bî-bedî, ṭarîḳat çî(e)st bî-dedî, ḥaḳḳat çî(e)st bî-ḥodî. Ma'den-i zer kân(e)st, ma'den-i Hudâ cānest. Zer mîṭalebî kân kon, Ḥaḳ mîṭalebî cān kon. Ey Ḥallâc! Ânci tū goftî men pîş goftem ve şad-bâr bîş goftem. Tū der-'ibâdet âverdî ve men der-işâret [124a] benihoftem. Tū der-şerî'at ber-ḥod beyâşoftî ve men ber-ḥod neyâşoftem. Lâ-cerem tū der-mesned-i belâ oftâdî ve men der-mehd-i 'inâyet hoftem Îlâhî! Derd bûd ez-în bîş ma'şûḳ tevânger ve 'âşîḳ dervîş. Îlâhî! Her ki bā-tū sāzed gūyend dîvāneest ve her

⁴⁹⁴ Dilediğini mutlaka yapandır. Hûd:11/107 (Kısmî iktibas); Burûc:85/16.

ki bā-hod sāzed gūyend bī-gāneest. İlāhî! Dānistem ki ĩn kār ne kār-ı men(e)st ve der-āmeden der-ĩn rāh ne be-pāy-ı menest. Tū gofĩ re`y-i tū nĩst re`y-i men(e)st. Haķĩķat-i bĩ-ŗerĩ`at zerķ u ez-Haķ dũrĩ(e)st. Őerĩ`at-ı bĩ-haķĩķat hıraķest ve mũzdverĩ(e)st. İlāhî! Heme nā-dānend ve hem nā-tũvānend. Ez-ber-ānĩ ez-der-āyĩm ve eger beħ`ānĩ der-ārzũ-yı ānĩm. Firāķ; kũh-rā hāmũn koned, hāmũn-rā Ceyhũn koned, Ceyhũn-rā-pũr-hũn koned. Dānĩ ki bā-dil-i ĩn za`f ħũn koned. [124b] Enderũn-ı gũr heme ħasretest ve bĩrũn-ı gũr heme `ibretest. Miyān-ı ħasret ũ `ibret ħi cāy-ı `iŗretest? İlāhî! Be-fezā-yı maħabbet mĩħ`ānĩ ve be-kibriyā-yı `izzet mĩrānĩ. Men nemĩdānem ki tũ ħi mĩdānĩ.⁴⁹⁵

İlāhî! Aħkām u āŗār-ı vaķāyi`-i rũzgārı bāz-beste-i `alāķa-i esbāb zāhir olduğı cihetle her kimden Őādir oldu ise anuñ netĩce-i ķudret ũ irādeti bilmek ħũkemā Şirk iken Şirk-i haķĩķĩden ħulāŗa medār olur mı heyhāt ķan ķanıyla yunur mı?

Mũrŗide “Taŗavvuf nedũr?” didiler “Dām ķurmak ve Őikārdan ķaķ`-ı ser-riŗte-i ũmĩd idũp bĩ-ķayd olmak ve gũm-nāmlıķla Őān u Őõhret bulmaķdur.” didi. “Őerĩ`at nedũr ŧarĩķat niħedũr?” diyũ su`āl eylediler. “Őerĩ`at, `ibādet ũ perħĩz ve ŧarĩķat terk-i dũrũŗtĩ vũ sitĩz.” olduğım taħķĩķ eyledi. [125a] “Haķĩķat ne ma`nādur?” diyenlere “Naķd-i kem-`ayār-ı vũcũd-ı beŗerĩ Őũmũrde-i dest-i Őarrāf-ı fenā ve terk-i ħodĩ vũ pindār ile sezāvār-ı sikke-i dārũ`d-ďarb-ı beķā olmaķdur.” didi. Ma`den-i zer kāndur ma`den-i Haķ cāndur. Altun istersũñ kān ķazdur, bĩ-ħũn istersũñ cān gezdũr.

Ey Hallāc! Şol Őõzleri ki sen Őõyledũñ ben senden muķaddem Őõylemiŗidũm ve yũz ķat senden ziyāde cũr`et eylemiŗidũm lākin sen ⁴⁹⁶ *كلموا الناس على قدر عقولهم*, fermānına

⁴⁹⁵ İlāhî! Şirk ile Őirkten kurtulunmaz; pislik ile pislik yıkanamaz. Mũrŗide, “Tasavvuf nedir?” diye sordular: “Tuzak kurmak ve isteği kazmaktır.” dedi. Őerĩat nedir? Kõtũlũđũ terk etmektir. Tarĩkat nedir? Kavgayı terk etmektir. Hakikat nedir? Kendini terk etmektir. Altın madeni cevherdir, Hũdā`nın madeni cāndır. Altını talep eden cevher bulsun, Hakk`ı talep eden cānını versin. Ey Hallāc! Sen ne Őõylediyen ben daha õnce Őõyledim ve yũz kat daha fazla Őõyledim. Sen ibadetle getirdin, ben iŗaretle gizledim. Sen Őerĩatte kendini perĩŗan ettin, ben kendimi perĩŗan etmedim. Bundan dolayĩ sen bela yoluna dũŗtũn, ben inayet beŗiđinde uyudum. İlāhî! Bundan daha bũyũk dert olur mu maŗũk zengin ve āŗık fakirdir. İlāhî! Her kim seninle olsa [halktan uzak dursa] ona divāne derler ve her kim kendisiyle olsa [kendini bilse] ona bigāne derler. İlāhî! Ben bilirim ki bu iŗ ne benim iŗim ne de bu yola gĩrmem benim isteğimdir. Sen buyurdun ki re`y benim re`yimdir, senin değildir. Őerĩatsız hakikat ikiyũzlũlũktũr, Hak`tan uzaklaŗmaktır. Hakikatsiz Őerĩat hırka ve ũcretle ħalıŗmaktır. İlāhî! Bizler cahil ve gũħsũzũz. Onlardansak geliriz ve eğer ħađırĩrsan onu arzularız. Ayrılıķ; dağı sahra, sahrayı Ceyhun nehri, Ceyhun nehrini kanlı yaptı. Bilir misin ki gõnũl bununla zayıf dũŗtũ. Mezarın iħinde hasret, dıŗında da ibret var. Bu hasret ve ibret arasında iŗret nedir? İlāhî! Muħabbet artsın istersin ve izzetinin bũyũklũđũne sũrersin. Ben bilmem ki sen bilirsin.

⁴⁹⁶ İnsanlara akıl seviyelerine, istidat ve durumlarına gõre hitap edin. Hadĩs.

ri‘āyet itmeyüp cūşiş-i deryā-yı şevk u istiğrākıyla ol gevher-i cihān-bahā-yı ma‘nāyı kālīb-ı şadef-i ‘ibārete koyup siyāsetkede-i şerī‘atde kendiñe kıyup mübtelālar gürühuna serdār olduñ ammā ben nühüfte-i zımn-ı işāret ve mazarrat-ı kec-i fehman-ı zamāndan ihtiyāṭ u mücānebet itdüm lā-cerem [125b] ğünüde-i ārāmgāh-ı mehd-i ‘ināyet oldum.

İlāhī! Bundan büyük muşībet olur mı ki ma‘şūk mūna‘‘am-ı bī-niyāz ve faķīr-i āşık bī-berg ü sāz ola. İlāhī! Muşāhabet-i bī-gāne vü āşinādan nefret ve mülāhaza-i ‘azamet-i celāl ü ‘uzūbet-i cemālūñle ihtiyār-ı ğūşe-i vaḥdet

Beyt: ‘Āşık oldum ḥakīm idi ādem
‘Aķla uydum bih var dili didiler

nüktesin idrāk idüp ḥalkdan mücānebet idenlere dīvānedür dirler ve kendüyi bilüp sāzkārī-i ṭabī‘at-ı fıtriyeye ile dem-sāz olanları bī-gānedür diyü teşhīr iderler.

İlāhī! Bildüm ki bu kār-ı ‘ışk benüm kārüm ve bu ṭarīķa-i sülük benüm maķdūr-ı pāy-ı ihtiyārum degıldür. Yine sen buyurduñ ki re‘y benüm re‘yümdür. Senüñ sa‘y u tedbīrūñ bātıldur. Bī-gāne-i aḥkām-ı şerī‘at olan ma‘nā-yı ḥaķīķat zerķ [126a] u dūrī ve bürehne-i cāme-i ḥaķīķat olan şerī‘at ya‘nī iķtizā-yı aḥkām-ı şerī‘at-ı maḥza ile ‘amel ü ḥareket ṭaleb-i ücret-i ḥidmet zımnında ḥıraķ u müzdverdür.

İlāhī! Bizler ser-cümle-i nā-dān u nā-tüvānlaruz eger bizi rānde-i dergāh-ı ‘āşiyān-penāh idersüñ kanda gidelüm? Yine senüñ bāb-ı iḥsānuña gelürüz. Yok eger sezāvār-ı luṭf u da‘vet ve mesrūr-ı taķrīb ü ināyet buyurursüñ zamānlar oldu ḥod bu ārzü ardınca biryān oluruz.

Beyt: ‘Işk derdī(e)st eger ber-kemer-i kūh nehī
Seng ber-sīne-zenān āyed ve feryād koned⁴⁹⁷

Şerāre-i ḥārā-ğüdāz-ı firāķ-ı dil sengīn-i kūhsāra işābet itse nümūdār-ı pehn-i hāmūn idüp izābe-i eczā-yı çārgāne ile ol hāmūnı ‘ayn-ı Ceyhūn ve Ceyhūnı ḥücūm-ı seyl ü sirişk ile hem-reng-i ḥūn ider. ‘Aceb bilür misün bu [126b] derd-i bī-dermān ya‘nī belā-yı firāķ-ı cānān bu za‘īfūñ dil-i nālānına neler eyler ve ḥadeng-i āteşīn-i peykān-ı ğam u miḥnet ol āvāre-i cān-ı ḥasteye ne işler geķer?

⁴⁹⁷ Aşk bir derttir, eğer bir dağın sırtına koyarsan/ Taş göğüsüne vurarak gelir ve haykırır.

Ey gâfil! Derûn-ı külbe-i mezâr derd-i âteş-i hasretle qarîn-i zulmet ve bîrûn-ı mevķif-i mezâr cilvegâh-ı küleh-rübâyân-ı ‘ibretdür. Efsûs bu iki berzah arasında tertîb-i bezm-i ‘işret ne gâfletdür!

İlâhî! Siper-i endâhte-i ma‘reke-i teslîm olan ser-bâzân-ı ‘ışķı meydân-ı maħabbete da‘vet idersün ve döner telâţum-ı tûfân-ı deryâyı dehşet ile müstağrak-ı emvâc-ı veleh ü hayret idüp rânde-i dür-bâş-ı kibriyâ-yı ‘izzet kılırsın. Zımn-ı redd ü kabûlde hikmet nedür? Fihrist-i ümmü'l-kitâb-ı ‘ilm-i kadîmünde ne yazduñ ben bilmem sen bilürsün.

İlâhî! Dîn-i ehl-i da‘vâ der-nifâķ şod ve cân-ı [127a] ehl-i ma‘nâ der-iştîyâķ şod. Ey dûzah ser-i tû nedârem ez-ħod ħaber medih ve ey behişt mihr-i tû nedârem derd-i ser medih. İlâhî! Çün dil tû dâdî bîş ez-înem ciger medih. Ey civân-merd! Şad-bâr âb u ħâķ şevî bih ez-ân ki yek-bâr der-sipend-i ħod helâķ şevî. Dünyâ heme telbîsest ve muħibb-i ü beter ez-İblîsest. Ey besâ nâ-kâmî ki ez-kâm ber-âyed ey besâ kâm ki ez-nâ-kâmî mîzâyed. Bâd-ı Tâ‘if bâyed ve âb-ı deryâ tâ post-ı mîş edebem şeved nazâr-ı şeyħ bâyed ve niyâz-ı mürîd tâ şahş müstakîm şeved. İlâhî! Çün bî-gânegân negüyem ki kucâyî ve çün müzdverân negüyem ki girâyî. İlâhî! Eger ħesâb-ı tû bâ-mâyedârânest men dervîşem ve eger bâ-müflisânest men ez-heme bîşem ve bâ-în heme bâ-dest-i tehî ve bâ-dil-i rîšem. [127b] Tâma‘ ez-her ki kerdî esîr-i ü geştî ve minnet ber-her ki nihâdî emîr-i ü geştî.⁴⁹⁸

Beyt: Bâ-her ki ‘atâ kerdî geştî-i tû emîr-i ü

Ve zi-her ki ‘atâ custî geştî-i tû esîr-i ü⁴⁹⁹

Yek-men nân ez-yek-Mennân taleb ki ez-în dü-nân besitân dü-nân ħâşıl netevân.⁵⁰⁰

⁴⁹⁸ İlâhî! Dava ehli dine nifak bulaştırdı, mana ehlinin cânı iştitiyakla doldu. Ey cehennem senin başına sahip değilim kendinden haber verme ve ey cennet senin sevgin gönlümüzde yok başımıza dert verme. İlâhî! Sen, gönül verdin bundan fazla cesaret verme. Ey civanmert! Yüz kere su ve toprak olmaktansa bir kere kendinde yok olmak daha iyidir. Dünya hileyle doludur ve onu seven şeytandan daha beterdir. Nice mahrumiyet ki arzulardan gelir, nice arzu ki mahrumiyetten doğar. Koyunun derisinin post olması için Tâif rüzgarı ve derya suyu gereklidir; kişi doğru iş ve yol üzere olması için pîrin nazarı ve mürîdin niyâzı gereklidir. İlâhî! Bigâneleler gibi sana neredesin demem ve ücretle çalışanlar gibi ücret istemem. İlâhî! Hesabın zenginlerle ise ben fakirim, yoksullarla ise ben herkesten zenginim ve bütün bunlarla eli boş ve gönlü yaralıyım. Her kime tamah ettiysen onun esiri olursun ve kime minnet ettiysen onun emiri olursun.

⁴⁹⁹ Kime ihsanda bulunsan onun emiri olursun/ Ve kimden de bir talepte bulunsan onun esiri olursun. Hâce Abdullah Herevî. <http://fa.turktakvim.com/index.php?tarih=2014-11-23&page=arkayuz> (07.03.2017).

Ꞑıı 'a: Dilā çün zi-dü-nān borīdī tama '
 Zi-ķuvvet-i kesān ķuvvet-i cān meħ'āh
 Sinān ħor tū cān-ı men ve hīç vaķt
 Zi-dergāh-ı dü-nān yekī nān meħ'āh⁵⁰¹

Ꞑıı 'a: İlähī ez-ān ħ'ān ki ez-behr-i pākān
 Nihādī naşīb-i men bī-nevā gū
 Eger ni 'metet cüz be-tā'at nebāşed
 Pes-īn bey' ħ'ānend lutf u 'atā gū⁵⁰²

Eger der-bahā merd ħ'āhī nedārem ve ger bī-bahā mīdīhī baħş gū. Eger ez-sükkān-ı tūem üstüħ'ānī ve ger ez-kesān-ı tūem merħabā gū. Zād ber-gīr ki sefer nezdīkest, ez-nedāmet [128a] çerāğ efrüz ki 'aķabe bes teng ü tārīkest, edeb āmüz ki şoħbet-i mülük bes bārīkest. Bī-niyāzī-rā ez-ħalk tāc kon ve ber-ser neh. Ser-encām ħod-rā çerāğī der ber neh. Yek zerre şināħt bih ez-dü- 'ālem yāft. Tālib-i dūnyā rencūrest ve tālib-i 'uķbā müzdverest. İmen menişin ki helāk şevī imen ān-zamān şevī ki be-īmān der-zīr-i ħāk şevī. Ān-rā ki tū ħ'āhī āb der-cūy-ı ü revān(e)st ve ān-rā ki neħ'āhī çi dermānest? Be- 'āriyet nāzīden ķār-ı zenānest, ez-dīde-i cān dīden ķār-ı ānānest ve īn ķār-ı merdān(e)st. İlähī! Ez-kūy-ı cefā gozer kerdem ve ez-rāh-ı vefā ħazer kerdem çi konem iķtidā be-peder kerdem. Çeşm-i nigāh dār tā dil be-bād-nedihī ve zebān nigāh dār tā ser-be-bād-nedihī [128b] ve vuzū-ı nigāh dār tā namāz be-bād-nedihī. Peygār konī ne ki bī-kār bāşī. Peyveste se çiz ez-se çiz be-feryādest: İmān ez-ħurş, cān ez-zebān, dil ez-dīde. Ĥil'at der-siħr baħşend ve tū ħoş ħuħte-i bīdārī. Ez-meclis 'ilm āyed ve tū remīde-i ħikmet ez-şikem gürisne ħīzed ve tū sīr-ħorde-i der-ān maħalle ki maħabbet cāy-ı gīred 'āfiyet begorized. Maħabbet gülī(e)st, miħnet ve belā ħārān. Kodām dilest ki nīst giriftārān? 'Işķ çī(e)st? Şādī-i reħte ve ħam der-āmede. 'Āşık kī(e)st? Dem fūrū şode ve cān ber-āmede. İlähī! Şādī nemīşināħtem mīpendāştem ki şādem, eknūn me-rā çi şādī ki

⁵⁰⁰ Bir tartı ekmeği tek Mennān'dan iste ki bundan iki ekmek al, yoksa iki ekmeği alamazsın.

⁵⁰¹ Ey gönül! İki ekmekten tamamı kes/ İnsanların kuvvetinden cānın kuvvetini isteme/ Süngüyü ye cānımdan ve hiçbir zaman/ Dergāhın iki ekmeğinden birini isteme.

⁵⁰² İlähī! Müminlere verdiklerinden/ Nasipsiz bīçāre olan bana da ver/ Sadece ibadete nimet veriyorsan/ O zaman o lütfü bana da yap/ Hāce Abdullah Herevī. <http://www.javdaneh.com/Monajat/khaje%20abdolah%204.htm> (07.03.2017).

*şādī şināsī-rā be-bād dādem. İlāhī! Çün bedānistem ki tevāngerī dervīşī(e)st dūst-ı dervīšem çün va 'de-i [129a] dīdār dūrūst-kerdī ğulām-ı dīde-i h̄ ṭşem.*⁵⁰³

İlāhī! Bī-gāne-i āşināyān-ı ma'rifet ve vīrāne-i cehālet şerī'at ve tarīkat olup sülūk-ı 'āmi-yāne-i mücerred ile da'vā-yı kerāmet ve ğavġā-yı haķīkat iden bāṭıl cāhilleri keştī-i bī-lenger dīn ve āyınleri fūrū-refte-i girdāb-ı nifāk ve sevdā-i girān-bender 'irfān olup bādbān-ġuşā-yı fülke-i riyāzet ve lenger-endāz-ı liman-ı kerāmet olan deryā-dillerin lū'lū'-yi tābdār-ı cān-ı bī-ķarārı tevārūd-i emvāc-ı ma'nā ile müstaġrak-ı deryā-yı iştīyāk oldı. Ey dūzaġ berg ü bār-ı şecere-i i'tiķādumuz nāmiye-i bahār-ı luṭf-ı Bārī ile reşk-i sebzezār-ı behişt-i berīn olmaġla senüñ bevr-i şā'ıķa-bār-ı şavletüñden fāriġ-dilüz ve faẓl u 'ināyet-i Hūdā ile menzilümüz cūdādur. Senüñ dā'ireñe [129b] varacak degilüz kendüñden haber virme ve ey behişt sen daġı ārāyiş-i ṭbā ve kāḡ u hūrā ile çok da ġarrü'n-nevb nāzlanma ki aşıl maķşūd sen degilsün. Bizüm maķşūdumuz ārāste-i ġül-zībā-yı zevķ-i rūḡānī olan şecere-i tecellīġāh-ı zāt ve mev'ūd oldıġumuz şemere-i dīdār-ı ķādi'l-hācātdur. Biz aña mā'ilüz sen bize derd-i ser virüp araya girme.

İlāhī! Çünki bu da'vālara ķudret ya'nī bu istid'ālara fırsat virdüñ bundan ziyāde cesāret virme. Ey civān-merd! Şahrā-yı hevesde bād-fūrūşī-i tereddüd-i aḡvāl ve hiç ber-dūşī-i ta'alluķ-ı āmāl ile yüz kerre ġavṭā-h̄'ār-ı çirk-āb-ı ızṭırāb ve ḡaksār-ı rāh-ġüzār-ı inķilāb olmaķdan ise gevher-i vücūdı def'aten sipend-i āteş-i helāk ve girībān-ı cāme-i ḡayātī dāmāna dek çāk itmek [130a] yegdür. Dünyā ser-ā-pā mekr ü telbīs ü şerr aña maḡabbet idüp dükkān-nişīn-i bāzār ister rācī olan kem-māyeler İblīs'den

⁵⁰³ Pahasını istersen bende hiç yok ve pahasız verirsen baġışta bulun. Senin kulunsam bir kemik ver ve senden birisi isem merhaba söyle. Yol azıġımı al ki sefer yakındır, pişmanlıktan bir çeraġ yak ki yol çok dar ve karanlıktır, edep öğren ki sultanların sohbeti naziktir. Yaratılmışlara muhtaç olmamayı bir taç yap, başına koy. Kendi sonuna bir çeraġ yakıp önünde tut. Bir zerre marifet iki ālemde [elde edilenden] daha iyidir. Dünyaya tālip olan dertlidir ve ukbāya tālip olan işçidir. Emin oturma ki helāk olursun, topraġın altına gireceġin zaman emin olursun. Sen onu istersen su nehir olup akıp gider ve onu istemezsen derman nedir? Ödünç verilenle nazlanmak kadınların işidir, cānın gözüyle görmek ise erkeklerin işidir. İlāhī! Cefa köyünden geçtim ve vefa yolundan çekindim; ne yapayım ki babama tābī olayım? Gözünü sakla ki gönle sıkıntı vermeyesin, dilini tut ki incitmeyesin, abdestini sakla ki namazın bozulmasın. Savaşmak işsizlikten daha iyidir. Üç şey üç şeyden feryat eder: İman hırstan, cān dilden, gönül gözden. Hediye sihirle verilir ve sen iyi uyuyan bir uyanıksın. Meclisten ilim çıkar ve hikmet aç karından çıkar. Sen sevginin yerleştiġi ve sıhhatin kaçtığı bölgenin en çok doyanınsın. Muhabbet güldür, mihnet ve bela onun dikenidir. Hangi gönüldür ki tutkun olmasın? Aşk nedir? Mutluluġun gitmesi ve gamın gelmesidir. Aşık kimdir? Nefesi kesilip cānı dudakta olandır. İlāhī! Mutluluġu bilmezdim, kendimi mutlu sanırdım, şimdi beni ne mutlu edebilir ki mutluluġu unuttum. İlāhī! Zenginliġin dervīşlikte olduğunu bildiġim zaman dervīşin dostu oldum ve görüşme vadesi verdiġin o zamandan beri kendi bakışımın kölesiyim.

bedterdürler. Vesîle-i huşûl-ı merâm ve vâsıta-i vuşûl-ı kâm zann olunan ahvâl-i muqaddime-i melâl ve netîce-i nâ-murâdî vü infi'âl oldığı çok görülmüştür ve çok kerre bün-i câh-ı nâ-murâdî âhirîn pây-e-i sellem-i iqbâl ve külbe-i endüh u melâl derece-i kaşr-ı câh u celâl olduğu vâki' olmuştur. Nesîm-i şabâ ile âb-ı deryâ lâzımdur ki post-ı mîş kabûl-i dibâgat idüp mîşîn ola ve nazâr-ı şeyh-i güşâde-i çeşm gerekdür ki niyâzmend-i ta'yîn olan müridler iktisâ-yı hil'at-i rüşd ü sedâd ile mesned-i kaşr-ı murâdda murabba'-nişîn ola.

İlâhî! Resm ü râh-ı vâdî-i maḥabbeti bilmeyen bî-gānegān-ı güm-şüde-i râh gibi saña [130b] Ḥudâyâ kandasun dimem ve ırğadlar gibi muḳābele-i sa'y u 'amelde ücret istemem. Eger bâzâr-ı restâhîzde qurulan mîzân-ı a'mâl muḥāsebe-i ahvâl-i büzürgān ve muvāzene-i aḥmâl-i maldārān için ise ben dervîş-i fakîrüm. Yok eger tehî-māye-i naḳdîne-i maḥāsin-i a'mâl olan haclet-zedegān-ı iflās-ı melâl için ise içlerinde ben aşḥâb-ı ser ü sāmān faqr u 'anādan nām-āver bir emîrüm ve bā-vücūd in heme tehî-dest ü dil-gîrüm. Ağniyâ-yı rûzgârdan her kimüñ 'atebe-i bâb-ı naḥvet-me'âbında izâle-i âb-ı rûy-ı şâhid-i ḥamiyyet ve terk-i neng ü nāmûs gayretle âvîḥte-i çengâl-i tama'-ı mâl ve mürtekib-i züll-i su'âl olursuñ anuñ elinde esîr qalursun. Ammâ her ol niyâzmend-i huşûl-ı hacetüñ ki is'âf-ı merâm ve temşiyet-i maḥlab u kāmında bulunup güşâde-i [131a] pîşânî-i luḥf u tevâzu'la dildârlık gösterürsün anuñ emîri olursun.

Beyt: Bâ-her ki 'aḫā kerdî geştî-i tû emîr-i ü
Ve ez-her ki 'aḫā custî geştî-i tû esîr-i ü⁵⁰⁴

Bir-men nānı bir Mennān'dan iste ki bu dü-nān-ı pür-ımtinān-ı zamāndan bir ḥâl ile iki nān alamazsun.

Mışra': Ve ān ki dendān dād nān hem mîdihed⁵⁰⁵

ma'nasına muḫṭalı' olamazsun. Mühimm-perdâz-ı tüşe-i râh ol ki sefer nezdîkdür. Çerâğ-ı efrûz-ı nedāmet ü intibāh ol ki yol târîkdür. Ta'allüm-i fenn-i âdâb it ki ser-rişte-i şoḥbet-i mülûk ziyâde bârîkdür.

⁵⁰⁴ Kime ihsanda bulunsan onun emiri olursun/ Ve kimden de bir talepte bulunsan onun esiri olursun. Hâce Abdullah Herevî. <http://fa.turktakvim.com/index.php?tarih=2014-11-23&page=arkayuz> (07.03.2017).

⁵⁰⁵ Ağzı veren [Allah] ekmeği de verir.

Beyt:

Der-piş-i halk dest-i ama´ kerde-i dirāz

Pül-beste-i ki bugzarī ez-āb-ı rüy-ı h iř⁵⁰⁶

Pendini benden iřit ve dest-i iřtiyācı keřide-i āstīn-i ibtihāc idüp bī-niyāzī vü istiġnāyı murařša´ bir tāc it [131b] küngüre-i ser-i sa´ādetmendiñi tāk ve ser-encām-ı kārı mülāhaza kı lup zālām-ı řeb-i řebīde tenvīr-i kāřāne-i derūn idecek bir çerāġ yaķ. Bir zerre-i ma´rifet iki dūnyā olusı ni´metden a´lā fi'l-ħaķīķa ařnī-i telħ-ābe-i ġam u miħnet lezzet-i řerbet-i āsāyiř ü ´āfiyetden řad-mertebe ihlādur. Tālib-i dūnyā rencūr ve tālib-i ´uķbā müzdverdūr. Tālib tālib-i Ĥudādur ki rātibei-ı řu´ūr ve meleke-i ´ilm-i zarūrī ile müretteb-i sūr-ı sūrūr ve muħarrib-i sūr-ı řurūr olup āřinā-yı řināverān-ı deryā-yı nūr olur. Āsūde-i tavarīķ-ı nā-gehānī olup terk-i siper-i iřtiyāť itme ki berķ-i řemřīr-i ħavādiř āfet-resān-ı sāmān-ı ħālūñ olur. Tīġ-ı bī-dirīġ-i ħayf u dirīġin zaħm-ı cān-figār-ı dil-āzārından ol kimseye emniyyet gelūr ki teng-nāy-ı gūr-ħānede [132a] řāhid-i pūr-çihre-i īmānı celīs bulur. Ĥaķāyīķ-ı aħķām u āřār-ı mümkineye min-ġayr-ı řu´ūr ħuřūlüne rabť-ı ser-riřte-i ihtimām eyledigūñ umūruñ zarrı ⁵⁰⁷«وعسوان نجبوا شبنگ» zımında muzmer ve vuķū´undan istinkāf u istikrāh itdigūñ aħvālūñ ħayr u řemeri ⁵⁰⁸«عسوان نكرو هوا شبنگ» ħaberinde muķarrerdūr. Müste´ār olan esbāb-ı tecemmül ile mübāhāt u iftiħār itmek řīve-i zenān-ı kem-řu´ūr ve ħaķāyīķ-ı besā´it-i ecrāma ħavāle-i dīde-i zāhir-bīn kılmak anlara maķřūr iken sen inřāf eyle bu keyfiyyet-i nā-řavābı irtikāb-ı sezāvār-ı merdān mı ve temyīz-i cevāhir ü a´rāz ve fark-ı sevād u beyāz iden dūr-endiřelere bu kārı iřtiyār-ı řāyān mıdur?

İlāhī! Kūy-ı cefādan ġuzer ve rāh-ı vefādan ħazer itdüm. İlāhī! Niřīm-i iķtizā-yı reftār-ı [132b] peder itdüm. Tīr-i nigāh-ı çeřm-i řūħ ile zaħm-ġuřā-yı sīne-i perħiz olup her cānibe ħavāle-i řemřīr-i nezzāre-i ħūn-rīz itme ki tıfl-ı dil-i nā-kāmı mecrūħ ve dilūñi tıt ki ruħ-zībā-yı rūħı nať´-ı řařranc-ı ħacāletde mařrūħ itmeyesün. Ĥıfz-ı vuzū´da ri´āyet-i merāsim-i iřtiyāť it ki namāza fesād virmeyesün. Meřġale-i ceng ü peyġār baťālet ü bī-kārlıķdan ehvendūr. alıř ziyān ġormeyesün. Dā´imā üç řey´ üç řey´den feryād ile mutāzaccırdur: Īmān, ħıřř u ama´dan müteneffir; cān, mār-ı bī-cān-ı zebāndan ġiriftār-ı ħalecān u mutāzarrır; āyīne-i dil, ġubār-ı řūħ-çeřmi-i ġerm-i

⁵⁰⁶ Halkın önünde tamahın elini uzatmışsın/ Köprü yapmışsın ki haysiyetinden geçesin diye.

⁵⁰⁷ Yine olur ki, (bir şey sizin için kötü iken), siz onu seversiniz. Bakara:2/216 (Kısmî iktibas).

⁵⁰⁸ Olur ki, (bir şey sizin için hayırlı iken), siz onu hoş görmezsiniz. Bakara:2/216 (Kısmî iktibas).

nigāhdan mütekeddirdür. Hîl'at-i sa'âdeti şükûfe-i şeb-güşâ-yı kevâkib ile müzeyyen olan siyâh-ğayme-i lâceverdî-i tınâb-ı şeb henüz ber-câ vü manşüb [133a] ve tullâbe-i 'ilm-i zer mühce-i âfîtab-ı püşt-i küh ufukda henüz mütevârî-i hicâb-ı gurûb iken tertîb-i ricâlül'-ğayb bârgâh-ı melekût ile kurulan dîvân-ı rahmet-i bünyân-ı şehergâhda ilbâs iderler sen ise pîçide-i lihâfe-i h'âb u ğaflet ve dūş-ârâ-yı pūşîş-i melâmet olup yatur uyursun. Bu hîl'at-i teşrîf-bağş ile mazhar-ı iltifât olmak hengâm-ı şubhda bîdârlık ve sevâd-ı suţûr-ı mütûn-ı 'ulûmdan çeşm-i câna sürme-gedâlıkla şüret bulur. Sen ise meclis-i 'ilmden şad-meyl kaçır yatarsun. Bu hâletler ya'nî bu sa'âdetler firîfte-i fermân-ı nefis-i gürisne-çeşm olmayup h'ân-ı dürr-çide-i perhîz ü riyâzeti ber-çide-i pîşgâh-ı kanâ'at itmeyle hâşıl olur. Sen ise imtilâ-yı mi'de ile tâ-be-gülü mübtelâ-yı inkîbâz iken yine turma yer turursun. [133b] Sultân-ı maḥabbetüñ qarârgâhı olan maḥallede 'âfiyet ü rāḥat turamaz kaçır. Cüyüş-ı kerem-'inân-ı ğam-ı 'ışk kondığı yerden tevâbi'-i ḥakîm-i 'aql olan cüş-ı pūşân-ı âşâyîş ü ârâmiş fi'l-hâl göçer. Maḥabbet nedür? Maḥabbet bir güldür miḥnet anuñ ḥârıdur. Qanķı dildür ki bâğda olmaya bütün dünyâ fütâridur. 'İşk nedür? 'İşk bir sürür-ı mefkûd ve ğam-ı mevcûddur. ['Āşık kimdür?] 'Āşık bir ḥaste-i dem-beste ve bir remîde-i cân-be-leb-i resîdedür.

İlâhî! Ḥüzn ü şādî nedür bilmezdüm ve ğam u sürürü hem-digerden fark itmezdüm. Kendimi şād u mesrür ve âbâd u ma'mür şanurdum meger dest ü pây cism ü cân mükebbel-i dü-şâḥa-i endüh u ḥırmân ve esbâb-ı tarab u ümîd müteferriķ ü perîşân imiş. Şimden şoñra terettüb idecek feraḥuñ ne şafâsı olur ki [134a] evvelkiden ziyâde sürür u ğam temyîzinden kâşır ve ifnâ-yı ser ü sāmân-ı şu'ür ile şürîde-ḥâtırum.

İlâhî! Çünki iki cihānuñ ğınâsı dervîşlikde oldığun bildüm pes min ba'd düstdâr-ı dervîş ü dervîşüm ve çünki va'de-i dîdâra istiḥkâm-ı netîce-i taḥaḥķuķ virdüñ ol günden beri ḥalka-i dervâze-i intizâr olan merdüm-i çeşmüñ bende-i ḥalka-be-güşüm.

İlâhî! Herkes ez-ân ki nedâr ve müflisest ve men ez-ân ki dârem. Herkes ez-ân ki nemîâred ḥacel ve men ez-ân ki mîârem. Herkes ez-kişte be-renc ve men ez-ân ki mîkârem. Hîç 'âşık ez-ma'sûķ dâd-necüyed ve hîç düstdâr 'ayb-ı ma'sûķ negüyed. Tecellî-i Ḥak nâ-gâḥ âyed ammâ ber-dil âgâḥ âyed. Sâķt mütecellî şod ez-şarâb yek-kaṭre pes nezzâre-i cemâl-i sâķt sāmân [134b] negożâred. Bâ-hîç kes dîde ber-aşl dâred ü der-dîde-i ḥod ḥârest ân ki tû-râ dîd vey-râ bâ-heşt-behişt çi kârest. Hoş âmed dîde belâ-yı dil(e)st belây ez-mâ dil(e)st âb u gilest. Āncâ ki düstî(e)st ez-ğayb nişârest طین

والسلافة⁵⁰⁹ -rā bā-düstī çı karest. Teyemmüm revā nīst be-ḥākī ki der-ū gerd nīst. Takarrüb revā nīst be-merdī ki der-ū gerd nīst. İlāhī! Zūr kerdn ber-za 'ıfān ne na 't-ı kerīmān(e)st ve bārık şümārī-i düstān ne der-ḥod-ı bī-niyāzānest. İlāhī! Tū goftī “ ذُو رَحْمَةٍ وَكَعْبَةٍ⁵¹⁰ rahmet ferāvānest. İlāhī! Behre-i mā ez-rahmet çı(e)st? Eger būy-ı ez-ān be-mā resed dü- 'ālem çü mā kī(e)st? İlāhī! Tā çend-ın bend-der-bend 'āşık der-hezār belā ve ma 'şük nā-ḥursend? İlāhī! Tā 'at egerçi [135a] besī nedārīm ammā der-dü-cihān cüz tū kesī nedārīm. Be-bāzār be-gāh ve be-namāz bī-gāh dūnyā ābādān ve dīn tebāh. Ne şerm der-civānī ve ne peşimānī der-pīrī ez-kūdegī tā pīrī heme nā-pākī ve dilīrī. 'Ömrī be-kastī ve 'özrī neḥ'āstī ez-rūy-ı rāstī nezedī be-rāstī. Merg der-kemīn ve maḳām-ı tū der-zīr-i zemīn ve bāz-geşt-i tū be-Rabbī'l- 'ālemīn ve tū ḥ'āce-i hemīn u hemīn u hemīn. İlāhī! Eger porsend ki ın çı zārī(e)st gūyem ki ın çı ḥ'ārī(e)st. Me-rā şıfat-ı Ḥāk nā-güzārī(e)st tū-rā şıfāt-ı bürd ü bārī(e)st. Ey nevāzende-i ğarībān! Men ğarībem. Ey derd-rā devā kon! Çün tū-yı ṭabībem. Bāş tā miḥnet-i dūnyā be-ser-āyed ve tuḥm-ı 'ināyet be-ber-āyed. Şām-ı cüdā-yı fūrū şevd ve şubḥ-ı vişāl ber-āyed der-i sa 'ādet [135b] ğüşāde şevd baḥt-ı ezeli be-der-āyed. Melikā! İn āşinā 'ıyet bā-bendeest ki rehī der-ın endīşe-i 'ömr begozāşt. Eger āşinā 'ıyet nīst. Rehī maġbūnān-rā ki berdāşt ve eger pendāşttest pendāşt ber-rehī ki gomāşt. İlāhī! Cüz ez-dergāh-ı tū dergāh nīst ve cüz ez-tū ber-tū rāh nīst der-yāb rehī-rā ki cüz tū penah nīst. Ey heme tū bes bā-tū herġiz key pedīd āyed kes. Ez-ḥāk çı āyed u ānçi ez-ḥāk āyed çı-rā şāyed? Rehī bī-çāre vü 'ināyet-i tū 'azīz yā be-kerem dest-ġīr verne (ve eger ne) ez-ū meḥ'āh hīç çīz.⁵¹¹

⁵⁰⁹ Çamurdan (süzülmüş) bir öz. Müminûn: 23/12 (Kısmî iktibas).

⁵¹⁰ (Rabbiniz) geniş rahmet sahibidir. En'âm:6/147 (Kısmî iktibas).

⁵¹¹ Hiç kimse ona sahip değil ve müflistir ve ben ona sahibim. Herkes getirmediyelerinden utanıyor, ben ise getirdiklerimden utanıyorum. Herkes ektiğinden sıkıntı çekiyor, ben ise ekiyorum. Hiçbir âşık maşûğun ayıbını aramaz ve hiçbir dost maşûğun ayıbını söylemez. Hakk'ın tecellisi ansızın sudûr eder, ama uyanık gönülde zuhûr eder. Sâkî bir damla şaraptan göründü [keyiflendi] sonra sâkînin cemâlini temaşadan sükûn gelmez. Herkesin gözünde asil gözüdür, ancak kendi gözünde diken gibidir. Seni gören kişinin Heşt-Behişt (Sekiz Cennet) ile işi olmaz. Hoşgelen bakışlar gönülün belasıdır, bizim gönül belamız su ile çamurdur. Nerede dost varsa orada gaybdan gelen bir mükafat var, “Çamurdan (süzülmüş) bir öz.” ün dostlukla işi olmaz. Tozlu olmayan toprak ile teyemmüm olmaz, dertli olmayan kişi ile geçinme, uysallık olmaz. İlâhî! Zayıflara zorluk vermek cömertliğinin vasfı değil ve dostları küçümsemek de niyatsızlara yakışmaz. İlâhî! Sen “(Rabbiniz) geniş rahmet sahibidir.” ile rahmetinin çok olduğunu söyledin. İlâhî! Rahmetinden bizim nasibimiz nedir? Onun kokusu bize ulaşırsa iki âlemde bizim gibi [mutlu] kimdir? İlâhî! Ne zamana kadar âşık art arda binlerce belada iken maşuk kanaatsızlık içindedir? İlâhî! Tâatimiz yoktur, ama iki cihanda da senin dışında kimsemiz yoktur. Vakti olmadığında pazara gidiyoruz ve vakti olunca namaza gitmiyoruz, dünyayı tamir, dini tahrip ederiz. Ne gençlikte utanma ne yaşlılıkta pişmanlık, çocukluktan yaşlılığa kadar hep murdarlık ve yiğitlik. Ömrü geçirdin ve özür dilemedin, doğruluk ile doğruluğun yüzüne vurmadin. Ölüm pusuda, senin makamın yerin altında,

İlâhî! Bu halk-ı ‘âlem rehîn-i kabza-i temellük idemeyüp hasret-keş-i huşul u vuşul oldukları nesneden mübtelâ-yı hüsrân-ı iflâsdurlar. Benüm şâh-bender-i dil ü cânım cem’ ü istişhâb itdigüm ecnâsuñ iflâs-ı haķikîsiyle giriftâr-ı muşîbet-i [136a] vesvâsdur. Halk bârgâh-ı istiğnâ-penâh-ı ‘izzete îşâl-i dest-âvîz-i metâ’ kabûl idemedüklerinden haclet-zede vü şermsârdur. Benüm düş-ı nâ-tüvânım taħammül-i armağân-ı a’ mâl-i nâ-pesend ile zaħmdâr u girân-bârdur. Herkes zirâ’at itmedüm hâşıl-ı mezra’a-i emelüm ħirmen-i ħirmân olsa gerekdür diyü gam çeker benüm pergâr-ı dil-pergârum dâ’ire-i şürezâr-ı emelde çekdiği haţt-ı mücmel ve ekdiği tuħm-ı ‘amelden elem çeker. Hiçbir ‘âşık evzâ’-ı ma’şûkdan teneffür ü istikrâh itmez. Cefâsını daħi sermâye-i şafâ ve pîrâye-i vefâ bilüp şikâyet eylemez. Belî düst, düstuñ ‘aybını fâş söylemez. Tecellî-i Haķ nâ-gâh şudür ider ammâ dil-i âgâha zuhûr ider. Sâķî bir kaţre şarâbdan neşve-yâb oldu ve nizâr-kiyân-ı cemâl-i sâķî keyfiyyet-i temâşâdan mest ü ħarâb [136b] oldu. Nezzâre-i temâşiyân cemâl-i sâķî haķikatden temâşâ-yı gül-ruhsâr-ı şâhid-i ma’nâ sevdâsıyla pây-feşâr-ı manzara-i intizâr vü ‘aynında gül-i ħazân der-pey ruhsâr-ı sâķî hem-ĥâlet-i neşter-i ħârdur.

Ey Cemâl-i bî-‘adîl! Senüñ büstân-ı her-dem-i bahâr cemâl-i bâ-kemâlünden iktitâf-ı gül-i ra’nâyı tenzîh ü teşbîh ve şürîşkede-i dil-i sevdâ-zedesün maħviyyet-i şafâ-yı dîdâr ile terfih idenler nahlistân-ı heşt-behişt-i cinândan müstağnî-i temettu’-ı berg ü bârdur. Temâşâ-yı şuver-i dil-firîb-i ħavâdişden dîde-i zâhir-bîne terettüb iden lezzet-i belâ-yı cân u âfet-i dildür ve bînâ-yı belâ-yı dil ihtilâţ-ı eczâ-yı âb u gildür. Bir yerdeki sultân-ı maħabbet ârâyiş-i tahtgâh-ı qarâr ola ħuzûrı cevâhir-i âbdâr-ı ħaybiyyeye vesîle-i [137a] nişâr olur. ⁵¹²“والأسلاذ ما، وطین” ya’nî ħâksârân-ı basîţ-i zemîn ol emr-i ħaţîra nice sezâvâr olur. Gerd-âlüd olmayan ħâk ile teyemmüm revâ olmadığı gibi derd-âlüd olmayan merd ile daħi âmîziş sezâ degildür.

---

merci’in Rabb’ül-âlemîn iken sen hocasin, bu kadar, bu kadar, bu kadar! İlâhî! Bu ne ağlayıp inleme derlese bu ne hakirliktir derim. Benim sıfatım hak geçirmemek ve senin sıfatın sabırlılıktır. Ey gariplere merhamet eden! Ben garibim. Ey dertlere deva olan! Tabibim sensin. [Sabırlı] ol dünya sıkıntıları son bulur ve inayet tohumu yanına gelir [meyve verir]. Ayrılık gecesi batıp, kavuşma gecesi doğar ve saadetin kapısı açılıp ezeli baht gelir. Ey Melik! Bu yola [sülûk] olan kulların seni tanıdık, bildik düşüncesiyle ömürlerini geçirdiler. Âşinâlık yoksa bu şaşırmiş yolcuları [kim] ref’ etti? Sanma ve zannı bu yolculara [kim] verdi? İlâhî! Senin dergahın dışında dergah yok, sana senden özgenin dışında yol yok, sana gelen yolu kabul et, senin dışında sığınacak yer yok. Ey [zâtı] her şeyi kapsayan! Senin yanında hiç kimse dava-yı vücud edemez. Topraktan ne hâsıl olur, olsa da ne itibar bulur? Bîçâre yolculara inayet et, ya fazl ve kereminle elinden tut yahut hiçbir şey [amel] isteme.

⁵¹²

Su ve çamurdan oluşan bir öz.

İlāhî! Ża'ifleri zūr ile rencūr itmek şıfat-ı kerīmān degil ve muḥāsebe-i aḥbābda ifrāt-ı dikkatle mu'āḥaze vü bāz-yāfteden ne ḥāşıldur. İlāhî! Kendi bāre-i zāt-ı kerīmünde «دُوْرُ رَحْمَةٍ وَرَيْحَةٍ»⁵¹³ beşāretini yine tebşīr itdūñ gülistān-ı reyyān-ı rahmetden bizüm ḥişşemüz nedür?

İlāhî! Eger bu gülzārdan dimāğ-ı cānumuz fi'l-[cümle] istişmām-ı rāyiḥa-i 'ināyet iderse dünyāda bizüm gibi āsūde-dimāğ-ı ḥuşūl-ı kām olmuş kimdür? İlāhî! Bu keş-ā-keş-i derd ü miḥnet ü ıztırāb bend-der-bend tā çend ki bī-çāre-āşık müstemend-i irtikāb-ı envā'-süz-ı [137b] derūn ile āteş-i şū'le-güdāz-ı 'ışka sipend ve zencīr-ḥāne-i belā-yı maḥabbetde giriftār-ı bend-i kemend iken yine ma'sūḳ ızḥār-ı ğunc ü delāl ile müstağnī vü nā-ḥursenddür.

İlāhî! Egerçi tā'atümüz yoḳdur kārumuz düşvārdur ammā ne ğam! Senūñ gibi Kerīm melāzūmüz vardur. Şabāḥ olup henüz baş-ı seccāde-i 'ibādet ve ifā-yı levāzım-ı tā'atūñ vaḳti geldükde kesb ü kār için bāzāra üşerüz. Aḥşām olup 'amele-i kārğāh-ı 'ibādet olan cevāriḥ ü a'zāya zā'f u fütūr geldükde secdeye düşerüz. Dirīğā dünyāyı ta'mīre dīni taḥrībe қоşaruz. Ne eyyām-ı şebāb u civānīde şermendegī vü ḥacālet ve ne hengām-ı şeyb ü nā-tüvānīde te'essūf ü nedāmet evān-ı tufūliyyetden zamān-ı inhiṭāt u kühūlete gelince evḳāt-ı 'ömr-i 'azīz [138a] mevḳūf-ı dilīrī vü cesāret ve metlūf-ı şe'āmet-i ḥasāret olup rāst budur ki geçerdī pāy-ı iḥtiyār seni reh-i rāstdan 'inān-gerdān-ı tevsen-i i'tibār itmişdür ve aḥkām u 'adüvv ve 'id-i bi'l-külliyye ḥātīrdan gitmişdür. Şikār-ı mürğ-i ḥuzūr için kemīn-nişīn-i pūşt-i beden olan şayyād-ı çāpük-pāy-ı merg mürğzār-ı ḥayātuñdan āmāde-i tefrīk-i bār u berg olmağla elbette maḳarr u maḳāmuñ zīr-i zemīn ve merci' ü me'āduñ 'arzagāh-ı ḥayr u şerrūñ olan bārgāh-ı Rabbi'l-'ālemīn olacağı muḳarrer iken sen yine dil-beste-i ḥuşūl-ı hemān u hemīn ve şifte-i nuḳūş-ı zamān u zemīnsün.

İlāhî! Āteş-i bālā-keş 'ışkıyla pehlū-zede-i sīḥ-i ıztırāb olmağla bir yanılığum ve ol āteşūñ şiddet ve te'sīri ile īnbīḳ-i çeşm-i ḥūn-bārumuñ ğaleyān itmesiyle [138b] giryānluğum görüp eger dirlerse bu ne zārılıkdur dirüm ki bu ne olmayacak ḥārılıkdur. Benüm şıfatum Ḥaḳ nā-güzārılıkdur ve senūñ ni'metūñ keremkārılıkdur.

⁵¹³ (Rabbīniz) geniş rahmet sahibidir. En'ām:6/147 (Kısmī iktibas).

Ey dest-gîr-i girîbân! Ben garîbüm ihsân eyle çünki tabîbüm sensün bu derde bir dermân eyle. Ey gönül! Şabr it tâ dünyâ mihnetleri encâm bula ve kişte-i mezârî'-i mevâ'id olan tuhm-ı 'inâyet bâr-âver ola. Şâm-ı firâk-ı şubh-ı vişâl ile tebyîz-i nüşha-i sevâd u beyâz idüp bâb-ı sa'âdet açıla ve sirke-fürüşân-ı bâzâr-ı idbâr gidüp rûy-ı baht-güşâde cebîn-i ezeli seçile.

İlâhî! İrâde-i vuşûl-ı ser-menzil-i maşşûd ile üftâde-i tarîk-i sülûk olan yolcular saña âşinâ geçinüp ve bu zu'mla imrâr-ı eyyâm-ı 'ömr itdiler. Eger âşinâlık muhakkağ degil ise pes bu mağbûn yolcuları [139a] hâk-i mezellet ü melâletden kim ref' itdi? Eger zu'm sâde ve zann mücerred ise ol bî-çârelere bu zu'm u zann kimden bitdi?

İlâhî! Dergâh-ı luţf u 'inâyetünden özge bârgâh ve saña senden özgenüñ delâletiyile râh yokdur. Üftâdegân-ı tarîk-i taleb olan reh-revân-ı h'âbîde pâye-i mu'in ü dest-gîr ol ki senden ğayrı dest-gîr ve penâh ve nesc-i meţâ'-ı merhamete bârgâh-ı rahmetünden başka kârgâh yokdur.

Ey âfitâb-ı cihân-tâb! Zâtı, zerrât-ı mevcûdâtı muhîţ olan sultân-ı lâ-yezâl! Sâye-nişînân-ı dîvâr ten-i hâkiden senüñ yanußnda kim da'vâ-yı vücûd idebilür? Hâkdan ne hâşıl olur olsa da ne i'tibâr bulur? Yolcular ya'nî talebkârî-i menzil-i düst ile püyân olıcılar ziyâde üftâdedür. 'Inâyeti dirîğ eyleme [139b] ya fazl u keremüñle dest-gîrlik it yâhüd kendülerden kıanı 'amel diyü nesne isteme!

Melikâ! Men be-ğadr-i tû nâ-dânem ve sezâ-yı tû-râ nâ-tüvânem ve der-bî-çâregî hod ser-gerdânem ve der-dest perâgendegî hayrânem. Çün menî çün bûd men çünânem. İlâhî! Bî-tû cây-ı şâdî nîst ve cüz ez-tû rûy âzâdî nîst. Fazl-ı tû-râ kerân nîst ve şükr-i tû-râ zebân nîst. İlâhî! Her velî ki tû-râ şinâht hod-râ nepesendîd ve her ki mihr-i tû çeşîd her kez bâ-cüz ez-tû neyârâmîd. Her ki be-tû resîd endühân-ı vey beresend. Ey heme tû ve heme şifât-ı tû kerem. Ber-gîrî sezâvârî ve men sipâs-dârem der ber-i ânî cüz tû feryâd-resî nedârem. Ey nikû goft u nikû h'âst! Me-râ be-nevâz ki kâr tûrâ(e)st. İlâhî! Ne zindegânî(e)st in 'azâbest ve her lağza belâ-yı der-dihî ki [140a] in şarâbest. İlâhî! Heme 'âlem der-tû güm ve tû der-müy-ı peydâ. Der-ğurb-ı tû müy negonced ve tû ez-heme cüdâ. 'Âlem-i şerî'at merr haqîkat-râ âşiyânest. Bî-ilm-i şerî'at be-hağîkat resîden dürüğ u büthânest. Rûze şarfa-i nânest, hacc temâşâ-yı cihânest, namâz kâr günde pîrânest, dilî be-dest âr ki kâr ânest. İlâhî! Ne ez-küşte-i tû hün âmed ve ne ez-

*sūhte-i tū dūd. Zīrā ki küşte-i tū bekošten şādest ve sūhte-i tū besūhten hoşnūd. Cüz rāst nebāyed goft ammā her rāst ne şāyed goft. Kār ānest ki der-ķabūl ezeli(e)st. Be-ṭā ‘at çī medħal ve ez-ma ‘şiyet çī halelest çün sa ‘ādet ü şekāvet mevķūf ezelest. Ez-ħod fānī şev ve ez-digerān vāşev. [140b] Maħabbet der-bezed miħnet cevāb dād ey men ğulām ān ki cümle ferā āb dād.*⁵¹⁴

*Beyt: Ender-i reh-i Ĥaķ cümle edeb bāyed būd
Tā cān bāķī(e)st der-ṭaleb bāyed būd
Der-yek-dem eger hezār deryā bekeşī
Kem bāyed kerd ü huşk-leb bāyed būd*⁵¹⁵

İlāhî! Üstād-ı hezār-ı fenn-i evvelîn ü āhirîn peygamber-i sākinān-ı semavāt u arzîn Ĥazret-i Muħammed Muşṭafā -şalla'llāhü te‘ālā ‘aleyhi ve sellem- “*سجنانك ما عرفناك الحق منك*”⁵¹⁶ diyüp kemā-hū Ĥaķķ’a ma‘rifet-i zāt-ı muķaddesünden izħār-ı ‘aciz itmişken ben bu mertebe-i cehl ü nā-dānī ile seni niçe bileyüm? Ĥaķķā ki mertebe-i ķadr ü celālūni bilemem ve seni lāyık oldığı üzere vaşfa ķādir olamam. Kendi bī-çārelüğüm şahrāsında ser-gerdān ve kendi perīşānluğüm elinde ĥayrānum vāķiā benüm gibi ‘aciz-i bī-dest ü pā nasıl olacak? [141a] Evvelden ‘aciz ü noķşānum muķarrer idi şimdi yine hem-çünānüm.

⁵¹⁴ Ey Melik! Ben senin kadrini bilemem, seni lāyık olduğu üzere vasfa ķādir olamam ve kendi biçāreliğimde başı dönmüş, perişānlığım elinde hayranım. Beni öyle yarattın, ben öyleyim. İlāhî! Sensiz mutluluk yeri [makamı] olmaz ve senin dışında azatlığın yüzü olmaz. Senin fazlında sınır yoktur ve seni şükredecek dil yoktur. İlāhî! Her velî seni tanıdı kendini unuttu, her kim senin muhabbetini tattı senin dışında rahat görmeyip üzüntüye, kedere battı. Her şey sensin, [senin zātındır] ve her şey senin sıfatının keremidir. [İnayetinle elimden] tutarsın sana yakışan [senin nişānın odur]; ben şükrederim yardım edensin ve senin dışında imdadıma yetişecek yoktur. Ey güzel söyleyen ve güzeli isteyen! [Gönlü incinmiş olan] bana inayet eyle ki iş sana kalmıştır. İlāhî! Bu dirlik değil, azaptır ve [bu muhabbet] şarabıdır diye her an bela verirsin. İlāhî! Bütün âlem sende gizlidir, ama sen bir saç telinde bile gözüküyorsun. Bir kıl senin kurbuna sığmayıp sen her şeyden münezzehsin. Şeriat âlemi hakikate geçen bir evdir. İlimsiz şeriat ile hakikate ulaşmak yalan ve puthanedir. Oruç ekmeğın kârıdır, hac cihanı temaşadır, namaz yaşlıların işidir, bir gönül imar et ki iş odur. İlāhî! Senin ne öldürdüğünden kan ve ne de yaktığından duman çıkar. Zīrā senin öldürdüğün mutluluktan ölür ve senin yaktığın yanmaktan hoşnuttur. Doğrudan başkasını söylememek gerekir, ama her doğruyu da söylememek gerekir. İş odur ki ezelde kabul edilmiştir. Saadet ve bahtsızlık ezeli iseler tāatin ne etkisi olur ve masiyetin ne günahı var? Kendinde fānî ol ve diğerlerinden [uzak] ol. Muhabbet kapıyı çaldı, miħnet herkese su verenin kölesi olayım diye cevap verdi.

⁵¹⁵ Hak yolunda edepli olmak gerek/ Can bāķidir talep eden olmak gerek/ Her an binlerce deryayı çeksen/ Dudağın kuru, az yapman gerek.

⁵¹⁶ Ey Allah’ım! Seni hakkıyla tanıyamadık, sana hakkıyla kulluk edemedik. Hadîs.

İlāhī! Serāy-ı dünyādan her zāviye ki senüñ mazhariyyet-i pertev-i cemālünle rüşen olmaya cāy-ı şādī ve maḳām-ı meserret olamaz ve her ol bende ki şulṫān-ı ‘ināyetünün şāyān-ı feyz-i kerāmeti bulunmaya ‘alāḳa-i girībān-ı ḫālī ser-pençe-i ḡulām-fürüş-ı mezelletden rüy-ı āzādī bulamaz. Deryā-yı faẓl u keremün bī-kerān u bī-kenārdur ve edā-yı mevācib-i şükr ü ni‘metünde tercümān-ı zebān meslübül-ıktidārdur.

İlāhī! Sezāvār-ı tamḡa-yı isti‘dād u irşād olmuş her ol dil-i dānā ki seni bildi ve tarīḳ-i ma‘rifetüñi tıtdı kendüyi unıtdı ve her şol ‘āşık-ı şeydā ki çāşnī-i şahbā-yı ‘ışḳ u maḫabbetüñi tıtdı senüñ nüş-dārū-yı ‘ināyetünden özge ile tedārik-i sāmān-ı hüş idemeyüp girdāb-ı istiḡrāka [141b] batdı.

İlāhī! Bu nigāristān-ı ‘ālemde şüret-nümā olan merāyā-yı nuḳūş-ı havādişün ser-cümle mebde’-i āşārı senüñ zātuñ ve menşe’-i aḫḳāmı senüñ şıfātuñdur. Eger üftāde-i ḫārzār-ı melāletün dest-gīri-i ‘ināyetünle elin tıtarsuñ luṫf u kerem şāyān-ı şān-ı ‘azamet-i nişānuñ ve ḫidmet-i ḫamd ü sipās bu ‘abd-i nā-tüvānuñdur ve eger pīşānī-i niyāzımı figār-ı berḳ-i istiḡnā idüp rānde-i dergāh-ı ḳabül idersün yine ḫişt-pāre-i ser-irādetüm vefḳ-i ‘atabe-i āstānuñdur. Ey kirdār u giriftārı hūb vādī-i ‘arūs-ı intizār u şāhid-i dīdārı maḫbūb olan Kerīm! Bu āzürde-pāy-ı senglāḫ-ı ḡafleti sezāvār-ı taḳviyyet-i nevāziş ü ‘ināyet eyle ki iş saña ḳalmışdur. Şarāb-ı ḫoş-güvār-ı maḫabbetdür diyü her laḫzada bir kāse-i [142a] ser-şār-ı belāyı şunarsun bu keyfiyyet-i ḳabza-i ihtiyārdan ser-rişte-i meleke-i şu‘ūr u iḳtidārı almışdur.

İlāhī! Bu dirlik, dirlik degil iltihāb-ı nā‘ire-i hevā cān-ı āsāyiş ü ḫayevātı varta-i ‘azāba şalmışdur. İlāhī! Tamām-ı ‘ālem-i mülk ü melekūt senüñ ḫīṫa-i şümül u ihāṫañda nihān iken sen yine her bir mü‘eyyide-i āşikār u peydāsun ma‘a-hazā ki bir müy-ı bārīkin ser-i ḫalḳa-i silsile-i ḳurb u civārīña imkān-ı güncāyişi olmayup her şeyden münezzüh ü cüdāsun. Firāz-ı şecere-i şābitül-aşl-ı şerī‘at ṫā‘ir-i ‘anḳā-pervāz-ı ḫaḳīḳate āşiyān u maḳāmdur ve bī-bāl-yārī-i şāhbāz-ı şerī‘at evcgāh-ı ḫaḳīḳate pervāz itmek netice-i ḫayāl-i ḫāmdur. Şıyāma müdāvemet nefāyis-i ṫa‘āma mülāzemet ve ḫacca ‘azīmet cihān-dīdelige raḡbetdür. [142b] Namāz u niyāz pīrān-ı sāl-ḫürde işidür gönül ‘imāret it ki iş odur.

İlāhī! Senüñ ne bir küşte-i tīḡ-ı maḫabbetünde hūn ve ne bir sūḫte-i āteş-i ‘ışḳuñdan tütün çıkar. Ḳurbāniyān-ı ‘ıydḡāh-ı ‘ışḳuñ hūn-rīzī-i tīḡ-ı bī-dirīḡ-i

şehâdetden dil-şâd u maḥzûz ve güdâhtegân-ı pûte-i şevķûñ şiddet-i ḥarâret-i mihr-i maḥabbetüñden sermâyedâr-ı aqsâm-ı ḥuzûzduz. Toğrıdan ğayrı söz söylemek iķtizâ itmez ammâ sözün toğrısı her toğrıyı da söylemek olmaz. İş odur ki müste‘idd-i ķabûl-i taķdîr olup ḥuşûlî ‘uhde-i ihtimâl-i kuvvet tedbîrde mevķûf-ı ‘ukde-i zann u iştibâh kalmaz şûret bulur. Sa‘âdet ü şeķâvet-i ezeli iseler ma‘şiyetüñ ne günâhı var? Tâ‘atüñ ne daḥlı olur?

Ey sâlik! İfnâ-yı metâ‘-ı ‘anâşır idüp kendi kârgâh-ı [143a] pejmürde-i nesîc-i vücûduñdan fânî vü mehcûr ve âşinâ-yı ezeli olmayan ağyârdan bî-gâne vü dür ol. Maḥabbet ķapuyı çaldı miḥnet hû didi. Ben ol rind-i âzâde-serüñ ķuliyum ki çeşmesâr-ı âb-ı rûdan el yuyup ḥân mân-ı tecemmüli siperde seylâb-ı tecrîd eyledi.

*İlâhî! Ne muḥtâc-ı cāyî ve ne ârzûmend-i mekân, cāy-ı tû peydâ(e)st. Der-miyân-ı cân cân-ı cānî yâ der-miyân cānî. Cân-ı zinde be-çizî(e)st ki tû ânî. İlâhî! Çün bā-tüem ez-cümle-i tā cüdâ dānem ber-ser ve çün bî-tüem ez-cümle-i ḥâksârānem ḥâkem ber-ser. Nî‘met-i bî-şûkr ğurûr-ı in cihān(e)st ve belâ-yı bî-şabr ‘azâb-ı cāvidān(e)st. Tâ‘at-i bî-iḥlâş zāyî‘ gerdün ne zindegānî(e)st. Şoḥbet-i ḥalk der-dest dārû-yı ü tenhāyî [143b] ne mā-râ bā-ḥalk şoḥbet ve ne ez-Ḥak cüdāyî. Rûyî ki der-düst negerd ki gerd ğired. ‘İzzetî ki ü dihed noķşān key pezîred. Eger dest-i ‘ârif be-ḥûr-ı ‘ayn resed tahâret-i ma‘rifet-i ü şikeste şeved ve eger dervîş ez-ğayr-ı ü her çi ḥâhed der-icâbet ber ü beste şeved. Ber-rûzgārî resîdem ki ez-ân mûtersîdem der-âdemî âvîḥtem ki ez-û mîgoriḥtem. “**وَأَشْفَقَةَ عَلَىٰ خَلْقِ اللَّهِ**” ya‘nî ser-i efrâşte beneh be-sücûd **الْعَظِيمَ لَأُمَّرَاتِهِ**” ya‘nî zer enbâşte bedih be-cûd. Her ki in dü-nedâred ‘ademeş be-zücûd.⁵¹⁷*

İlâhî! Ne muḥtâc-ı imkânsun ve ne ârzûmend-i mekânsun.

Beyt:

Ey nîst perdeî nebâşed nevâ-yı tû

⁵¹⁷ İlâhî! Ne bir yere muhtaçsın ne arzumend-i mekansın, sen her yerde hazırsın. Canımın canı mı yoksa cananı mısın? Can bir şey ile zindedir ki o sensin. İlâhî! Seninle kendimi cümleden uzak bilirim, sensiz toza toprağa bulaşmış perişan bir hâldeyim. Şükürsüz nimet bu dünyanın gururudur, sabırsız bela sonsuz azaptır. İhlâssız tâat zayı olur, hayat bulmaz. Halkın sohbetinde bulunmanın devası tenhalıktır, ne bize halk ile sohbet ne Hak’tan ayrılıktır. Bir yüz ki dost ile tozlu olmaz. Bir izzet ki Hak verir, ne zaman noksan bulur. Ârifin eli gözün karalığına ulaşırsa marifetin temizliği kırılır, dervîş O’ndan ğayrı her ne isterse icabetin kapısı bağlanır. Bir zamana yetiştim ki ondan korkardım, bir âdeme kapıldım ki ondan kaçardım. “Allah’ın emrini yüceltmek.” yani yükseltmek, secde etmektir, “Allah’ın yarattıklarına karşı şefkat göstermek.” yani biriktirilen altını cömertlikle [ihtiyaç sahibine] vermektir. Bu her iki şeye sahip olmayan yok olup ölü.

Vefkınca cāygāhuñ miyāne-i kaşr-ı cānda peydā vü ihāta vü itlāk birle her yerde [144a] hem pinhān hem hüveydādur. Hudāvendā! Cānumuñ cānı mısun yoḥsa zāt-ı Vācibül- vüçüdüñüñ ‘aşıķı olan sultān-ı memleket-i maḥabbetüñ cānānı mısun? Kerīmā! Baḥşende-i āmāl u ārzü sensün cān belā-keş bir şey’ ile ḥayydur işte o sensün.

İlāhī! Şevāğil-i cān-āzār-ı nefsi bedkārdan kaçup her kaçan ki senüñle ya’nī mülāzımān-ı bārgāh-ı iḥsānuñla dem-sāz olurum kendimi tāc ber-ser bir pādişāh-ı ‘azīmü’ş-şān bulurum ve her ne zamān ki tevsen-i kerem-i ‘inān-ı ḥayālī senüñ ‘arşa-i memleket-i zıkr ü fikrūñden cānib-i mızmār-ı endīşe-i bātıla şarf iderüm. Kendimi cümle-i ḥāksārāndan giriftār-ı çengelistan-ı hırmān u ḥüsrān bulurum. Āmīḥte-i şekker-i şükr ü memzūc-ı nemek-i ḥamd olmayan ni‘met-i āb u nān bī-ḥüde bir gurūr-ı [144b] kām-rānī ve düşī-ārāyiş-i cevşen-i şabr ile pīrāste olmayan belā-yı zamān-ı müşkil ‘azāb-ı cāvidānīdür ve bürehne-i ḥil‘at-i ihlāş olan şāhid-i t̄a‘at vesīle-i izā‘a-i bızā‘a-i zindegānīdür. Ebnā-yı zamān ile tarḥ-ı encümen-i şöḥbet bürdā’-i ‘udāldür ki devāsı çerbi-i zebān-ı muşāhibān-ı zamāndan ḥimye vü perhīz ile tenhālīķdur. El-ḥamdü li’llāh bizlere aķdem-i kār-nāme-i a‘māl Ḥaķ ile ittihad ve ḥalk ile cüdālīķdur. Her ol rū-be-rāh-ı şehristān-ı maḥabbet olan miḥnet-keşüñ ki rüy-ı ümīdi mā’il-i semt-i düst ola pā-māl-i senābik‘ül-ḥayl-i rüzgār daḥi olursa gerdnāk olmaz. Bir ‘izzetī ki ḥaķ vire sa‘y-ı ḥalk ile noķşān bulmaz. Eger hem-pāy-ı reh-i nürdan ḥaķīķat olan ‘ārifüñ ḥūr-ı ‘ayna eli irerse destgāh-ı tahāret zeyl-i ma‘rifet-şikest ve [145a] mertebe-i ‘arş-ı istivā-yı maḥabbet pest olur ve vāşıl-ı menzile-i «⁵¹⁹لَا مَقْصُودَ إِلَّا اللَّهُ» olan aşḥāb-ı tecrīdden her dervīş Ḥazret-i Hudā’dan ğayrı her ne isterse dervāze-i icābet-i ḥuşūli beste bulur. Bu güne ḳalduķ şol rüzgāra yetişdüķ ki andan ihtirāz ider ḳorḳarduķ. Bir kimseye çarpılıp şöḥbetine ḳapulduķ ki kendüden vahşet idüp ḳaçarduķ.

Ey dervīş! «⁵²⁰التَّعْلِيمُ لِأَمْرِ اللَّهِ» ser-irādeti kemāl-i ḥuşū‘ ile vaķf-ı secdegāh-ı ilāh itmek dimekdür. «⁵²¹وَالشَّفَقَةُ عَلَى خَلْقِ اللَّهِ» iddiḥār-ı şandūķa-i temellük ḳalınan zer ü sīmi dest-zede-i ḳār-fermā-yı cüd u saḥā idüp erbābına virmekdür. Bu iki ḥaşlet lāzıme-i

⁵¹⁸ Seni terennüm etmeyen musikī perdesi yok olsun/ Bütün kâinat seninle doludur, ama senin yerin boştur. Sâib-i Tebrîzî. <http://ganjoor.net/saeb/divan-saeb/ghazalkasa/sh6544/> (13.02.2017).

⁵¹⁹ Allah’tan başka yönelinen yoktur.

⁵²⁰ Allah’ın emrini yüceltmek.

⁵²¹ Allah’ın yarattıklarına karşı şefkat göstermek.

mülâzemetinden bî-naşîb olanlara cümleden a'lâ reh-peymâ-yı vâdî-i 'adem olup ölmeğdür.

Beyt: 'Aks-i hürşîd der-cihân [145b] fâşest

Ḥalelî hest eger zi-ḥuffâşest⁵²²

*Heme ü künde der-gerden-i in u ü koned. Dānî ki çi mîerzî? Beniger ki çi vezî. Kâr ne rûze u namâz dâred kâr şikestegî-i diünyâ dâred. Dûst ḥ'âst kudret benümâyed 'âlem âferîd ḥ'âst ki ḥod-râ nümâyed âdem âferîd. Hırka vü jende bā-dil-i perākende cüll-i dîbā bûd be-seg efkende.*⁵²³

Ey dervîş! Fütür u ḥalel-i dîde-i ḥuffâşda olan 'illet sebeldedür yoḥsa gevher-i şeffâf-ı âfîtab-ı 'âlem-tâb muttasıl revnaḳ-fürûş-ı bâzâr-ı enzâr u rûşenî-baḥş-ı çeşm-i nazârdur. Tavḳ-ı irâdeti gerden-i cân-ı in ü âna taḳup dilediği semte çeker ve meydân-ı irâdet-i külliyyede «فَعَالُ الْمَايَرِيدِ»⁵²⁴ şavlecânıyla gûy-ı ḥavâdisî bâzîçe-i dest-i kudret idüp istediğın işler hîç ma'lûmuñ mıdur bâzâr-ı kabûlde [146a] gevher-i nâ-yâb-ı zâtuñ niye deger bileyüm dirseñ baḳ şıḳḳa-i 'ilm-i a'mâlûñ tāk-ı kubbe-i ḥüsn ü kubḥda ḳanḳı küngüreye deger ya'nî pîrâye-i pîş-taḥta-i i'tibâruñ olan gevher-i ḳadriñi sencîde-i mîzân-ı başîret it kemmiyyet-bahâ-yı meṭâ' uñ açığa çıkar.

Ey sâlûs! İş rûze vü namâzda degil [iş rûz u şeb] sîrân-ı nâle vü niyâz ve âb u âteş eşk-i germ ü dil-i nerm ile sûz u güdâzdadur. Dûst irâde-i izhâr-ı kudret itdi 'âlem yaratdı ammâ kendi zâtını göstermek istedi âdem yaratdı ve hırka-i köhne vü câme-i jendeyi dil-i perākende-i şemşîr-i maḥabbet olan dervîşâne giydürüp câme-i dîbâ vü cüll-i zîbâyı herze dü-şahrâ-yı taleb olanlara atdı.

أَتَدَى • تَدْوِيعُ الْفَرَغِ مِنْ تَرْجَمَةِ هَذَا الرَّسَالَةِ
الْشَّرِيفَةِ الْمَشْتَمَلَةِ بِمَحْفَاقِ الْحَكْمِ وَالْمَحْتَوَى

⁵²² Güneşin yansıması dünyada meydana çıkar/ Eksiklik varsa yarasanın varlığındadır.

⁵²³ Bütün her şeyi dolu dolu bunun şunun boynuna takar. [Kendine] neden değer vermen gerektiğini bilir misin? [Kendine] bak ki [göğün en yüksek yerine] atılsın. İş ne oruç ve namazdır, iş dünyayı [istekleri] kırmaktır. Dost; kudretini göstermek istedi âlemi yarattı, kendi zâtını göstermek istedi âdemi yarattı. Dağınık gönüllere giydirilen eski ve yamalı hırka, köpeğe giydirilen güzel ve süslü elbiseye benzer.

⁵²⁴ Dilediğini mutlaka yapandır. Hûd:11/107 (Kısmî iktibas); Burûc:85/16.

بد فابن احكام الخلد وث والقدر في مرتبه
 الثامنة من الدرجه المستويه من مراتب ابوج
 القا وستر من يوم الاسد من العشر الاخير
 من اول كل فرد من الشهر الجدي اذ هو
 ربيع السرمه ومنزل القران من السنه التي
 هي مضاعف نصفه كسب الميزان وراعي بعد
 السنه الثور من ربيع الثور الثاني من المائت
 الا يتبعه بعد ذلك من العقب بعد المائت الحاشيه
 من هجره من استقل برضا صحابه اوتسا الترفي
 والذخره وتفضل على العالمين في العالمين يعلم
 آبا طنره والظاهره عليه افضل الصلاه والسلام
 وعلى لرواحها برهه صراط المستقر على يد
 العبد الفقير المحتاج الى الله الملك الخلاق
 عدا قرآن نور قاضيا عدينا كونا هيه
 صانها الله عن طوارق الاطباء وسكاره

[146b]

الافاق • وصلى الله على سيدنا وشيخنا
 محمد وعلى اله واصحابه اجمعين • تاريخ ذكر
 ونسخه مفتي لطيفي • الموزج نون والقلم

[147a]

525

Hikmetlerin hakikatlerini içeren bu onurlu yazının çevirisi tamamlanmıştır. Sözü geçen eser, kıdem ve hudûsun inceliklerini muhtevî olup Burûç seviyeleri arasından sekizinci dereceye denk gelmektedir. Kitabın bitişi burç hesabına göre Aslan burcunun son on gününde, Yengeç ve Kur'ân'ın indirilişinin çeyreğinde, Terazi burcunun ikinci yarısına tesadüf eden yıl, Akrebin lamının gelmesinden 100 sene sonra. Dünya ve ahirette, risâlet sahiplerinin izinden gidenlerin hicretinden 10. yüzyıldan sonra, iki cihanda cümle âlemine batnî zâhirî olan her türlü ilim sunanların üzerine Allah'ın en iyi (yüce) selamları olsun! Ey Allah'ım! Efendimiz, büyüğümüz Hz. Muhammed'e, evladu iyaline, ashabına ve onun istikametinde olanlara salatu selam eyle! Mülk sahibi Yaradan ve rızık veren, Allah'a muhtaç ve fakir kul, Kütahya eyaletinde -Allah her türlü bela ve musibetten korusun-, Kadı Nevres. Ey Allah'ım! Efendimiz, büyüğümüz ve kıyamet günü bize şefaât edecek olan Hz. Muhammed'e, evladu iyaline, ashabına salatu selam eyle!

Li-münşihî:

Bu nüŝa-i ma'nâ-i laţîfi
Enmûzec-i Nûn ve'l-ķalemdür⁵²⁶
Târîķine hem ider işâret
Hem nâmı Mebâliĝu'l-ķikemdür

---

⁵²⁶ Nûn. Andolsun kaleme. Kalem:68/1 (Kısmî iktibas).

SONUÇ

“*Mebâligu'l-Hikem*” başlıklı bu çalışmada elde edilen veriler ve ulaşılan sonuçlar şu şekilde sıralanabilir: Nevres-i Kadîm'in *Mebâligu'l-hikem*'deki Farsça metinleri Hâce Abdullah Herevî'nin hangi eser/eserlerinden tercüme ettiği konusunda *Giriş* bölümünde *Mebâligu'l-Hikem'deki Farsça Metinler Üzerine Bir Değerlendirme* başlığı altında araştırmacıların görüşlerine yer verilmiştir. Bu araştırmalar neticesinde *Mebâligu'l-hikem*'deki Farsça metinler, çok büyük ihtimalle Herevî'nin bir müridi tarafından şifahî olarak ya da daha sonraki bir dönemde bir başkası tarafından Herevî'nin eserlerinden derlenerek oluşturulmuş ve ismi de *Ey Dervîş* olarak adlandırılmıştır. Çünkü *Ey Dervîş* risâlesi, Herevî hakkında yazılmış kaynakların hepsinde yer almamakta, sadece Tahsin Yazıcı'nın *Şarkiyat Mecmuası'nda* yazdığı makalede ve Süleyman Uludağ ile birlikte *DİA*'da yazdığı maddede geçmektedir.

Mebâligu'l-hikem'deki bazı Farsça metinlerin Herevî'nin *Kenzü's-sâlikîn*, *Vâridât*, *Îlâhinâme*, *Makûlât*, *Dil ü Cân* eserlerinde de yer aldığı, Cevdet Çağan ve Hasan Almaz'ın çalışmaları ile eser karşılaştırılmıştır. Tespit edilen metinler, *Mebâligu'l-Hikem'deki Bazı Farsça Metinlerin Herevî'nin Diğer Eserlerindeki Varlığı* başlığı altında sayfa numarasına göre sırayla verilmiştir. Bu durum Tahsin Yazıcı'nın da ifade ettiği gibi Herevî'nin *Makûlât*, *Münâcât*, *Îlâhinâme*, *Nasâyih*, *Kenzü's-sâlikîn*, *Vâridât*, *Dil ü Cân*, *Ey Dervîş* gibi farklı isimlerle karşımıza çıkan muhtelif müseccââtının birbirinin aynı veya birbirinin halitası mahiyetinde olduğunu desteklemiştir. Bu hâl de Herevî'nin mevcut eserlerinin elde bulunan nüshalarının hiç olmazsa bir kısmının, onun yazılı ifadesinden ziyade şifahî ifadesine istinad ettiği ihtimalini de kuvvetlendirmektedir.

Muhammet Nedim Tan'ın belirttiği gibi Herevî'ye atfedilen *Muhabbetnâme*, *Risâle-i Dil ü Cân*, *Vâridât*, *Perde-i Hicâb*, *Kenzü's-sâlikîn*, *Kalendernâme*, *Fevâid* gibi risâlelerin *Keşfü'l-esrâr*, *Tabakât* ve *Sad Meydân*'la karşılaştırmalı okumaları yapıldığı ve yazma kütüphanelerde Herevî'ye atfedilen pek çok irili-ufaklı metinler incelendiği takdirde konunun daha da aydınlanacağı düşüncesindeyiz.

Nevres-i Kadîm, eserin tercüme sebebi kısmında Herevî'yi eski Nakşibendiyye meşâyihinden göstermiş, ancak Tahsin Yazıcı ve Süleyman Uludağ bu bilginin doğru olmadığını tespit etmişlerdir.

Mebâligu'l-hikem'de, Farsça metin ile tercümeleri birlikte yer almaktadır. Eser, Farsça metinler ve bu metinlerin devamında Türkçe tercümelerinin münavebeli bir şekilde sıralanmasından oluşmaktadır. Yazma eserde ise Farsça metinlerin üstleri kırmızı mürekkeple çizilmiş olup bazı Arapça ifadelerin üstleri de bu şekilde çizildiği görülmektedir.

Şâir Nevres, *Mebâligu'l-hikem*'de serbest tercüme tekniğini kullanmıştır. Farsça metindeki kapalı ifadeleri açıklayıp şerh etmiş, eserin aslında bulunmayan âyetler, hadîsler, Arapça ibareler; hem kendisinden hem de başka şâirlerden Türkçe, Arapça ve Farsça mısralar, beyitler, rübai ve kıt'alarla tercümeyi oldukça zenginleştirmiştir. Birkaç yerde bazı açıklamalar yaparak tercüme arasına kendi düşüncelerini katmış ve bir yerde de Şakîk-i Belhî hakkında ansiklopedik bilgi vermiştir. Bu sebeple eser tercüme olmasına rağmen, asıl metinde olmayan konunun akışına uygun iktibaslarla zenginleştirilmiş olduğu için telifi özellikler de göstermektedir.

Nevres, Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî, Urfî-i Şîrâzî, Râgıp Paşa ve Arabzâde'nin birer beyti dışında iktibas yaptığı şiirlerin müelliflerini belirtmemiştir. Bu manzum parçaların müellifleri arasında Hz. Alî, Muhammed bin Hâzim El-Bâhilî, Abdulvâhid bin Zeyd, El-Mütenebbî, Hâce Abdullah Herevî, Nizâmî-i Gencevî, Sâib-i Tebrîzî, Sadî-i Şîrâzî, Selmân-ı Sâvecî, Hâfız ve Senâî'nin yer aldığı tespit edilmiştir.

Nevres, *Mebâligu'l-hikem* eseri ile tarihî gelişimi içerisinde Fars diline ve edebiyatına hâkimiyetini ve tasarrufunu ortaya koymakta; iyi bir şâir ve münşî olduğu kadar, aynı zamanda iyi bir mütercim olduğunu da ispat etmektedir. Bunların yanı sıra eser, Nevres'in tasavvuf ilmi hakkındaki bilgisini de göstermektedir.

ÖZEL İSİMLER DİZİNİ

- A
- ‘Abdu’llāh, 72, 73, 77, 102, 131, 133
(Hâce Abdullah Ensârî).
‘Abdu’llāh Ensârî, 102.
‘Acemî, 59.
‘Alî Paşa, 54 (Sadrazam Hekimoğlu Alî
Paşa).
‘Alîm, 92.
Allāh, 81, 91, 97, 104, 109, 120, 133,
138
‘Arabzāde, 108.
Aşhâb-ı Kehf, 89, 90, 128.
- B
- Bārî, 59, 92, 154.
Bārūthāne, 54.
Başîr, 72.
Bâyezîd, 140, 142 (Bâyezîd-i Bistâmî).
Baykara, 60.
Beytu’llāh, 139.
Beytü'l-ḥüzn, 146.
Bistâmî, 61.
Bîsütün, 94.
Burûsa, 53, 54, 56, 57, 60.
- C
- Cemîl, 159.
Ceyhün, 94, 150, 151.
Cezâ’ir-i Baḥr-i Sefîd, 53.
Cezîre, 53.
Cezîre-i Girid, 53.
- Cüneyd-i Bağdādî, 61.
- D
- Devlet-i ‘Aliyye, 55, 56.
Dîvân Kâlemi, 54.
Diyâr-ı Rûm, 59.
- E
- Ebû Bekr, 80, 122, 127, 134, 139.
Ebû Ma‘şer-i Belḥî, 94.
Ebû Sa‘îd Ebü'l-Ḥayr, 62.
Ebü'l-Ḥayr, 62.
Eḥad, 76, 77.
El-Ḥacc Ḥüseyn Ağa, 57.
Emîr-i Bermekî, 60.
Eşrefîyye, 58.
Ey Dervîş, 59.
- F
- Fârisî, 59.
Fazl, 60 (Fazl b. Yahya el-Bermekî).
Felâṭün, 59.
- G
- Ġaffâr, 83, 84.
Ġafûr, 81.
- H
- Ḥâce ‘Abdu’llāh Ensârî, 59, 60.
Ḥabl-i metîn, 133.
Ḥacı Bektâş-ı Velî, 57.

Ḥak, 58, 63, 72, 73, 74, 81, 92, 100,
103, 115, 119, 130, 133, 138, 140,
141, 149, 150, 157, 159, 161, 162,
164, 165.
Ḥakīm, 76, 77, 95.
Ḥālik, 76, 77, 81, 95, 134, 139.
Ḥalīm, 83, 84.
Ḥallāc, 72, 140, 141, 149, 151.
Ḥallāk, 76.
Ḥaraḳānī, 131, 134 (Ebü'l-Hasan el-
Harakānī).
Ḥay, 90.
Ḥayy-ı Kayyūm, 90.
Ḥazret-i mü'ellif, 118 (Hâce Abdullah
Ensârî).
Ḥazret-i Pîr, 61 (Hâce Abdullah Ensârî).
Ḥıtlān, 62.
Ḥızr, 81, 114.
Ḥudā, 60, 72, 75, 76, 77, 82, 90, 93, 94,
95, 96, 98, 100, 102, 103, 108, 111,
112, 114, 115, 119, 122, 124, 126,
129, 132, 135, 137, 138, 142, 144,
145, 149, 154, 155, 165.
Ḥudāvend, 75, 81, 93, 125, 139, 142,
144, 146, 147, 149, 165.
Ḥudāvend-i Celîl, 139.
Ḥüseyn Mansûr-ı Ḥallāc, 130, 134.

İ

İblîs, 63, 80, 122, 127, 130, 133, 155.
İbrahîm Edhem, 61, 99.
İbrahîm Ḥalîl, 135, 139.

İlâhî, 59, 63, 71, 72, 73, 75, 76, 77, 78,
79, 80, 81, 82, 83, 84, 85, 86, 87, 88,
89, 90, 91, 94, 95, 97, 98, 101, 102,
103, 111, 112, 113, 115, 117, 118,
122, 124, 125, 126, 127, 128, 130,
131, 132, 133, 134, 137, 139, 140,
141, 142, 144, 146, 147, 149, 150,
151, 152, 153, 154, 155, 156, 157,
159, 160, 161, 162, 163, 164, 165.
İmrân, 101.
İslâm, 122, 125.
İstanbul, 34, 53, 54, 57, 60.

K

Ka'be, 82, 134, 135, 139.
Kâb-ı Kavseyn, 101, 102.
Kâdir, 77.
Kâdiriyye, 58.
Kâf, 139.
Kalem, 54.
Kayyūm, 90.
Kelîm-i Kerîm, 142 (Hz. Musa).
Kemâl-i Ḥucendî, 58.
Ken'an, 98.
Kerîm, 76, 77, 81, 88, 97, 112, 122,
128, 140, 142, 160, 163, 165.
Kur'an, 103, 104, 115, 117, 131.
Kütahya, 60.

M

Maḥmūd, 53 (Sultan I. Mahmud).
Maḳrîḥavra, 54.
Mansûr, 72.

Manşūr-ı Hallāc, 133, 139.
Mebālīġu'l-ħikem, 60, 171.
Mecnūn, 144, 146.
Meħmed Sa'īd Efendi, 58.
Mekke, 139.
Melik, 93, 158, 161.
Mennān, 153, 155.
Menteşzāde 'Abdu'rrahīm Efendi, 57.
Merve vü Şafā, 135, 139.
Mevlā, 92, 119, 126, 127, 128, 130,
132.
Mevlānā, 110 (Mevlānā Celāleddīn-i
Rūmī).
Mudanya, 57.
Muħammed, 52 (Hz. Muhammed).
Muħammed Muştafā, 90, 101, 102, 147,
162.
Mūsā, 101, 142.
Muştafā Hān, 60 (Sultan III. Mustafa).
Müslimān, 75.

N

Naķşibendī, 58.
Naķşibendiyye, 58.
Nerīmān, 69.
Nevres, 52, 90, 126.
Nīl, 146.
Nūħ, 78.

O

'Oşmān, 53 (Sultan III. Osman).
'Oşmāniyye, 60.

Ö

'Ömer, 134, 139 (Hz. Ömer).

P

Pīr-i Ĥarakān, 133 (Ebü'l-Hasan el-
Harakānī).

R

Rab, 61, 73, 102, 133, 144.
Rabbānī, 92, 99.
Rabb-i Celīl, 135.
Rāġīb Meħmed Paşa, 60.
Rāġīb Paşa, 149.
Raħīm, 83, 84.
Resmo, 53, 54.
Resūlu'llāh, 103.
Risāle, 59, 60, 138, 142.
Risālet-penāh, 78, 102.
Rūmiyāne, 59.
Rüstem, 69, 129.

S

Şabūr, 81.
Şamed, 76, 77, 138.
Semt-i Girid, 53.
Settār, 59, 83, 84.
Şiddīķ, 80, 122, 127.
Sinnimār, 107.
Sultān Aħmed Hān, 60 (Sultan III.
Ahmed).

Ş

Şaķīķ-i Belħī, 62.

Şakīk-i Hazret-i Belhī, 62.

Şeyh ʿAbdu'l-kādir Efendi, 58.

Şeyhü'l-islām Mevlānā Vaşşāf

ʿAbdu'llāh Efendi, 54.

T

Ṭūfān, 78.

Ṭūr, 140, 142.

U

ʿUrfī, 138 (Urfī-i Şîrâzî).

Ü

Üveys-i Karenī, 130, 133.

V

Vācibü'l-vücūd, 149, 165.

Vāhibü'l-ʿaṭāyā, 96, 118.

Y

Yaʿkūb, 144, 146 (Hz. Yakub).

Yediqulle, 55.

Yūsuf, 98, 146 (Hz. Yusuf).

SÖZLÜK

A

‘abede-i eşnām: puta tapanlar.
ābile: sivilce, küçük çıban, su kabarcığı.
‘abūs: somurtkan.
ābyārī : sulayıcılık, yardım.
‘acūze: kocakarı.
ağlāl: boyuna geçirilen zincirler, prangalar, kelepçeler.
ağniyā: zenginler.
āğuşte: bulaştırılmış, kirletilmiş.
aḥcār: taşlar.
āhenīn: demirden, demir gibi pek sağlam.
āḥer: başka, diğer, gayrı.
aḥrār: serbest olanlar, köle ve esir olmayanlar.
‘ale’ş-şabāḥ: sabahleyin, erkenden.
āmīziş: geçiniş, uysallık.
ammā ba‘dü: bundan sonra, gelelim maksadımıza.
‘āmmē: umûma mahsus olan.
āmürziş: affeden.
‘anā: zahmet, meşakkat, güçlük.
‘anān: bulutlar.
‘anīf: sert, şiddetli.
‘an-şamīmi’l-ḳalb: cân ve gönülden, öz yürekten.

‘arā’is: gelinler.

āştī: sulh, barışıklık.

‘atebe: eşik, basamak.

‘atş: susuzluk, susama.

āz: aç gözlülük, hırs, tamah.

āzāde-ser: başında gaile olmayan, başı dinç, rahat, gairesiz.

āzāl: ezeller, öncesiz zamanlar.

āzerm: utanma, hayâ, şefkat, haşmet.

B

bādiye: çöl, kır.

bāhir: belli, beselli, açık, ışıklı, parlak.

baḥl: cimrilik.

baḥye: dikiş, teyel, oyulgalama.

ba‘īd: uzak, irak.

bākūre: evvel yetişen, turfanda.

bāmdādān: sabah, sabahleyin, seher vakti, seher vaktinde, tan yeri.

bār-āver: meyvalı, meyva veren, faydalı, iyi netice veren.

başt: yayma, açma, uzun uzadıya anlatma.

baṭālet: işsizlik, âvârelik; cesaret, kahramanlık.

baṭar: çok sevinme, kibirlenme, haksızlık etme.

baṭş: zor ve şiddetle yakalayış, sertlikle tutuş.

bed-güher: içi, tabiatı fenâ, soysuz, mayası bozuk.

bedîdâr: meşhur; görünür; açık, meydanda.

bedr-i münîr: parlak dolunay.

bedreka: yol gösteren, kılavuz, delil.

bed-sirişt: tabiatı, yaratılışı kötü.

behâ'im: dört ayaklı hayvan.

behr: uzaklık, mesafe, felaket, umudun boşa çıkması.

behre-dâr: behreli, hisseli, paylı.

beliyyât: felaketler, kederler, gamlar, kasavetler, tasalar.

belûs: hile, yalan.

ber-câ: yerinde, tam, doğru ve münasip.

ber-çîde: toplanmış, devşirilmiş.

ber-geşte: tersine dönmüş, ters olmuş, yüz çevirmiş.

ber-hem-zen: karmakarışık eden, altını üstüne getiren.

berî: sâlim, kutulmuş; temiz.

ber-vefķ: göre, uygun olarak.

besâ'it: basit olanlar, sade şeyler.

beşâset: güler yüzlülük; güler yüz.

bevādî: sahralar, çöller, kırlar.

beyābān: kır, çöl.

bezl: bol bol verme, saçma.

bezzāz: bezci, kumaş satan, manifaturacı.

bıdā'at: sermaye, ana para, bilgi.

bî-dād: zulüm, işkence.

bî-hūşāne: şaşkıncasına, kendinden geçmişçesine.

bî-iştibāh: şüphesiz.

bināgūş: kulak memesi, kulak tozu.

bî-neng: nâmussuz, rezil.

bu'us: yokluk içinde bulunma.

büldān: şehirler, memleketler, iller.

bün: esas, kök, temel, dip; son.

C

cārî: cereyan eden, akan, geçen, yürüyen.

cāzim: cezmeden, karar veren, kesen, kestirip atan.

cedvār: zencefil cinsinden kâfuru kokulu uyarıcı olarak kullanılan safran kökü.

cevārih: yırtıcı kuş veya hayvan, insanın el ayak gibi âzâsı.

cibāh: alınlar.

cidāl: karşılıklı kavga, savaş.

cilbāb: gömlek, çarşaf; ferace.

cîrān: komşular, müşteriler, civarda olan yerler.

cübb: kuyu.

cünāh: günah.

cünūd: askerler, ordular.

Ç

çī-gūnegī: nasıllık, ne türlüklük, nicelik.

çīre-destī: uzellilik, ustalık.

çirk-āb: çirkef, pis su.

D

dā' iye: içten gelen bir duyguyu teşvik edici hâl.

daqq: çalma, vurma; vurulma.

dāll: delalet eden, gösteren, işaret eden.

der-ḥor: uygun, lâyük, münasip.

dervāze: kapı, kale kapısı; şehir kapısı.

deryūze: dilencilik.

dī: dün, dünkü gün.

dīr: geç, çoktan, uzun müddet.

diz: kale, sur.

dūdmān: soysop; kabile, ocak.

dū-şāh: çatal ağaç; tomruk, suçlunun boynuna takılan çatal ağaç.

E

edille: işaretler, kılavuzlar, rehberler.

edīm: tabakalaşmış deri, satıh, yüz.

ehven: en zararsız, pek ucuz, daha hafif; kolay.

eknūn: şimdi, el'ân, hâlâ.

enām: bütün mahlûklar, yaratılmış canlılar, halk, insanlar.

enbūh: çok, kalabalık, başka.

ervāḥ: canlar, hayatın cevherleri.

eşmār: meyvalar.

eşī' 'a: aydınlıklar, ışıklar.

eşyā' : bölükler, cemaatler, yardımcılar.

etbā' : birinin sözüne işine, mesleğine uyanlar, hizmetçiler, uşaklar.

etḫıyā: Allah korkusuyla günah işlemekten korkanlar.

etrāb: akranlar, bir yaşta olanlar.

evān: vakit, zaman, çağ.

F

fehvā: mânâ, anlam, mefhum, kavram.

fekk: feshetme, bozma; koparma, kesme.

felāḥan: taş atmaya mahsus alet, sapan.

ferāmūşī: unutmama.

ferec: gam, tasa ve sıkıntıdan kurtulma; kederden, darlıktan sonra gelen sevinç, teselli.

fevākih: meyvalar, yemişler.

fūlk: gemi, sandal, kayık.

fūrū-mānde: aşağıda, geride kalmış olan, âciz, beceriksiz; yorgun, şaşkın.

G

ğabrā: yer, yeryüzü, arz.

ğanā' im: çalışmaksızın elde edilen şey, emeksiz kazanç.

ğavā' il: dertler, sıkıntılar, felaketler, musibetler, belalar.

ğavṭa-ḥ'ār: batan, dalan.

gehvāre: beşik.

gerden-firāz: boyun kaldıran, başı yukarıda, kibirli, gururlu [kimse].

ġül: hortlak, şeytan, karaconcolos.

ġunūde: uyumuş, uyuklamış.

ġuşūn: ağaç dalları, filizler.

ġüsiste: kırılmış, kopmuş; gevşemiş, çözülmüş, sölpük.

H

ħabl: ip, urgan, halat.

ħada 'a: dalavereciler, hileciler, aldatıcılar.

ħādīmü'l-lezzāt: ölüm, Azrâil.

ħā'iz: malik, sahip; taşıyan.

ħaġġā: doğrusu.

ħall: çözme, çözüme, karışık bir meselenin içinden çıkma; karar verip neticeye varma.

ħam-geşte: eğrilmiş, bükülmüş.

ħamīde: eğrilmiş, bükülmüş; kanbur.

ħānmān: ev bark, ocak.

ħarīdār: satın alıcı.

ħas ü ħāşāk: çerçöp.

ħavşala: kuş kursağı, mide, anlayış, akıl, zihin.

ħazef-pāre: çanak parçası, çömlek kırığı.

ħazīz: zîr, en aşağı, dağ eteği.

hem-ginān: hep, bütün insanlar.

hevlnāk: korkunç, korkulu.

ħirmān: mahrumluk, ümitsizlik.

ħışt: kerpiç, tuğla.

ħiml: yük.

ħimye: perhiz [yeme; içmede]

ħirās: korku.

ħizāne: hazne, hazine, kalp, gönül, hazinedarlık.

ħīzem-keş: odun yarıcı, odun taşıyan köylü.

ħizlān: muâvenetsiz, yardımcısız; kimsesiz, yalnız başına kalıp sefil, zelil olma.

ħuffāş: yarasa, gece kuşu.

ħulūş: hâlislik, sâfilik, gönül temizliği.

ħurd: küçük, ufak, kırık, ehemmiyetsiz.

ħussād: haset edenler, kıskananlar.

ħuşk: kuru.

I

iştıyād: avlama, ava gitme, avlanma.

iţţilā': öğrenme, tanıma, bilme, haberli olma.

iţţilāk: inşirahlı olma.

izţırār: mecburiyet, çaresizlik, ihtiyaç.

İ

ibrāz: meydana çıkarma, gösterme.

icāz: sözü kısa söyleme.

ictinā: meyva toplama, devşirme.

iddihār: birikme, biriktirilme, toplayıp saklama.

iğtinām: ganimet suretiyle alma, yağma ve talan etme, zahmetsiz bir kazanç gözüyle bakma.

iğlāk: kapama.

iğmāz: göz yumma, görmezlikten gelme.

iğtirāf: eliyle su alma, avuçla su içme.

iḥlā: tatlılaştırma, tatlılandırma.

iḥrāz: alma, kazanma, elde etme, erişme.

ihtimām: dikkatle, gayretle çalışma, özenle iş görme.

iḥtirāz: sakınma, çekinme, korkma.

iḥtişār: kısaltma; sözü, yazıyı kısaltma.

iktisā: giyme, giyinme.

iḳtiṭāf: meyva toplama, devşirme; toplanma, devşirilme.

iltiyām: yara kapama, onulma.

ilzām: cevap veremez hâle getirme, susturma.

imrār: geçirme, geçirilme.

imtinān: iyiliği başa kakma.

īn ü ān: bu, şu; teferruatla meşgul olma.

inābet: günahlara tövbe edip Hak yoluna dönme, bir mürşide baş vurup, tarīkate girme.

‘inān: dizgin, idare etme, yürütme.

infāl: ganimetten mal ayırıp verme.

inḥiṭāt: düşme, aşağı inme, aşağılama, yaşlılığa yüz tutma.

inḳibāz: büzülüp toplanma, çekilme, kasvet, keder, sıkıntı.

insā: unutturma, unutturulma.

inti‘āş: hastalıktan kurtulup kalkma, doğrulup kalkma, geçinme.

intifā‘: menfaatlenme, faydalanma.

intihāz: fırsat gözleme, fırsatı kaçırmama.

inzimām: zam olunma, katılma.

i‘rāz: yüz çevirme, başka tarafa dönme, çekinme, sakınma.

isā‘et: kötülükte bulunma, kötü iş işleme.

is‘āf: birinin isteğini kabul edip yerine getirme.

īşāl: vusul buldurma, buldurulma; vardırma, vardırılma, ulaştırma, ulaştırılma.

istāde: ayakta durmuş.

istid‘ā: yalvararak isteme, istidâ, dilekçe.

istiḥāle: mümkün olmayış, imkansızlık.

istinbāt: bir söz veya işten gizli bir mânâ çıkarma, zımnenn, açık olmayarak, dolayısıyla anlama.

istişmām: koklama, koku alma, karîne ile anlama, hissetme.

istiṭlā‘: bir şeyi öğrenmek isteme, araştırma.

işkāl: müşküllük, güçlük,
müşküllendirme, güçleştirme.

ittibā' : tâbî olma, uyma, ardısıra gitme.

izā' a: zâyi etme, kaybetme.

izābe: eritme, eritilme.

izā' e: ziyâ verme, aydınlatma, ışık
verme.

J

jende: eski, yırtık, yamalı hırka.

jeng-bār: pas saçan.

K

kāffe: bütün, hep, hepsi, cümle.

kāḥ: köşk, kasr.

kālbüd: kalıp, şekil, beden, kafes.

ḳalīl: az, çok olmayan.

ḳarābe: kırba, büyük testi, büyük şişe.

kār-āzmüde: görmüş, geçirmiş, görgülü.

kār-dān: iş bilir, işten anlar.

kec-reftār: eğri giden, tuttuğu yol aykırı,
sakat olan, aksak, topal.

kelef: yüzdeki benek, siyah veya kırmızı
noktalar, şiddetli sevgi.

kemīngāh: pusu yeri, pusu tutulan gizli
yer.

ḳıllet: azlık.

ḳımāt: sargı, örtü, sarılacak bez.

kih: küçük.

kirdār: iş, tarz, yol.

kirmān: kurtlar.

ḳişt-kār: ikinci, çiftçi.

kiyāset: zeyreklik, uyanıklık,
anlayışlılık.

ḳubḥ: çirkinlik.

kūdegī: çocukluk.

ḳufl: kilit, sürgü.

kūpāl: demir topuz, gürz.

kūşiş: çalışma, çabalama.

kūtāh: kısa, boysuz.

kūt-vāl: kale muhafızı, dizdar.

kūfv: eş, benzer, denk, arkadaşı.

kühulet: olgunluk çağı 30-50 yaş.

kümmelīn: kâmiller.

kūnh: bir şeyin aslı, hakikati, kök, dip.

kürbet: gam, tasa, kaygı.

L

lağziş: sürçüş, kayış, sürçme, kayma.

laḥd: çukur, mezar, kabir.

laḥm ü şaḥm: et ve yağ.

lāne: yuva.

laṭma-ḥār: tokat yiyen.

li'ām: alçak, aşağılık, pinti kimseler.

liḥye: sakal.

lu'bet-bāz: oyuncu, hokkabaz, hayalci,
kuklacı.

M

mā-‘adā: başka, fazla, gayrı.	memzūc: mezcolummuş, karıştırılmış, karışmış, karışık.
ma‘a-hazā: böyle iken, bununla beraber.	menāş: kaçıp sığınılacak yer.
ma‘dūm: yok olan, mevcut olmayan.	meniş: huy, tabiat.
mağbūn: alış verişte aldanmış olan, şaşkın, şaşırılmış.	merādet: kuvvetlilik.
mağlūl: zincire vurulmuş, zincire bağlı.	merāhim: merhametler, acımlar.
maḥāsin: güzellikler.	merāret: acılık, tatsızlık.
maḥşūd: hasad edilmiş, ekini biçilmiş, biçilmiş ekin.	mesdūd: seddolunmuş, kapanmış, kapalı, tıkalı.
mā`ide: üzerinde yemek bulunan sofraya, yemek, ziyafet.	meslūb: selbolunmuş, soyulmuş, alınmış, giderilmiş.
mā-lā-keḷām: söz götürmez, diyecek yok.	mesmū‘: işitilmiş, duyulmuş, haber alınmış, dinlenen, işitilen.
māl-ā-māl: çok dolu, dopdolu.	meşiyet: irade.
manşūb: nasbolunmuş, konmuş, dikilmiş.	meşveret: müşâverede bulunma, danışma.
mā-şadaḳ: tasdik edilen, olunan husus, uygun, tıpkı.	metā‘ib: meşakkatler, yorgunluklar.
maṭrūd: tardolunmuş, kovulmuş.	me‘vā: yurt, mesken, yer, makam.
maṭrūḥ: tarh edilmiş, çıkarılmış, belirtilmiş, konulmuş [vergi].	mevā‘id: va’dolunmuş şeyler, muayyen, belirli zamanlar.
mā-yeteḥallel: hallolunabilir.	mevḳid: ateş ocağı.
mazalle: gölgelik.	mezāyā: meziyetler, üstünlük vasıfları.
meberrāt: hayır için sevab kazanmak için yapılan iş.	mışdāḳ: bir şeyin doğru olduğunu ispat eden şey.
mehbit: hūbūt edecek, inecek yer.	miknet: kuvvet, kudret, güc, zor.
mekīn: temekkün eden, oturan, yerleşen.	min külli’l-vücūh: her cihetle, her yönden.
melāz: sığınacak yer.	mīşāk: sözleşme, andlaşma.

mu'âheze: azarlama, paylama, çıkışma, darılma, tenkid.

muğaylânzâr: [bu] dünya, deve dikenini biten yer, dikenlik.

muḥannes: korkak, alçak, kadın tabiatlı, kalles.

mu'în: iâne eden, yardımcı.

muḳarrebân: yakınlaşmış, yaklaşmış olanlar, yakınlar.

muḳtezâ: iktiza etmiş, lâzımgelmiş, kanun icabına göre yazı, derkenar.

murabba' -nişîn: bağdaş kurup oturan.

muraḥḥaş: ruhsatlı, izinli.

muşayḳal: cilalı, parlak, yaldızlı, perdahlı.

mustaṯâb: iyi, âlâ.

mutažaccır: tazaccur eden, içi sıkılan, sıkıntılı.

mutažammın: tazammun eden, içine alan.

mutažarrı': tazarru eden, yalvarıp yakaran.

mu'tekif: bir ibadethaneye çekilip namaz, niyâz ve ibadetle meşgul olma.

muvaḥḥid: tevhîdeden, Allah'ın birliğine inanan.

mübâhât: övünme.

mücâleset: birlikte, beraber oturma.

mücâvir: komşu, mabet veya bir tekke yakınlarına çekilip oturan.

müdâhin: müdahane eden, yüze gülen, dalkavuk.

müdâvemet: devam etme, bir yere her vakit gidip gelme, bir işi aralıksız çalışma.

müfârekat: ayrılma, uzaklaşma, bir yerden ayrılma.

mükâşefât: Hakikat ehline sırların görünmesi, kendileri Allah nûrunu görmeleri, meydana çıkarma.

mülâzemet: bir yere veya kimseye sınımsız bağlanma, gidip gelme, bir işle devamlı meşgul olma.

mümtelî: imtilâ eden, mide doyunluğuna uğramış, dolu, dolgun, dolmuş.

mümtezig: imtizac eden, uyuşan, uysal, uyuşmuş, bağdaşmış, kaynaşmış.

müsâra'at: sürat ve acele etme, teşebbüs, girişme.

müste'âr: eğreti [alınmış], takma [ad].

müsted'â: istidâ edilen, istenen, dilenen.

müşâbehet: benzeyiş, benzeme.

müşta'il: iştiâl eden, yanan, tutuşan, ateş alan, alevlenen.

müteḥâlif: teḥâlûf eden, birbirine uymayan.

mütenevvi': tenevvü eden, nevîlenen; türlü, çeşitli, çeşit çeşit, değişik.

mütevağğıl: tavaggul eden, çok meşgul olan, fazla uğraşan.

mütevarî: tevâri eden, gizlenen; gizli, saklı.

müttehim: töhmetli, kabahatli, suçlu görülen, suçlanan.

müzāḥim: zahmet, sıkıntı veren, aykırı gelen.

müzāḥref: yalancı, sahte yaldız, tel, pul, boya gibi şeylerle süslü.

N

nā-be-hencār: usûlsüz, yolsuz.

nāfi': menfaatli, faydalı, kârlı.

nāfiz: delen, delip geçen, içeriye giren, işleyen, tesir yapan, sözü geçen.

nā-güvār: midede zor hazmedilen [şey], içilmesi, yenilmesi acı olan [şey].

naḥvet: kibir, gurur, büyülenme.

nāḥun: tırnak.

nā'ire: ateş, alev, sıcaklık.

nā-ka'r-yāb: dibi bucağı bulunmayan, dipsiz.

nāmiye: olma, yerden bitme.

nā-resīde: olmamış, ham, bülûğa ermemiş.

naşir: nusret eden, yardımcı.

necāḥ: isteğine ulaşma, kurtulma.

nekāl: azap, işkence, ibret, bir olaydan alınan ders.

nekbet: talihsizlik, bahtsızlık, düşkünlük, felaket, musibet.

nesak: tarz, şekil, üslûp, yol.

nesic: nesc olunmuş, dokunmuş.

neşşāb: okçu, ok atan.

nevā'ib: musibetler, kazalar, belalar.

neyyir: nurlu, parlak.

nezdik: yakın.

nireng: hile, düzen, efsun, büyü, resim, taslak.

nu'ümet: yumuşaklık.

P

pās-bān: gece bekçisi.

pāyān: koşan [en çok insan hakkında], mec. dalmış, kendini kaptırmış.

pehnā: geniş, enli, yaygın.

perīde: uçmuş; mec. soluk, solmuş.

pes-mānde: geri kalmış, geride bulunan, artık, artmış.

peygār: savaş, kavga.

pey-siper: ayak altında kalmış, çiğnenmiş.

pindār: böbürlenme.

pirāste: tertiplenmiş, düzenlenmiş, donatılmış, süslü.

pīşānī: alın.

R

ra'iz: kızgın, öfkeli.

raḳabe: kul, köle.

rātibe: maaş; vazife; tayin.

reh-neverd: yolcu.

reh-peymā: yol ölçen.

reme: sürü, insan kalabalığı.

renciş: incinmiş, sızlanış, eziyet veriş;
azar; keder.

reşāşe: çisenti, serpinti, toz gibi ince yağmur.

rezm: kavga, savaş, cenk.

ribka: kemend, kemend bağı, ilmekli ip.

risālet-penāh: Hz. Muhammet.

reyyān: suya kanmış.

rūyīn: tunçtan, tunç.

S

şabiha: güzel, latif, şirin.

şahv: ayılma, ayıklık, kendine gelme.

sā'ī: çalışan, hızlı yürüyen.

sal-ḥürde: pek ihtiyar, çok yaşlı.

satvet: birinin üzerine şiddetle sıçrama,
ezici kuvvet; zorluk.

sebük-bār: yükü hafif, eşyası az olan.

sedād: doğruluk, hatasızlık, doğru ve
haklı şey.

semūm: samyeli, sıcak rüzgâr.

senābik: at, katır gibi tek tırnaklı
hayvanların tırnakları.

serā'ir: gizli şeyler.

ser-fürü-bürde: baş eğmiş, düşünceye
dalmış.

severān: tozun, dumanın kalkması.

seyyi'āt: fenalıklar, kötülükler, suçlar,
günahlar.

sinīn: yıllar.

sipās: şükretme, duâ etme.

sitīz: kavga, çekişme.

siyāk: sözün gelişi, ifade şekli.

şūrī: görünürde olan, hakiki ve içten
olmayan, gösterişten ibaret olan,
gösterşlik.

şurre: para kesesi, para çıkını.

şu'übet: güçlük, zorluk.

Ş

şe'ā'ir: âdetler; törenler.

şe'āmet: uğursuzluk.

şemātet: birinin kötü durumda olmasına
veya düşmesine sevinme.

şerāyi': şeriatler, şeriat hükümleri.

şeyb: saç sakal ağarması, kocama,
ihtiyarlık.

şīfte: kaçık, düşkün, tutkun.

şīme: huy, tabiat.

şu'unāt: hadiseler, olaylar.

şükūh: ululuk.

şümürde: hesap edilmiş, sayılmış.

şüşt ü şū: yıkama.

T

ta'ānuḥ: birinin boynuna sarılma.

ta'ayyūs: yaşama, geçinme.

tağrīb: birini gurbete gönderme,
gönderilme, memleketten çıkarma,
uzaklaştırma, kovma.

ṭahūr: çok temiz; temizleyici.

taḳvīt: besleme.

taltīf: gönül okşama, gönlü hoş etme,
yumuşatma.

ta‘ne-zen: söven; zemmeden, çekiştiren,
yeren.

ṭard: kovma, sürme, uzaklaştırma.

ṭavāriḳ: gece gelen belalar.

ṭavḳ: gerdanlık.

te‘āḳub: birbiri arkasında gitme.

te‘āfī: verişme, birbirine verme.

teb‘īd: uzaklaştırma, uzaklaştırılma,
uzağa sürme.

tebşīrāt: müjdelemeler, müjde vermeler.

teceddūd: tazelenme, yenilenme, yeni
olma.

tecemmül: süs, süslenme.

tecerru‘: yudum yudum içme, içilme.

tecessūs: yoklama, araştırma,
araştırılma, bir şeyin iç yüzünü araştırıp
sırrını çözmeye çalışma; gözetleme.

te‘emmül: iyice, etraflıca düşünme.

tegerg: [yağan] dolu.

te‘ḥīr: sonraya, geriye bırakma,
geciktirme, geciktirilme.

tek ü pū: öteye beriye koşuşmalar.

tekye-zen: dayanan, istinâdeden.

telḥ-kāmī: kederlilik.

temettu‘: kâr etme, kazanma.

temşiyet: yürütme, yürütülme.

tena‘‘um: nimet içinde, bolluk içinde
bulunarak rahat etmeler.

teng-dest: elidar, züğürt.

teng-nāy: sıkıntılı yer.

terahḥum: merhamet etme, acıma.

terāküm: birikme, yığılma, toplanma.

tesḥīn: ısıtma, ısıtılma.

tesmiye: ad koyma, adlandırma, isim
verme.

teşahḥuşāt: teşahhuslar, şahıslanmalar.

tevehhüm: kurma, kuruntuya düşme,
vehimlenme.

tezāḥüm: kalabalıktan sıkışma;
toplanma, yığılma.

tünd-bād: kasırga, sert rüzgâr.

U

‘unfuvān: gençliğin ve güzelliğin
başlangıcı.

‘uzm: kibirlenme, ululanma.

‘uzūbet: tatlılık, şirinlik, latiflik.

V

vāhiye: boş, mânâsız, faydasız,
ehemmiyetsiz [şey].

vāḳı‘ā: gerçek, gerçi, her ne kadar.

vām: borç.

vāreste: kurtulmuş, serbest, rahat.

vech-i āḥar: başka sebepten.

vedī'a: emanet.

vefret: çokluk, bolluk.

velā: yakınlık, sahiplik.

verā: arka, geri, öte.

vesāṭet: araya girme, aracılık etme.

vikāye: kayırma, koruma, esirgeme.

vizr: günah, suç.

vūs'at: genişlik, bolluk.

vūsūḳ: inanma, güvenme.

Y

yārā: kuvvet, kudret, takat, güc.

Z

zād: azık, yiyinti.

zahr: arka, sırt.

zehādet: zahitlik, din emirlerine aşırı olarak bağlılık.

zeḥḥār: dolu, taşkın, çoşkun [deniz].

zehre: yiğitlik, cesaret.

zıll-ı zalil: koyu gölge.

zūd: çabuk, tek, acele, hemen ola

BİBLİYOGRAFYA

CÂMÎ Abdurrahman, *Evliyâ Menkıbeleri -Nefahâtü'l-Üns-* (tercüme ve şerh: Lâmiî Çelebi; Haz.: Süleyman Uludağ, Mustafa Kara), İstanbul, Pinhan Yayıncılık, 2011.

NEVRES Abdürrezzak, *Mebâligü'l-Hikem*,

1) Millet Ktp., Alî Emirî, Edebiyat Bl., nr.840.

2) İstanbul Üniversitesi Merkez Ktp., TY 3007.

3) Konstantiniyye, Matbaa-i Ebuuzziya, 1302.

AKKAYA Hüseyin, *Nevres-i Kadîm And His Turkish Dîvân*, Part 1-2, Harward, 1996.

_____, *Tarihçe-i Nevres (İnceleme ve Tenkitli Metin)*, İstanbul, Kitabevi, 2004.

_____, “*Nevres-i Kadîm'in Gazve-i Bedr Adlı Mesnevîsi*”, Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, S.2, 1998, ss.145-179.

AKSOYAK İsmail Hakkı, “*Hâfız Divanındaki İlk Beytin Osmanlı Edebiyatına Etkisi*”, Bilig (8), ss. 99-102.

AKÜN Ömer Faruk, “*Nevres, Abdürrezzak*”, *İslâm Ansiklopedisi*, C.IX, Eskişehir, MEB, 2001, ss.228-231.

ATEŞ Ahmed, “*Abdallah-i al-Ansârî'nin Kitâb Damm Al-kalâm Wa Ahlih Adlı Eseri*”, Şarkiyat Mecmuası, 1964, S.5, ss.45-60.

BANARLI Nihad Sâmi, *Resimli Türk Edebiyatı Tarihi*, C.I-II., MEB, İstanbul, 1983.

BURSALI Mehmed Tâhir, *Osmanlı Müellifleri*, C.I-II-III., Meral Yayınevi, İstanbul.

ÇAĞAN Cevdet, *Hâce Abdullah Ensârî'nin Risâleleri*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara, 1988.

DAMAR Abdullah, *Menâzilü's-Sâirîn Şerhleri ve Âb-ı Hayât (İnceleme-Metin)*, Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Bursa, 2002.

_____, “*Abdullah Herevî ve Menâzilü’s-Sâirîn*”, *Tasavvuf: İlmî ve Akademik Araştırma Dergisi*, 2007, S.18, ss.321-335.

DEVELLİOĞLU Ferit, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*, Ankara, Aydın Kitabevi, 2010.

DİLÇİN Cem (Haz.), *Yeni Tarama Sözlüğü*, Ankara, Türk Dil Kurumu Yay., 2009.

EĞRİ Sadettin, *Lâmi’î Chelebi’s Şerefü’l-İnsân -The Debate On Creation Between Man And Animals Before The Sultan-*, Part 1-2, Harward, 2011.

FARHÂDÎ A. G. Ravân, *Abdullah Ansari Of Herat -An Early Sufi Master-*, New York, Routledge, 2013.

GÜLEÇ İsmail, “*Abdurrahim Fedâî’nin Hâfız Divânı’nın İlk Beytine Yaptığı Şerhin Önceki Şerhlerden Farkı*”, *Yakın Doğu Üniversitesi İslam Tetkikleri Merkezi - Dergisi*, Yıl 2, C.2, S.1, Bahar 2016, ss.7-17.

HEREVÎ Hâce Abdullah Ensârî, *Menâzilü’s-Sâirîn -Tasavvufta Yüz Basamak-*, (Haz. Abdurrezzak Tek), Bursa, Emin Yay., 2017.

_____, *Dil ü Cân -Vâridât, İlâhînâme, Kalendernâme ve Makûlât Risâleleri-* (çev. Hasan Almaz), İstanbul, Semerkand Yay., 2012.

KANAR Mehmet, *Farsça-Türkçe Sözlük*, İstanbul, Say Yay., 2010.

KARA İsmail, *İlim Bilmez Tarih Hatırlamaz -Şerh ve Haşiye Meselesine Dair Birkaç Not-*, İstanbul, Dergâh Yay., 2014.

KARADERE Adem, *Nevres-i Kadîm’in Farsça Dîvânı*, Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Üniversitesi (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Kırıkkale, 1999.

LEVEND Agâh Sırrı, “*Ümmet Çağında Ahlâk Kitaplarımız*”, *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten*, S.234, 1963, 1964, ss.89-115.

REDHOUSE Sir James W., *Turkish and English Lexicon*, İstanbul, Çağrı Yay., 2006.

SAMÎ Şemseddin, *Kâmûs-ı Türkî*, C.I-II, İstanbul, Çağrı Yay., 1996.

SARAÇ M.A. Yekta, *Klâsik Edebiyat Bilgisi Belâgat*, İstanbul, Gökkuşbu, 2013.

TAN Muhammet Nedim, *Abdullah Ensârî Herevî'nin Tasavvuf Tarihindeki Yeri Ve Sad Meydân'ı*, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), İstanbul, 2013.

TEK Adurrezzak, *Tasavvufî Mertebeler -Hâce Abdullah el-Ensârî el-Herevî Örneği-*, Bursa, Emin Yay., 2008.

TULUM A. Mertol (Haz.), *Tazarru'nâme*, Ankara, MEB, 2001.

ÜNVER İsmail, “Çeviriyazıda Yazım Birliği Üzerine Öneriler”, *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic* Volume 3/6 Fall 2008, ss.1-46.

YAZICI Tahsin, “*Abdulah-i Ansârî'nin Kanzü's-Sâlikîn veya Zâdal-Ârifîn'i*”, *Şarkiyat Mecmuası*: 1956, S.1, ss.59-88; 1959, S.3, ss.50-90; 1961, S.4, ss.87-96; 1964, S.5, ss.31-44.

YAZICI Tahsin-ULUDAĞ Süleyman, “Herevî, Hâce Abdullah”, *DİA*, C.XVII, ss.222-226.

YETİK Erhan, “Menâzilü's-Sâirîn”, *DİA*, C.XXIX, ss.122-123.

YILMAZ Mehmet, *Edebiyatımızda İslamî Kaynaklı Sözler -Ansiklopedik Sözlük-*, İstanbul, Enderun Kitabevi, 1992.

<http://www.lugatiremzi.com/>

<https://www.vajehyab.com/>

<http://jeem.ir/article/blog/26399> (13.02.2017).

<http://ganjoor.net/saeb/divan-saeb/ghazalkasa/sh1991/> (13.02.2017).

<http://ganjoor.net/saeb/divan-saeb/ghazalkasa/sh1980/> (13.02.2017).

<http://ganjoor.net/saeb/divan-saeb/ghazalkasa/sh37/> (13.02.2017).

<http://ganjoor.net/saadi/golestan/gbab1/sh15/> (13.02.2017).

<http://ganjoor.net/saeb/divan-saeb/ghazalkasa/sh6544/> (13.02.2017).

<http://ganjoor.net/saeb/divan-saeb/ghazalkasa/sh663/> (13.02.2017).

<http://ganjoor.net/salman/divanss/ghazalss/sh242/> (17.02.2017).

<http://ganjoor.net/saeb/divan-saeb/ghazalkasa/sh1/> (17.02.2017).

<http://ganjoor.net/hafez/ghazal/sh1/> (17.02.2017).

<http://www.tebyan.net/newindex.aspx?pid=934&articleID=757698> (17.02.2017).

<http://ganjoor.net/hafez/ghazal/sh199/> (17.02.2017).

<http://ganjoor.net/saeb/divan-saeb/ghazalkasa/sh2655/> (17.02.2017).

<http://ganjoor.net/saadi/golestan/gbab1/sh21/> (07.03.2017).

<http://www.adab.com/modules.php?name=Sh3er&doWhat=shqas&qid=59210&r=&rc=>
(18.02.2017).

<http://www.adab.com/modules.php?name=Sh3er&doWhat=shqas&qid=5620>
(18.02.2017).

<http://www.shoaraa.com/poem-9847.html> (18.02.2017).

<http://www.shoaraa.com/poem-9847.html> (18.02.2017).

<http://ganjoor.net/moulavi/shams/robaeesh/sh1846/> (07.03.2017).

<http://www.aenefarzanegi.com/> (07.03.2017).

<http://www.110.loxblog.com/post/167> (07.03.2017).

<http://blogo.blog.ir/post/185> (07.03.2017).

<http://karbalaiesmaili.blogfa.com/post-6.aspx> (07.03.2017).

<http://www.iranamerica.com/forum/showthread.php?p=150762> (07.03.2017).

<http://ganjoor.net/sanaee/hadighe/hdgh01/sh9/> (07.03.2017).

<http://ganjoor.net/nezami/5ganj/makhzanolasrar/sh39/> (07.03.2017).

<http://fa.turktakvim.com/index.php?tarikh=2014-11-23&page=arkayuz> (07.03.2017).

<http://www.javdaneh.com/Monajat/khaje%20abdolah%204.htm> (07.03.2017).

<http://www.4salaf.com/vb/showthread.php?t=16610&page=2> (09.03.2017).

<http://article.tebyan.net/25113/> (9.03.2017).

https://www.yazmalar.gov.tr/detay_goster.php?k=189418 (04.05.2017).

http://katalog.istanbul.edu.tr/client/tr_TR/default_tr/search/results?qu=mebaligu%271-hikem&te=# (04.05.2017).

https://www.yazmalar.gov.tr/detay_goster.php?k=107967 (04.05.2017).

https://www.yazmalar.gov.tr/detay_goster.php?k=123560 (04.05.2017).

<http://data.onb.ac.at/rec/AL00636240> (04.05.2017).

http://orient-digital.staatsbibliothek-berlin.de/receive/SBBMSBook_islamhs_00058126 (04.05.2017).

YAZMA NÜSHA ÖRNEKLERİ

ایله بیلای بی باری بخت بد و صلوهت و غنیمت
 خوار خاک و خون بخت و مدلت اولوب
بیت بمن ماردرد عا کرده است کونی
 کرا از تو دور بادا همین چه جورین مصیبت
 هر شکل شاهد زور درام مل ایله اروز
 مقارنت یکدمه اولدسه املها زنا تاشین
 کلانا بله چهن ایله زخمی زخمی زخمی
 دست ری ایتمدی وه پند کلوی بیفتی
 سرمدان و فاداری و از برخوانان
 مهربانی و عسکر ایدن استدر جای عانت
 و یلکیمی ایتمدسه **بیت** بود کلونالده ایدر
 بر کل اجه من بلسل بویاغ غنچه لرنیات
 نه سخت اولور بورکی و برین سیخه طبله
 سینه جانه ناروت دلدر زود ربلش تیک
 بر چرخ خوش تر تیب نوبنا نوشاه کرساق قلم

بیت الحمد لله الرحمن الرحیم
 الحمد لله رب العالمین و الصلوة والسلام
 علی محمد سیدنا لا اولین و الاخرین و علی اله
 واصحابه اجمعین **اتا اهد** بو کوکی
 چو کان میدان بلبل و سوسیه کرد
 صحرا ی ریخ و عمارت **بیت** سکین و غریب
 و بیدد رسا و اواره نامراد نوزد مشیمه
 ماردردن سر بر آورده اغوش شهود
 و بیبیرن قاطع مهمل و جود اولدیج کونک
 تقاضای حکام ازینا اتقان قصنا و قدر

است • توجیه آن نیست که او را بجا نزن دان
 توجیه اندیش که او را بجا نزن باشی آنچه تراست
 ندانم روزی که گشت • و آنچه روزی است
 ندانم در دست چیست • الهی که من بپریم در
 مملکت خلیل آید • و مرا بر ازین جهان بدل
 آید • که من در مملکت بکارم • و از او که بیاید
 از خصیت منصوب رحمت بر سیدان بخت چیست
 گفت • او قلها خلیل و اخترها قتل اول دست است
 و اختر دارا که سر سزین داری دارد • و اگر نه در
 گذار بیت از دست بمرای بختنا سرستند
 صد بخشه دهم اگر کون بکنندم • الهی ازین
 ابو بکر و عمر چه کار است • رحمتی که همه سرا
 نرسد چه مندر است • اگر بر آب روی خبثی
 باشی • و اگر در ره روی مکی باشی • اول بیت
 از ناکی باشی • و نظام هر گمید بنا می که آب

طلسمی است همدان بیت پرست پرور قانده
 محفوظ و نهان آید ناکاه بولن چینه سار
 جیوه او غرابوب او غریزی بد و زه اقبال آنگ
 او لغت را چندان که نه عید الله فالدی نه خرقا
 فالدی • درخت را آب و طلل را شیر با سب
 شریعت را استاد طریقت را پین الهی ترنگ
 کرم و نهانز و نه صل بر توحیحی که کرم بیار
 کار تو دردی سیمار • این برداشته خود را
 فرو سگندار • در ویشاب در چاه دارد و نا
 در غیب ترغنا در سر و نه در در جیب چینه
 که نیده است دیانه خواش کنت کنت
 همه زهر رخاوشی زهر نیست همه نوش هم
 بزبان آمد • نفق بیت است و قبول خلیف زناد
 جمله حقیقت بگفتیم بیچار محبت با محنت ترون
 است عاشق را بلا در پیش و در کوی داد گویند
 است

الافاق • وصلى الله على سيدنا وشفيعنا
 محمد وعليله واصحابه اجمعين • تاريخ
 • نسخة معنى بطبق • الموزج نون والقائد
 • تاريخه هم ايدرا اشارت •
 هم ناي سبالغ الكلدان

بد قابون احكاما وطقود وش واقدم في سرتيه
 الثامنة من اوزجا السنوية من مرتبا ابروج
 القاسم وستر من يوم الاوسد من الشهر الاخير
 ثمانية كل كوزان من الشهر الجدي اوزس هي
 سابع الموسط • من كل القرآن من السنوية
 هي مصاعف لمضيق كمن البيوت وادرج وجد
 السنوية اوز رزك من الكوفة من الثاني من المائ
 الا يتر بعد من صلا من العتية بعد ملك اوز المائ
 بخرجة من سنغقل بر باسما اوز اوز اوز
 والذخق و تقبل على العالين في اوز المائ
 آبا طين و الطاهرة عليه افضل الصلوة والسلام
 وعلى اوز اصحابه من صراط المستق على يد
 البها الفقير المحتاج • الى الله الملك الخلاق
 عدل اوزات • نوز باضيا بعد بكر اوز اوز
 صانها الله عن طوق اوز طاق وسكاره

الافاق

هر نظری که باشد از روز اولم امید آرزو نمیدانم
 اولی که انکار از باطنش که از انبیا چه عیبی
 ز خود بطاعتی نیست در اندیشه و نیز کوههای شادمان
 هر صبا و قافله‌ای و از هر جوانی که خسته باشد
 و غلبه برین استغای غایت و بگویی ایندی
ب بود که ای ابد بر کجای سب ز نسیل **ب** بوی باغ
 غنچه رنگ نیست اول در روی **ب** در هر چه طایفه
 خانه تا اول دلدوز در دریا بشیندی بر مجلس
 خوش ز نسیب ز ناز و زلف که ساقی زلم و باران
 بکلام و یاد در بهام آید بولست نشانی است
 مقلبه بر آن در و بر عکسها که از کار لاله جانب
 دست بجهلده تا نشانی دود لاله و مقلبه ز غنچه بر او
 ز نسیب جانب آید بر نسیب زنده در آینه و انصاف
 و دور از انباشته نمانی در بر زبان غلبت شب سنا
 چه زنده بچشمها حسرت و کدر و بیانه غنچه با نسیب
 خوانده اندوه زده و شیر آید بر چه حکم بر مستغای
 نظرت بشیر **ب** یا لاله طایفه **ب** در آینه آید

ب اسم از هر کس که در چشم
 آنچه در سر رب العالمین و الصلوة والسلام علی محمد
 و آله و سلمین و آلائه بین و علی و اصحابه اجمعین
ب بود که می گویند که سب آن با و سب همه
 کز بجزای ریغ و عقیبت **ب** سگین به عزیز و چه در دست
 آواز نامه او **ب** شمشیرها در دست سر بر آورده
 آن خوش شهود بجمعه تا طاعت بود وجود اولی
 گویند تا نشانی حکم از انباشته از نفس و قدر آمد
 سبای ای های بخت بد و طوهرت و موهبت تو را تا
 همچون محنت و ملامت اول **ب** **ب** کس آن در راه
 کرده است **ب** که از زود با نام هر چه **ب** تو بهای صدای
 مقله

المغشية

بواسطه كرسى الطيفه المنورق فون والسور

نادر جنة هو ايد ان ارش

هم امي مبالغ الكهدر

ح ١١٧٧

قد تم عن الشرح الشريفه بكونه نسط وزينه على يد الخطير

المغشيه السيدنا لفظه من الامينه زوم وهو

الشيخ الحاج محمد بن الهادي وزينه

وجعل ابيته مشواه واكرهه سعال

يزديه حسب اوقايه

الساج مشرف من اوقايه

س ابي وثلثه

والس

ام

على ان كانه شريفه حجت اولان در وقت كبره ووب بايد

وياد على زياره هرزه ووصواي طلب اولوه انوس

قد وقع الترويج من زينه في الزمان الشريفة المشهورة

بجانب الحكم والموتيه بما بين الحكم كهدوش والقسم في زينه

المناسته من الدرجات السوفيه من زيب البروج الكاوية

من يوم الاسد من الشراختر من اول الفوائد من انهم الجدي

الذي جمع مع السعان ومنزل العوان من السنيه القوي

مستاعف شغف كل الميزان وواع الفرعان بوالسنة

انفوز من المعصه العتوب من الشراختر الى المائده الاقيه

بعد صف الام الغضرب بعد المائده الاقيه

من جرة من متعلق بزيب اصحاب الزمان

س الايام والآخرة وفضل على المئين

في العالمين يوم الام المائده والشاخرة بعد انفسل في زينه

وعلى اذ واصحابه بده سره الا السقيم على يد السيد الفقيه

الشيخ الى السلك الكائن بعد الزمان نورس كاشيا بدينه

كزاقيه ساضف انه من مولد في الكائن وسكاره الا كافي

وصلى الله على سيدنا وشيخنا محمد وعلى اله واصحابه جميعا

ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ

TEZ ÇOĞALTMA VE ELEKTRONİK YAYIMLAMA İZİN FORMU

Yazar Adı Soyadı	Ayşe BELBER
Tez Adı	MEBÂLİGU'L-HİKEM (İNCELEME-METİN)
Enstitü	Sosyal Bilimler Enstitüsü
Anabilim Dalı	Türk Dili ve Edebiyatı
Tez Türü	Yüksek Lisans
Tez Danışman(lar)ı	Yrd.Doç.Dr. Sadettin EĞRİ
Çoğaltma (Fotokopi Çekim) izni	☐ Tezimden fotokopi çekilmesine izin veriyorum ☒ Tezimin sadece içindekiler, özet, kaynakça ve içeriğinin % 10 bölümünün fotokopi çekilmesine izin veriyorum ☐ Tezimden fotokopi çekilmesine izin vermiyorum
Yayımlama izni	☐ Tezimin elektronik ortamda yayımlanmasına izin Veriyorum

Hazırlamış olduğum tezimin belirttiğim hususlar dikkate alınarak, fikri mülkiyet haklarım saklı kalmak üzere Uludağ Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı tarafından hizmete sunulmasına izin verdiğimi beyan ederim.

Tarih :13.12.2017

İmza : *Ayşe Belber*